

»ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ«

Бр. 11

Издање манастира Хиландара
у оквиру последње припремне декаде за прославу
осамстогодишњице манастира Хиландара

Превод са руског оригинала:

Иеромон. Софроний
Старец Силуан

Издание автора
Paris 1952.

Превели хиландарски монаси

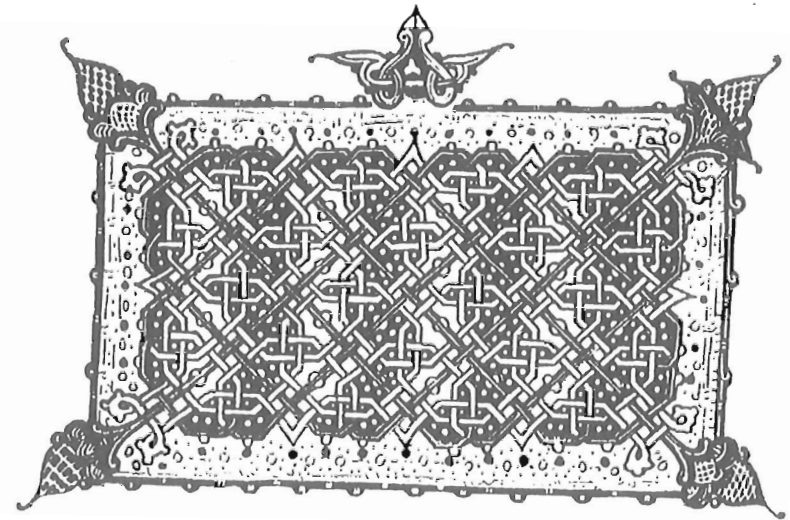
Превод допунио и исправио:
Родољуб Лазић

На насловној страни колиба поред старог Русика
у којој се подвизавао старац Силуан
Аутор снимка: Драган С. Танасијевић

Штампано по благослову игумана
Манастира Хиландара

Помени Господе слуге своје:
Љубицу, Мирјану, Симониду

МАНАСТИР ХИЛАНДАР, Света Гора Атонска 1998.

ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ

Архимандрит Софроније

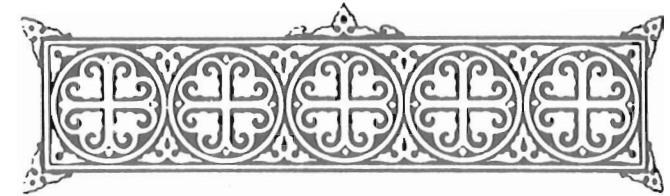
СТАРАЦ СИЛУАН

Треће издање

МАНАСТИР ХИЛАНДАР

1998.

ЈЕДНА РЕЧ О БИБЛИОТЕЦИ »ХИЛАНДАРСКИ ПРЕВОДИ«

Као место у коме се благосиља и слави Господ и које је и само благословено и прослављено Њиме, Хиландар је вековима, од свога постанка до данашњих времена, био светилник своме народу и то не само животом својих монаха, него и писаном и превођеном речју јеванђелске благовести и поруке, охрабрујуће и подстичуће лектире, кадре да удахне преображавајући и препородни дух покајања. Да је преводилачка делатност била од посебног значаја у манастиру Хиландару, уверава нас и сам свети Сава сопственим радом на превођењу византијских канона, на че му је касније утемељена и наша Црква и наша средњовековна Држава. Том утемљивачком почетку следили су затим многи хиландарски преводиоци светоотачке књижевности, знани и безимени, од којих је најпознатији старац Исаија са својим преводом иначе веома тешко преводивог светог Дионисија Ареопагита.

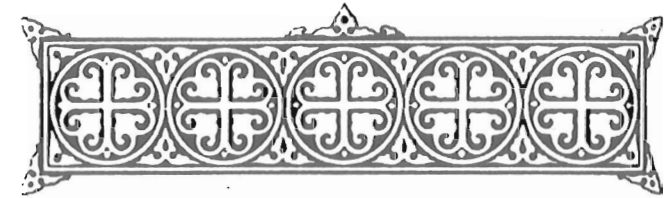
Будући пустињски универзитет који је рађао плодове светитељства а не представнике човекоугодничке мудрости, Хиландар наставља своју вековну традицију у времену бременитом удаљеношћу од Бога, али и зрелом за повратак на бистре изворе јединоосмишљавајућег живота по Богу, засноваога на вери у васкрслог и човекољубивом лепотом предивног Христа Богочовека. Намера, дакле, ове наше едиције је (као и код наших претходника и богољубивих отаца) да, пружајући читаоцу речи веч ног живота из уста светитеља и угодника Божијих, те богослова и других посленика духовне њиве, омогућимо да се плодови духовне зрелости и врлинољубља и данас доносе, да се изграђује истински и боголики човек, опакав каквим га Бог жели и каквоме се људи радују. Такви људи су за човечанство пасушна потреба јер су са земљи и њима се она опире трулежности и погубности богозаборавља и утопулости у земаљскост овога света.

Мада свесни своје немоћи и оскудности у умећу и спреми, но у исто време и свесни своје бавезе и позваности, ми крећемо са објављивањем нових хиландарских превода у нади на Божију помоћ и заступништво Пресвете Богородице, Светогорске и Хиландарске Игуманије, очекујући уједно да ће нам се и други посленици слова придружити у нашем напору.

Светозарни пут личне светости преподобног Симеона старца (који је у дубокој старости био довољно млад да у себи породи жељу за јеванђелским савршенством) и родољубива усмереност светитеља Саве (који је у пламену богочежње и омиљену пустињу био спреман да жртвује да би у роду своме породно христољубивост) и нама су, дакле, били поука, надахнуће и потпора. Њи хове молитве нека и нас укрепе на овом »делу љубави«, а читаоцу нека дају радост духовног препорода и снажни осећај исконске свежине свеоживљавајућег Духа Божијег, којим су они тако богато били надахнути.

Игуман манастира Хиландара
архимандрит Мојсије

АКАТИСТ ПРЕПОДОБНОМ И БОГОНОСНОМ
ОЦУ СИЛУАНУ АТОНСКОМ

Кондак 1

Изабрани подвижнице и земаљски ангеле Христов, свеблажени оче Силуане, изузетни подржаваоче атонских отаца у непрестаном бдењу, посту и смирењу, жеђањем за Богом и пламеном љубави Његове стекао си обилну благодат души својој. Подражавајући Христа, сузном молитвом си се распињао за оне који се муче у аду, који су живи и који ће тек доћи. Овакве љубави немој лишити ни нас који у греховној долини иштемо твоје заступништво пред Богом, умилно кличући:

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Икос 1

Ангела Творац и Господ сила изабаро те је још у утроби матере твоје и, по речи Псалмопојца, даровао ти дубоко срце, богоносно оче Силуане, да би, као у украшеној ложници, сместио несместиво име Бога Вишњег и Божијом силом и Божијом премудрошћу усрдно следио ангелски живот. Ми, пак, хвалећи дивни подвиг твојих земаљских трудова, са побожношћу узвикујемо:

Радуј се, плоде целомудрене чистоте благочестивих родитеља!

Радуј се, цвете неувенљиве лепоте њиховог подвига вере!

Радуј се, јер си из душе заволео побожност својих родитеља!

Радуј се, јер си усхтео да им будеш сличан у целомудрености и богољубљу!

Радуј се, јер си се од малена дивно умудрио да радост тражиш у Богу!

Радуј се, јер си се као јелен устремио ка источнику благодати!

Радуј се, јер си речју Божијом као слатким медом усладио разум своје младости!

Радуј се, јер си срце своје воље у потпуности покорио вољи Божијој!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 2

Видевши те погруженог у греховној пучини и како ти сладост греховна као смрадна змија улази у утробу младости, Преблагословена Богородица се мајчински сажалила и чудесно ти пребацила: „Чедо, тешко ми је да те гледам како се прљаш у греховним делима”. Спознавши да те она сажалева због греховности, храбро си одгурнуо греховну змију, побеђујући је покајањем и молитвом. Због тога си Господу и Његовој Мајци стално певао благодарну песму: Алилуја.

Икос 2

Разум Божански те је осенио када си се удостојио да чујеш глас Мајке Господа сила, изабраниче Божији Силуане, те је благодат Светог Духа испунила твоје срце. Њеним дејством ти си се као срна из замке светске сујете устремио у Свету Гору - башту Мајке Божије, која те је чудесно призвала - да би се синовски привио уз Бога. Видевши дивно благовољење Владичице света за тебе, ми ти умилно кличемо:

Радуј се, јер те из мрака греховног на светлост Истине Христове призвала сама Пречиста!

Радуј се, јер си дивно изабран да будеш верни посленик њеног земаљског винограда!

Радуј се, Руске земље слатки грозде који је на Атонској Гори обилно израстао!

Радуј се, недремљива савести која је покајном молитвом притупила греховни жалац!

Радуј се, јер си анђелски послужио у обитељи светог Пантелејмона!

Радуј се, јер си трудом, постом и безмолвијем славно покорио непријатеља који те је нападао!

Радуј се, јер си све замке ђавола смиреноумљем савладао!

Радуј се, јер си жеђајући за Богом славно стекао беспрекорну веру!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 3

Сила Вишњег те је заиста чувала када ти је дух ада и смрти претио и греховним прелестима твоју душу узбуњивао, богољубиви оче Силуане. Када си већ, изнемогавши, помислио да је Бог неумољив, Човекољубиви Господ те је посетио у неизрецивој таворској светлости, укрепивши те огњем благодати Светог Духа, свеблажени. Ти си, пак, примивши као Павле ново рођење, са страхом и радошћу узвикивао Богу: Алилуја.

Икос 3

Имајући богатство благодати, Духом си био узведен на небеса где си чуо неизрециве речи. Ко ће твоју радост саопштити, преблажени оче Силуане, јер си приликом сагледавања Божанства био достојан да изван светских обличја угледаш неизрециво лепо лице безмерно љубећег и свепраштајућег Христа Бога, када си се и преиспунио неисказивом љубављу Божијом. Чудећи се твом неизрецивом боговиђењу, ми ти узвикујемо:

Радуј се, јер си се у подвигу вере удостојио Христове посете и утехе!

Радуј се, јер си видео лепоту Његове неописиве славе!

Радуј се, Духом Светим уведени у небески Едем дивне лепоте!

Радуј се, јер си тамо био преизобилно напојен благодатним даровима Духа Светог Утешитеља!

Радуј се, причасниче неизрециве рајске красоте!

Радуј се, јер те је Бог заволео и пружио ти штедрост небеске лепоте!

Радуј се, јер си за исту благодат заступник целом људском роду!

Радуј се, јер нас као неуспављиви чувар будиш за јутро вечног живота!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 4

Човекоубица ђаво који од искони тражи да погуби душе праведних, подиже буру љутих искушења на тебе, оче Силуане. Научен, пак, Духом Светим да свој ум држиш у аду и не очајаваш, ти си га победио, предухитрујући његове замке непрестаним бдењем и смирењем. Посрамљен тобом, он се није либио да ти каже да је лажов.

На тај начин си душу своју као кротку голубицу сачувао Богу, непрестано Му певајући: Алилуја.

Икос 4

Слушајући о теби, преподобни, да си чудесно од светске сујете призван на монашки подвиг и да доносиш добар плод, не само млади иноци него и старци који су врло искусни у подвигу, притицаху ка теби и као медом наслађиваху се речима твојим. Достигући на тај начин равноангелни живот, они се уподобљаваху Господу. Ми ти, пак, видећи те украшеног смиреноумљем, узвикујемо:

Радуј се, неисцрпни кладенче смиреноумља и целомудрености!

Радуј се, земаљског Едема миомирисни и неувези-ви крине!

Радуј се, јер си благо бreme Христово у свом подвигу са љубављу носио!

Радуј се, јер си ум, вољу и срце своје молитвом у Богу утврдио!

Радуј се, усрдни чувару душевне и телесне чистоте!

Радуј се, јер си непрестаном молитвом узишао на висину бестрашћа!

Радуј се, најусрднији подражаваоче отачких правила!

Радуј се, небеске отаџбине и љубави Божије непрестани проповедниче!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 5

Божанствену благодат, као звезду која указује на пут и просвећује ум, даровао ти је Господ, богољубиви оче Силуане, укрепљујући те на спасоносном подвигу као и пророка Илију на Хориву. Ти си, пак, чудесно храњен из неисцрпних скривница Духа, у младости и дубокој старости, од раног јутра до ноћи у молитвама за целу васељену као слатка свирала непрестано узвикивао Богу: Алилуја.

Икос 5

Видимо те, о преблажени оче Силуане, у добром подвигу где, као младенац мајчино млеко, иштеш љубав Божију, те пламтиш љубављу према Њему, сузно кличући: „Сети се, душо моја, љубави Господње да би се загрејало срце моје. Ко ће ми дати толики жар да не знам за

одмор ни дању ни ноћу од љубави Божије?” Ми, пак, трептимо срцем и топимо се у души због толиког пламена твоје љубави према Свемилоствивом Богу, умилно ти узвикујући:

Радуј се, јер си неуморније тражио истину Божију неголи сладост меда!

Радуј се, јер си љубављу према Господу сличан ангелима!

Радуј се, јер се кад твоје чисте молитве узноси као огњени плам!

Радуј се, јер си красотом ангелске побожности украсио и горње и доње!

Радуј се, јер се твоје срце уподобило огњу несагориве купине!

Радуј се, јер су се твоје руке, као Мојсијеве, пред Господом простирале за изабрани народ!

Радуј се, јер ти за свагда омиље жеља за судовима Божијим и уредбама Његовим!

Радуј се, јер си Му непрестано узвикивао: „Спаси, Боже, људе Своје и благослови наслеђе Своје”!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 6

Показао си се као неуморни проповедник безмолвија, угодниче Божији, када је Човекољубац Господ усхтео да испита твоју љубав, лишивши те Свесветог Духа. Схвативши да си лишен Његове благодати, скрушеним срцем си, слично Адаму лишеном раја, са сузама узвикивао: „Господе, раније си ме посетио и дао ми да се насладим Духом Твојим Светим и душа моја Те је заволела. Сада је, пак, жалосна душа моја због Тебе”. Међутим, ридајући тако, ипак си се надао на милост Божију, певајући Му: Алилуја.

Икос 6

Засијао си, богољубиви оче Силуане, као нови тајновидац, смирењем и сузоточном молитвом стекавши благодат Светог Духа. Испунивши неизрецивом љубављу своје срце и схвативши силу те благодати, са Илијином смелашћу си клицао: „Господе, не само мени, него и целом свету даруј да позна љубав Твоју и да се спасе!” Ми, пак, имајући те као неуспављивог молитвеника пред Богом, умилно ти узвикујемо:

Радуј се, јер си молитвеним сараспињањем за покојне, живе и још нерођене био отворено небо!

Радуј се, јер си таквом љубављу својој души припремио Царство небеско!

Радуј се, чисте вере и незлобивости дивни узору!

Радуј се, јер си према сагрешењима ближњих стекао христолико свепраштање!

Радуј се, дивних светилишта мира - угодника Божијих верни саподвижнике!

Радуј се, Преблагословене Игуманије Атона верни послушнике и станиште дарова Духа Светог!

Радуј се, Атонске Горе милозвучна свирало која разглашује будући живот!

Радуј се, неуморни трудбениче њеног врта, који укрепљује изнемогле у подвигу!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 7

Желећи да у теби покаже ново блиставо светило Човекољубац Господ те је, преподобни оче Силуане, из корена Руске земље као маслиново дрво насадио у Атонској пустињи, заливајући те благодаћу Духа Светог и чинећи те многоплодним. Јер, делима и речју си као животнорним уљем поучавао братију чистоти, целомудрености и побожности. Они су, пак, везани свезом љубави, горе покорили бољему, кличући: Алилуја.

Икос 7

Господ је у теби, преблажени Силуане, јавио новог саподвижника пустињацама и наставника световњацима. Живећи још у свету ти си војника који се саблазнио и разгневио због греха своје жене научио Христовом свепраштању, чиме се тајна брака, та мала Црква, сачувала од разрушења. Монахе, пак, који су падали у униније, ти си приводио покајању, призивајући их ка стицању душевног мира. Учећи их страху Божијем ти си их припремао за становнике раја. Познајући те стога као онога који се стара за спасење свих, са љубављу ти узвикујемо:

Радуј се, усрдни саподвижнике пустињољубитеља у њиховом искању Бога!

Радуј се, прилежни саветнике братољубља и топли молитвениче за све!

Радуј се, верни сапутнике у невољама и напастима на животном путу!

Радуј се, нелицемерни служитељу у болестима, жалостима и душевним тешкоћама!

Радуј се, весниче љубави Божије, који си све призивао на измирење са Богом и ближњим!

Радуј се, јер си сведочењем да је Господ благ душе изнемогле од греха крепио у нади на опроштај!

Радуј се, верни подвижнике земаљског Едема који се са сузама залажеш за спасење света!

Радуј се, јер си се молио да и непокајани грешници избегну ад!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 8

Господ ти је открио дивно чудо, преблажени оче Силуане, у коме си старца-духовника Авраамија угледао у Његовом облику како неизрециво сија, учећи нас тиме да часно поштујемо Тајну исповести. Ми, пак, видећи те како своју вољу повераваш свом духовном оцу као Самом Господу, и како смирењем и покајањем одсецаш своје зле прохтеве, и сами се учимо да се поверавамо вољи Божијој преко пастира Цркве Христове, и тиме пре исхода избегнемо гнев Божији и Суд који долази, узвикујући Триједноме Богу: Алилуја.

Икос 8

Свим срцем и душом стекавши смирење Христово, предивни угодниче Божији, са сузама си вапијао Љубљеном који се распео за нас: „Најслађи Исусе, Ти си васкрсао моју душу да бих волео и Тебе и ближњег свог. Даруј ми да лијем сузе за читаву васељену да би Те сви људи познали, насладили се Твојим миром и угледали светлост Твог Лица”. Ми, пак, који смо читав живот провели у греху и који се тобом спасавамо, овако те блажимо:

Радуј се, јер се уз Усрдну Заступницу у молитвама за свет подвизаваш!

Радуј се, јер си Свету Гору оросио сузама својим, плачући за народом као Јеремија!

Радуј се, предивни атонски подвижнике који сву васељену освећујеш молитвом!

Радуј се, јер се као чедољубиви отац за све који гину у гресима са сузама пред Богом заузимаш!

Радуј се, љубљени угодниче Христа Бога и радости и чуђење ангелско!

Радуј се, светло сијање Севера и чисти одблеску свете Русије у Атонској пустињи!

Радуј се, јер си смирењем и послушношћу, свету показао лик ангелске красоте!

Радуј се, јер си топлотом своје молитве хтео и нас да учиниш домом Божанственог Духа!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 9

Сва природа ангелска и мноштво подвижника задивише се твом смиреноумљу и човекољубљу, оче наш Силуане, када си, примивши послушање економа, постао сличан целомудреном Јосифу у Египту. Бринући не само о братији свете обитељи него и о радницима као о деци Божијој, ти си Богу који воли свако Своје саздање узвикивао: „Господе, пошаљи Духа Свог Светог и утеши жалосне душе ових јадних људи”. Показујући тако у сваком послушању лепоту смиреноумља, непрестано си клицао Богу: Алилуја.

Икос 9

Речити говорници не могу да изразе силину твоје љубави, предивни оче Силуане, јер си сузно жудео да угашиш свако непријатељство и немир међу људима и да се све помири са Богом, кличући Владици света: „Господе, желим да будем Твој и да се са Тобом разапнем за сву васељену како би се сви спасли”. Братију си, пак, саветовао: „Чеда, молите се за непријатеље своје, јер су и они братија ваша, и живот ваш, а непријатељ света јесте једино ђаво”. Ми ти, пак, поучени братољубљу и човекољубљу, узвикујемо:

Радуј се, јер си се добротом усличио Христу на Голготи!

Радуј се, јер си се за непријатеље своје распео не рукама, него срцем и душом!

Радуј се, јер си се старао о ближњим, не изгубивши лепоту благодатног безмолвија!

Радуј се, јер си љубећи ближње стекао силу непрестане молитве!

Радуј се, јер си постом и молитвом стреле непријатеља у потпуности одбио!

Радуј се, јер си нас научио да побеђујемо замке и препредености ђавоље!

Радуј се, јер си у Христовом млину трудом тело исцрпљивао, а срце молитвом као свештеним хлебом наслађивао!

Радуј се, јер си трудбенике врта Царице Небеске хлебом живота изобилно хранио!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 10

Иштући спасење својој души и желећи да се прилепиш за Христа најслађег, из земље отаца својих си, смирили, притекао у Свету Гору, где си у уздржању и безмолвију, трудољубљу и човекољубљу стекао равноангелну красоту. Тако си једног преблагословеног јутра, док су сви пустинољубитељи атонских обитељи певали полуноћну славу Творцу, дошао до доброг краја, предавши своју душу у Његове Божанствене руке, нахранивши је претходно животворним Телом и Крвљу Господњом, да би непрестано са свима светима Слову, светијем од свих светих, певала: Алилуја

Икос 10

Животом, вером и љубављу био си, преподобни, најусрднији служитељ Цара Небеског кога славослове херувими и серафими. Тако си предстао престолу Свесвете Тројице као мирисни крин заједно са свим изабраницима Пречисте Богородице. Буди свеблажени, такође, и усрдни заступник пред Богом земље отаца својих и неуспављиви ангео молитве и топли представник, да бисмо ти, тобом избављани од невоља, благодарно узвикивали:

Радуј се, ангеле Руске земље, јер си се необично потрудио на Светој Гори!

Радуј се, најтоплији молитвениче који си се за нас љубављу распео пред престолом Божијим!

Радуј се, усрдни заступниче пред Богом људи земље отаца својих!

Радуј се, брзи заступниче братије Атонског врта, изнемогле у подвизима!

Радуј се, јер си ране Господа свог на телу свом без роптања носио!

Радуј се, јер си Му душу своју, убељену покајним сузама, предао!

Радуј се, верни послениче винограда Господњег кога је Сам Господ призвао у Горњи Сион!

Радуј се, јер тамо славом и чашћу овенчан беседиш са светима и са ангелима!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 11

Похвалну песму ти приносимо, угодниче Божији, оче Силуане, јер си пламеном љубави верно следио Господа који је гладовао ради спасења света и Својим смирењем посрамио ђавола. Ти си пустињу Атонску чистом молитвом замирисао, показујући нам образац равноангелног живота, украшеног многоплодним даровима Светога Духа. Тако си Свету Гору саобразио рају, посрамљујући непријатеља и души својој стичући Царство небеско, подстичући и нас да се љубављу везујемо за Бога и да Му кличемо: Алилуја.

Икос 11

Господ те је, преподобни, у наше дане целом свету открио као носиоца блиставе светлости и благодати Духа Светог, и у животу и после смрти, да бисмо се ми, гледајући те како блисташ нетљеном красотом земаљских подвига и како се херувимски молиш за нас пред престолом Божијим, уверили у наду свог спасења, усрдно следујући твојем наравственом животу, и слатко покоривши вољу своју љубави Божијој, како би се и у телима и у душама нашим утврдило прослављање имена Господа који нас љуби. Тобом укрепљени у вери, ми ти узвијукемо:

Радуј се, јер нас подвигом наравственог живота утврђујеш у љубави према Богу!

Радуј се, јер нас, усрдно изобличујући зловерје, поучаваш да чувамо Тајне и правила православне вере!

Радуј се, јер си пустињачким животом, постом и безмолвијем прилежно подражавао Петра Атонског!

Радуј се, јер си старањем о доброј нарави монаха постао сличан ави Атанасију Атонском!

Радуј се, нови светилниче вере који у наше дане показује истински пут ка Богу!

Радуј се, јер дивно сведочиш да православна Црква не оскудева благодаћу Духа Светога!

Радуј се, верни слуго Христов који достојно предстојиш престолу славе Његове!

Радуј се, јер нам иштеш добар крај и добар одговор на страшном Суду Христовом!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 12

Неописиву силу благодати изли на тебе Христос Бог наш, преподобни, да би те на небесима, где све живи и креће се у радости Духа Светог, уврстио међу атонске подвижнике који са свима светима творе молитве за све земнородне. Знајући за то, ми ти се молимо: Излиј, о свеблажени, топлу молитву Господу да се смиљује на Своју свету Цркву и утврди је у векове због спасења нашег, а да пустинољубитеље земног Едема на сваки начин сачува и укрепи како би се у векове славило име Божије, те и земаљски и небески певали: Алилуја.

Икос 12

Опевајући твој преславни спомен, богоносни оче Силуане, достојно блажимо твој труд и муке које си у бдењу и посту са свим изабраницима Мајке Божије предузео. Ко ће, на име, пребројати трудове и уздисаје ваше, које сте у молитвама за свет сузно приносили, и због којих Господ гнев Свој, изазван нашим гресима, претвара у милосрђе, те заклетву да ће света Црква бити утврђена до краја века, човекољубиво не напушта. Ми, пак, будући благодарни због таквог твог заступништва, умилно ти узвикујемо:

Радуј се, јер си усрдно следио наговештаје Светог Духа!

Радуј се, јер си Христа, благост и премудрост Божију, телесним очима угледао!

Радуј се, смирени Христов подвижниче и радости и похвало Мајке Божије пред свим небеским и земним!

Радуј се, неуспављиви молитвениче за свет и надо и утехо нашег спасења!

Радуј се, наследниче Царства Христовог, јер си својим подвигом украсио Атонску Гору!

Радуј се, истински саподвижниче наш у спасењу, јер нам освећујеш пут који води ка Богу!

Радуј се, златна труба која са свима светима и ангелима оглашава славу Божију!

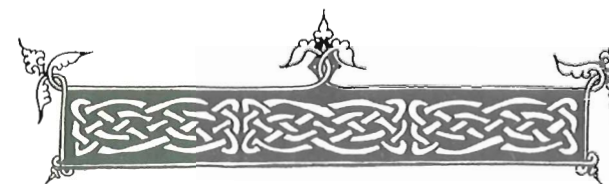
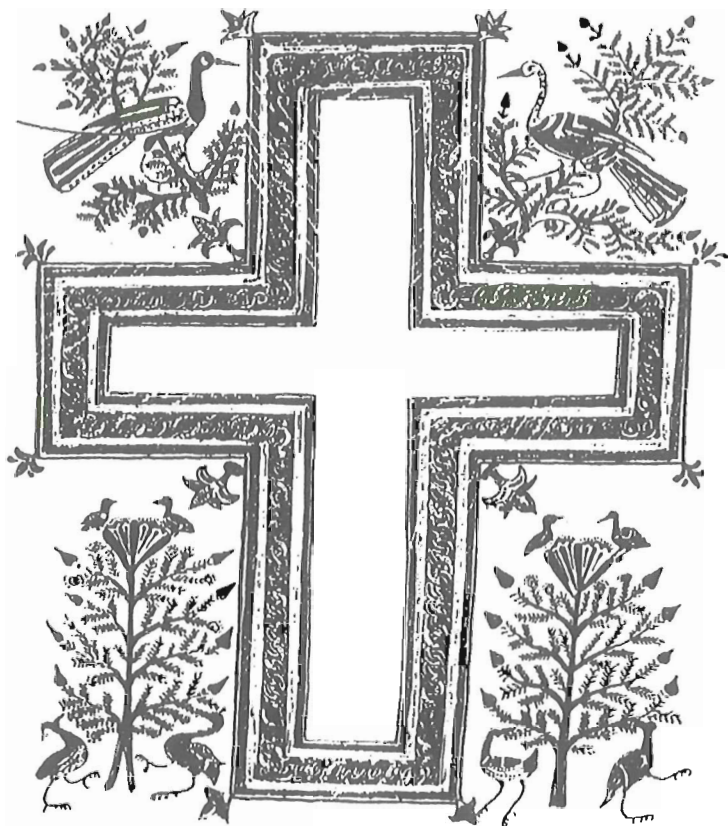
Радуј се, венцем бесмртности Богом овенчани, јер нас не изостављаш у својим молитвама!

Радуј се, оче Силуане, неугасиви пламену љубави у молитви за свет!

Кондак 13

О, предивни угодниче Божији Силуане, Руске земље благодатни породе, пустинољубитеља Атонске Горе похвало и украсе, прими од нас ову малу молитву и испроси од распетог за свет Христа Бога нашег да помилује све нас, децу Своју, и да нас благодаћу Светог Духа свеже у свезу љубави Своје, те како Сам зна приведе Себи, да бисмо се твојим молитвама непостидно јавили на дан Суда пред лицем славе Његове и удостојили се да са свима светима и ангелима запевамо победну песму: Алилуја!

Молитва

О предивни угодниче Божији, оче Силуане! Имајући благодат од Бога да се сузоточно молиш за сву васељену, и за покојне и за живе и за будућа покољења, не заборави пред Богом ни нас који ти усрдно прибегавамо и умилно иштемо твоје заступништво. Покрени на молитву, о свеблажени, Преблагословену Богородицу и Приснодјеву Марију, усрдну Заступницу рода хришћанског, која те је чудесно призвала да будеш верни посленик у њеном земаљском врту, где изабраници Божији умољавају Бога да и поред грехова наших према нама буде милостив и дуготрпељив, да не помене неправде и безакоња наша, те да нас помилује и спасе.

Да, угодниче Божији са Преблагословеном Владичицом света - Најсветијом Игуманијом Атона и светим подвижницима њеног земног удела, од Слова, светијег од свих светих, испроси Светој Гори Атонској и њеним богоугодним пустиножителјима да се сачувају од свих беда и напада вражијих, како би, светим анђелима избављани од зла, и Духом Светим утврђивани у вери и братољубљу, до краја века узносили молитве за једну, свету, саборну и апостолску Цркву и свима указивали спасоносни пут, и како би земаљска и небеска Црква непрестано славословила Творца и Оца светлости, просвећујући и освећујући свет у вечној правди и благиости Божијој.

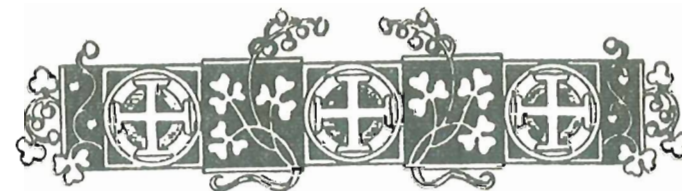
Народима целе земље измоли добробит и миран живот, дух смиренуумља и братољубља, благе нарави и спасења, и дух страха Божијег, како злоба и безакоње не би огорчили срца људска и искоренили љубав Божију у људима, поринувши их у богопротивно непријатељство и братоубиство. Моли се да се силом Божанствене љубави и на земљи као на небу свети име Божије, да Његова света воља буде међу људима и да се зацари мир на земљи.

Исто тако, својој отаџбини - земљи Руској - измоли, угодниче Божији, жељени мир и небески благослов, те да

се, свемоћним омофором Мајке Божије покривана, избави од глади, болести, земљотреса, огња, мача, навале непријатеља и међусобне борбе и од свих видљивих и невидљивих противника и, силом животворног Крста, остане свети дом Пребласловене Богородице до краја века, утврђујући се у неоскудној љубави Божијој.

Свима нама, пак, који смо, без топлог покајања и страха Божијег, погружени у тами греховној и који не престано скорбимо Господа који нас воли, испроси, о свеблажени, од Свемолостивог Бога нашег да нас Својом свесилном благодаћу Божански посети и оживотвори душе наше, потирући сваку злобу, животну гордост, униније и лењост у срцима нашим.

Још се молимо и за то да се, благодаћу Свесветог Духа крепљени и љубављу Божијом загревани, уз човекољубље и братољубље, смиреноумље и молитвено сараспињање, утврдимо у истини Божијој, те оснажимо у благодатној љубави Божијој, како бисмо се Богу синовски приближили. Молимо се још да, испуњавајући Његову свесвету вољу, са сваком побожношћу и чистотом, непосредно пређемо пут временског живота и са свима свети-ма достигнемо Небеско Царство и Јагњетову свадбу. Њему нека је од свих земаљских и небеских слава, част и поклоњење са Беспочетним Његовим Оцем и Пресветим и Благим и Животворним Његовим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

РЕЧ УЗ ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ

После скоро двадест година појављује се друго издање књиге „Старац Силуан” у преводу на српски језик. Захваљујући првом превод многим од оних који су седели у тами и сенци смрти засијала је са страница ове књиге светлост велика а многи су се, читајући је, родили за живот вечни. Међутим, у првом издању изостављено је укупно око тридесет страница текста. Имајући то у виду, отац Софроније је пре неколико година дао благослов да се направи исправка превода.

Тако смо за друго издање добили потпуно и тачан превод ове чудесне књиге. Чудесне, јер је таква и љубав Божија, којом су дисали и живели њени свети писци - старац Силуан и старац Софроније. О њима двојици само оволико:

Старац Софроније, боговидац и пријатељ Божији се, достигавши меру раста пуноте Христове, упокојио 28. јуна/11. јула 1993. г. у манастиру светог Јована Претече у Есексу (Енглеска), преселивши се ка Господу и свом вољеном духовном оцу.

Старац Силуан је и званично проглашен светим. Одлуком од 1. априла 1988. г. Цариградска патријаршија га је прибројала лику преподобних Цркве Христове. Преподобни Силуан Атонски слави се 11/24. септембра, а тропари и кондак њему посвећени гласе:

Тропар, глас 4., подобан: Правило вере:

Христа Учителја на путу смирења молитвом си примио док је Дух у твом срцу сведочио спасење. Због тога се сада радују спомену твоме сви народи на наду (спасења) призвани. Преподобни оче Силуане, моли Христа Бога да спасе душе наше.

Тропар, глас 3., подобан: Божанствене вере:

Проповедник љубави Христове дарован си васељени, најслађи међу богословима, преподобни оче. Смиреног и Кротког си угледао, и срце си Његово познао. Зато сви ми, Силуане преблажени, твојим богонадахнутим речима просвећивани, славимо Духа који те је прославио.

Кондак, глас 8., подобан: Када сишавши:

Док си на земљи Христу служио, стопама Његовим си непорочано ходио. Сада, пак, на небесима гледаш Онога кога си заволео и пребиваш заједно са Њим, као што је обећао. Стога, преподобни оче Силуане, и нас научи да идемо стазом којом си ти ишао.

НЕКОЛИКО РЕЧИ ВЛАДИКЕ НИКОЛАЈА ВЕЛИМИРОВИЋА О КЊИЗИ ЈЕРОМОНАХА СОФРОНИЈА И О СТАРЦУ СИЛУАНУ, СА КОЈИМ ЈЕ ВИШЕ ПУТА ЛИЧНО РАЗГОВАРАО

Када неко посети Свету Гору и види смерне калуђере, може помислити да они живе досадним и бесциљним животом. То тако изгледа гледано споља, јер мало ко може да проникне и схвати каква се непрестана и страховита борба води у њиховим душама. Та борба је готово натприродна, невидљива, и то не само борба против демонских сила, господара мрака, него исто тако - бар за почетнике - и против крви и меса, тј. против телесних жудњи и страсти. Ово је сажети садржај прве књиге.

У својој књизи отац Силуан описује како га је та борба била довела до очајања и скоро до самоубиства. Пресвета Богородица му се јавила у моменту његове најтеже борбе са страстима и очистила га од нечистих телесних жудњи и помисли. Христос му се јавио и дао му снагу да надвлада земаљске мисли и зле духове. И тако, после четврт века тешке и упорне борбе, стигао је до победе. Боготражитељ је постао богопознавалац, а ученик, учитељ.

Старац Силуан је био и мој учитељ. Једном сам га питао: „Оче Силуане, да ли вас ово мноштво света узнемирава у вашем размишљању и вашим молитвама? Зар не би било боље за вас да одете у испосницу у Каруљу и да тамо живите у миру као отац Теодосије, Артемије, Доротеј, Калиник, или да живите у некој усамљеној пећини, као отац Горгоније?”

„Ја живим у пећини”, - одговорио је отац Силуан. „Моје тело је пећина мојој души, а моја душа је пећина Светом Духу. И ја волим и служим Божијем народу без изласка из моје пећине.”

И поред његове спремности да свакоме служи, и његове чудесне скромности и услужне љубазности, о Божанским ствари-ма је говорио са достојанством и снагом. О Богу је говорио са чаробним одушевљењем, присношћу и блискошћу, онако како би

говорио о пријатељу. „Ја знам Бога. Он је љубазан, благ, услужан”, рекао би старац Силуан. Један монах - отац Теофан са страхом је то слушао и помишљао да је Силуан изгубио страх Божији. Касније, када је читао Силуанове списе, Теофан је изменио своје мишљење и рекао: „Отац Силуан је израстао и стао у ред црквених отаца.”

Ја мислим, да би текстове оца Силуана требало ставити у уџбенике психологије, ако ни за шта друго а оно као потврду о једном духовном борцу XX века, и као потврду истинитости свега што су прослављени црквени оци учили и писали. Постоји нешто ново и у поукама и у животу оца Силуана. На пример, Христово упозорење које је он чуо: „Држи свој ум у аду и не очајавај”, представља један савет и опомену против охолости.

Ја лично никад раније нисам чуо те речи. Велика је и друга изрека: „Љубав је изнад разумевања”. То је било свакодневно и основно Силуаново учење. Његова љубав са сузним молитвама праштала је грех грешнима, поправљала злотворе, охрабривала клонуле, лечила болесне и стишавала олује. Сведочанства у прилог свему овоме могу се наћи у тој књизи.

То је књига која је неопходна нашој генерацији. Овде је књига о једном обичном човеку са веродостојним духовним искуством, топла и врло упечатљива.

(Из 13. књиге сабраних дела владике Николаја, стр. 560.)

„Господ нас неисказано љуби”, говорио је свакоме отац Силуан. „О, како нас Он љуби!” При тим речима увек би му се очи испуниле сузама. А очи су му биле црвене од плача. Он је највише говорио о љубави Божијој према људима. Ако се неко жалио на неку патњу или неко искушење, отац Силуан га је тешио и храбрио љубављу Божијом. „Зна Господ да ти страдаш, но Његова љубав сија над тобом као сунце над светом. Не бој се, то је за твоје добро”. Он није био строг према туђим гресима, ма како велики били. „Кад бисмо престали да осуђујемо Бога, престали бисмо да осуђујемо и Његова створења, нарочито људе”, говорио је Силуан са сузним очима. „Али ми Њега осуђујемо за све тешкоће у животу, па зато осуђујемо и Његова створења. Ми осуђујемо Бога због тога што не осећамо љубав Божију. То сам и ја чинио. Једном сам пошао из манастира за Дафни. Збио сам с пута и залутао међу жбуње шимширово. Мрак покрио земљу. Ја се наљутим. Управо - на Бога се наљутим. Викнем: „Господе, зар Ти не мариш што ја лутам и пропадам. Спаси ме!” У том чух глас: „Иди све десно!” У мени затрепери сва душа. Нигде жива човека. Ја сам пошао десно и све десно док не стигох у Дафни. Ту сам ноћ

сву проплакао. Осетио сам присуство живог Бога, и осетио сам Његову љубав, ја недостојни. Од тада нисам дао никаквој невољи да стане између мене и љубави Божије.” Још нам је причао Силуан о неком школованом младићу који је био дошао у Свету Гору „да тражи Бога”. Он није рекао игуману да не верује у Бога него само да жели да неколико месеци остане у манастиру ради одмора и духовне поуке. Игуман га предао неком духовнику на бригу. Но, младић одмах исповеди духовнику да не верује у Бога и да је дошао у Свету Гору да тражи Бога. Духовник се наљути и уплаши, па почне викати на младића, како је то страшно неверовати у Бога Створитеља и како безбожницима није место у манастирима. Младић се спреми да напусти манастир. Сретне га отац Силуан и почне с њим разговор. Пошто је од младића чуо шта га мучи и шта га је дотерало у Свету Гору, отац Силуан му благо одговори: „Па то није ништа страшно. То бива обично са младим људима. То је било и са мном. Кад сам био млад човек, ја сам се колебао, сумњао, но љубав Божија осветлила је ум мој и омекшала срце. Бог тебе зна и види и љуби те неизмерно. То ћеш ти временом осетити. Тако је било и са мном”. Од ових речи младић се почео снажити у вери Божијој. И остао је у манастиру. Неки монах се, опет, пожалио оцу Силуану како осећа да се не може спасти у Светој Гори, па се решио да је напусти и иде у свет. На то отац Силуан заплаче, па му каже: „И мени је та мисао понекад долазила. Али сам се молио Богу за савет. Удвостручавао сам молитве. И љубав Божија давала ми је овакве мисли: Зар толики свети људи угодише Богу и спасоше своје и туђе душе у Светој Гори, а ти не можеш?” Други се, опет, жалио да га игуман у манастиру не воли. „А ти воли њега”, одговорио му отац Силуан. „Ти се усрдно моли за свога игумана сваки дан и говори: »Ја волим свог игумана, ја волим свог игумана«. Кад се љубав у теби разгори према игуману, и игуман ће тебе почети да воли.”

Он је радио тежак посао у манастиру. Био је магационер и руковао је сандуцима. Рекох му једном, како се руски монаси много узбуђују због болшевичке тираније над Црквом Божијом у Русији. На то ће он: „И ја сам се у почетку узбуђивао због тога, и после многих молитава дошле су ми овакве мисли: »Господ све неизрециво љуби. Он зна циљеве свега и рокове свему. Ради неког будућег добра Он је попустио ово страдање на руски народ. Ја то не могу схватити и прекинути. Остаје ми само молитва и љубав«. Тако ја и говорим узбуђеној братији: »Ви можете помоћи Русији само молитвом и љубављу. Љутња и вика на безбожнике не поправља ствар«”.

(Из 9. књиге сабраних дела владике Николаја, стр. 496.)

ПРЕДГОВОР ПИСЦА

Откривење о Богу вели: *Бог је љубав, Бог је светлост и таме у њему нема никакве* (1.Јн. 4,8;1,5).

Како је нама људима тешко да се сложимо са тиме! Тешко, јер и наш лични живот и живот света који нас окружује као да сведочи супротно.

Уистину, где је та **светлост љубави Очеве**, ако сви ми, на крају живота, заједно са Јовом са горчином у срцу увиђамо: *Дани моји прођоше, мисли моје покидаше се... Гроб ће ми бити кућа... Где је сада надање моје?* и то што је од младости тајно, али силно желело срце моје *ко ће видети?* (Јов.17,11-15).

Сам Господ Христос сведочи да Бог брижљиво промишља о читавој творевини, да ни најмања птица није заборављена пред Њим, да се чак и о украшавању траве брине, при чему је Његово старање о човеку несравњиво веће, толико, да нам је и *коса на глави сва избројана* (Мт.10,30).

Но, где је тај промисао који се брине чак и о последњим ситницама? Сви ми тешко патимо гледајући како зло бесни у свету. Често милиони живота који су се тек зачели, бивају немилосрдно истргнути.

Па зашто нам је онда дат тај ни мало леп живот?

И тако, душа жељно иште сусрет са Богом да би Му рекла: „Зашто си ми дао живот? Пресит сам страдања. Мрак је око мене. Зашто се сакриваш од мене?... Ја знам да си Ти добар, али зашто си онда тако равнодушан према мојим страдањима?

Зашто си тако... суров и неосетљив према мени?

Не могу Те појмити!”

Живео је на земљи човек силног духа по имену Симеон. Он се дуго молио незадрживо плачући: „Помилију ме!”, али га Бог није слушао.

Прошло је много месеци како се он тако молио и његове душевне снаге су се истрошиле. Он је дошао до очајања и ускликнуо: „Ти си неумољив!” И када се са тим речима у његовој од очајања изнемоглој души нешто распукло, он је одједном за тренутак угледао живог Христа. Огањ је испунио његово срце и све тело толиком силином да би умро да је виђење још који тренутак потрајало. После тога више никад није могао да заборави неизрециво кротки, препун љубави, радосни и несхватљивим миром испуњен лик Христов, кроз многе године свога живота непрестано сведочећи да је Бог љубав, љубав бескрајна и несхватљива.

О њему, сведоку Божанствене љубави, треба да говоримо.

Од времена Јована Богослова за протеклих деветнаест векова прошле су читаве групе оваквих сведока, но овај последњи нам је особито драгоцен, јер је био наш савременик. Честа појава међу хришћанима јесте жеља (и то потпуно природна) за видљивим знамењима наше вере, јер без њих многи малаксавају у свом надању, и проповеди о чудима из давно минулих столећа постају за њих бајке. Ето зашто је важно да се међу нама поново јављају овакви сведоци. Ето због чега је нама толико значајан овај нов сведок, у чијој се личности могла видети та драгоцен пројава наше вере. Знамо да ће и њему поверовати само малобројни, као што су и у сведочанство ранијих отаца само малобројни веровали. Али, то није зато што је њихово сведочанство лажно, већ стога што вера захтева подвиг.

Рекосмо да су за ових деветнаест векова хришћанске историје прошле читаве групе сведока Христове љубави. Па ипак је у том бескрајном океану човечанства њих тако мало. Они су тако ретки.

Ретки су такви сведоци, јер нема подвига тежег и болнијег од подвига и борбе за љубав, јер нема страшнијег сведочења, од

сведочења љубави, те нема изазовније проповеди од проповедања љубави.

Погледајте на живот Христов. Он је дошао у свет да би људима благовестио вечни, Божански живот, и то једноставним људским речима, кроз Своје две заповести о љубави према Богу и љубави према ближњима. Из јеванђелских, пак, казивања видимо каквим је све искушењима био подвргнут од ђавола, који је све чинио само да Га наведе да било чиме наруши заповести о љубави и тако Му одузме „право“ да их да људима. Погледајте шта је било у пустињи (Мт.4; Лк.4). По одговорима Христовим видимо да се тамо водила борба за прву заповест, тј. за љубав према Богу. Победника у тој борби - Христа, који је изишао на проповед, ђаво је окружио атмосфером непомирљивог и убиственог непријатељства, гонећи Га на свим путевима, али ни ту није постигао свој циљ. И при последњим ударима нанетим Христу - издајство ученика апостола, опште одступање и бесни повици светине коју је Он толиким добрима обасипао: *Распни га, распни!*, опет је победила Христова љубав, о чему је Он Сам јасно посведочио: *Не бојте се, ја сам победио свет*, и још: *Долази кнез овога света и у мени нема ништа*.

И тако, ђаво није успео да Му отме право да свету да нову заповест. Господ је победио, и Његова победа остаје вечно и никада нико и ништа неће умањити ту победу.

Исус Христос је бескрајно заволео свет. Старцу Силуану је било дато да доживи ту љубав. Као одговор на тај дар он је заволео Христа и много година провео у великом подвигу да му нико и ништа не би одузели дар љубави и да би на крају живота могао слично апостола Павлу да каже: *Ко ће нас раставити од љубави Христове? Жалост или тескоба, или гоњење, или глад, или голоутиња, или опасност, или мач? Као што је написано: Ради тебе нас убијају ваздан, сматрају нас овцама за клање. Али у свему овоме побеђујемо кроз Онога који нас је заволео. Јер сам уверен да нас ни смрт, ни живот, ни ангели, ни поглаварства, ни силе, ни садашњост, ни будућност, ни висина, ни дубина, нити икаква друга твар неће моћи одвојити од љубави Божије, која је у Христу Исусу Господу нашем (Рим.8,35-39).*

Ако се задржимо на речима светог апостола Павла разумемо да је тако могао да говори само зато што је прошао кроз сва та искушења. И свако ко иде за Христом, као што је показало вековно искуство, пролази кроз многа искушења. Прошао је кроз њих и отац Силуан.

Блажени старац, схимонах Силуан 46 година се подвизавао на Атонској Гори у руском манастиру светог великомученика Пантелејмона. Догодило се да смо и ми у том манастиру проживели 14 година. Последњих година живота старца Силуана, негде од 1931. па све до дана његове смрти 11/24. септембра 1938. године, били смо му сасвим блиски. Како се то догодило, нећу објашњавати. Ако баш хоћете, назовимо ту околност - неразумљивом. За наше блиско познанство знала је неколицина његових поштовалаца и њихове упорне молбе принудиле су нас да напишемо његово **житије**. Тај задатак није био нимало лак за нас који не располажемо ни талентом, нити искуством у писању. Па ипак смо пристали, јер смо искрено и дубоко уверени да нам је дужност да испричамо људима о том заиста великом човеку.

Ова књига је по својој садржини **намењена уском кругу људи** чији је интерес усредсређен на хришћанско подвижништво, и стога је наш главни задатак, не књижевно дело, већ што је могуће тачнији „духовни портрет“ старца.

Сва наша пажња приликом општења са њим била је прогутана његовим духовним ликом, са јединим циљем сопствене духовне користи. Никада нисмо помишљали да пишемо његову биографију, те је много шта, што обично треба да занима биографа, нама остало непознато. Многе ствари ћемо прећутати, јер се односе на људе који су још у животу. Овде износимо само мањи део догађаја из живота старца које нам је сам причао поводом разних случајева за време наших честих разговора, или које смо чули од других подвижника са Свете Горе, старчевих другова. Верујемо да оскудност података о његовом спољашњем животу неће представљати суштински недостатак нашег труда. Били бисмо потпуно задовољни када би нам се дало да макар делимично испунимо онај најважнији део нашег задатка - да оцртамо духовни лик старца за оне који нису имали среће да лично опште са њим. Онолико колико умемо да судимо и колико смо долазили у додир са људима, сматрамо да је он био једини бестрасан човек кога нам је било дато да сретнемо на свом животном путу. Сада када више није међу нама, он нам се показује као изузетан великан духа.

Док је живео на земљи, Господ је Својим смиреним јављањем у телу сакрио од људских очију Своју праву Божанску величину. Тек по вазнесењу Господњем и по силаску Духа Светог, открило се духовним очима ученика и апостола Божанство Христово. Нешто слично је било и са нашим односом према старцу Силуану. За живота био је тако једноставан и приступачан, да и по-

ред свег дубоког поштовања које смо имали према њему, поред сазнања о његовој високој светости, ипак нисмо могли у потпуности да осетимо његову величину. Тек сада, када за читав низ година нисмо на свом путу срели никог сличног, са закашњењем почињемо да увиђамо истинску величину онога, кога нам је по непостижном промислу Божијем било дато да тако добро познајемо.

ПРВИ ДЕО

ЖИВОТ И УЧЕЊЕ СТАРЦА

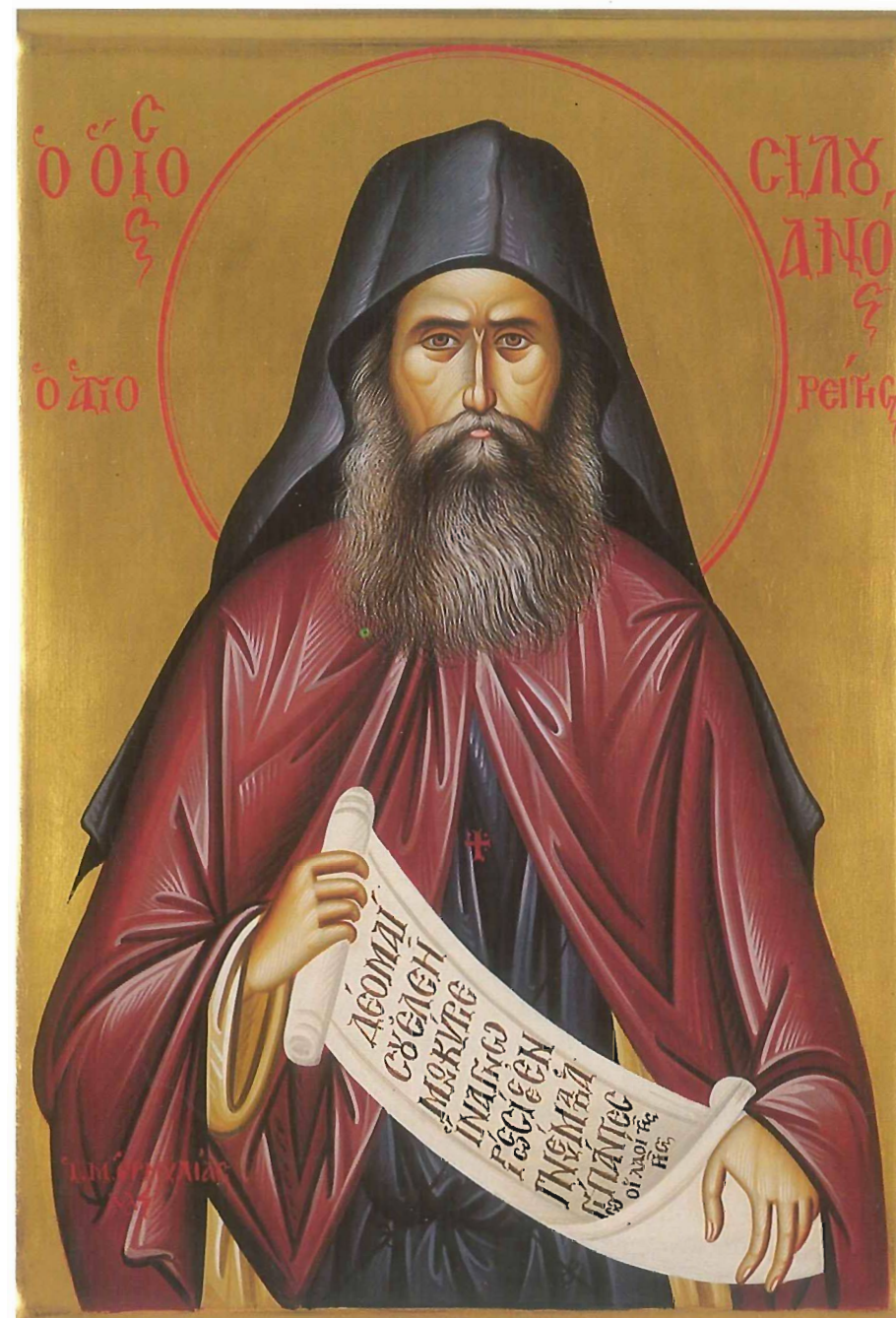

УКОЛИКО ЈЕ ВЕЋА ЉУБАВ,
УТОЛИКО ЈЕ ВЕЋЕ СТРАДАЊЕ ДУШЕ.

УКОЛИКО ЈЕ ПОТПУНИЈА ЉУБАВ,
УТОЛИКО ЈЕ ПОТПУНИЈЕ ПОЗНАЊЕ.

УКОЛИКО ЈЕ СИЛНИЈА ЉУБАВ,
УТОЛИКО ЈЕ ПЛАМЕНИЈА МОЛИТВА.

УКОЛИКО ЈЕ САВРШЕНИЈА ЉУБАВ,
УТОЛИКО ЈЕ СВЕТИЈИ ЖИВОТ.

Преподобни Силуан Атонски
Рад сестара манастира Ормилије на Халкидици

I ДЕТИЊСТВО И ДОБА МЛАДОСТИ

Спољашњи живот блаженог старца протекао је без нарочитих догађаја. До одслужења војске проводио је живот као сиромашан руски сељак. Затим, одслуживши уобичајени војни рок у нижим чиновима, провео је дугих 46 година монотоног живота у манастиру као прост монах.

У манастирској монахологији забележено је: схимонах Силуан, световно име - Семјон Иванович Антонов, замљорадник из Тамбовске губерније, Лебединског округа, Шовског среза и села. Рођен 1866. године, у Свету Гору дошао 1892. године, пострижен у расу 1896. године, у схиму 1911. године. Вршио послушања на Каламаријском метоху (на манастирском имању изван Атона), у Старом Русику, на економији. Умро 11/24. септембра 1938. године.

Од „рођен” до „умро” - све је безначајно, нема шта да се забележи. Дотицати се, пак, унутрашњег живота човека пред Богом нескромно је и смело дело. Откривати „дубоко” срце хришћанина на очиглед света, готово је исто што и светогрђе. Међутим, пошто смо уверени да сада, кад је старац напустио овај свет као његов победилац, више ништа не може нарушити његов вечни покој у Богу, усуђујемо се да бар понешто изнесемо о његовом неизмерно богатом и узвишеном животу, ради оних малобројних, који и сами теже таквом Божанском животу.

Поприште духовне борбе сваког човека јесте, пре свега, његово властито срце. Онај ко воли да понире у своје срце разумеће реч пророка Давида: *А што је унутра и срце код човека - дубоко је* (Пс.64,6). Истински хришћански живот хришћанина струји у тим дубинама срца, скривеним не само од туђег погледа већ и од њега самог. Онај ко је силазио у ову тајанствену ложницу, несумњиво је доживео неисказано чуђење над тајном бића. Ко је чис-

тим умом понирио у напрегнуто зрење свога унутарњег човека, зна да је немогуће у потпуности пратити ток живота, чак ни за кратко време, зна да је немогуће уловити процесе духовног живота срца, које у својим дубинама додирује оно биће у којем већ нема никаквих процеса. Пред нас се, међутим, у овом житију поставља баш тај задатак: приказати унутрашњи процес раста једног великог подвижника.

Додуше, ми себи нећемо поставити неиспуњив задатак. Ми ћемо се овде осврнути само на онај део старчевог живота који нам је познатији.

Из старчевог дугог живота најјасније нам је остало у сећању неколико догађаја који најбоље сведоче о његовом унутрашњем животу, а који истовремено представљају и његову животну повест. Први такав догађај је из доба његовог раног детињства, када није имао више од четири године. Његов отац, као и многи руски сељаци, волео је да указује гостопримство путницима. Једног празничног дана са особитим задовољством позове он неког књигоношу у нади да ће од њега као „књишког” човека сазнати нешто ново и интересантно, будући да га је мучила његова „тама” и будући да је био жедан знања и просвећености. Гост је послужен чајем и закуском. Мали Семјон је осматрао странца са радозналешћу детета и пажљиво слушао разговор. Књигоноша је доказивао Семјоновом оцу да Христос није Бог и да Бога уопште нема. Дечака су нарочито поразиле речи: „Где је Он, тај Бог?” Он је помислио: „Кад одрастем, ићи ћу по целом свету да тражим Бога.” Пошто је гост отишао, мали Семјон се обрати оцу рекавши: „Ти ме учиш да се молим, а овај каже да нема Бога”. На то му отац одговори: „Ја сам мислио да је он паметан човек, међутим, испаде глупак. Немој да га слушаш”. Наравно, овакав одговор није отклонио сумњу из детиње душе.

Од тада је прошло много времена. Семјон је порастао, постао крупан и здрав момак. Радио је недалеко од свог села на имању кнеза Трубецког, где је његов старији брат био предузео да зида неку грађевину. Радило се ортачки - Семјон у својству столара. Радници су имали једну куварицу, неку сељанку. Једном приликом, полазећи на поклоњење, она посети, између осталог, и гроб чувеног подвижника, затворника, Јована Сезеновског (1791-1839). По повратку причала је о светом животу затворника, па и о томе како се на његовом гробу дешавају чудеса. Неки од присутних стараца потврдили су њена казивања о чудесима и сви су се сложили да је Јован био свети човек.

Слушајући овај разговор, Семјон помисли: „Ако је он свет, значи да је Бог с нама, и онда нема потребе да Га тражим”. При овој мисли у његовом младом срцу се распламсао огањ љубави према Богу.

Чудновата је појава да се од четврте до деветнаесте године могла задржати у сећању мисао која је продрла у детињу душу док је слушао књигоношу, мисао која га је очевидно мучила и остала нерешена негде у дубини, и која је нашла решење на један тако необичан, наизглед наиван начин.

Од тог доба Семјон је осећао да је обрео веру. Његов ум се окренуо сећању на Бога, те се много молио плачући. Тада је у себи осетио унутарњу промену и стремљење ка монаштву. Према речима самог старца, на лепе и младе кћерке кнеза гледао је са љубављу, али без пожуде. Гледао је на њих као на сестре, док је раније њихова појава код њега изазивала немир. У то време он је чак молио свога оца да га пусти у Кијево-Печерску Лавру¹⁾. Но, отац му је категорички одговорио: „Најпре одслужи војску, па ћеш онда бити слободан да идеш”.

Овакво необично душевно стање потрајало је код њега три месеца. Затим је престало, и он је поново почео да се дружи са својим вршњацима, да шета с девојкама, да пије водку, да свира на хармоници, и уопште да живи као и сви сеоски момци.

Млад, леп, снажан, а у то време и имућан, Семјон је уживао у животу. У селу су га волели због његове доброћудности и ведре природе, а девојке су на њега гледале као на изгледног младожењу. И сам се био занео једном од њих. Пре но што се поставило питање свадбе, у позни вечерњи час с њима се десило оно „обично”.

Идућег јутра га је отац, радећи са њим, благо упитао: „Сине, где си то био синоћ? Срце ме је болело”.

Ове благе очеве речи продрле су у Семјонову душу. Сећајући се касније свога оца, старац је говорио:

„Ја нисам дорастао своје оцу. Он је био потпуно неписмен, чак је и „Оче наш” изговарао са грешком: „днест” уместо „днес”, - јер га је научио по слуху у цркви. Међутим, био је кротак и мудар човек”.

Породица је била многобројна: отац, мајка, петорица синова и две кћери. Живели су заједно и у слози. Одрасла браћа радила су са оцем. Једном, за време жетве, дође ред на Семјона да

¹⁾ Један од најпознатијих манастира у Русији. Налази се у граду Кијеву, а постоји још од 11. века.

припреми ручак у пољу. Био је петак. Заборавивши на то, он скува свињетину и сви су јели. Од тога доба прошло је пола године. Настала је блага зима и једног празничног дана рече му отац уз благи осмех:

„Сећаш ли се, сине, кад си ме у пољу једном нахранио свињетином а био је петак? Јео сам је као стрвину”.

- А зашто ми ниси тада рекао?

- Нисам хтео да те збуњујем.

Износећи сличне случајеве из свог живота у родитељском дому, старац је додао:

„Ето, таквог старца бих волео да имам: он се никад није наљутио, увек је био миран и кротак. Замислите, пола године је трпео, чекајући згодан тренутак да исправи моју погрешку и да ме не ожалости”.

Старац Силуан је био човек велике физичке снаге. О томе сведоче, између осталог, следеће чињенице из његовог живота.

Једном је, још као сасвим млад, пре војне службе, на Ускрс, после обилног месног обеда, када су се његова браћа разишла по гостима, прихватио мајчину понуду да му спреми кајгану. Мајка је спремила пуну шерпу, а он је све то појео.

Тих година он је са својом браћом радио на имању кнеза Трубецког, и понекад на празник одлазио са друштвом у крчму. Дешавало се да за једно вече попије и по три литра вотке, а да се не опије.

Једном, по јаком мразу, који је наступио после отопљења, седео је у некој гостионици. Један од гостију који је тамо преноћио, хтео је да се врати кући. Пође да оседла свога коња, али се убрзо врати рекавши:

-Ето ти невоље! Треба да кренем, а не могу. Коњу се на копите нахватао дебели слој леда и толико га боли да не дозвољава да му га скинем.

Семјон одговори:

- Хајде, ја ћу ти помоћи!

На то уђе у коњушницу, обгрли врат коњу и викне: „Скидај”! Коњ је све време морао стајати непомично. Селјак скине лед са копита, упрегне коња и пође.

Семјон је голим рукама могао да узме врео котао са „шчијем”²⁾ и да га пренесе са пећи на сто за којим су ручали радници. Ударцем песнице могао је да преломи подебљу даску. Могао је да

²⁾ Руско народно јело (вариво од купуса и меса).

диже велике терете и да са подједнако ретком издржљивошћу подноси жегу и хладноћу. Могао је да једе и ради врло много.

Но, та снага, која му је касније служила за вршење изузетних подвига, у то време била је узрок његовог највећег греха, за који се он силно кајао.

Једном, о црквеној слави села, када су готово сви становници села весело разговарали код својих кућа, Семјон је са једним својим другом ишао улицом, свирајући на хармоници. У сусрет су му долазила два брата - сеоски обућари. Старији, човек огромног раста и снаге, познат као сеоски кавгација, био је „поднапит”. Кад су се срели, обућар почне подругљиво да се смеши и да отима хармонику од Семјона, но овај успе да је преда своје другу. Ставши пред обућара, Семјон му преноручи да „иде својим путем”. Али овај се баца на Семјона, очигледно у намери да се тога дана покаже пред осталим сеоским момцима и пред девојкама које су биле на улици и смешкајући се посматрале овај приказ. Ево како нам је то испричао сам старац:

- Најпре сам хтео да устукнем, али се наједанпут застидех што ми се девојке смеју и снажно га ударих у груди. Он одлети далеко од мене и свом тежином падне на леђа наред пута. Из уста му потекоше крв и пена. Сви се уплашише, па и ја. Помислио сам: убих човека! И застанем. У тај час обућарев млађи брат дохвати један велики камен и баца га на мене. Успео сам да се окренем, и тако ме камен погоди у леђа. Тада му рекох: „Хоћеш ли и ти да прођеш као твој брат?” и јурнух на њега. Но, он побеже. Обућар је лежао на путу. Људи су дотрчали и скупили се око њега да му помогну да се дигне и једва га одведоше кући. Побољевао је отприлике два месеца. Но, срећом, остаде жив. Још дуго времена после овог догађаја морао сам да будем на опрези, јер су ме обућарева браћа и њихови другови са тољагама и ножевима по ноћи вребали на ћошковима, али ме је Бог сачувао.

Тако је услед бурне младости у Семјоновој души почео да се гаси први Божији призив монашком подвигу. Али Бог га је, избравши га, поново призивао. Овај пут кроз извесна виђења.

Једном, после периода нецеломудреног држања, он задрема и у полусну виде како му змија улази у уста. Осети силно гађење и пробуди се. У том тренутку чуо је речи:

„Ти си прогутао змију у сну, па се гадиш. Како је тек мени тешко да те гледам шта радиш!”

Семјон није видео никога. Само је чуо глас који је изговарао ове речи и који је по својој сладости и лепоти био сасвим необичан. Кротост и сладост овога гласа оставили су на Семјона по-

тресан утисак. По старчевом дубоком и несумњивом убеђењу - то је био глас саме Богородице. До краја свога живота он је благосиљао Мајку Божију што га није презрела, већ га је удостојила Своје посете и подигла га после пада. Он је говорио:

„Сад тек видим колико Господ и Мајка Божија жале људе. Замислите, Мајка Божија долази с неба да уразуми мене, грешног младића”.

То што се није удостојио да види свету Богородицу, он је приписивао нечистоти у којој се тога тренутка налазио.

Овај други призив који је уследио кратко време пред служење војске, био је од одлучујућег значаја за избор даљег пута. Прва последица овог другог призива била је коренита измена његовог живота који је био пошао странпутицом. Семјон је осетио дубоки стид због своје прошлости и почео силно да се каје пред Богом. Одлука да по завршетку службе оде у манастир вратила се са повећаном снагом. У њему се пробудило снажно осећање греха, и услед тога се и његов став према свему што је видео у животу коренито изменио. Ова промена долазила је до изражаја како у његовим личним поступцима и држању, тако и у веома интересантним разговорима које је водио са људима, од којих ми, нажалост, можемо навести само оне који су се најупечатљивије урезали у наше сећање.

Једног празничног дана, за време неког народног весеља, Семјон стане да посматра неког сељака средњих година како свира на хармоници и игра. Позове га у страну и упита:

- Стјепане, како можеш да свираш и играш кад си убио човека?

(Био га је убио у једној тучи у напитом стању). Овај одведе Семјона мало даље и рече му:

- Док сам био у затвору много сам се молио Богу да ми опрости, и Бог ми је опростио. Зато сада мирно играм.

Тако је Семјон, који недавно умало што и сам није убио човека, схватио да је могуће измолити опроштај грехова од Бога. Исто тако, схватио је и душевни мир свога друга коме је опроштен грех убиства. Овај случај сведочи о свести о греху и о снажном осећању покајања, као и о дубокој побожној интуицији руских сељака.

Један други Семјонов друг дружио се са једном девојком из суседног села, и ова затрудни од њега. Видећи како се момак немарно односи према читавој тој ствари, Семјон почне да га убеђује да се ожени њоме, говорећи: „Иначе ће бити грех”. Момак се

дуго није саглашавао да је то грех и није хтео да се жени. Али, Семјон га је убедио и он је послушао.

Чувши из уста старца за тај догађај, упитали смо га зашто се, пак, он није оженио девојком коју је познавао? На то нам је старац одговорио.

-Осетивши жељу да се замонашим, много сам се молио Богу да подеси све околности како бих могао да остварим своју жељу без потешкоћа. И Бог је дао те се све лепо уредило. Отишао сам био у војску, а за то време у наше село је дошао неки трговац. Спазивши на игранци како ова лепа и стасита девојка лепо пева и како је весела, заволи је и ожени се њоме. Живели су срећно и имали много деце.

Старац је жарко захваљивао Богу што је услишио његове молитве, али свој грех није заборавио.

Време војне службе

Семјон је одслужио војску у Петрограду, у телесној гарди, у Саперном батаљону. Отишавши у војску са живом вером и дубоким осећањем покајања, живео је у непрестаном сећању на Бога.

У војсци су га много волели као увек послушног војника, мирног, доброг владања, а другови као верног и пријатног друга. Уосталом, у Русији није ретка појава да војници живе врло братски.

Једном, уочи празника, и он пође у град са тројицом гардиста из истог батаљона. Наврате у једну велику престоничку гостионицу где је било много света и где је трештала музика. Пошто су поручили вечеру и водку, почели су весело да жагоре. Семјон је углавном ћутао. Један од другова га упита:

- Семјоне, стално ћутиш? О чему размишљаш?

- Размишљам о томе, како ми вечерас седимо у гостионици, једемо, пијемо водку, слушамо музику и веселимо се, а на Светој Гори сада монаси служе бденије и целу ноћ ће се молити. Питам се ко ће дати бољи одговор на страшноме Суду - они или ми?

На то један од њих примети:

- Какав ли је Семјон човек?! Ми слушамо музику и веселимо се, а он је у мислима на Светој Гори и на страшном Суду!

Ове војникове речи о Семјону: „...А он је у мислима на Атону и Страшном суду”, тачно одражавају његово стање не само у том моменту у крчми, него и за све време његове војне службе. Размишљање о Атону испољавало се, између осталог, и у томе што је неколико пута тамо слао новац. Једном он пође из Устижарског логора, где се преко лета налазио његов батаљон, да

пошаље новац у Свету Гору. При повратку, тек што је одмакао од Колпина, право у сусрет појури му велики бесан пас. Када му се приближио и већ хтео да се баци на њега, он је са страхом почео да изговара речи: „Господе, помилуј!” И тек што изговори ову кратку молитву, нека сила одједном одбаци пса у страну. Пас је набасао на нешто, обишао Семјона и побегао натраг у село, где је причинио много штете људима и животињама.

Овај случај произвео је дубок утисак на Семјона. Он осети близину Бога који нас чува и још снажније се погрузи у сећање на Бога.

Током војног рока опет се пројавила сила његовог савета и доброг утицаја. Једном је видео неког војника који је испунио рок како тужан и погнуте главе седи на свом кревету у касарни. Семјон му приђе, говорећи:

- Зашто тако тужан седиш и не радујеш се као остали што си одслужио војску и сада идеш кући?

- Добио сам писмо од својих - одговори војник - и пишу ми да је моја жена у међувремену родила. Ућувавши за тренутак и климајући главом, он је тихим гласом, у коме су се осећали бол, увреда и огорченост, проговорио:

- Не знам, шта да радим са њом... Бојим се!.. Просто ми се не иде кући!

- А колико си ти пута одлазио у јавну кућу?!

- Да, дешавало се, - одговорио је војник, који се присећао понечег.

- Па, ето, видиш, ни ти ниси могао издржати - рече му Семјон. Ти мислиш да је њој било лако!.. Ти си мушкарац и теби је лако, а она од једног пута може да роди... Сети се само **куда** си ти одлазио!.. Можда си ти више крив пред њом, него она пред тобом... Зато јој опрости... Иди кући, прими дете као своје и видећеш да ће све бити добро...

Прође неколико месеци и Семјон добије од свога друга писмо пуно захвалности. Описао му је како су га родитељи дочекали „тужни”. Жена је сва некако застиђена стајала пред кућом са дететом на рукама. Њему је после разговора са Семјоном у касарни одједном постало лако у души. Срдачно се поздравио са родитељима, радосно приђе жени, пољуби је, узне дете на руке па изљуби и њега. Сви су били радосни. Затим су пошли да обиђу рођаке и познанике у селу, а он свугде са дететом на рукама. Свима је било лепо у души. И касније су живели у слози.

Војник се у писму много захваљивао Семјону на добром савету. И доиста, не можемо а да се не сагласимо да је савет био не

само добар, него и мудар. Тако је старац Силуан још у својим младим годинама схватио да је сазнање властите кривице неопходан услов за мирне односе међу људима.

По одслуженом војном року у гарди, пре но што су се његови вршњаци разишли, Семјон заједно са четним писарем пође оцу Јовану Кронштатском, да испроси молитвену помоћ и благослов. Како оца Јована нису затекли у Кронштату, решили су да му оставе писмо. Писар је почео да пише краснописом неко мудријашко писмо, док је Семјон написао свега неколико речи:

„Баћушка, хоћу да се замонашим, помолите се да ме свет не задржи.”

Вративши се у Петроград, у касарну, већ идућег јутра, по речима самога старца, он осети да око њега букти неки адски пламен.

Напустивши Петроград, Семјон се врати у свој родитељски дом, где проведе свега недељу дана. На брзину су припремљене ствари потребне за манастир и неки поклон. Затим се опростио са свима и отишао у Свету Гору. Но, од онога дана када се отац Јован помолио за њега, „адски пламен” је буктао непрестано око њега где год би се налазио: у возу, у Одеси, на броду, па чак и у Светој Гори, у храму, свуда.

Долазак у Свету Гору

У Свету Гору Семјон је дошао у јесен 1892. године и ступио у руски манастир светог великомученика Пантелејмона. Ту почиње његов нов, подвижнички живот.

Према светогорском обичају нови послушник, „брат Симеон”, требало је да проведе неколико дана у потпуном миру. За то време је могао да се присети свих грехова које је починио у животу и да их запише. То му је било потребно ради исповести свом духовнику. Адске муке које је преживљавао изазивале су у њему пориве жарког покајања. Кроз тајну покајања он је хтео да своју душу ослободи од свега што ју је притискивало, и зато је са готовошћу и великим страхом, не правдајући себе ни у чему, исповедио све грехе које је у животу починио.

Духовник је рекао брату Симеону:

„Исповедио си своје грехе пред Богом и знај да су ти опроштени. Сада почиње нови живот... Иди с миром и радуј се што те је Господ довео у ово пристаниште спасења”.

Чувши од овог старца-духовника да су му сви греси опроштени, проста и верна душа брата Симеона се, према савету старца: „иди с миром и радуј се”, предала радости. Будући неискусан и наиван, он још није знао да подвижник треба да је уздржљив и у радости. Због тога је одмах изгубио оно одушевљење у коме се налазила његова душа после посете Кронштату. Општа клонулост која је затим наступила имала је за последицу напад блудне похоте, те се он задржавао на саблажњивим представама које му је сликала страст. Помисао му је говорила: „Иди у свет и ожени се”.

Какве је све муке имао да претрпи млади послушник борити се са помислима - не знамо. Приликом исповести духовник му је саветовао:

„Помисли никада не примај, него их, чим се појаве, одмах одгони”.

Од неочекиваног налета његова душа је била сва у страху и трепету. Осетивши страшну силу греха опет је окусио адски пламен око себе и чврсто одлучио да се усрдно и истрајно моли све док га Бог не помилује.

После адских мука које је преживљавао и након радости коју је осетио кроз тајну исповести, ово спотицање помислима и свест да је поново ожалостио Мајку Божију, био је догађај који је потресао његову душу. Мислио је да је дошао у пристаниште спасења, а одједном је видео да душа и овде може пропасти.

Овај „пад” у помислима отрезнио је Семјона за читав живот. О степену овог отрехњења може се судити по томе што он од онога дана када му је духовник саветовао: „Помисли никад не примај” - за читавих 46 година свога монашког живота није примио ни једну блудну помисао. Оно што многи годинама не могу да науче, он је прихватио одмах после првог упозорења и тиме показао своју праву културу и мудрост, по речима старих Грка: „Мудром човеку није својствено да два пута чини исту грешку”.

Снажно осећање покајања било је, међутим, узрок нове борбе. Помисао му је саветовала:

„Иди у пустињу, обуци кострет и тамо се спасавај!”

„Добро, - одговори Симеон, - идем код игумана да за то добијем благослов”.

„Немој да идеш, игуман неће благословити”, говорила му је помисао.

„Досада си ме гонила да идем из манастира у свет, а сада ме гониш у пустињу. Ако игуман не благослови значи, да ме не упућујеш на добро”. Најзад, одлучно из свег срца рече:

„Умрећу овде за своје грехе!”

Брат Семјон је улазио у духовни живот према вековном поретку светогорског манастирског живота, насићеном непрестаним сећањем на Бога: молитвом у келији насамо, дуготрајним богослужењем у цркви, постом и бдењем, честим исповестима и причешћем, читањем, трудом, послушањем. Као прост човек, слободан од мноштва питања (што се не може рећи за савремене интелигентне људе) он је, попут осталих монаха, нови живот усвајао више путем органског срастања са средином у којој се налазио, него путем усмених поука. Усмене поуке игумана, духовника, старца махом су кратке и имају карактер практичних упутстава - шта и како треба нешто урадити.

Једно од таквих упутстава за почетника је да келијску молитву треба превасходно обављати бројаницом са Исусовом молитвом. Често призивање пресветог имена Исусовог, усладило је душу брата Симеона. Обрадовао се када је сазнао да се ова молитва може обављати увек и свугде, при сваком послу и у свакој прилици, да је добро „држати” је и у току црквене службе, и да она замењује сва богослужења када се не може отићи у храм. Он се жарко и много молио, будући да је душа која је много туговала силно чезнула за Оним који је може спасти.

После кратког времена, већ након три недеље, за време вечерње молитве пред иконом Богородице, он је осетио како му молитва продире у срце и свршава се тамо сама од себе без престанка. Но, тада он још није разумевао значај и величину ретког дара који му је даровала Мајка Божија.

Брат Симеон је био трпељив, незлобив и послушан. У манастиру су га волели и хвалили због његове савесности при раду и доброг карактера. Тада су почеле да му се јављају помисли: „Ти живиш светим животом, покајао си се, греси су ти опроштени, непрестано се молиш, послушања савесно испуњаваш”.

Када би од многе и усрдне молитве у души осетио мир, помисао би му говорила: „Ти се молиш и можда ћеш се спасти, но ако у рају не будеш нашао ни оца, ни мајку, никога од својих драгих, онда ни тамо нећеш имати никакве радости”.

Ове помисли унеле су сумњу и изазвале колебање у послушниковом уму, а његово срце почео је да обузима немир. По својој неискусности он није схватао шта се то са њим дешава.

Једне ноћи његову келију је обасјала нека необична светлост, која му је прожимала чак и тело, те је видео и своју унутрашњост. Помисао му је говорила: „Прими, то је благодат”. Ипак, душа послушника је осетила душевни немир и нашла се у

великој недоумици. Иако је молитва и даље наставила да дејствује у њему, дух скрушености се удаљио у тој мери да га је и за време молитве обузео смех. Он се снажно удари песницом по челу. Наступ смеха је престао, али покајни дух се није вратио, и молитва је текла без скрушености. Тада је схватио да с њим нешто није у реду.

После виђења ове чудновате светлости, њему су се почели јављати демони. Пошто је био наиван, ступао је с њима у разговор „као са људима”. Ови демонски напади бивали су све јачи, и понекад би му демони говорили: „Сада си светац”. Други пут, пак: „Нећеш се спасти”. Једном брат Симеон упита демона: „Зашто ми говорите различите ствари - једном кажете да сам свет, други пут, пак, да се нећу спасти?” Демон му подругљиво одговори: „Ми никада не говоримо истину”.

Ова противречна наговарања демонска која су га час гордошћу узносила до „неба”, час бацала у вечну погибао, притискивала су душу младог подвижника, доводећи га до очајања, и он се молио из све снаге. Спавао је мало и то са прекидима. Физички снажан, прави див, није спавао у кревету већ би читаве ноћи проводио у молитви стојећи или седећи на столчици. А кад би изнемогао, сео би и дремао 15-20 минута, а затим се поново дишао на молитву. И тако по неколико пута. Све скупа спавао је од пола сата до два сата у току целог дана.

Прво његово „послушање” било је у млину. То је било доба цветања руског монаштва на Атону. Манастир је проширен и претворен у прави град усред пустиње. Број монаха достигао је готово две хиљаде, а из Русије је долазило на стотине посетилаца и поклоника, који су често знали дуго да живе у огромним манастирским гостопримницама. Тако је и у млину морало много да се ради. Брат Симеон је, и поред кратког сна и крајње уздржљивости у храни, савесно испуњавао своја тешка послушања уз непрестану жарку молитву, која је често бивала пропраћена великим, а понекад и очајним плачем. По цео дан је морао да преврће и носи велике и тешке вреће с брашном.

Месеци су пролазили један за другим, а демонски напади су постали све мучнији. Душевна снага и храброст младог послушника почела је да малаксава, а страховање за спасење душе и очајање постајало је све веће. Једна општа безнадежност све чешће је овладавала читавим његовим бићем. Онај ко је и сам преживео нешто слично зна да нема људске храбрости ни снаге која би могла одолети у овој духовној борби. И брат Симеон је био начет. Дошавши до крајњег очајања, седећи у предвечерје у својој

келији, он је помислио: „Бога је немогуће умолити”. Ова мисао изазвала је у њему осећање потпуне остављености, и он одједном поче да тоне у мрак адског очајања и туге. Овакво стање потрајало је отприлике један сат.

Истог дана, за време вечерње у цркви светог пророка Илије, надесно од царских двери, на месту где се налази Спаситељева икона, он угледа живог Христа.

„Господ се на несхватљив начин јавио” младом послушнику, и цело његово биће и само тело његово испунило се огњем благодати Светога Духа, оним огњем, који је Господ бацао на земљу Својим доласком (Лк.12,49).

После овог виђења Симеон је осетио кљонулост, а Господа је нестало.

Немогуће је описати стање у коме се он тога тренутка налазио. Делимично из наших разговора с њим, а понешто из старчевих белешки, сазнали смо да је он тада био озарен великом Божанственом светлошћу, да је био узет из овога света и духом узнет на небо, где је слушао неисказиве речи, да је у томе тренутку осетио као да се наново родио (Јн.1,13;3,3). Својим кротким, свепраштајућим, неизмерно љубазним, радосним погледом Христос је привукао целога човека, да би затим сакривши се, сладошћу своје Божанствене љубави занео његов дух, узневши га до зрења Божанства већ изван обриса света.

У јављању Господа послушнику Симеону, човеку нростом, но дубоко непосредном, посебно задивљује то, што је он „одједном познао” Христа који му се јавио, и Духа Светог који је деловао у њему. У својим белешкама он непрестано понавља, да је Господа познао Светим Духом, да је Бога угледао у Светом Духу. Исто тако, тврдио је да душа, када јој се Сам Господ јави, не може а да у Њему не позна свога Творца и Бога.

Можемо поуздано тврдити да су и адски огањ и адске муке које су претходиле Христовом јављању послушнику Симеону, као и Божанствена светлост која га је озарила - за већину људи ствари непознате и несхватљиве. Оно што види духовни човек, његова преживљавања, целокупан његов опит - недуховном човеку често може да се учини као безумље, или, пак, последица патолошког душевног стања. Човек који није опитом познао реално постојање духовног света, у стању је да тај свет пориче зато што га не познаје. Сваки човек је потенцијално призван на пуноту духовног живота, али непрестана усмереност човекове воље ка вештаственом свету, телесним и душевним доживљавањима, доводи до тога да човек огруби у толикој мери да најзад губи моћ

духовног опажања. У обичном животу ово би се могло упоредити са човеком који има радио-пријемник и хвата таласе који испуњавају атмосферу, док онај који га нема, не осећа њихово присуство.

Необичан је и несхватљив духовни живот хришћанског подвижника. Ми у њему видимо низ супротности које поражavaju. Са једне стране демонски напади, богоостављеност, тама смрти и адске муке, а са друге - богојављање и светлост беспочетног бића. Тешко је то изразити речима!

Сваки човек је непоновљива и особена појава. Пут сваког подвижника је такође особен, непоновљив. Међутим, људи у својој тежњи да класификују све појаве по овим или оним особинама, класификују и у овом случају.

У току протеклих векова хришћанства светоотачки опит утврдио је три врсте или типа развитка хришћанског духовног живота.

У прву врсту спада већина људи. Они приону уз веру са малом благодаћу и проводе живот у умереном подвигу испуњавања заповести. Тек при крају живота, у сразмери са преживљеним страдањима, добију благодат у нешто већој мери. Они пак, међу њима који се усрдније подвизавају, добијају пред смрт велику благодат. Тако бива код многих монаха.

У другу врсту спадају они, који приону уз веру са сразмерно малом благодаћу у почетку, да би ревносим подвизавањем кроз молитвени труд и борбу са страстима, на средини свога пута добили велику благодат. Касније, умножавајући подвиге, они достижу високи степен савршенства.

У трећу врсту спадају они ретки, који на почетку свог подвижничког пута добијају велику благодат савршених за своју жарку ревност. То су они које је Бог унапред познао.

Овај последњи ступањ је не само најређи, него и најтежи, јер житија, дела светих отаца, усмено предање подвижника последњих векова, те опит савременика сведоче да нико не може у потпуности да сачува дар Божанствене љубави већ касније, у току дугог времена, преживљава одузимање благодати и богоостављеност. Објективно, то није потпуно одузимање благодати, него душа субјективно и најмање слабљење благодатног дејства доживљава као богоостављеност.

Ова последња врста подвижника највише пати због силине контраста. Пошто су познали благодат и угледали Божанствену светлост, они несравњиво дубље и оштрије преживљавају таму богоостављености и нападе страсти. Они су свесни **шта** су изгу-

били. Осим тога, дејство доживљене благодати мења целокупног човека и чини га неупоредиво осетљивијим за сваку духовну појаву.

Она последња врста највише пати, јер је Христова љубав у овом свету изложена изузетно тешким „огњеним искушењима” (1.Пт.4,12). Христова љубав је у овом свету неизбежно страдајућа љубав.

Блажени старац Силуан је спадао у ову последњу врсту. Тиме се и објашњавају његове речи: „Ви не можете резумети моју тугу”, или: „Онај ко није познао Господа, не може Га тражити са плачем”.

Када описује неутољиву тугу и Адамов плач по изгнанству из раја, он у ствари описује плач и жалост своје душе после губљења благодати.

Изузетно дубоко осећање покајања код Семјона гони нас да се запитамо **зашто** се неки људи тако дубоко и силно кају за своје грехе, други мање, а трећи сасвим слабо или никако. **Чиме** да се објасни ова разлика у интензивности осећања греха код људи?

На ово питање нисмо у стању да одговоримо. Чини нам се да је у тајне духовног живота човекова немогуће проникнути. Нама је доступно опажање извесних појава у унутрашњем животу човека који живи религиозним животом, тек када те појаве добију извесну форму психичког доживљаја. Премда су нашем посматрању су доступне неке карактерне црте ових доживљавања, ипак немамо могућности да проникнемо у њихову суштину, јер основа наших хришћанских религиозно-психичких факата јесте апсолутно слободно деловање Духа Божијег, које не подлеже никаквом одређењу.

Дух дише где хоће, и глас Његов чујеш, али не знаш откуда долази и куда иде: тако је сваки који је рођен од Духа (Јн.3,8).

Други пак, фактор, који се такође не да дефинисати јесте - човекова слобода. Из ових двају фактора: пројављења човекове слободе и деловања Божије благодати - гради се хришћански духовни живот.

И наша вера и наше покајање зависе у извесној мери од наше слободе, а уједно су и дар Божије благодати. Бог из љубави Своје тражи човека, да би му дао не само живот, већ, по речима Христовим, и нешто више - тј. изобиље живота (Јн.10,10). Тај се живот даје слободном човеку, али не без његове сагласности. Имајући ово у виду, могли бисмо рећи да од човекове слободе зависи и мера дара Божијег. Божији дарови су удружени са извес-

ним човековим подвигом. Када Бог предвиди да ће се човек према Његовом дару односити онако као што треба, тада се овај дар излива „независно”. Може се рећи да од Божијег предзнања каква ће одговор човек дати на дејство благодати, зависи добијање већег или мањег дара. Апостол Павле говори: *Јер које унапред позна, унапред и одреди да буду саобразни лику Сина Његова, да он буде Прворођени међу многим браћом* (Рим.8,29). И наставља: *А када благоволи Бог, који ме изабра од утробе материце моје и призва благодаћу својом... не питах тела и крви* (Гал. 1,15-16).

Бог је унапред знао да Симеон, будући схимонах Силуан, неће питати тела ни крви, већ ће живот свој провести у подвигу, достојном великог дара, и зато га је **призвао** овом необичном животу, чији смо ми сведоци.

Ми овде не помишљамо да изразимо тајну односа између апсолутно слободног стварања Великог Неимара света - Бога и човекове створене слободе. Међутим, наше дружење са старцем, чији је живот протекао у изузетно напорном подвигу љубави, кроз коју се првенствено пројављује слобода, задржало је нашу мисао на Божијем предзнању слободног одзива човека на призив Његове љубави.

Сматрамо да је избор ради сведочења љубави веома редак, зато што је то сведочење удружено са неизбежним давањем целога себе на жртву. Нама долази помисао као да кроз старца Силуана Божији промисао показује нови пример и нову потврду неизмерне Божије љубави, да би његов пример послужио као углед и подстрек онима који су парализовани очајањем, као што говори апостол Павле: *Али због тога бих помилован да би Исус Христос показао на мени првостепену својој дуготрпљењу, за пример онима који ће веровати у њега за живот вјечни* (1.Тим.1,16).

Христову заповест старац није разумевао као етичку норму. Он није сводио хришћанство на моралистичко учење, као што то чине представници хуманистичке културе, лишени правог религиозног опита. Они, најзад, долазе до сазнања да „за њих” није ни потребна религија пошто у њој виде само „начело обуздавања” незналица. Христове речи он је схватио попут апостола Петра, као *речи вечног живота* (Јн.6,68), као дух и живот, по речима самога Господа: *Речи које вам ја говорим дух су и живот су* (Јн.6, 63).

За старца Силуана Христове речи биле су - Животворни Дух, сам вечни живот, Бог у Свом деловању.

После свог препорода и оних факата о којима смо претходно говорили, његова вера је одједном достигла велике дубине. Веровао је да ће Бог судити људима, да ће они који су грешили а нису се покајали, бити осуђени на вечне муке, а да ће они који су

чинили добро по Христовој заповести наследити вечно Царство небеско. Према савршено правилној оцени преподобног Максима Исповедника - „Вера рађа страх”, (а не страх веру) (Главе о љубави, I стотина, 2). Симеонова жарка вера породила је у његовој души страх да ће бити осуђен за оне многе и велике грехе којих је био свестан.

Симеоново изузетно дубоко доживљавање греха је, бесумње, дар благодати, и не можемо а да му се не дивимо.

Шта је грех по хришћанском схватању?

Грех је пре свега, духовна и метафизичка појава. Корен греха је у мистичној дубини духовне природе човека. Суштина греха није у нарушавању етичких норми, већ у одступању од вечног Божанског живота, за који је човек створен и на који је он природно, тј. по природи својој, позван.

Грех се врши, пре свега, у тајанственим дубинама човечијег духа, а његове последице погађају целог човека. Учињени грех одражава се на душевно и физичко стање човека, на његову спољашњост, на читаву његову судбину. Грех неминовно прелази границе његовог индивидуалног живота и оптерећује злом живот целог човечанства. Он ће се, према томе, одразити на судбину целог света.

Није само грех праоца Адама имао последице космоичког значаја, већ се сваки грех, свакога од нас, био он јавни или тајни, одражава на судбину читавог света.

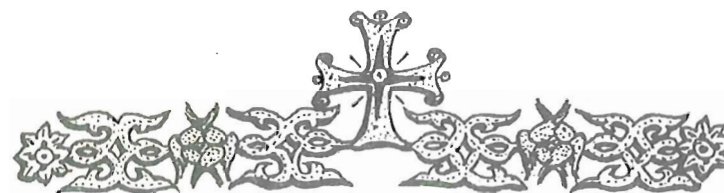
Чинећи грех, телесни човек не доживљава његове последице онако као што их доживљава духовни човек. Телесни човек не запажа неке нарочите промене свога душевног стања по учињеном греху, будући да се стално налази у духовној смрти, и јер не познаје вечни живот духа. Међутим, духовни човек, при сваком приклањању своје воље греху, запажа промену свога душевног стања због умањене благодати.

Код старца Силуана нас задивљује изванредна осетљивост и чудесна духовна интуиција. И пре него што му се Господ јавио, а нарочито после тога, у току читавог свог живота, он је грех доживљавао изванредно дубоко и снажно. Срце га је неподношљиво болело због греха и његови пориви ка покајању бивали би пропраћени плачем који није престајао све док не би осетио да му је Бог опростио. Некима ће ово изгледати необично, другима претерано, јер пример старца није доступан свима.

Кајући се за своје грехе, он од Господа није тражио само извињење, које Бог лако даје, можда и за један уздах жаљења, већ потпуно ослобођење од греха тако да душа **ОПИПЉИВО** осети благодат. Молио се да му Бог подари снаге да, по могућности, никада више не падне у грех и да га избави од *закона греха* који је у нама (Рим.7,23). Последицу греха - губитак благодати - доживљавао је тако снажно и болно, да је непрестано страховао да поново падне у било шта слично. За њега је најстрашније било одступање од душе Божије благодати и мира Христовог. Сазнање да он жалости **Бога**, и то **таквог** Бога, смиреног и кротког, за њега је било неподношљиво. Осећао је тешку грижу савести кад би грешио против Христове љубави. На људском плану, онај који са има љубав, па учини грех против љубави, на пример, у односу према родитељима, зна како је несносна мука савести. Али, све што се дешава на душевном плану, само је нејасна сенка у односу на духовне односе према Богу.

И тако, Бог је од самог почетка познао Семјона-Силуана и на један недокучив начин му дао да позна суштину греха са таквом дубином и силином, да је он доиста преживљавао адске муке и молио се из тога „најдубљег ада” све док му се Господ није приближио и док му се није јавио, дајући му да осети васкрсење душе и да угледа Сина Човечијег у Његовом царству, и пре него што је искусио телесну смрт. (Мт.16,28).

II МОНАШКИ ПОДВИЗИ

Најзначајнији догађај у животу брата Симеона је, без сумње, јављање Христа. Оно није могло да на суштински начин не утиче на читав његов даљи развитак, није могло да не произведе најдубље промене у његовој души и свести. Додуше, његов спољашњи живот одвијао се и даље без нарочитих промена. Вршио је исто „послушање” у млину, и уопште, распоред његовог времена био је исти као и раније - текао је према општем манастирском поретку: келијско правило, вишечасовна богослужења у храму, свакодневни рад са одређеним временом за одмор, јело и спавање. Поредак је исти и важи подједнако за све, но унутрашњи живот сваког монаха је различит, „свој”. Ако је неко имао свој лични живот, имао га је Симеон.

У тренутку јављања Господа, он се целим својим бићем „уверио” да су му греси опроштени. Адски пламен који је буктао око њега је нестао. Престале су и оне адске муке које је преживљавао пуних шест месеци. Осетио је изузетну радост и велико спокојство због измирења са Богом. Овакво душевно стање било је последица његовог измирења са Богом. Његовом душом је овладало ново осећање слатосне љубави према Богу, према људима и према сваком човеку. Престале су покајничке молитве и онај незадрживи вапај за опроштајем грехова који му није дао да очисном одмори. Да ли је овакво стање душе требало да значи да он сада може мирно да се преда сну? Наравно не.

Познавши своје васкрсење и угледавши светлост правог и вечног живота, Симеонова душа је у прво време после јављања преживљавала пасхално славље. У почетку је све било добро: свет диван, људи пријатни и природа неизрециво лепа. Чак је и у својем телу осетио извесну лакоћу. Као да му се додала снага. Реч Божија испуњавала је радошћу његово срце. Ноћна бдења у храму, а нарочито усамљене молитве у келији, постали су слатосни. Од изобиља радости душа је жалила сав свет и молила се за њега.

После извесног времена, једног празничног дана по одслуженом свеноћном бдењу у храму, ујутру, за време заједничке трпезе при којој је послуживао, Симеон је по други пут доживео благодатно озарење, слично оном првом, иако нешто мање снажно. Затим је оно почело да слаби. Овај доживљај урезао се дубоко у његово сећање, премда је мало помало губио мир. И радост у срцу је почела да се смањује. Због тога су га поново обузимали сумња и страх да не изгуби благодат.

Много га је мучило питање: како спречити губитак благодати.

И поред даљег снажног подвига бдења, поста и молитве, приметио је да светлост и љубав постепено ишчезавају, а душа тугује и жали због удаљавања Господа.

Напрегнувши сву своју пажњу, он је покушавао да кроз савете својих духовника и поуке светих отаца-аскета добије одговор на оне сумње које су га све више раздирале. Млади монах је био свестан изузетног дара којег се удостојио, али никако није разумео зашто његов ум, једном озарен светлосћу богопознања, и поред ревносног испуњавања заповести, поново почиње да се замрачује демонским виђењема, која су, неко време после јављања Господа, била ишчезла.

Мучен сумњама, Симеон пође у Стари Русик ради саветовања са старцем Анатолијем. Саслушавши младог монаха, он му је рекао:

- Ти се, вероватно, много молиш?

- Молим се непрестано,- одговори Симеон.

- Сматрам да се не молиш правилно, и отуда су честа демонска виђења.

- Ја не знам шта значи молити се правилно или неправилно. Знамо само да се треба увек молити и зато се непрестано молим.

- За време молитве чувај ум од свих маштања и помисли и закључај га у речи молитве - продужио је старац Анатолије, објаснивши му шта значи „чисти” ум и како га ваља закључати у речи молитве.

Код старца Анатолија Симеон је провео доста времена. На крају овог корисног и поучног разговора, отац Анатолије је изразио своје нескривено дивљење.

-Кад си сад овакав, какав ли ћеш тек бити кад будеш старији?!

Отац Анатолије је био стрпљив и искусан подвижник. Читав свој живот - по речима старца Силуана - проводио је у подви-

гу поста и покајања, и тек под старост, после 45 година монашког живота, доживео је велику Божију милост и познао деловање благодати. Природно је што га је задивио живот младог монаха, али, разуме се, није требало да испољи своје дивљење. У томе је била његова грешка, јер је на тај начин младом подвижнику дао повод за савољубље са којим овај још није умео да се бори.

Ова грешка старца Анатолија није била само педагошка, већ је уједно била управљена и против благодати. Божија благодат не дозвољава искусном подвижнику да говори похвале своје сабрата, које чак и савршени ретко могу да поднесу без штете. Похвале су дозвољене само у случају када неко изнемогне од очајања. Али, отворити очи наше „левице” за оно што у нама твори Божија „десница”, или уопште не треба, или треба чинити веома искусно и опрезно.

И тако је млади и још неискусни монах Симеон започео најтежу, најсложенију и најтананију борбу - борбу са савољубљем. Гордост и савољубље су извор свих невоља и падова. Благодат почиње да папушта човека, срце се хлади, молитва слаби, ум се расејава и почиње навала страсних помисли. Душа која се једном удостојила да угледа вечни живот, срце које је осетило сладост Светог Духа, ум који је познао чистоту - неће да се сагласи са прихватањем нечистих мисли које га салећу. Али, како ово постићи?

До јављања Господа, Симеон није умео да се бори са помислима и долазио би до очајања и поред непрестане молитве у којој је пребивао. Но, после јављања Господа, познао је благодатни мир Светог Духа, и његов живот се претворио у непрекидну молитву и славословље. Али, све ово се сада почело опет удаљавати и он је поново почео да се бори са помислима. Душа тугује, иште, моли се, плаче, пребива у борби како би задржала Незадрживог. Светлост се, и када се поврати, задржава само кратко време, а затим поново ишчезава. Тада су настале дуге године смењивања благодати и остављености.

Ни окушање адских мука, ни дар непрестане унутрашње молитве, па ни само јављање Господа, није било довољно да се млади монах потпуно ослободи демонских напада и борбе са помислима. Крај свег молитвеног труда, његов ум се повремено замрачивао због виђења демона и губљења мира. Сав његов изузетни опит није био довољан да га научи како да сачува оно стање у коме се душа налазила за време виђења, а да мирно прихвати удаљавање светлости - више му није било могуће.

Савет старца Анатолија - да ум веже за речи молитве - унеколико је помогао Симеону да очисти свој ум, али то није било довољно. И тада се пред њега свом силином поставио задатак аскетске „борбе са помислима”.

За онога који ступа на пут духовног живота, борба са помислима није просто унутрашње размишљање о овој или оној ствари. Спољна форма у коју се заодева помисао врло често није довољна да разумемо **откуда** она долази. Помисао махом долази тихо и опрезно, и први њен словесни облик може да нам се учини не само потпуно природним, већ и мудрим, чак светим. Међутим, понекад је довољно само да нас косне таква помисао, па да настану дубоке промене у души. Могло би се рећи да се расуђивање о природи помисли никада не би смело изводити из њене форме. Само се кроз опит може истински осетити сва снага и уједно тананост демонских наговарања. Она долазе у најразличитијим облицима. И у помисао која је по својој природи добра, може да се увуче нешто туђе, чиме се суштински мења њена духовна садржина и дејство.

Помисао је први стадијум греха. Њена појава у сфери човекове свести још увек није грех: то је само предлагање греха. Одбацивање зле помисли онемогућава даљи развитак греха.

Главни задатак православног монаха је унутрашња умна пажња са молитвом у срцу, што му даје могућности да **види помисао**, пре но што уђе у срце. Ум, који се са будном пажњом налази у срцу, види како се помисао приближава **споља**, настојећи да уђе у срце, и молитвом је одгони. Симеон је почео да се учи тзв. „умном трезвљењу”. Од оног дана када је по милости Мајке Божије почела да дејствује Исусова молитва, више се **никада** није прекидала. Па опет, при свем том, његова молитва још није достигла степен савршенства, нити је то било могуће, јер страсти још нису биле савладане. Дар који је Симеон добио, био је велики. Поставши темељ његовог живота, он га ипак није непосредно доводио до савршенства. Он је доживео нешто велико, па ипак слично ономе што доживљавају и други: својом врелом чежњом ка Богу човек постиже непрекидну молитву, али како страсти нису очишћене дугим подвигом, и поред дејства молитве, он опет пада у грех. Подвижник не може да се задовољи оваквим стањем.

Брат Симеон још није умео да „чува ум”. За време молитве он није заустављао уобразиљу преко које дејствују демони. Уобразиља је неизбежан пратилац сваког почетника у духовном животу. Она тај живот изопачује. Пошто је, пак, у почетном стадију духовног живота она неизбежна, не сматра се „прелешћу”. По-

четник ипак треба постепено да прелази са овог начина молитве на други, који се састоји у „закључавању ума у речи молитве”. Ово је тежи и сувљи начин молитве, али је и правилнији и мање опасан.

Код брата Симеона, простог и наивног, али пуног жарког стремљења према Богу, молитва није била лишена маштања, те је врло брзо добила опасну форму, омогућивши демонима да кушају младог подвижника. У оној чудној светлости која је једне ноћи обасјала његову келију, и чак његову унутрашњост, у оним наказним ликовима који су се појављивали у његовој келији ноћу, па и дању, и са којима је разговарао - крила се велика опасност.

Додуше, готово сви подвижници пролазе кроз ову борбу са демонима и у том смислу је сусрет са њима нормална појава на путу ка духовном савршенству. Многи су, међутим, пострадали од њих, многи су до краја свога живота остали душевно болесни, сишли с ума, а неки су долазили до страшног очајања и пропадали. Колико се самоубистава и свакаквих преступа врши у свету услед демонске, изопачане „духовности”?

Онај ко је са њима водио борбу, зна како умеју да буду виспрени и често улагивачки према онима који их примају, а како јаросни кад их одбацују. Сваки пут кад се са подвижником догађа оно што је било са братом Симеоном, духовни отац удваја своју пажњу. Борба са демоном не треба да изазива страх, јер је страх упола већ пораз и слаби душу, услед чега постаје лакше доступна демонским насртајима.

Брат Симеон је био наиван, али храбар. Међутим, тешко је сачувати мир у оваквим случајевима.

†

Читајући Житија светих, дела светих отаца-аскета, па и преко општења са духовницима и другим подвижницима, млади монах Силуан се постепено учио савршенијем начину аскетског труда над собом, вршећи при томе најтеже подвиге који се многим чине немогућим. И даље је спавао са прекидима по 15-20 минута, и то највише два сата дневно, седећи на некој столочици. Дању је радио као радник, вршио подвиг унутрашњег послушања - одричући се своје воље и учећи се што потпунијем предавању вољи Божијој. Био је уздржљив у храни, разговору, покретима. Непрестано је пребивао у умној молитви изговарајући Исусову молитву у себи, што је најтежи подвиг који исцрпљује све човекове снаге. Али, и поред овог труда, светлост благодати често би га напуштала, а ноћу би га узнемиравали демони.

Ово променљиво душевно стање - смењивање благодати и остављености, те демонских напада - није остало бесплодно. Бла-

годарећи оваквом стању, монах Силуан налазио се у непрестаној унутрашњој бризи, будности и усрдном искању излаза. Непрекидна молитва и умно трезвљење којем се учио са њему својственим стрпљењем и храброшћу, открила му је нове хоризонте на пољу духовног знања и обогатила новим средствима у борби са страстима. Све чешће се његов ум усредсређивао у срце, што му је давало могућност да посматра оно што се дешава у унутарњем свету душе. Упоредивање стања и преживљавања доводило га је до јасног схватања онога што се са њим дешава. Почео је да запажа у себи прве зачетке правог духовног знања и расуђивања. Њему се открива како се прикрада помисао разних страсти и како делује благодат. Силуан започиње живот разумног подвига, свестан да је главни циљ овога подвига - стицање благодати. Како се благодат стиче, како се чува и зашто се губи - постаје једно од најглавнијих питања његова живота.

Подвиг монаха Силуана за очување благодати достизала је размере које ће многим изгледати недозвољено суровим, па чак и наводити на мисао да је ова врста суровости према самој себи изопачавање хришћанства. Наравно, то није тачно. Душа која је познала Бога и уздигла се до сагледавања света вечне светлости, и затим изгубила благодат, налази се у таквом стању које онај ко и сам није све то преживео тако снажно, не може ни да замисли. Страдање и бол овакве душе је неизрециво. То је један нарочити метафизички бол. Човека који је видео светлост беспочетног бића и окусио пуноту, радост и неизрециву сладост Божије љубави, више ништа земаљско не може да привуче. Земаљски живот за њега постаје у извесном смислу несносан терет. Он са сузама поново тражи онај живот кога се, по милости Божијој, удостојио да дотакне. Муж који изгуби своју жену, вољено биће, или мајка која изгуби вољеног јединца, могу само делимично да схвате бол човека који је изгубио благодат. Јер, Божија љубав по својој јачини, достојанству, сладости и неизмерној красоти и моћи, далеко превазилази сваку другу човечанску љубав. Зато свети Јован Лествичник говори патње оних који изгубе благодат превазилазе страдања осуђених на смрт или страдања оних који оплакују своје умрле.

Изузетне душевне патње које настају услед губитка благодати, подстичу на изузетне подвиге. Представите себи мучење душе која долази до изнемоглости у свом подвигу, па ипак не достиже жељено. Благодат само ретко на кратко сведочи о својој близини, да би затим поново ишчезла, док се душа много мучи због мрака богоостављености. Поред свег тешког подвига непрестане унутрашње молитве, ум се замрачује и види демоне, који се

ноћу често појављују да би узнемиравали монаха, покушавајући да га отргну од молитве, или бар да му не дају да се чисто моли. У оваквој борби душа се у недоумици пита зашто и због чега се то дешава? Од многих исцрпљујућих страдања срца монах плаче, а душа је жалосна и ниште Бога. Около су мрачни демони, бестидни, ружни и одвратни.

„Где си, Господе, ... зашто си ме оставио?!“

Велико и неупоредиво светоотачко искуство из покољења у покољење показало је да су се многи удостојили благодатне посете у почетку свога обраћања Богу, али да су само малобројни истрајали у подвигу који је касније неопходан да би се, по напуштању благодати, поново разумно стекла спозната благодат. У овај мали број спада и монах Силуан. Оно мало што смо раније себи дозволили да кажемо о страдањима богоостављене душе, по свом значају не одговара ни једној ноћи борбе у којој је он, иначе, провео многе године. Сећамо се како нам је старац, који уопште није волео о томе да говори, једном рекао: „Да ми Господ у почетку није дао да познам како много воли човека, не бих издржао ни једну једину од таквих многобројних ноћи!“

Од дана кад му се Господ јавио протекло је било 15 година. Водећи једне ноћи борбу са демонима и неуспевајући да се чисто моли иако се трудио, Силуан се дигао са столице у намери да врши поклоне. Међутим, пред собом је угледао огромну фигуру демона како стоји пред иконом и чека да му се Силуан поклони. Келија је била пуна злих духова. Отац Силуан поново седе на столицу, и сагнувши главу, са болом у срцу поче да се моли:

„Господе, Ти видиш, да желим да Ти се молим чистим умом, али ми демони не дају. Научи ме шта да радим да ми не би сметали“. У души је чуо одговор:

„Горди увек тако страдају од демона*“.

„Господе, - рече Силуан, - научи ме шта да радим да би се моја душа смирила“.

И поново је у срцу чуо одговор од Бога:

„Држи ум свој у аду, и не очајавај!“

Овај кратки молитвени разговор са Богом представљао је нов и веома значајан догађај у животу оца Силуана.

* Подвлачена места истиче преводилац, а аутор поједина места истиче масним словима.

То је било необично, неразумљиво, можда чак и сурово средство, али он га је примио с радошћу и благодарношћу. Срце је осетило да је Господ милостив према њему и да Сам руководи њиме. Држати свој ум у аду, за њега није било ново. Јер, док му се Господ није јавио, он је и живео у њему. Ново у Божијем савету било је - „и не очајавај”. Раније је он долазио до очајања. Сада је, после дугих година тешке борбе и честе богоостављености, поново преживљавао часове, ако не очајања, а оно страдања која су му слична. Сећање на виђење Господа чувало га је да не падне у крајње очајање, иако су његове патње услед губљења благодати биле исто тако тешке. У ствари, то што је преживљавао, такође је било очајање, само друге врсте него оно прво. У току дугог низа година, и поред труда који је често исцрпљавао његове последње снаге, он није постигао жељени циљ, због чега је почео да губи наду да ће га постићи. Једном, усред велике борбе за постизање чисте молитве, дигавши се да чини уобичајене поклоне Богу, он је угледао пред собом демона који је очекивао да му се поклони. Његова душа је доживела тежак бол. Тада му је Господ показао пут до чисте молитве.

Свесни смо да је сваки покушај да се речима изрази један дубоки духовни акт - покушај са недовољним средствима. Али, у недостатку бољих, ми се користимо онима која су нам доступна.

У чему је суштина Божијег савета оцу Силуану?

У томе, што се тада његовој души открило, не апстрактно-интелектуално, него у живом опиту, - да је корен сваког греха и семе смрти - гордост, а да је Бог - смирење. Зато сваки онај ко хоће да стекне Бога треба да стекне смирење. Он је познао да оно неисказано слатко и велико смирење Христово, које му је дато да доживи за време јављања, јесте неодвојиво својство Божанске љубави, Божанског бића. Од тада он истински схвата да сав напор подвижника треба да је управљен на стицање смирења.

Сада је душа монаха Силуана узликовала, славећи на један свету невидљив начин. Њему је било дато да позна велику тајну **Бића**, да је позна на опиту. Како је милостив Господ: Своме смиреном слуги открива тајне и показује путеве вечног живота! Од сада Силуан свим силама своје душе настоји да иде оним путем који му је сам Господ указао.

Настао је један нови ступањ у духовном животу монаха Силуана. Прво јављање Господа било је пуно необјашњиве светлости. Оно је донело богатство доживљаја, пуно љубави и васкрс-

не радости и истинско осећање прелажења из смрти у живот. Али, ницала је недоумица: зашто се та светлост удаљава? Зашто тај дар не остаје трајно, по речима Господа: *и радост вашу нико неће узети од вас* (Јн.16,22). Да ли је дар био несавршен, или пак, његова душа није могла да поднесе тај дар?

Међутим, он сада открива и схвата узрок губљења благодати: душа није имала ни довољно знања ни довољно снаге да би могла да прими дар. Сада је, међутим, Силуан задобио „светлост разума”. Почео је да схвата Писмо. Његовом умном погледу се јасно открио пут спасења. Откриле су му се многе тајне у житијима светих и делима светих отаца.

Духом је проникнуо у тајну борбе преподобног Серафима Саровског, који је после Господњег јављања у храму за време литургије доживео сличне муке услед губљења благодати и богоостављености, па је хиљаду дана и хиљаду ноћи клечао на камену у пустињи, вапијући: „Боже, буди милостив мени грешноме!”

Разумео је и прави смисао речи које је преподобни Пимен Велики изрекао својим ученицима: „Верујте, децо, где је сатана, тамо ћу бити и ја”!

Разумео је да је Бог преподобног Антонија Великог упутио код александријског обућара да би се научио истој мудрости. Од обућара он је научио да говори: „Сви ће се спасти, само ћу ја пропасти!”

Постало му је јасно, да је преподобни Сисоје Велики имао на уму баш ту мисао, тј. „Сви ће се спасти, само ћу ја пропасти”, када је говорио својим ученицима: „Ко може да поднесе Антонијеву помисао? Уосталом, ја познајем човека, који може да поднесе ту помисао”. (Тај човек је - Сисоје).

Сада је увидео, сада је схватио на шта је мислио преподобни Макарије Египатски, говорећи: „Сићи у срце, и тамо отпочни борбу са сатаном”. Схватио је пред каквим су се задатком налазили јуродиви Христа ради, и уопште разумео је пут којим су ишли велики оци-аскети: Висарион, Герасим Јордански, Арсеније Велики и други.

О, како је милостив Господ! Своме смиреном слуги Силуану даје да позна Његове тајне, открива му пут Живота, и то не апстрактно-рационално, већ „у самој ствари”, тј. **опитно**.

Он је у опиту свог живота сазнао да је поприште духовне борбе са злом, космичким злом, човеково срце. Он је духом видео да је најдубљи корен греха - гордост, тај бич човечанства који је људе одвојио од Бога и свет ринуо у безбројне невоље и страдања, то семе смрти које је човечанство завилало у мрак очајања. Од сада ће старац Силуан, изузетни горостас духа, све своје снаге сабрати у подвигу стицања Христовог смирења, које му је било дато да

позна за време првог јављања, али које није умео да очува. Пренесен духом у живот светих отаца, он је схватио да је у Цркви свагда присутно познање пута у вечни Божански живот, и да се оно дејством Духа Светога предаје кроз векове из покољења у покољење.

При општењу са старцем Силуаном и са монасима уопште, многи су се разочарали. Они су били незадовољни зато што нису налазили у њима ничег нарочитог. Ово је због тога, што су прилазили монасима са неправилним захтевима.

Монах се налази у непрестаном подвигу, и то често веома напорном, али православни монах није факир. Православног монаха уопште не занима стицање некаквих изузетних психичких моћи путем специјалних вежби, што тако импонује многим наивним тражитељима мистичког живота. Монах води силну и упорну борбу. Неки пак, као што је монах Силуан, воде титанску борбу, скривену од света, да бу убили у себи горду звер и постали људи, прави људи, по образу савршеног Човека Христа, тј. кротки и смирени.

Необичан је и свету несхватљив хришћански живот. Све је у њему парадоксално. Поредак хришћанског живота изгледа супротан поретку овога света. Речима се то не може објаснити. Једини пут за његово разумевање јесте творити вољу Божију, тј. испуњавати Христове заповести. То је пут који нам је Он Сам показао.

После откривења којим га је Господ удостојио, монах Силуан је одлучно пошао духовним путем. Од тога дана, по његовим властитим речима, његова „омиљена песма” је постала:

„Брзо ћу умрети, и моја окајана душа ће сићи у тесни црни пакао, и сам ћу се тамо мучити у мрачном пламену и плакати за Господом: Где си ти, светлости моје душе? Зашто си ме оставио? Не могу да живим без Тебе”.

То делање га је брзо довело до душевног мира и чисте молитве. Али, чак ни тај огњени пут није био кратак.

Благодат га више није напуштала као раније. **Осећа** је да је има у срцу, осећао је живо присуство Бога и био је пун дивљења према Божијем милосрђу. Дубоки Христов мир је сишао на њега и Дух Свети му је опет дао силу љубави. Премда већ није био неразуман као раније, премда је из дуге и тешке борбе изишао умудрен, премда је постао велики духовни борац, ипак је и даље страдао због опште колебљивости и непостојаности људске

природе. Продужавао је да плаче неизрецивим плачем срца када би се благодат у њему умањивала. Тако је протекло још петнаест година, све док није задобио силу да једним покретом ума, без икаквог споља видљивог знака, одбије оно што га је раније тако тешко поражавало.

Упоредо са учесталашћу благодатних посета, њиховом снагом и трајањем, у Силуановој души расло је и осећање благодарности према Богу:

„Господе, како да Ти благодарим за ову нову неисказану милост: незналици и грешнику као што сам ја откриваш Своје тајне. Свет пропада притешњен оковима очајања, а мени, последњем и најгорем од свих, откриваш вечни живот. Господе, учини да Те сав свет позна, а не ја сам”.

Молитва оца Силуана почиње постепено да се прожима болом за свет који не зна Бога. „Молити се за све људе исто је што и крв проливати”, говорио је старац који је Духом Светим био научен Христовој љубави.

Христова љубав је блаженство које се ни са чим на свету не може сравнити. Но, та љубав је уједно и страдање, и то највеће страдање.

Љубити Христовом љубављу значи пити Његову чашу. Сам Човек Христос је преклињао Оца да га та чаша „мимоиђе”.

Кроз чисту умну молитву подвижнику се отварају велике тајне духа. Силазећи умом у своје срце, које је испрва само телесно срце, он полако продире у оне дубине које више нису тело. Тамо он открива своје **дубоко** духовно, метафизичко срце и у њему сазнаје да биће целог човечанства за њега није нешто туђе, већ нераздвојни део његовог властитог бића.

„**Наш брат је наш живот**” - говорио је старац.

Посматрано кроз призму Христове љубави, сви људи сачињавају нераздвојни део нашег властитог вечног бића. Заповест - љуби ближњега свог као самога себе - он не схвата више као етичку норму. У речи „као” он види указивање на онтолошку заједницу бића, а не на меру љубави.

Јер Отац не суди никоме, него је сав суд дао Сину... Јер је Син Човечији (Јн.5,22-27). Овај Син човечији, Велики Судија света, на Страшном суду рећи ће да је „један од ових малих” - Он Сам. Другим речима, Он биће сваког човека повезује са Својим, укључује у Своје властито биће. Син Човечији примио је у Себе цело човечанство и страдао за „целог Адама”. Апостол Павле саветује да и ми треба да имамо Христове мисли и осећања и Његов начин живота (Фил.2,5).

Учећи Силуана Христовој љубави, Дух Свети му је даровао да делотворно живи том љубављу и да у себе прими живот целог човечанства. Жарка молитва, пропраћена дубоким плачем за цело човечанство, ородила га је и везала снажним узама са „целим Адамом”. Њему, који је доживео васкрсење своје душе, постало је сасвим природно да у сваком човеку види свог вечног брата. У нашем земаљском животу постоји извесни редослед, али у вечности сви смо једно, и зато сваки од нас треба да се брине не само о себи, већ и о том свеопштем јединству.

После опита адских страдања, после Божијег указања: „Држи ум свој у аду”, старац Силуан се наручито жарко молио за умрле, за оне који се муче у аду. Он се такође једнако молио и за живе и за будућа поколења. Његова молитва није познавала временска ограничења и његова мисао се није задржавала на пролазним појавама људског живота. За њега нису постојали непријатељи. Тугујући за целим човечанством, он је људе делио на оне који знају Бога и на оне који Га не знају. Њега је неподношљиво мучило сазнање да ће се људи мучити у *тами најкрајњој*.

Сећамо се његовог разговора са једним монахом-пустињаком, који је говорио:

- Бог ће казнити све безбожнике. Они ће горети у вечном огњу.

Очигледно је био задовољан што ће они бити осуђени на вечне муке. Видно потресен, старац Силуан му је рекао:

- Реци ми, молим те. Зар би могао да останеш миран кад би био у рају и одатле гледао како се неки муче у адском огњу?

- Али, они су сами криви, - одговори сабеседник.

Тада је старац са тужним лицем рекао:

- Љубав то не може поднети... Треба се молити за све.

Он се доиста молио за све људе. За њега је било просто природно да се моли само за себе. Сви су људи сагрешили, сви су лишени славе Божије (Рим.3,23). Њему, који је већ, по својственој му мери, видео славу Божију и преживао њено удаљавање, била је мучна и сама помисао на то. Његова душа **се мучила** сазнањем да људи живе не познавајући Бога и Његову љубав. Он се молио **великом молитвом** да им Господ по Својој неизмерној љубави да да Га познају.

И поред малаксале снаге и упркос болести, он је до краја живота задржао обичај - да спава са прекидима. Имао је довољно времена за усамљене молитве. А молио се непрестано, мењајући само начин молитве према приликама. Његове ноћне молитве, до јутрења, бивале су нарочито усрдне.

Тада би се молио за живе и за мртве, за пријатеље и непријатеље, за све.

†

О чему је мислио, шта је доживљавао, о чему је разговарао са Богом за време дугих ноћних молитава за сав свет?

Као примери такве молитве могу да послуже неке старчеве белешке. Оне нам омогућавају да се врло приближимо тој тајни душе овог светог човека који је отишао од нас.

Речи тих молитава изговарају се врло полако. Свака реч има силу и прожима читаво човеково биће. Сав човек се сабира у једно, чак и физички. Дисање постаје некако друкчије, постаје притајено, како својом „смелошћу” не би нарушавало устремљеност и пажњу духа.

Сав ум, срце и цело тело све до костију - сабирају се у једну целину. Ум без слика мисли о свету, срце без слика састрадава са светом и у њему самом страдање достиже крајње границе. Срце, или боље, сво биће човека обузето је плачем. Оно је дубоко погружено у плач.

У својим молитвама старац није био многоглагољив, али се увек молио веома дуго.

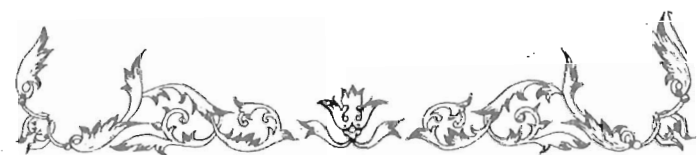
Често би се молио без речи. Ум у особитом акту синтезе мисли на све одједном. Тада душа стоји на оној граници где може сваког тренутка да изгуби свако осећање света, па и свога тела, када ум престаје да мисли у одвојеним појмовима, када човек духом невидљиво гледа једино Бога. У таквим тренуцима човек забравља земљу, молитва се прекида, и он у једном безмолвном усхићењу пребива у Богу.

„Кад је сав ум у Богу, човек потпуно забравља свет”, говорио је старац.

Када, из нама непознатих разлога, престане ово пребивање у Богу, човек се не враћа на молитву, него у његовој души влада мир, љубав и дубоко спокојство, и у исто време нека блага сет, што се Господ удаљио. Она би, наиме, хтела да вечно пребива у њему.

Тада душа живи од остатка виђења.

III СПОЉАШЊИ ЛИК СТАРЦА И РАЗГОВОРИ СА ЊИМ

Ми смо старца упознали у оном периоду његовог живота кад су дуге године титанске борбе са страстима већ биле прошле. У то време он је духом био истински велики. Познавши Божије тајне и научен свише духовној борби, он је сигурним кораком усходио ка бестрашћу.

У свом спољашњем држању старац је био једноставан. Био је нешто виши од просечног раста, крупан, али не и гломазан. Телом није био сув, али није био ни дебео. Имао је крупне груди, јак врат, снажне ноге, пропорционалне са трупом, са великим стопаљима. Руке је имао радничке, снажне, са великим длановима и крупним палчевима. Лице и глава су му били складних линија. Чело је било лепо, округло и умерено, нешто веће од дужине носа. Снажна доња вилица одавала је јаку вољу, но без чулности и суровости. Очи су биле ситне, тамне, поглед спокојан и благ, повремено проницљиво-продоран, често уморан од многог бдења и суза. Имао је велику и густу браду, мало проседу, густе, ниске, несрасле и праве обрве, као што их имају мисаони људи. Коса му је била тамна и густа све до старости. Неколико пута је фотографисан, но увек безуспешно, јер су његове снажне и храбре црте лица на фотографији изгледале суве, сурове и грубе, док је, у ствари, израз његовог, услед кратког сна и многог поста и умилења, често бледог лица, био благ, без икакве суровости.

Обично је било тако. Но, понекад се преображавао и мењао до непрепознавања. Бледо, чисто лице добило би особити, чудесно просветљени израз, тако да се у њега једноставно није могло гледати. Човек би морао оборити поглед. То нас је и нехотице подсећало на Свето Писмо где се каже да је Мојсејево лице тако блистало да људи нису могли гледати у њега.

Старчев живот је био умерено суров. Својој спољашњости није поклањао никакву пажњу и мало је бринуо о телу. Као и већина светогорских подвижника, он није прао своје тело. Носио је

једноставну хаљину од грубе тканине, као што носе монаси радници. Носио је на себи много одеће зато што се у годинама потпуног занемаривања свог тела често прехлађивао и боловао од реуматизма. За време свог боравка у Старом Русику прехладио је главу и јаке главобоље би га приморале да легне у постељу. Ноћивао је у неком великом складишту за животне намирнице којим је иначе управљао, а које се налазило негде изван манастира. Све ово чинио је ради што већег усамљивања.

Таква је била проста и скромна спољашњост тог човека. Међутим, врло је тешко говорити о његовом карактеру и унутрашњем лику.

У време када смо га упознали, његове душевне и телесне снаге биле су у савршеној хармонији.

Он је био слабо писмен. Као дете похађао је сеоску школу само „две зиме”. Но, кроз стално читање Светог Писма и великих дела светих отаца, затим слушање богослужења у цркви³⁾, он се много развио, пружајући утисак начитаног монаха. По својој природи био је живог духа, оштроуман, а велико искуство у духовној борби, унутарњој умној молитви, као и многа и тешка страдања које је преживљавао и изузетне Ђожанствене посете - чинили су га необично мудрим и проницљивим.

Старац Силуан је имао изванредно нежно срце, пуно срдачне љубави. Имао је дар милостивог саучешћа и разумевања према сваком људском страдању и болу без икакве болећиве женске осетљивости. Његов непрестани дубоки духовни плач никада није прелазио у плачљиву сентименталност. Стална унутрашња напрегнутост није имала ни сенку нервозе.

Посебно дивљење заслужује велика целмудреност овога човека при свем његовом снажном и крупном телу. Чувао се сваке небогоугодне мисли, али је и поред тога у опхођењу са људима, без обзира на њихову друштвену припадност и начин живота, био ненамештен, непосредан, благ и пун љубави. Ни најмање се није гнушао ни оних људи који су живели нечистим животом, већ је у дубини своје душе туговао због њихових падова, попут оца или мајке који тугују због спотицања своје љубљене деце.

Искушења је дочекивао и подносио са великом храброшћу.

Био је неустрашив и отворен, а опет, у њему није било ни трага од дрскости. Неустрашив, он је живео у страху пред Богом, бојећи се једино да не ожалости Бога ма и најмањом нечистом мишљу.

³⁾ На Атону се за време свеноћних бдења, која трају по 8 и више сати, наглас читају поуке из светоотачке литературе.

Веома храбар, био је уједно и веома кротак. Храброст и кротост - каква изузетна и дивна свеза!

Старац је био истински и дубоко смирен, смирен и пред Богом и пред људима. Радо је давао предност другима, волео је да буде најмањи од свих, да први поздравља, да моли благослов од оних који имају свештенички чин, нарочито од епископа и игумана, но све је то чинио без икаквог човекоугађања и ласкања. Искрено је ценио људе са чином и на положају, као и образоване људе, но никада у њему није било зависти, ни презира, можда зато што је био дубоко свестан пролазности свега светског: полагаја, власти, богатства, па и сваког научног сазнања. Он је знао „како Господ много љуби Своје људе”, и из љубави према Богу и људима он је доиста ценио и поштовао сваког човека.

У свом спољашњем држању старац је био веома простодушан, а у исто време његова несумњива одлика било је унутрашње благородство, ако хоћете, аристократизам у вишем смислу речи. У опхођењу са њим, у најразличитијим приликама, чак ни човек најтананије интуиције није могао да запази било какве грубе покрете срца: одбојности према некоме, неуважавања, непажљивости, извештачености и слично. То је био доиста благородан човек, како то само хришћанин може да буде.

Старац се никада није гласно смејао. Никада се није изражавао двосмислено, нити се подсмевао, није се чак ни шалио са људима. На његовом озбиљном и мирном лицу понекад би се запазио једва приметан осмех. При томе уста не би отварао уколико не би ништа проговорио.

Страст гнева била му је туђа. Но, при свој благости и изванредној мирољубивости и послушности, увек би се одлучно успротивио свему лажном, лукавом, гнусном. Осуђивање, простаклук, ускогрудост и слично, били су му туђи. Ту је био неумољив, али је увек пазио да при том не увреди човека, и то не само спољашњим покретима, већ ни покретима срца, јер би један осетљив човек и то осетио. То је достигао због тога што је, пребивајући у унутрашњој молитви, остајао увек спокојан и недоступан за било шта рђаво.

Старац је био човек изванредно снажне воље, премда без тврдоглавости. Био је простосрдачан, непосредан, неустрашив, храбар, но у исто време - кротак, благ, смирен и послушан, премда никада понизан и човекоугодник. То је био човек створен по образу и подобију Божијем у правом смислу речи.

Свет је прекрасан, јер је дело свемоћног Бога, али нема ничег лепшег од правог човека, сина Божијег.

†

Спољашњи живот блаженог старца није нас посебно занимао. То је свакако била грешка са наше стране, али сада се ту више не може ништа учинити. При сусрету са старцем сва наша пажња била је усредсређена на жељу да не пропустимо његову духовну поуку, да схватимо, разумемо срцем, и усвојимо душом његову реч, или, тачније, настројење, дух.

Понекад би нам се чинило да је старац имао дар да кроз молитву делује на свога сабеседника. Ово је било неопходно, јер су његове речи по спољашњој форми биле веома просте, наизглед ништа „нарочито”, док су у суштини говориле о натприродним стварима. Зато је било нужно молитвом увести сабеседника у оно духовно стање које је породило дате речи, како оне не би остале бескорисне, несхватљиве, непримљене и сакривене.

Опхођење са старцем имало је особити, изузетан карактер: осећала се савршена простосрдачност и неусиљеност, без икаквог устручавања или страховања да се у било чему погрешити. Били смо дубоко убеђени да никакав наш поступак, неприкладна или ружна реч не може нарушити миран однос са њим, нити изазвати прекор или љутит одговор. У његовом присуству нисмо осећали никакав страх, али смо свим силама душе настојали да се кроз молитвени труд удостојимо да живимо оним духом којим је он био испуњен.

Када улазите у просторију испуњену миомиром, груди вам се спонтано шире, тежњи да што више миомира унесу у себе. Исто то се збивало са душом када је била у старчевој близини. Душу је обузимала спокојна, мирна, али истовремено и веома снажна жеља да у себе прими миомир те области духа Христовог, у којој је старцу било дато да живи.

Ретку и изузетну насладу особите врсте пружало је општење са таквим човеком.

†

Он је једноставно, без трунке сујете, говорио о стварима које превазилазе људске норме. Ако му је приступао са вером, саговорник је кроз ту, наизглед просту беседу, улазио, колико му је било могуће, у оно натприродно стање у коме се сам старац налазио.

Сећамо се како нам је једном говорио о неком необичном руском подвижнику, оцу Стратонику, који је са Кавказа дошао да посети Свету Гору. Отац Стратоник је имао редак дар речитости и молитве са плачем. Многе пустињаке и монахе на Кавказу који су пали у ослабљеност и чамотињу, он је подстаклао на нови подвиг, откривајући им путеве духовне борбе. И у Светој Гори отац

Стратоник је међу подвижницима примљен са великом љубављу, и његове надахнуте речи произвеле су на многе дубок утисак. Његово расуђивање, диван и проницљив ум, велики опит и дар праве молитве допринели су да постане средишња личност међу подвижницима. Провео је око два месеца у Светој Гори, и већ почео да жали што је узалуд поднео толики труд и превалио тако велики пут ради „духовне користи”. Он сам из сусрета са атонским монасима није ништа стекао. Дошао је код духовника руског манастира светог Пантелејмона, старца Агатодора и рекао му о својој жалости, замоливши га да му препоручи било кога од оца са којим би се могло разговарати о послушању и другим делатностима монаха. Отац Агатодор га је послао да посети „Стари Русик” где се у то време (до почетка рата 1914. г.) скупило неколико познатих подвижника из манастирског братства.

Стари Русик се налази на брду, отприлике на 250 м. надморске висине источно од манастира, удаљен сат и десет минута хода. Тамо је био уведен строжији режим поста него у манастиру. То место је пусто, тихо и зато су монаси радо ишли тамо, тражећи што усамљеније обиталиште ради вршења умне молитве. У то време тамо је живео и отац Силуан.

Оца Стратоника су у Старом Русику примили са великом љубављу. Много је разговарао са оцима Русика, појединачно и у групама. Једном, на дан празника, схимонах отац Доситеј га је позвао у своју келију заједно са још неким монасима, међу којима су били отац Венијамин са Каљагре, Онисифор и Силуан. Овај разговор је био врло садржајан. Отац Стратоник је учинио снажан утисак на све присутне, чему је допринело не само то што је био гост, него и његов дар речитости. Отац Силуан је, као најмлађи међу присутнима, седео у једном углу келије и ћутао. Пажљиво је ослушкивао сваку реч кавкаског подвижника. Затим отац Стратоник изрази жељу да посебно посети оца Силуана у његовој „колибици”, коју је овај сам себи саградио, да би се што више могао посветити молитвеној самоћи. Ова „колиба” била је удаљена 5-6 минута на југоисток од братског конака. Заказан је састајак за идући дан у 3 часа. Те ноћи отац Силуан се много молио да Господ благослови њихов сусрет и разговор.

Отац Стратоник је дошао у назначено време и разговор између два подвижника вођен је са лакоћом и срдечно. Обојица су имали исте духовне циљеве. Ум им је био заокупљен истим питањима која су они сматрали једино истиски важним.

Слушајући пажљиво, отац Силуан је приметио да отац Стратоник говори „од свога ума” и да је реч његова о сусрету воље човекове и воље Божије и о послушности била „нејасна”.

У почетку отац Силуан је оцу Стратонику поставио три питања:

- Како говоре савршени?
- Шта значи предавати се вољи Божијој?
- У чему је суштина послушности?

Дивна духовна атмосфера у којој се налазио отац Силуан очигледно је деловала и на оца Стратоника. Он је схватио дубину и значај питања и замислио се. После извесног ћутања рекао је:

- Ја то не знам, реците ми ви?

На то Силуан одговори:

- Савршени ништа не говоре од себе. Они говоре само оно што им даје Дух.

Отац Стратоник је тога тренутка очигледно доживљавао оно стање о коме му је говорио Силуан. Пред њим се открила дотле непозната тајна духовног живота. Он је спознао своје недостатке из прошлости и схватио да је још далеко од савршенства, у шта је понекад био склон да верује, јер је био очигледно надмоћнији од осталих монаха, а сретао је доиста многе и изванредне подвижнике. Посматрао је оца Силуана са осећањем благодарности.

На прво питање отац Стратоник је добио одговор у дубини душе благодарећи молитвама оца Силуана. Друга два одговора већ је лакше могао да усвоји, имајући опит стања које му је дато.

Беседа се дотакла молитве. Отац Стратоник је сматрао да молитва без суза још није нашла своје право место и да стога остаје бесплодна. На то је отац Силуан одговорио да сузе при молитви, као и све друге телесне снаге, могу да пресакну, али ум, оплемењен плачем, може да пређе ка извесном тананом осећању Бога, и да, чист од свих помисли, безмолвно гледа Бога. То може бити драгоцене и од самога плача.

Отац Стратоник је отишао са осећањем благодарности. Он је касније, за време свог боравка на Светој Гори, још неколико пута посећивао оца Силуана. Међу њима се сачувала велика љубав. Приликом једног каснијег разговора он се сагласио са мишљењем оца Силуана о молитви. Очигледно, Бог му је дао да кроз опит доживи то стање.

Убрзо после овог разговора отац Стратоник је, напустивши Стари Русик, посетио пустињака оца Венијамина. То је био човек ретког благородства душе, уман и начитан, с богатим расуђивањем. Читава његова појава, лице и витка силуета, одавали су неку неисказану унутрашњу трагедију. Провео је у безмолвију 10 година у „Каљагри”. Иако бисмо желели да подробије говоримо

о овом изванредном подвижнику, бојимо се да сувише развучено приповедање не би ишло на штету нашег главног предмета. Отац Стратоник је и раније посећивао оца Венијамина и водио са њим опширне разговоре. Овог је пута био ћутљив и замишљен. Отац Венијамин му постави једно питање. Одговор - ћутање. Постави друго - опет ћутање. Најзад, раширивше руке, као да изражава чуђење, са њему својственом по мало театралном грациозношћу, он га упита:

- Оче Стратониче, шта је то с Вама? Не могу да Вас препознам. Увек сте били тако бодри, а сада сте тако тужни и Ваша надахнута реч као да је пресахла... Шта се то дешава с Вама?

- Шта да одговорим на Ваше питање?- рече отац Стратоник. Не треба ја да Вам о томе говорим. Имате овде оца Силуана, па питајте њега.

Отац Венијамин се зачудио. Јер, он је додуше већ дуго времена познавао оца Силуана, волео га, и поштовао, али га није сматрао тако великим да би му се обраћао за савет.

Могуће је да је отац Стратоник тада био у сложеном душевном стању. Са једне стране, он је дошао на Атон ради сопствене „користи“, а са друге - из многих ранијих сусрета већ је био навикао да предњачи над другима. Његова изузетна издржљивост у подвигу и редак дар молитвеног плача могли су га навести на помисао да је већ достигао савршенство. Међутим, изненада је он, у сусрету са простим монахом који као да није поседовао такве блиставе дарове каквим је он био богат, јасно и снажно осетио свој недостатак. Можда је он ћутао и био тужан и због тога што није успео да задржи оно стање духа које је имао за време разговора са оцем Силуаном.

†

Једног празничног дана, шетајући са оцем Силуаном по манастирској шуми, отац Венијамин Каљагарски предложи да посете једног дивног и веома чувеног старца, тадашњег духовника бугарског манастира Зографа, оца Амвросија. Отац Силуан се одмах сагласи и они пођоше. Отац Венијамин је хтео да дозна о чему ће отац Силуан разговарати са старцем.

- Немам ништа да питам,- одговори отац Силуан. Сада немам никаквих недоумица.

- Па зашто онда идеш?

- Идем, јер ти тако хоћеш.

- Али, људи обично иду код старца ради неке духовне користи.

- Ја се одричем своје воље пред тобом, и у томе је сва моја корист, већа од било какве старчеве поуке.

Отац Венијамин је био изненађен овим речима, али ни овога пута није разумео Силуана.

Кратко време пред своју смрт, отац Венијамин се вратио из пустиње у манастир светог Пантелејмона. Разболео се од водене болести и легао у манастирску болницу, где су били махом пустињаки и бескућници. Та болница се звала „Спокојство“. Она се налазила у једној вишеспратној каменој згради на самој морској обали, изван манастира. Одмах уз то здање налазило се мање, у коме су се налазили магацини којима је у то време руководио отац Силуан. Близина болнице омогућавала је Силуану да често навраћа код оца Венијамина и помаже му. И сам отац Венијамин је често посећивао свога друга, премда је тешко ходао.

Ускоро после свога доласка, отац Венијамин је посетио оца Силуана и имао са њим велики и важан разговор. Идућег дана посетили смо оца Венијамина у болници. Налазио се под свежим утиском разговора са оцем Силуаном, и често пута је, пун неприкривеног дивљења и благодарности, понављао:

„Каквог ми је пријатеља дао Господ! Само да знате како је све у мени открио... Затим ми је дао три савета, неколико пута их поновио, да их не бих заборавио, и на крају отсечно додао, као неки гвоздени клин забијајући: „Ако не будеш радио онако како сам ти рекао, нећеш се спасти“.

Сусрет са оцем Силуаном био је за оца Венијамина велико откриће. Он се одиграо у понедељак, првог дана Петровог поста. И поред тога што се према манастирском уставу тога дана не једе ништа до вечери, отац Силуан га је почастио чајем, па је и сам пио. И овај мали детаљ отац Венијамин је приметио и схватио као знак слободе оца Силуана од форме као такве, али слобода не из презрења, него из надмоћности, јер је добро познавао велику уздржљивост старца.

За време док смо били код оца Венијамина, био је врло замишљен. Није могао да мисли нити говори о било чему другом и често је понављао:

„Каквог ми је друга дао Господ!“

Тако је тек пред крај свог живота сазнао ко је био отац Силуан. И раније су његови односи према њему били веома пријатељски, али се ипак према њему опходио некако с висине. Гледао је на њега као на доброг монаха, али ипак млађег. То се дешавало и неким другим светогорским монасима, који су тек после његове смрти открили његову праву величину.

†

Манастир светог Пантелејмона је врло велики и његова економија сложена. Поједина одељења имају своје посебне уп-

равнике, тзв. - економе. Ови се, услед својих дужности, не могу увек придржавати општег манастирског поретка, и зато у великој манастирској трпезарији постоји посебан сто - „економски”, за којим они ручавају - кад ко стигне. Последњих година отац Силуан је био економ и радним даном и он је ручавао за овим столом.

Међу економима налазио се и један монах, отац П., који се својим способностима оштро издвајао од осталих, али некако није био срећне руке. Богата иницијатива оца П. у већини случајева није наилазила на разумевање отаца и његови подухвати су се често завршавали неуспесима. Једном за време заједничке трпезе подвргавани су оштрој критици неки неуспеси једног његовог подухвата. Отац Силуан је био такође присутан, но није учествовао у „суђењу”. Тада му се обрати један од економа, отац М., рекавши:

„Ти ћутиш, оче Силуане, значи да си за о. П. Теби није стало до интереса манастира... Какву је штету нанео манастиру?!”

Отац Силуан ћутећи брзо заврши ручак. Затим је пришао оцу М. који је већ био отишао од стола и рекао му:

„Оче М., откад си у манастиру?”

-Тридесет и пет година.

-Да ли си чуо да сам ја било када некога осудио?

-Не, нисам.

-Па зашто онда хоћеш да сада осудим оца П.?

Отац М. се смутио и са стидом одговорио:

-Опрости ми.

-Бог нека ти опрости.

Када је отац Силуан први пут био постављен за економа, усрдно се помолио да му Господ помогне да испуни ово одговорно послушање. После дуге молитве одједном чује у души одговор: „Чувај благодат која ти је дата”. Тада је сазнао да је најважније и најдрагоценије - чувати благодат. И зато се, примивши своје ново послушање, неуморно трудио да пребива у непрекидној молитви.

Руководио је са 200 радника. Ујутру би, обилазећи радионице, старијим мајсторима давао нека општа упутства, а затим би се повлачио у своју келију и са плачем се молио за „Божији народ”. Свим срцем је жалио раднике. Сваког је сажалевао.

„Ето,- говорио би,- Михајло је оставио своју жену и дете у селу и дошао овамо да ради за грош. Мора да му је врло тешко што је тако далеко од своје куће, без своје жене и миле деце... А Никита, тек што се оженио, оставио своју младу и трудну жену и стару мајку... Како им је било тешко кад су морали да се растану

од овог још младог човека, вољеног сина и мужа... А Григорије, оставио своје старе родитеље, младу жену и два малишана и ради овде за парче хлеба. И шта ће он овде зарадити... Каква ли их је беда натерала, кад су решили да оставе своје породице, каква туга мора да је у њима... У каквој беди живи сав овај народ!... Ето, Николка је још сасвим млад дечак. Са каквом жалошћу мора да су га пустили његови родитељи тако далеко, међу туђе људе ради бедне зараде. Како мора да је тешко родитељском срцу!... Ах, у каквој беди и патњама живе људи! И сви су као овце расејани и нико се о њима не брине, ни о његовом васпитању, ни о школовању... Науче се тако свакојаким пороцима, подивљају, огрубе...”

Тако је говорио блажени старац и у души туговао због сиromaха. Туговао је, несумњиво, више него они сами, јер је он у њиховом животу видео и оно што они сами нису примећивали услед своје неукости.

Народна пословица вели: „Срце срцу вест саопштава”. Старац се молио тајно за „Божији народ”, и радници су то осећали и волели га. За време рада никада им није седео на врату, никада их није гонио. Због оваквог човечног поступања са њима, они су са радошћу обављали свој посао, и са већим залагањем него други. Остали економски су „чували интересе манастира”. Међутим, свима нам је познато, да се на човека лако заборавља тамо где се чувају „интереси”. Истински интерес манастира старац је видео у испуњавању Христових заповести.

„Господ све жали”, говорио је старац. И није само говорио, него је и сам, испуњен Христовим Духом, све жалио. Од посматрања околног живота, од сећања на прошлост, од најдубљег личног опита, он је преживљавао страдања свих људи, целог света, и није било краја његовој молитви. Он се молио великом молитвом за сав свет. Заборављајући на себе, он је од жалости за народом желео да страда за њега. За његов мир и спасење био је готов да пролије своју крв. И проливао ју је кроз молитву.

„Молити се за људе, значи проливати властиту крв”,- говорио је старац.

Ове речи, несумњиво, сведоче о изузетном молитвеном жару и плачу старца.

Једном смо га упитали: „Да ли испуњавање економског послушања, које изискује додир са многим људима, омета монашко безмолвије?” На то нам је старац одговорио:

-Шта је безмолвије? Безмолвије је непрестана молитва и пребивање ума у Богу. Отац Јован Кронштатски је стално био окружен људима, али је пребивао у Богу више него многи пусти-

њаци. Ја сам постао економ по послушању, и због благослова игумана било ми је лакше да се молим на овом послушању, него док сам био у Старом Русуку, где сам био отишао по својој вољи ради безмолвија... Ако душа воли народ и жали га, молитва не може да се прекида.

†

Немогуће је не приметити једну изванредну црту старчевог карактера, наиме његов однос према сваком ко друкчије мисли. Он је искрено и дубоко желео да разуме сваког човека у најбољем смислу речи, и да не повреди у њему оно што је за њега свето. Увек је остајао оно што је био. Био је дубоко убеђен да је „спасење у Христовом смирењу”. Ради ове смирености он се трудио свом душом да разуме свакога са добре стране. Имао је истанчан осећај да у сваком човеку препозна његово одушевљење, његову способност да воли Христа.

Сећамо се једног његовог разговора са неким архимандритом који је вршио мисионарску службу међу неправославним хришћанима. Овај је много ценио старца и за време боравка у Светој Гори посећивао га је неколико пута. Једном га је старац упитао како он проповеда? Још млад и неискусан, архимандрит је стао да гестикулира и узбуђено одговори:

-Ја им кажем: ваша је вера заблуда, код вас је све изопачено, лажно, и ако се не покајете, нема за вас спасења.

Саслушавши га, старац га упита:

-Реците, оче архимандрите, да ли они верују да је Господ Исус Христос истинити Бог?

-Да, верују.

-А да ли поштују Мајку Божију?

-Поштују, али имају непревилно учење о Њој.

- Да ли поштују светитеље?

- Поштују их, но какви светитељи могу постојати за њих откако су отпали од Цркве?

-Врше ли богослужења у храмовима, читају ли реч Божију?

- Да, постоје код њих и цркве, и службе, али требало би да видите какве су то службе у поређењу са нашим. Каква хладноћа и бездушност.

- Значи, оче архимандрите, они су убеђени да правилно поступају што верују у Исуса Христа, што поштују Мајку Божију и светитеље, што их призивају у својим молитвама. Међутим, ако им ви кажете да је њихова вера заблуда, они вас неће слушати... Међутим, ако народу будете говорили да је добро што верују у Бога, што поштују Богородицу и светитеље, што иду у цркву на богослужења и што се кући моле, што читају реч Божију и оста-

ло, али да у нечему грешо и да те грешке треба да исправе и паће све бити добро, онда ће се Господ радовати због њих, те ћемо се сви спасти милошћу Божијом... Бог је Љубав. Зато и проповед треба да извире из љубави. Онда ће она бити на корист онеме који проповеда и онеме који слуша. А када осуђујемо, нећемо имати користи и људи неће слушати.

†

Једном је старац водио разговор са неком студентом, који је посетио Свету Гору, и био много заокупљен проблемом слободе. Као обично, старац је пажљиво слушао излагање свог живахног, симпатичног, али наивног сабеседника. Наравно, под појмом слободе овај младић је подразумевао првенствено политичку слободу и уопште право да се поступа по својим побудама и жељама.

Излажући своја схватања о слободи, старац му је одговорио:

„Ко је онај ко не воли слободу? Сви ми хоћемо слободу, но треба знати у чему се она састоји и како се до ње долази. Да бисмо постали слободни, потребно је, пре свега, „свезати” себе. Што више будеш себе обуздао, имаћеш већу слободу духа... Потребно је обуздавати страсти у себи, да не би овладале тобом. Затим треба обуздавати себе да не бисмо шкодили своје ближњем... Људи обично траже слободу да би радили „шта хоће”. Али, то није слобода, већ власт греха над тобом. Слобода да се чини блуд, неумерено једе, пијанчи, злопамти, да се врше насиља и убиства и томе слично, - то уопште није слобода, јер је, по речима Господа: *сваки који чини грех роб је греху*. Потребна је велика молитва да бисмо се ослободили тога ропства.

Сматрамо да је истинска слобода у томе да не грешимо, да свим срцем и свом душом волимо Бога и ближњега.

Истинска слобода је - непрестано пребивање у Богу”.

И поред тога што је старац говорио веома просто и што су његове мисли по својој дубини далеко превазилазиле моћ схватања младога студента, он је оставио веома дубок и снажан утисак на сабеседника.

†

Сачували смо неке белешке о једном старчевом разговору са неким монахом, који је вођен у нашем присуству 18/31. марта 1932. године.

Старац је говорио о томе како светоотачко искуство познаје различите врсте и начине борбе са помислима, но да је најбољи начин од свих - не ступати у разговор са њима.

Ум који ступа у беседу са помислима непрестано ће се сусретати са њиховим усложњавањем. Заузет тим разговором, он се одваја од сећања на Бога, што и јесте циљ демона. Ум који је отргнут од сећања на Бога демони лако помуте било на овај или онај начин. Из таквог једног разговора ум никад не изиђе чист...

Стефан Пустињак, који је из своје руке хранио леопарда (*Лествица*, поука 7, 50), пред своју кончину је по навици ступио у „препирку” са мислима, спорећи се са њима. Због тога се у тренутку смрти обрео у борби са демонима.

Преподобни Марко Трачески је пред смрт почео да пребира у мислима своја добра дела. Због тога је по смрти на путу за небо био задржан у ваздуху један час. А постојала је опасност да се тај „један час” претвори у вечност...

Други оци су били мудрији у духовној борби.

Пролазећи митарства, преподобни Макарије Велики није престајао да скромно мисли о себи. Зли духови су му издалека довикивали да их се ослободио. Међутим, он је одговарао да још није. Тако је одговарао, јер је био научио да ум свој стално држи у аду. Тиме је стварно умакао демонима.

Поучен искуством дуге борбе са демонима, и знајући да је гордост најопаснији и највећи непријатељ човеков, преподобни Пимен Велики се читавог свог живота трудио да стекне смирење. Често би говорио својим ученицима: „Верујте децо, ја ћу бити тамо где је сатана”. Па ипак, у дубини своје душе знао је да је Господ благ и милостив, и чврсто се уздао у то да ће га Он спасти.

Овако скромно мислити о себи је најбољи начин да се сачува чистота ума од свих страсних помисли. Међутим, многи подвижници ово не знају и не могу тако да мисле. Због тога очајавају, не знајући да ум држе у аду, и у исто време да се уздају у милост Божију...

Најбоље је не ступати уопште у разговор са помислима, већ свим бићем прионути уз Бога, говорећи: „Господе, ја сам грешан и недостојан Твоје милости, но Ти ме по Свом милосрђу спаси...”

Често душа за само једну помисао сумње у милосрђе Божије („а ако ми Господ не опрости”) много губи... Очајање је горе од свега, оно је хула на Бога. Као да Бог нема моћи да спасе и као да мера наших грехова може бити већа од Божијег милосрђа... Господ је у свој пуности на Себе узео грехе целога света... Кад мајка све прашта свом неразумном детету, тим пре ће Господ опростити нама, ако се смиримо и покајемо...

Духовна борба умногоне подсећа на рат. И у овој нашој борби потребна је одважност. Духовна, пак, храброст састоји се у чврстом уздању у Божије милосрђе. Павши у грех, или у прелест или скренувши са доброг пута, или чак поклонивши се пред де-

моном, храбар подвижник не очајава, већ се одмах пуним поуздањем обраћа Богу са покајањем, и тако побеђује непријатеља. Плашљива душа се, напротив, збуњује, очајава и зато пропада...

Када се догоди да неко скрене са доброг пута и падне у прелест, потребно је, пре свега, да се покаје пред својим духовником, све му исповедивши. После овакве исповести дејство прелести ће ослабити, а затим ће душа, мало по мало, и сасвим оздравити.

Многи падају у борби, али је врло мали број таквих који се после пада исправљају.

Многи у почетку добијају благодат, али их је мало који је умеју повратити пошто је изгубе.

Један монах је питао:

- Зашто се преподобни Јован Колов молио да му се поврате страсти?

Старац је одговорио:

- Својим жарким покајањем преподобни Јован Колов убрзо је савладао страсти, али није достигао дар љубави и молитве за сав свет. Када је осетио да га страсти више не узнемиравају, његова молитва је почела да слаби. Зато је молио да му се страсти поврате, да би, борећи се са њима, пребивао у непрестаној жаркој молитви. Међутим, да је он, пошто је победио страсти, задовољан био и молитву за сав свет, не би имао потребе да тражи да му се искушења врате. Јер, човек не може чисто гледати Бога нити се жарко молити за свет све док се бори са страстима... Ја тако мислим.

Монах је даље питао:

- Зашто је неки старац саветовао преподобном Пимену Великом да допусти да помисао најпре уђе у срце па да се затим бори са њом, док је другом, мање искусном брату, саветовао супротно, тј. да је одмах одбаци?

Старац Силуан је одговорио:

- Сudeћи по овом савету, неки оци су усвојили тај начин духовне борбе. У почетку су допуштали да помисао уђе у срце, а затим су започињали борбу са њом. Но, ту постоје две могућности: једна, када човек не уме да чува свој ум и допушта да помисао продре у срце, па тек онда започиње борбу са њом. Али ту постоји опасност да се „игра” изгуби. Друга, пак, могућност је да монах допусти да помисао продре у срце, али не по својој немоћи, већ свесно, да би могао да посматра њено деловање. Међутим, и овај начин омета чисто виђење и зато је боље уопште не примати помисао, већ се молити чистим умом. Оном неискусном брату старац је саветовао да одмах одбаци помисао и да никако не ступа у разговор с њом зато што је био слаб и што није могао одолети страсној помисли. И поред старчевог савета, овај брат још није

могао да одбацује помисли као што треба, него је по заповести старца тек почињао да се учи тешкој науци борбе са помислима. Преподобни Пимен био је далеко снажнији и искуснији у духовној борби од оног другог брата. Ипак, је боље чувати ум од свих помисли и молити се из све душе, јер ум који се чисто моли бива просвећен од Господа.

- Како се постиже чистота ума?- упитао је монах.

- Свети оци су нам оставили у наслеђе учење о умно-срдачној молитви. Помоћу ње се чува ум. Ја не видим неки други пут који би пружао могућност да се испуњавају заповести Божије.

Млади људи су се старцу често обраћали питањима о избору животног позива и он им је давао различите савете. Некима је саветовао да уче богословију, да би се затим посветили пастирској служби у Цркви, друге је „благосиљао” да уче али тако да учење споје са молитвом и монашком уздржљивошћу, док је некима саветовао да не уче, већ да све своје снаге посвете молитви и духовном аскетском подвигу. Овај последњи савет је ретко коме дао, јер је сматрао да је настало време које је отац Стратоник био предсказао, наиме, да ће многи „образовани” људи живети у свету монашким животом. Сматрао је да услови за монаштво у његовом древном облику постају све неповољнији, али да ће призив и чежња ка монаштву увек постојати.

Старац је био чврсто убеђен да духовни, тј. молитвено-аскетски живот, уз дубоку веру, стоји изнад сваког другог живота, и зато онај коме је он дат, треба да се ради њега, као ради најдрагоценијег бисера, одрекне свега другог, чак и од „учења”.

Он је сматрао да духовни човек показује веће успехе када напусти свој молитвени живот и ода се науци, него научник који је духовно мање развијен. Другим речима, човек коме су дати извесни мистички дарови, живећи духовно, живи на једном узвишенијем нивоу, него човек чија област интересовања не превазилази научну, логичну област мишљења. Пошто духовни човек живи једним вишим животом, спуштајући се на нижи - научни план - показује већу способност од недуховног човека, премда и не одмах. Он је говорио да су *синови овога вијека вештији од синова светлости* (Лк.16,8), не стога што су они „у самој ствари” мудрији, него зато што је „духовни човек обузет Богом и мало се занима земаљским”

У разговору са нама старац је често говорио уопштеним језиком, док је у разговору са монасима своје погледе на конкретне случајеве износио врло једноставно, како би га лакше разумели.

„Шта је необично у томе што недуховни човек уме боље да организује световна дела, него духовни човек? Први је обузет земаљским стварима, док се други труди да умом пребива у Богу. То често запажамо и код световњака: вешт трговац смеје се ученом човеку што се овај не разуме у робу. Но, то никако не значи да је трговац и паметнији...”

Изнећемо овде и један разговор карактеристичан за старца:

Убрзо после Првог светског рата, 1914-1918. године, у манастиру се приступило организацији искоришћавања шуме. Набављена је парна машина за пилану. Економ, отац Ф., способан и природно обдарен Рус, ставио је машину у погон. Будући задовољан њеним радом, почео је да хвали немачки геније (машина је била немачке производње), уздижући Немце. Омаловажавао је Русе због њихове неумешности и неспособности. Одлазећи у своје слободно време у стругару да „помаже”, отац Силуан је ћутећи саслушао оца Ф. и тек увече за време вечере га упитао:

- Шта мислиш, оче Ф., зашто Немци умеју да праве боље машине него Руси?

Отац Ф. је поново почео да хвали Немце, као способнији, паметнији и даровитији народ, омаловажавајући Русе речима: „Ми, Руси, не вредимо ништа”.

Отац Силуан му на то одговори:

- Ја сматрам да то има други узрок, а не неспособност Руса. Мислим да је то због тога што Руси своју главну мисао и претежну снагу обраћају Богу, и мало мисле о земаљском. Но, када би руски народ, попут осталих, своја главна интересовања усмерио ка земаљском и само тиме се бавио, далеко би надмашио све остале, јер је то лакше.

Знајући да на свету нема ничег тежег од молитве, неки од присутних монаха су се сагласили са оцем Силуаном.

Манастир светог Пантелејмона је један од највећих и најбоље организованих манастира у Светој Гори. Има драгоцену библиотеку која броји око 20.000 примерака, међу којима се налази и велики број старих рукописа на грчком и словенском језику, затим многе вредне старе књиге, које представљају библиографску реткост и раскошна одељења са богословским, историјским и другим књигама. У пространим и лепо намештеним собама манастирске гостопримнице често се примају разни посетиоци, махом странци. Дужност гостопримца била је поверена монаху, оцу В., човеку са високим богословским образовањем, који је говорио неколико страних језика.

Године 1932. посетио је манастир један римо-католички доктор, отац Хр. Б. Он је водио разговор са оцем В. о животу у Светој Гори. Између осталог, он је питао:

- Какве књиге читају ваши монаси?

- Јована Лествичника, Аву Доротеја, Теодора Студита, Касијана Римљана, Јефрема Сирина, Варсануфија и Јована, Макарија Великог, Исаака Сирина, Симеона Новог Богослова, Никиту Ститата, Григорија Синаита, Григорија Паламу, Максима Исповедника, Исихија, Диодоха, Нила и друга дела сакупљена у „Добротољубљу“⁴⁾, - одговорио је о. В.

- Зар ваши монаси читају те књиге!.. Код нас их читају само професори, - рекао је доктор, не скривајући своје изненађење.

- То је свакодневна лектира сваког нашег монаха, - одговорио је отац В. - Читају такође и друга дела светих отаца Цркве, као и дела новијих писаца-аскета, као на пример, епископа Игњатија Брјанчанинова, епископа Теофана Затворника, преподобног Нила Сорског, Пајсија Величковског, Јована Кронштатског и друге.

Отац В. је овај свој разговор испричао старцу Силуану, кога је много поштовао. Старац је приметио:

- Требало је да кажете доктору да наши монаси не само што читају ове књиге, већ би и сами могли да напишу нешто слично... Али монаси не пишу, јер их ове прекрасне књиге, у којима је већ тако много речено, задовољавају. Но, кад би се оне из неких разлога изгубиле, монаси би написали нове.

У току свог дугог борављења у Светој Гори, старац је срео многе и велике подвижнике. Неки од њих познавали су из личног опита она душевна стања о којима су писали велики аскети, као што су: Исаак Сирин, Макарије Велики и други, и зато нам старчеве речи изгледају сасвим природне.

†

Дуги низ година великом манастирском кројачком радионицом управљао је отац Диодох. Био је то у свему узоран, уредан и тачан монах. Много је волео богослужења, био начитан, тих по природи и благородан у опхођењу са људима, уживајући опште поштовање. Једном сам га, на његов имендан, посетио и затекао у друштву његових пријатеља, једног старца-духовника, оца Трофима и старца Силуана. О чему су претходно разговарали, не знам. Ја сам чуо следеће:

⁴⁾ Омиљена монашка књига. Садржи избор аскетских поука појединих отаца Цркве и великих подвижника.

Духовник је причао оно што је прочитао у новинама. Обративши се старцу Силуану, он је питао:

- А, ви, оче Силуане, шта мислите о томе?”

- Ја не волим новине и новости, - одговори старац.

- Зашто?

- Зато што се читањем новина замрачује ум, а то омета чисту молитву.

- Чудновато, - рече духовник. - По моме пак, мишљењу, новине потпомажу молитву. Ми живимо овде у пустињи, ништа не видимо, и тако постепено заборављамо свет. Затварамо се у себе и од тога молитва слаби... Али кад читам новине, ја видим како се у свету живи и како људи пате, и од тога се рађа жеља за молитвом. Тада било да служим литургију, било да се молим у својој келији, молим се свом душом Богу за све људе и за сав свет.

- Када се душа моли за све људе, - одговори старац Силуан, - и без новина зна како се сви људи муче, зна и њихове потребе и жали их.

- Како може душа сама од себе да зна шта се дешава у свету? - ушита духовник.

- Новине не пишу о људима, већ о догађајима, и то нетачно. Оне само смуђују ум, а истину из њих ни онако нећеш сазнати, док молитва чисти ум тако да он може све јасније да види.

- Није ми јасно шта у ствари хоћете да кажете, - продужи духовник

Сви присутни су очекивали старчев одговор. Но, он је седео ћутећи и погнуте главе, и није се усудио да у присуству духовника и старих монаха објашњава на који начин душа, удаљена од свега, молећи се за сав свет, може духом да зна како људи живе, какве су њихове потребе и страдања.

Старац Силуан се удостојио знања, каквог се удостојавају само изузетни појединци једне генерације. У својим разговорима, он просто као да се стидео да иде даље од наговештаја, услед чега су његова велика мудрост и богато искуство често остајали скривени од сабеседника. Кад би старац приметио да његов сабеседник не разуме његове речи, обично се није трудио да даље „објашњава“ оно што се првенствено познаје кроз опит. Његова, пак, духовна целомудреност није му дозвољавала да износи своје искуство. Тако је он за живота остао „неоткривен“. Несумњиво је да је то била не само Божија воља, већ и његова властита жеља. Њу је Бог прихватио и испунио, сакривши га чак и од отаца Свете Горе. Па ипак, старац Силуан није остао потпуно неоткривен, потпуно непознат. Неки монаси, па и мирјани који су посећивали Атон, или су били са њим у преписци, умели су да га оцене и много су га заволели. Међу овим било је и епископа, свештеника

са високим богословским образовањем, као и богобојажљивих световњака.

Сећамо се једног оваквог случаја. Један странац православне вере, провео је у манастиру извесно време. Сусрет са старцем оставио је на њега дубок утисак. Заволео га је и често га посећивао. За ово су дознали монаси. Једног дана, јеромонах Н., један од најутицајнијих саборних стараца, начитан и живог ума, сретнувши странца у манастирском ходнику рече:

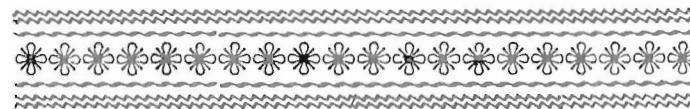
- Не могу да схватим, зашто ви учени академици одлазите код старца Силуана, неписменог сељака? Зар нисте нашли неког паметнијег од њега?

- Да би се старац Силуан разумео, треба бити „академик”, - одговори гост са извесним болом у души.

Јеромонах Н., ни после овог одговора није разумео зашто старца Силуана поштују и посећују „учени” људи. И у разговору са оцем Методијем, који је дуго година руководио манастирском књижницом, он је додао:

- Питам се зашто одлазе к њему? Најзад, он ништа не чита.

- Ништа не чита, али све испуњава. Други много читају, а ништа не испуњавају, - одговорио је отац Методије.

IV УЧЕЊЕ СТАРЦА

Ако читалац жели да се упозна са неким појединостима из старчевог живота, за то ће му, поред напред изложеног, послужити и његове белешке. Ми ћемо сада себи дозволити да пређемо на излагање учења старца. Уствари, он није имао никакво одређено учење у обичном смислу речи. Ми бисмо овде желели да сажето изложимо садржај наших разговора вођених са старцем током дугог низа година. Немогуће је објаснити откуд код нас ова вера у старца, али сматрамо да неће бити излишно да кажемо нешто мало о нашем дружењу са њим.

Теме наших разговора са старцем врло често су биле одређене неком нашом потребом ради које смо му се обраћали. Међутим, много тога о чему смо разговарали није обухваћено старчевим белешкама. Постављајући му питања, или, просто, слушајући га, ми смо стекли уверење, да он говори о нечему што је опитно доживео, што му је дато свише. У извесном смислу смо се односили према њему као што се читав хришћански свет односи према Светом Писму, које нам говори о истинама као општепознатим и несумњивим чињеницама. То што је старац говорио није било плод „његовог” умовања. Не, његов унутрашњи процес био је сасвим другачији: стварни опит и реално познање претходе његовим речима и зато нам оне могу послужити као истинито сведочанство о чињеницама духовног живота. Тражити логичке доказе, по његовом мишљењу, излишно је и туђе, као што је то несвојствено и Светом Писму. Попут Јована Богослова, и он је говорио: *Ми знамо* (1.Јн.3,14). Узмимо пример из његових белешака:

„Ми знамо да су већа страдања душе уколико је већа љубав, да је потпуније знање уколико је потпунија љубав, да је молитва усрднија уколико је пламенија љубав, да је живот светији уколико је љубав савршенија”.

Све ове четири поставке могле би се сматрати као круна најдубљих и најсложенијих философских, психолошких и богословских истраживања. Међутим, старцу она нису била потребна, нити се он спуштао до њих.

Као што смо већ рекли, наше општење са старцем било је посебног карактера. У разговорима са њим ми смо стекли убеђење да је он својим једноставним речима и снагом своје молитве умео свог сабеседника да пренесе у један особити свет. Најважније је било то што се сабеседник у тај свет није уводио на неки апстрактан начин, већ унутарњим искуством које му се преносило. Истина, мали је број таквих - бар колико је нама познато - који су успели да задрже, или касније у животу задобију, то стање духа које су упознали приликом разговора са старцем. Без сумње то је за њих био извор мучења до краја живота, јер душа која је једном угледала светлост и затим је изгубила, не може а да не тугује. Па ипак, можда је још тужније и очајније не познати ту светлост уопште, или пак, што често виђамо, чак и не наслућивати да она постоји. На основу свега онога што смо чули од светогорских подвижника о оцу Стратонику, имамо извесних разлога за претпоставку да је он истовремено био благодаран старцу за оно што му је открио, али и да је туговао, јер је се сматрао неспособним да доживљено сачува. Познато нам је да су многи који су се у почетку са љубављу везивали за старца, тражећи од њега духовне поуке, касније клонули, јер нису налазили довољно снаге да његове поуке саобразе свакодневном животу. Његова реч била је једноставна, блага, но да би се претворила у дело, требало је избегавати саможаљење, као што је то чинио старац Силуан. Требало је имати ону одлучност коју Господ тражи од својих следбеника, тј. ићи чак до мржње према себи самом (Лк.14,26).

О познању воље Божије

Старац је често говорио: „Добро је увек и у свему тражити од Бога да нас уразуми шта и како да радимо и говоримо”. Другим речима, треба за сваки поједини случај да тражимо да дознамо вољу Божију и начин како да је остваримо.

Искање воље Божије је нешто најбитније у нашем животу, јер се човек, пошавши путем који му указује Божија воља, укључује у вечни Божански живот.

Постоје различити начини да се позна воља Божија. Један од њих је реч Божија, односно Христове заповести. Међутим, у јеванђелским заповестима Божија воља је изражена у једном општем смислу. То је тако и поред свег њиховог савршенства, или

тачније речено, баш због њиховог савршенства. Услед разноликости животних околности човек веома често не разуме како би требало да поступи да би то било у складу са Божијом вољом.

Да би делатност и поступак имали добар крај, није довољно само познавање заповести - „Љуби Бога свим срцем, свим умом, свом снагом и ближњег као самога себе”. Потребно је такође да добијемо просветљење од Господа, како да у животу остварујемо ове заповести. И више од тога - нама је за ово неопходна **сила свише**.

Онај ко је стекао Христову љубав у срцу, подстакнут њоме дела у складу са побудама које се приближавају вољи Божијој. Ипак, оне се само приближавају вољи Божијој, али нису савршене. Недостижност потпуног савршенства чини неопходним непрестано обраћање Богу са молитвом за уразумљење и помоћ.

Није само савршена љубав недостижна човеку, већ и савршено знање. Једно дело, које изгледа да се чини из најбољих побуда, често може да има непожељне, чак рђаве последице, јер средство или начин на који је оно изведено, није био добар или је једноставно био погрешан за дотични случај. Често слушамо да се неко правда тиме да је имао добру намеру. Али, то није довољно. У животу видимо пуно оваквих грешака. Зато човек који љуби Бога, треба Њему и да се обраћа да га Он упутује, и да непрестано у себи ослушкује глас Божији.

Практично, то се овако врши: сваки хришћанин, нарочито епископ или свештеник, кад треба да донесе неку одлуку која би била у складу са вољом Божијом, треба да се најпре одрекне свога знања, претпоставки, жеља и планова, те да се, слободан од свега „свога”, са будном пажњом у срцу помоли Богу. Прву мисао која му се јави у души после ове молитве он треба да прими као откривење свише.

Овакво испитивање Божије воље путем непосредног молитвеног обраћања Богу, нарочито кад смо у невољи и кад нас задеси каква беда, доводи до тога да ми, - по речима старца - „чујемо одговор Божији у својој души, учећи се разумевању Божијег промисла... Зато треба да се сви учимо познавању Божије воље. Ако се, пак, не будемо томе учили, никада нећемо упознати тај пут”.

Ако хоћемо да постигнемо још виши облик познања Божије воље, морамо се постепено навикавати на непрестану молитву, сабирајући пажњу у срце. Но, да бисмо што јасније чули Божији глас у себи, треба да се одрекнемо своје воље и да будемо готови на сваку жртву, попут Аврама, па чак и попут Самога Христа, који је, по речи апостола Павла, Оцу био послушан до саме смрти (Фил.2,8).

Човек који пође овим путем имаће успеха само ако кроз благодатни опит позна како Свети Дух дејствује у човеку, и ако се у његовом срцу укорени непоколебљиво самоодрицање, тј. ако се потпуно одрекне своје „индивидуалне” воље, да би познао и вршио свету вољу Божију. Тада ће му се открити у чему је прави смисао питања које је старац Силуан поставио оцу Стратонику: „Како говоре савршени?” Њему ће постати сродне и речи светих отаца: „Јер нађе за добро Дух Свети и ми”. Боље ће разумети она места у Светом Писму Старог и Новог Завета, где се говори о сличном непосредном разговору душе с Богом, и приближиће се истинском разумевању начина на који су говорили апостоли и пророци.

Човек је саздан по образу и подобију Божијем и призван је у пуноту непосредног богоопштења. Зато би сви људи требало да иду тим путем. Међутим, искуство нам показује да тај пут ни издалека „није за свакога”. То је стога што већина људи нити чује, нити разуме глас Божији у своме срцу, већ се поводи за својим страстима, које живе у души и својом галамом заглушују кротки глас Божији.

У Цркви постоји други пут за излазак из тог жалосног стања, наиме - распитивање код духовног оца и послушност према њему. И старац је волео тај пут, ишао њиме, указивао на њега и писао о њему. Он је сматрао да је овај смирени пут послушности најсигурнији. Био је чврсто убеђен да ће савет духовника, ако приступимо са вером, увек бити добар, користан и богоугодан. Његова вера у делотворност Тајни Цркве и благодат свештенства нарочито се учврстила након што је у Старом Русику, на вечерњу у току Великог поста, духовника, старца Аврамија, видео преображеног, „у обличју Христовом”, како „блиста неизрецивим сјајем”.

Пун благодатне вере, он је живео у реалности светих Тајни Цркве. Сећам се да је сматрао да је послушност духовном оцу веома корисна и у „људском” смислу, тј. на психолошком плану. Док врши своју пастирску службу, духовник пружа одговор на постављена питања као онај ко је тог тренутка слободан од утицаја страсти (под чијим утицајем се иначе налази његов питач), и зато јасније види ствари и доступнији је утицају благодати Божије.

Одговор духовника у већини случајева носи печат несавршености. Но, то није стога што је духовник лишен благодатног знања, већ због тога што савршено дејство превазилази силе онога који пита, па му је недоступно. Иако духовникове поуке споља могу бити несавршене, оне ће, ако се приме са вером и ако се ревносно примене, увек довести да узрастања добра. Међутим, често се дешава да питач, видећи пред собом само „човека”, по-

чиње да се колеба у својој вери и не прихвата прву реч свог духовног оца, већ му се противи, износећи своја мишљења и сумње.

Једном је старац Силуан о овом важном питању разговарао са игуманом архимандритом Мисаилом (умро 22. јан. 1940.), мужем духовним, коме је Бог јавно указивао милост и заштиту.

Отац Силуан га је питао:

- Како монах може да позна Божију вољу?

- Треба да прими моју прву реч као Божију вољу, - одговорио је игуман. - Ко тако поступа, на њему ће починути Божија благодат. А ако се неко противи, ја се као човек повлачим.

Смисао ових игуманових речи је овај:

У случају да му неко постави питање, духовник се, ако духовни отац, молитвом обраћа Богу да га Он упуту. Али, будући човек, он одговара према снази своје вере, по речима апостола Павла: *Ми верујемо, зато и говоримо* (2. Кор. 4, 13). Међутим, ми делимично знамо, и делимично пророкујемо (1. Кор. 13, 9). Духовник је свестан да се он, дајући савет другима, сам налази на Божијем суду, и зато, кад год наслути и најмање противљење питача, даље не инсистира на својој речи нити се усуђује да тврди да је она израз воље Божије, те се „као човек повлачи”.

Ова спознаја се снажно испољавала у животу игумана Мисаила. Једном је позвао код себе скоропостриженог монаха оца С. и наложио му да обави сложено и тешко послушање. Он то прихватио и, начинивши метанију, пође к вратима. Међутим, игуман га изненада заустави и, приклонивши главу грудима, мирно, али значајним тоном рече:

- Запамти, оче С: Бог не суди двапут. Зато ћу ја, за послушање које обављаш по мом налогу, дати одговор пред Богом, а не ти. Ти нећеш дати одговор.

Али, ако би се сусрео чак и са најмањим противљењем, игуман Мисаил би, без обзира на управни чин који је заузимао, обично одговарао: „Но, добро, урадите како хоћете”. После тога није понављао своје мишљење. Тако би се и старац Силуан одмах повлачио кад би сусрео противљење.

Због чега је то тако? Са једне стране зато што Дух Божији не трпи насиље нити препирку, а са друге зато што је воља Божија сувише велика ствар. Речи духовника увек носе на себи печат релативности и не могу савршено да сместе ни да изразе сву пуноту Божије воље. Само онај ко духовникове речи прима као угодне Богу, ко их не подвргава властитом суду, или како се то каже, ко их прима „без расуђивања”, налази прави пут, јер истински верује да је Богу све могуће. (Мт. 19, 26).

Такав је пут вере, упознат и утврђен хиљадугодишњим искуством Цркве.

Говорити о овим питањима, која сачињавају тајну хришћанског живота, и превазилазе границе лењиве свакодневице и обичног малог духовног искуства, није безопасно, будући да многи могу погрешно да схвате неку реч и да је неправилно примене на делу. Тада би се уместо користи имала штета, нарочито ако се ради о човеку који са гордом самоувереношћу приступа неком подвигу.

Старац није волео и хтео да одговара „из свог ума” кад би му се неко обраћао за савет. Он се сећао речи преподобног Серафима Саровског: „Када сам говорио из свог ума, грешио сам”. Он је још додавао да грешке могу бити мале, али и велике.

Оно стање о коме је старац Силуан говорио оцу Стратонику, наиме да „савршени ништа не говоре сами од себе, већ само оно што им даје Дух”, не даје се увек чак ни онима који су се приближили савршенству, као што ни апостоли и остали светитељи нису увек чинили чудеса, нити је пророчки Дух увек подједнако деловао у пророцима. Једном би то било снажно, а други пут би их Дух напуштао.

Старац је јасно разликовао „речи из искуства”, од оних које су му дате као непосредно надахнуће свише, тј. речи које „даје Дух”. И оно прво је, додуше, драгоцено, но ово друго је сматрао узвишенијим и веродостојнијим (1. Кор. 7, 25). Каткад би са великом снагом убеђења своје питаачу говорио о томе шта је Божија воља и давао одређене савете, а понекад, опет - да не зна шта је Божија воља за њега. Говорио је да Господ понекад не открива Своју вољу чак ни светима, јер су им се људи обратили са неверним и лукавим срцем.

По старчевој речи, код онога ко се усрдно моли бива много промена у молитви: борба са непријатељем, са самим собом, са страстима, с људима, са маштом. У таквим случајевима ум није чист и много је нејасног. Тек када наступи чиста молитва, када ум, сјединивши се са срцем, безмолвно стане пред Бога, када душа опипљиво осети да у себи носи благодат и потпуно се, слободна од мрачног утицаја страсти и маштања, преда вољи Божијој, молитвеник у себи може да осети надахнуће благодати.

Када ово духовно занимање - тражење Божије воље преко молитве - упражњава неко ко нема довољно искуства и који не може да поуздано „по укусу” разликује деловање благодати од утицаја страсти, нарочито гордости, неопходно је да се обрати своје духовном оцу, и, све док од њега не добије савет, треба да се строго придржава правила: „**Не примај и не одбацуј**”.

„Не примајући” - хришћанин осигурава себе од опасности да демонско деловање или наговарања узме за Божанска, и на тај

начин навикне себе да „поклања пажњу духовима варалицама и демонским учењима”, и да демонима одаје поклоњење које доликује Богу.

„Не одбацујући”, - човек избегава другу опасност, наиме да Божанско деловање припише демонима и на тај начин упадне у грех „хуле на Духа Светога”, као фарисеји који су изгоњење ђавола од стране Христа приписивали „сили Велзевула, кнеза ђаволског”.

Друга опасност је већа од прве, јер душа може да се навикне да одбацује благодат и да је омрзне у толикој мери да усвоји стање богопротивљења, па да се тако определи и на вечном плану, услед чега се овај грех *неће опростити ни у овоме веку, ни у будућем* (Мт. 12, 22-32). При првој заблуди душа брже увиђа своју неправду и спасава се покајањем, будући да нема неопростивог греха, осим непокајаног.

О овом веома важном аскетском правилу - „не примати и не одбацивати”, као и о томе како се оно примењује у животу подвижника, требало би говорити опширно. Али, пошто је напосред циљ да у овом делу изложимо само неке основне поставке, а не и појединости, вратићемо се на претходну тему.

Способност савршенијег познања воље Божије кроз молитву је редак дар, који се стиче дугим трудом и великим искуством у борби са страстима, после многих и тешких демонских искушења са једне стране, и уз велику Божију милост, са друге стране. Но усрдна молитва за помоћ свише - подједнако је потребна свима нама, како старима тако и младима, ученим, и неучим, онима који имају власт као и потчињеним, очевима и деци. Старац је упорно истицао да сви без изузетка, независно од свог положаја, друштвеног статуса и узраста, увек и у свему и по свом умењу, треба да се моле Богу да их Он уразуми, да би на тај начин што више довели у склад свој пут са путевима воље Божије, све док не достигну савршенство.

О послушности

Питање познања Божије воље и потпуног предавања себе вољи Божијој уско је повезано с питањем послушности. Овом питању старац је придавао велики значај не само у личном животу монаха и хришћанина, већ и у животу целога „тела Цркве”, у Њеној свеобухватној пуности (пиромии).

Старац Силуан није имао својих ученика у обичном смислу речи, нити је заузимао професорску катедру, а ни сам није био ученик одређеног старца, већ се васпитавао, као већина свето-

горских монаха, на потоку општег предања: присуствовањем богослужењима у храму, читањем и слушањем Божије речи и дела светих отаца, затим кроз разговор са осталим светогорским подвижницима, строгим придржавањем одређеног поста, послушношћу игуману, духовнику и старијем на послу.

Нарочити, пак, значај старац је придавао унутрашњој духовној послушности игуману и духовнику, сматрајући то даром благодати и **Тајном Цркве**. Обраћајући се духовнику, он се молио да му се Господ кроз Свога слугу смилује и открије му Своју вољу, а кроз то пут ка спасењу. Знајући да је прва мисао која се појави у души после молитве - откривење свише, он је са будном пажњом ослушкивао **прву реч** духовникову, његов први **наговештај**, и није се упуштао и даљи разговор. У томе и јесте мудрост и тајна истинске послушности, која води ка познавању и испуњавању воље Божије, а не човечије. Оваква послушност без опирања - било спољашњег или унутрашњег - представља **јединствени** услов за усвајање живога предања.

Живо предање Цркве које се преноси кроз векове са покољења на покољење једна је од најбитнијих страна њеног живота. Када ученик прилази својега учитељу без противљења, отворена и искрена срца, са вером и смирењем, учитељ лако и, може бити, потпуно отвара своју душу. Али, чим духовни отац примети и најмање опирање, његова душа се затвара, а нит чистог предања се прекида.

Многи погрешно сматрају да је духовник „исто тако несавршен човек” и да му „треба све потанко објаснити”, иначе „неће разумети”, да „може лако да погрешити и због тога га треба исправљати”. Онај који се опире духовнику и хоће да га исправља, самим тим ставља себе изнад свога учитеља и тако престаје да буде ученик. Наравно, нико није савршен и нема човека који би се усудио учити као Христос, *који има власт*, јер предмет учења *није од човека*, и „није по човеку” (Гал.1,11-12), али се неизмерно благо дарова Светога Духа чува у *земљаним судовима*. То благо је не само неизмерно него и **недокучиво** по свом карактеру, и само онај ко је пошао путем истинске и потпуне послушности, може да нађе улаз у ову тајанствену ризницу.

Разборит подвижник или онај ко се исповеда код духовника, овако се понаша: у неколико речи исприча својега духовнику о помислима, или му изнесе оно суштинско о свом душевном стању, а затим оставља духовника слободног. Духовник, пак, који се од почетка исповести моли Богу, чека уразумљење код Бога. Ако у својој души осети „осведочење”, даје свој одговор, на коме се и треба задржати. Јер, ако се „прва реч” духовника пропусти, губи

се делотворност Тајне и исповест може да се преобрати у обичан људски разговор.

Ако послушник (онај који се исповеда) и духовник имају правилан однос према Тајни, осведочење од Бога добија се ускоро. Не добије ли се, међутим, тражено осведочење, духовник може да затражи од онога ко се исповеда даља објашњења, и само тада су она умесна. Ако овај не обрати потребну пажњу на духовникову „прву реч”, већ га засипа својим објашњењима, самим тим показује недостатак своје вере и разумевања као и то да се поводи за својом скривеном жељом да придобије духовника за своје гледиште. У таквом случају почиње психолошка борба, коју је апостол Павле назвао „некорисном” (Јев.13,17).

Вера у силу Тајне, вера у то да Господ љуби човека и никада не оставља онога који се одриче своје воље и расуђивања ради Његовог имена и Његове свете воље, послушника чини непоколебљивим и неустрашивим. Пошто добије упуство од духовника, подвижник, у своме настојању да га испуни, презире и саму смрт, јер је већ прешао „из смрти у живот”.

Старац Силуан је од самог почетка свога монашког живота био тако савршен послушник, да је за њега сваки духовник био добар наставник. Кад би монаси и сви богобојажљиви хришћани, сматрао је он, слушали своје духовнике и пастире без властитог суда над њима, без критике и без унутрашњег противљења, удостојили би се спасења и самим тим би допринели пуности живота целе Цркве.

Онај који иде старчевим путем, може бити сигуран да ће се ускоро и лако удостојити велике Божије милости, док ће се својевољан и својеуман, ма колико био учен и образован, и ма колико мучио себе најсуровијим подвизавањем - увек хранити мрвицама које падају са Престола Милосрђа. Богатство које верује да има, постоји у његовој уобразиљи а не у стварности.

- Једно је веровати у Бога, а друго је знати Бога,- говорио је старац.

Кроз пространо море живота Цркве, чисто и истинско предање Духа протиче попут танке струје, и онај ко жели да се приближи том потоку, треба да се одрекне „свог” умовања. Човек који почиње расуђивати „својим” разумом, неизбежно губи чистоту, јер је Божијој премудрости и истини супротна људска мудрост и истина. Својеумним људима ово ће се учинити страшно тешким и чак безумним, али онај ко се није уплашио да постане *луд* (1.Кор.3,18-19), спознао је истински живот и истинску премудрост.

О Светом Писму и светом предању

Однос старца према послушности, коју је сматрао неопходним условом за вођење духовног живота, тесно је повезан са његовим схватањем светог предања и Божије речи.

Живот Цркве старац је схватао као живот у Светом Духу, а у светом предању је видео непрекидно деловање Светога Духа у Цркви. Свето предање, као вечно и непроменљиво присуство Светога Духа у Цркви, представља најдубљу основу њеног бића. Зато предање обухвата и прожима целокупан живот Цркве, тако да и само Свето Писмо није друго до један од његових облика. Због тога се и може рећи:

Без светог предања, Црква би престала да буде оно што јесте, јер је служење Новог Завета служење Духа, написано *не масилом, него Духом Бога живога, не на каменим таблицама, него на телесним таблицама срца* (2. Кор. 3, 3).

Кад би се, рецимо, из неких разлога, Црква лишила свих својих књига, тј. Старог и Новог Завета, дела светих отаца и богослужбених књига, предање би могло - иако, можда, не дословно, него са нешто измењеним речима - да васпостави ново Свето Писмо које би у суштини остало израз исте вере једанпут предање светима (Јуд. 1, 3), пројава једног те истог Духа, који постојано делује у Цркви и представља њену основу и суштину.

Свето Писмо није ни дубље ни важније од светог предања, већ, као што смо раније рекли, представља један од његових облика. Свето Писмо је најдрагоценији облик светог предања, најпогоднији за чување и коришћење, и кад би се оно издвојило из потока светог предања, не би се могло правилно разумети никаквим научним истраживањима.

Ако је апостол Павле имао *Христов ум*, утолико га више има света Црква, чији је члан и апостол Павле. Ако посланице апостола Павла и других апостола сачињавају саставни део Светог Писма, и ново Свето Писмо (по губљењу старог), било би исто тако свештено, јер по обећању Господа, Бог - Света Тројица неизменљиво обитава у Цркви.

Многи греше када одбацују предање Цркве, да би се - по њиховом мишљењу - окренули његовом правом извору, тј. Светом Писму. Јер, није Свето Писмо извор Цркве, већ свето предање. Првих деценија своје историје, Црква још није имала списе Новог Завета, него је живела само по предању, које верни, по савету апостола Павла, треба да чувају (2. Сол. 2, 15).

Опште је позната чињеница да су све јереси последица произвољног тумачења Светог Писма. Оне су Свето Писмо схва-

тале „по своме”. О овом изопаченом тумачењу Светог Писма говорио је још апостол Петар (2. Пт. 3, 16).

Поједини чланови Цркве, укључујући ту и њене најбоље синове и учитеље, често не могу да носе пуноту дарова Светог Духа, и зато њихово учење и списи садрже извесна несавршенства или чак погрешке. Међутим, узевши у целини, у учењу Цркве, која садржи пуноту дарова и познања, истина остаје вечна.

Непоколебљива вера у истинитост целокупног учења Саборне Цркве и бескрајно поверење у све што је она примила и утврдила у свом опиту лежи у основи живота светогорског монаха. То га спасава од дилетантизма лишеног традиције и колебљивих нагађања. Улазећи на тај начин вером у живот васељенске Цркве, монах постаје учесник у њеном неизмерном богатству. То уједно и његовом личном искуству даје карактер категоричне поузданости.

Изучавајући Свето Писмо, дела светих отаца и литургијске књиге, које садрже неисцрпно догматско и молитвено благо - монах проналази големо богатство и зато се код њега не појављује жеља да и сам пише нешто слично, у чему не би било ничег суштински новог. Но када у животу Цркве настане стварна потреба да се напишу нове књиге, тада ће се оне и написати.

Свака нова књига која се објави са намером да постане саставни део учења Цркве или њен тумач, подвргава се суду Цркве. Она, пак, без журбе и потанко све испитује и проверава, посебно с обзиром на утицај који књига може да врши на живот људи. Ово мерило, тј. утицај учења на живот, веома је значајно због тесне повезаности догматског сазнања и живота. Црква одбацује све оно што се покаже као противречно и несаобразно са духом Христове љубави, којом она живи.

Поједини њени синови и чланови се, у тежњи ка овој љубави - спотичу, падају и греше. Али, Црква у својој дубини Духом Светим зна истину љубави Христове. И када јој се нуди реч љубави са неким другим садржајем, она се неће завести никаквим философирањем нити „блиставом” доктрином. Она не може бити обманута.

Убеђени смо, да нам овај верни син Цркве, блажени старац Силуан, у својим списима даје једино и најверодостојније мерило истине у Цркви.

Тај критеријум је - **Христова љубав према непријатељима и Христово смирење.**

Старац је писао:

„Нико не може сам од себе знати шта значи Божија љубав, већ га Дух Свети томе научи. Наша Црква познаје Божију љубав кроз Светог Духа, и зато и можемо говорити о њој”.

„Господ је благ и милостив, али да нас Дух Свети није научио, ми не бисмо знали о тој љубави ништа осим онога што пише у Светом Писму”.

„Можемо расуђивати само онолико колико смо познали благодат Светог Духа...”

„Светитељи говоре о ономе што су стварно видели и што знају. Они не говоре о ономе што нису видели” (Кол.2,18).

„Светитељи не говоре ништа из свог ума”.

Богонадахнуто Свето Писмо је најпоузданија реч (2.Пт. 1,19) и служи као путоказ и поука за свако добро и богоугодно дело (2.Тим.3,16-17). Међутим, богопознање које се из њега црпе не може достићи жељено савршенство, ако нас и Сам Господ не научи Духом Светим.

Будући истински смирен и кротак, старац је са непоколебљивим уверењем говорио да човек не може „својим умом” разумети Божанско, јер се оно „познаје само Светим Духом”. Зато ни Свето Писмо, „написано Светим Духом”, не можемо разумети путем научног истраживања, јер су научном испитивању доступне само неке спољашње стране и појединости, а никако суштина.

Све док човеку не буде свише дато да разуме Свето Писмо и „да зна тајне Царства Божијег”, све док се он дугом борбом са страстима не смири и из самог опита не позна васкрсење своје душе и све што се налази на том узвишеном и тајанственом путу, потребно је да се строго придржава предања и учења Цркве, и да избегава да сам од себе учи, ма колико иначе био образован на „људском” плану. Јер, и најгенијалнија људска домишљања далеко су од истинског живота Духа.

Дух Свети, Дух Истине живи у извесној мери у сваком човеку, тим више у хришћанину. Али не треба прецењивати овај мали благодатни опит и дрско се на њега ослањати.

Дух Свети који увек реално обитава у Цркви, стрпљиво и кротко тражи и чека сваку душу. Али, често му сам човек не допушта да слободно делује у њему, због чега остаје изван Светлости, и познања тајни духовног живота.

Честа је појава да човек доживи благодат али не зна да узраста у њој, него је губи. Његов религиозни живот усредсређује се на мозак, постаје као уопштени појам. Остајући у том стању, он је склон да верује да поседује духовну мудрост, а не схвата да једно такво уопштено поимање, упркос доживљене благодати,

води до својеврсног извртања речи Божије. Свето Писмо за њега остаје књига запечаћена са седам печата (Отк.5,1).

Свето Писмо је реч коју су исказали свети Божији људи, покретани Духом Светим (2.Пт.1,21). Међутим, изреке светих нису савршено независне од умног степена и духовног стања оних коме су упућене. Не, оне су жива реч упућена живим људима због чега ће свако научно (историјско, археолошко, филолошко итд.) тумачење Писма бити погрешно.

У целом Светом Писму скривен је одређени крајњи циљ. Међутим, ка том увек истом и неизмењивом циљу свети пророци, апостоли и други учитељи Цркве водили су живе људе, оне међу којима су боравили, прилагођавајући се њиховим способностима поимања.

Најбољи пример за то је апостол Павле, који је, иако никад није одступао од свог једног те истог боговиђења и богопознања, ипак свима био све, да како год неке спасе... (1.Кор.9,19-22). То значи да је са сваким разговарао на различит начин. Према томе, ако бисмо на његове посланице примењивали само научну анализу, суштина његовог „богословског система” би нам неизбежно остала нејасна.

Старац је веома ценио богословску науку и њене представнике, али је позитивну улогу и заслуге научног богословља признавао само у области историјског живота Цркве, а никако не у области истинског вечног живота Духа.

Људска реч неизбежно носи у себи некакву неодређеност и непостојаност. Ово својство она задржава чак и у Светом Писму, па је због тога изражавање Божанске истине људском речју могуће само у извесној мери, а не потпуно. Али, то не значи да се реч Божија своди на ниво просте људске релативности. Не. По старчевом схватању, разумевање Божије речи могуће је само кроз испуњавање заповести Христових, а не путем научног истраживања. Тако је учио и сам Господ:

И чуђаху се Јудејци говорећи: како овај зна књиге, а није се учио? Тада им одговори Исус и рече: Моја наука није моја, него Онога који ме је послао. Ако хоће ко вољу његову да твори, познаће да ли је ова наука од Бога, или ја сам од себе говорим (Јн.7, 15-17). Господ је целокупно Свето Писмо свео на кратку реч: Љубите Бога и ближњег (Мт.22,40). Али Христова реч - љубав - остаће заувек тајна за све филологе. Ова реч је име Самога Бога и њен истински смисао се открива једино дејством Самог Бога.

О Божијем имену

Старац се најчешће Бога називао - Господом. Понекад је он под овим именом подразумевао Свету Тројицу, понекад Бога-Оца, понекад Бога-Сина, а врло ретко Светог Духа, чије име је он веома често призивао. Чак и тамо, где се, можда, могла употребити заменица, он би увек понављао потпуно име Светога Духа. Бесумње, он је то чинио стога, што су име Духа Светога, као и име - Господ и друга Божија имена изазивали у његовој души снажан одзив, осећање радости и љубави.

Ова појава, тј. радост и осећање светлости и љубави у срцу при призивању Бога, била је узрок дугих богословских спорова о природи Божијег имена. Ови спорови настали су најпре у Светој Гори поводом објављивања књиге једног кавкаског пустињака, схимонаха Илариона - „На горама Кавказа”. Затим су се они пренели у Русију, између 1912-1916. године, дубоко захвативши руску богословску мисао и црквену јерархију, и у догматском погледу довели до потпуно задовољавајућих резултата.

Спор о Божијем имену водио се у време старчеве тешке борбе за потпуно искорењивање страсти славољубља и гордости, као главних узрочника његових тешких страдања. Носећи непрестано у своме срцу име Христово (Исусова молитва никада није престајала да дејствује у њему), он се клонио свакога спора о природи тог имена. Знао је да се кроз Исусову молитву настанује у срцу благодат Светог Духа, да призивање Божијег имена Исусовог освећује целога човека, сажижући у њему страсти, али је избегавао да овај свој опитни доживљај догматски тумачи, бојећи се да не „погрешити у расуђивању”. Оваквих грешака било је и на једној и на другој страни, пре но што се нашло правилно догматско схватање.

Спорови су бивали веома жучни и бурни и то је жалостило душу старца, који је своје ноћи проводио у „Адамовом плачу”.

Неке старчеве мисли о биљкама и животињама

Блажени старац је за нас био велики дар неба и изузетна појава. То је био лик правог хришћанина, који је задивљавао својим савршенством. Задивљавала нас је посебно она хармонична синтеза наизглед супротних крајности. Са једне стране видели смо код њега једно осећање сажаљења према свему живом, према свакој твари, тако необично за људе његове храбрости, и то у таквој размери, да се природно наметала мисао да се ради о једној патолошкој осећајности. Са друге, пак, стране, из његовог

живота смо видели да то никако није нека патолошка појава, него надприродна величина и милосрђе по благодати.

Старац је био пажљив и према растињу. Он је сматрао да је свака грубост која растињу чини штету супротна учењу благодати. Сећам се како смо једном заједно ишли по путу који води од манастира према келији где сам провео једну годину. Та келија је удаљена један километар од манастира. Старац је пошао да види моје станиште. У рукама смо имали штапове уобичајене за то место. Са обе стране пута расло је ретко жбуње високе дивље траве. Не желећи да допустим да пут зарасте том травом, ударио сам штапом по једној стабљици при врху да бих га сломио и тиме спречио сазревање семена. Тај покрет је старцу изгледао груб, те је негодујући одмахнуо главом. Схвативши шта је то значило, ја сам се застидео.

Старац је говорио да нас Дух Божији учи да сажаљевамо читаву творевину, тако да „без потребе” ни лист на дрвету не треба повредити.

„Лист на дрвету зелени, а ти си га без потребе отргао. Премда то и није грех, ипак је срцу које је научило да воли жао чак и тог листића, жао читаве творевине”.

Међутим, то осећање сажаљења према зеленом листу на дрвету или пољском цветићу под ногама сједињавало се код старца са врло реалним односом према свакој ствари у свету. Као хришћанин он је знао да је сва тваревина саздана да служи човеку, и зато, када је „потребно”, човек може свиме да се користи. И он је косио сено, секао шуму, припремао себи дрва за зиму, јео рибу.

Посебну пажњу заслужује однос старца према животињама, о чему иначе, сведоче и његове забелешке. Заиста је задивљење његово, са једне стране, сажаљење према свој твари које се могло осетити када је говорио о томе како је дуго оплакивао своју „суровост према твари” када је једном „без потребе” убио муву или када је врућом водом полио слепог миша који се настанио на тераси његовог складишта, или о томе како му је постало „жао сваке твари и сваког страдајућег створења” када је на путу видео убијену и раскомадану змију, и опет, са друге стране, његова непривезаност за ма какву твар, као последица пламене устремљености ка Богу.

Сматрао је да су животиње „земља” за коју човеков ум не треба да се везује, јер Бога треба љубити свим умом, свим срцем и свом снагом, тј. свом пуноћом, заборављајући земљу.

Често приметну привезаност људи за животиње, која понекад долази до „дружења” са њима, старац је сматрао обртањем

поретка који је Бог установио и супротном нормалном стању човеку (Пост.2,20). Мазити мачку и говорити јој: „мац, мац”, или се играти и разговарати са псом, остављајући мисао о Богу, или у бризи за животиње заборављати страдање ближњег, или због њих ступати у спор са људима - све је то за старца било нарушавање Божијих заповести, чије, иначе, ревностно испуњавање човека чини савршеним. У читавом Новом Завету не налазимо ни једно место, где се говори о томе да је Господ обраћао нарочиту пажњу животињама, а Он је, доиста, волео сву твар. Нама је задато достизање тог савршеног човештва по образу Човека-Христа, које одговара нашој природи, сазданој по образу Божијем. Зато је старац гледао на сваку приврженост и пристрасност према животињама као на унижавање људског образа бића. О томе он пише:

„Неки људи показују приврженост животињама. Међутим, тиме они само жалосте Творца, јер човек је призван на вечни живот са Господом, да царује са Њим и да љуби јединога Бога. Према животињама не треба да имамо осећање привржености, већ само треба да имамо срце које воли сваку твар”.

Старац је говорио да је све саздано да би служило човеку, и зато, кад је то неопходно, сви могу да се користе сваком твари. Али, човек је уједно дужан и да се брине о свакој твари. Зато је наносење штете животињама или биљкама без потребе, супротно закону благодати. Исто тако, свака претерана приврженост животињама супротна је Божијој заповести, јер се тиме умањује љубав према Богу и ближњем.

Ко истински воли човека и у својим молитвама плаче за цели свет, не може се везивати за животиње.

О лепоти света

Старац се одушевљавао лепотом овога видљивог света. Међутим, овај занос није нарочито испољавао ни положајем тела, нити покретима. О њему сте могли наслутити само по изразу његовог лица и интонацији гласа. Изворност дубоког преживљавања још јаче се осећала у таквом уздржаном пројављивању. Увек усредсређен на свога унутрашњег човека, он је обраћао мало пажње на спољашњи свет. Понекад би се његов поглед зауставио на лепоти видљивог света. Међутим, за њега је то је био само нови повод да у свему види Божију славу и да срцем тежи Богу.

У овом погледу био је као дете: свему се дивио. Потпуно је исправна мисао коју је записао у својим белешкама, наиме да онај ко изгуби благодат, не осећа лепоту света како ваља, и зато

се ничему не диви. Сва величанствена дивота Божије творевине у таквим људима не буди никакво осећање дивљења и ганутости. Међутим, када Божија благодат живи у човеку, свака појава у свету задивљује душу својом недокучивом чудесном лепотом. Тада душа кроз гледање лепоте видљивог света у свему осећа живог и дивног Бога.

Старац је са дубоким осећањем лепоте посматрао - облаке, море, планине, шуме, ливаде, свако појединачно дрво. Говорио је да је слава Творца велелепна чак и у овом видљивом свету. Међутим, виђење славе Самога Господа у Светом Духу бескрајно превасилази сваку људску мисао.

Посматрајући једном кретање облака на плавом светогорском небу, он рекао је:

- Једнако размишљам, како је величанствен наш Господ! Какву ли је красоту саздао у славу Своју а за добро Свог народа, да би сви славили свога Творца... О, Владичице, удостоји људе да виде славу Господњу.

Проводећи тако неко време и посматрању лепоте видљивог света и Божије славе у њој, он би се поново враћао молитви за сав свет.

О храмовном богослужењу

Старац је много волео дуга богослужења у храму, која су тако неизмерно богата по својој духовној садржини. Високо је ценио труд појаца и читача, много се молећи за њих, тражећи за њих помоћи од Бога, особито за време бденија. Али, и поред тога што је толико волео благољепије, лепоту и музику богослужења, ипак је говорио, да они нису савршена молитва, премда и јесу установљени по дару благодати Светог Духа и дати „народу верујућих” саобразно његовој снази и користи.

„Господ нам је дао црквене службе са појањем, да би нам помогао као немоћној деци. Ми још не знамо како треба да се молимо, а појање је корисно за све, ако се чини са смирењем срцем. Међутим, још је боље када наше срце постане храм Господњи, а ум - Његов престо”, писао је старац. На другом месту он пише:

„Господ се слави у светим храмовима, а монаси-пустинјаци Га славе у својим срцима. Срце пустињака је храм, а његов ум - престо Господњи, јер Господ воли да пребива у човековом срцу и уму”.

Он је још је говорио да се цео свет претвара у храм Божији, када се непрестана молитва учврсти у дубини нашег срца.

О човековом уподобљавању Христу

Старац је много говорио и писао о томе да они који испуњавају заповести Господње бивају слични Христу. Уподобљење Христу може бити мање или веће. Њему границе нису постављене. Тако је велико призивање човека: он доиста постаје подобан Богу.

Старац је говорио:

„Господ је тако заволео Своје саздање да оно постаје подобно Богу”.

Он се при томе сећа речи светог Јована Богослова: *Бићемо слични Њему, јер ћемо га видети као што јесте* (1.Јн. 3,2).

Старци су биле бескрајно драге Христове речи: *Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам ја, да виде славу моју* (Јн.17,24).

Ова слава се не може видети, а да се у њој не учествује. Зато речи: *да виде славу моју* - значе - да ће и њима бити дата ова слава.

Бог је љубав, бескрајна љубав и хоће да се сав преда човеку. *И славу коју си ми дао, ја сам дао њима* (Јн.17,22).

Ако ова слава буде дата људима, човек по благодати постаје бог, тј. стиче обличје Божанског бића, иако по суштини својој и даље остаје твар. Као што је Христос, имајући обличје Божанског бића, приликом Свог оваплоћења примио обличје људског бића, тако и човек, који има обличје ропског бића, у Христу стиче обличје Божанског бића (Фил.2,6-7).

О томе у својој целомудреној уздржљивости не воли да говори чак ни Свето Писмо.

Зашто?.. Можда зато што би они који слушају могли да се размахну уобразиљом и маштањем се устреме у наднебесне висине, заборављајући или не знајући да је Бог - Смирење.

Прихватајући Господа као најближег, најдражег, најсроднијег Оца, старац је говорио да „нас је Дух Свети ородио”.

Својим доласком у душу Дух Свети по природи орођује човека са Богом, тако да душа са великим и несумњивим осећањем Господу говори: *О ч е.*

†

Старац је свом душом био обузет виђењем величине Господа, који је страдао за људске грехе, за сав свет. Био је испуњен дивљењем према неизмерној Божијој љубави и Божијем смирењу.

У својој души он је славословио Господа за Његова искупитељска страдања, знајући да га је овом славословљу научила благодат Светог Духа. Ово славословље, ова песма, била је њему слађа од свега другог.

Славословље небесних сила је доживљавао као непрестано слављење Господа због Његове смирености и страдања којима је искупио човека од вечне смрти.

Старац је на тајанствен начин духом слушао ове херувимске песме које, како је говорио, „чују сва небеса” и које су „сладосне, јер се певају Духом Светим”.

О тражењу Бога

Старац је имао једну посебну мисао, наиме, да Бога може истински тражити само онај ко Га је једном познао и затим изгубио. Био је убеђен да сваком тражењу Бога претходи извесно осећање Бога.

Бог над човеком не врши никакво насиље, већ стрпљиво стоји код човековог срца и смирено чека док се оно не отвори.

Бог сам тражи човека пре но што човек тражи Њега, и када се, ухвативши погодан тренутак, јави човеку, тек тада човек у извесној мери упознаје Бога. Тада он почиње да тражи Бога, који се скрива од срца. Старац је говорио:

„Како ћеш тражити оно што ниси изгубио? Како ћеш тражити оно што уопште не познајеш? Душа, пак, зна Господа, и зато Га и тражи”.

О нашем односу према ближњем

По односу човека према ближњем можемо најпоузданије судити о достигнутом ступњу самопознања, јер сваки човек види у другоме оно што је сам кроз властити духовни опит успео да сазна о себи.

Ко је на себи, са једне стране, искусио сав бол и дубину страдања људског духа, одвојеног од светлости правог бића, и са друге стране - **шта** је човек када живи у Богу, зна, да сваки човек представља једну непролазну вечну вредност, већу него цео остали свет. Он зна човеково достојанство, зна да је Богу драг сваки од *најмање браће* (Мт.25,40), и зато никада, чак ни у себи, неће помислити на убиство, неће себи дозволити да нашкоди ближњему или да га увреди.

Онај ко „само верује”, ко је упознао само умерену благодат и тек нејасно „предосећа” вечни живот, по мери своје љубави према Богу чува се греха, али његова љубав још ни приближно није савршена. Такав човек може да увреди свога брата.

Онај, пак, који без сажаљења, „ради своје користи и интереса”, наноси штету другоме, помишља или чини убиства, постао је сличан звери и сам у себи осећа да је зверолико створење, тј. не верује у вечни живот, или је, пак, пошао путем демонске духовности.

Преко јављања Христа, старац је био научен да доживљава богоподобје човека. Уопште, он се према сваком човеку односио као према Божијем чеду, носиоцу Светог Духа. Дух Свети као Дух Светлости и Истине, живи у извесној мери у сваком човеку и просвећује га. Пребивајући у благодати, човек може да је види и у другима, а ко не осећа благодат, не види је ни у другима. Старац је говорио да се по нашем ставу према ближњем може судити о мери благодати коју носимо у себи. „Ако човек у своме брату види присуство Светог Духа, значи, да и он сам има у себи велику благодат, ако, пак, мрзи свога брата, значи, да је и он сам опседнут злим духом”.

То је било старчево дубоко убеђење. Он је био свестан, да сваки човек који мрзи брата, од свога срца ствара пребивалиште злог духа и тиме се одваја од Христа.

О јединству духовног света и величини светих

Живот духовног света старац је осећао као нешто јединствено. Сматрао је да се због тог унутрашњег јединства свака духовна појава одражава на целом духовном свету. Ако се догоди нешто добро, сав свет духова, „сва се небеса” се радују. И обратно, ако се догоди какво зло, она тугују. Али, премда свака духовна појава неизбежно оставља трага у бићу читавог духовног света, ипак је ово осетљиво запажање, о коме је говорио старац, својствено углавном светима. То духовно знање које прелази границе људског, он је приписивао дејству Светог Духа. У Светом Духу душа „види” цео свет и обухвата га својом љубављу.

Старац је дубоко веровао да светитељи чују наше молитве. Говорио је да је то видно из нашег молитвеног општења с њима. У Духу Светом светитељи још овде на земљи добијају делимично тај дар, а по престављењу овај дар се увећава.

Говорећи о томе доиста богоподобном својству светих, он се дивио неизмерној Божијој љубави према човеку:

„Господ тако воли човека, да му је дао Светог Духа, и у Духу Светом човек постаје сличан Богу. Они који у то не верују и не моле се светитељима, не знају како много Господ воли човека и колико га је узвисио”.

О духовном виђењу света

Старац је често говорио: „Када је сав ум у Богу, човек заборавља свет”. На другом месту пише: „Духовни човек лети попут орла у висинама и својом душом осећа Бога, и види цео свет, иако се моли усред ноћне таме”.

Поставља се питање: нема ли овде противречности? или, пак, друго: није ли овакво посматрање света плод уобразиље?

Даље, старац пише: „Мало их је који Тебе знају и са којима се о Теби може говорити”.

Међу оне који не знају Бога и са којима се о Њему не може говорити, спадамо, у првом реду, ми. Зато молимо све оне који су познали Бога да буду милостиви према нама, те да нам опросте наш смео и безуман покушај да бар унеколико објаснимо смисао ових речи блаженог старца.

Чиста молитва ум вуче у срце, и уједно сабира целог човека, чак и његово тело. Када је ум погружен у срце, ослобађа се представа света, и душа, свим силама устремљена Богу, у унутрашњој молитви, при светлости која излази од Бога, види себе на један сасвим посебан начин. Тада она не види спољашње појаве и услове живота, већ себе саму разодену у својој природи и раскривену у својој дубини.

Ово гледање које је управљено ка праизвору живота - Богу, упркос свој својој безобличности, једноставности и „стегнутости”, нама открива границе у којима се креће биће свог створеног духовног света. Ослободивши се од свега и ништа не видећи, душа сав свет види у Богу. Она осећа своје јединство са њим, молећи се за њега.

„А ја би хтео само једно: да се молим за све као за самога себе”, писао је старац.

Ми смо сви безброј пута осећали дивљење пред величанственом лепотом природе. И ево, представимо сад себи једну малу црнобелу фотографију, на којој уместо неипрегледног пространства видимо само мало парче папира, а уместо неисказаног богатства сенки, боја и облика, неколико црних и сивих мрља. Колика је велика разлика између ове мале, безживотне фотографије и онога што је на њој насликано, толика је, и још већа, раз-

лика између речи које смо сад изговорили и живота који се у њима крије.

Два начина сазнања света

Старац се одликовао живим, блиставим и изванредно смелим умом. Он пише:

„Умом не можемо сазнати чак ни то како је створено сунце. Уколико се помолимо Богу да нас научи како је створено сунце, у души ћемо чути јасан одговор: »Стеци смирење и дознаћеш не само како је сунце створено, већ ћеш познати и његовог Творца«. Познавши, пак, Господа Духом Светим, душа од радости заборавља сав свет и не труди се више око земаљског знања”.

Ове готово наивне речи указују на два различита начина сазнања бића. Обичан и свима познат начин је способност људског духа да сазнаје безброј разноликих сложених појава и форми у бескрајној уситњености и рашчлањености свега збивања. Зато сазнање стечено на овај начин не доводи никада до потпуног и реалног јединства.

При овом начину сазнања, ум, који непрестано тежи ка јединству, прибегава синтези, увек и неизоставно извештаченој. Јединство, пак, постигнуто на овакавом путу не постоји као нешто реално и објективно. То је само један уму својствен начин уопштавајућег мишљења.

Други начин сазнања бића стиче се путем усредсређивања људског духа унутар себе и његовог обраћања Богу. Ово је потпуно супротан процес оном првом. Ум се одвраћа од неизмерног мноштва појава у свету, свом снагом се обраћајући Богу. Пребивајући у Богу, он види себе и сав свет.

Старац је својом душом тежио овом начину сазнања - кроз молитву. И премда није губио здрав смисао за реалност овога света, њему су до краја живот остале туђе светске ствари, свака радозналост и привезаност. Његов дух био је непрестано обузет Богом и човеком.

О знацима распознавања благодати и прелести (тј. духовне обмане)

У жељи да од старца сазнамо да ли постоје неки несумњиви знаци по којима се може поуздано разликовати истински духовни пут од „привида истина” који леже на странпутицама, раз-

говарали смо са њим и добили одговоре који су нам били изузетно драгоцени. Он је говорио:

„Испуњен салашћу љубави Светог Духа, човек потпуно заборавља свет, и душа у неисказаној радости гледа Бога. Сетивши се, пак, света, од Божије љубави и сажалења према човеку душа плаче и моли се за сав свет”.

Погружена у плач и молитву за свет (што се рађа од љубави) и испуњена сладошћу Светога Духа, душа поново заборавља свет и налази покој у Богу. Сетивши се поново света, душа се, подстакнута великим милосрђем, са сузама моли за спасење свих.

То је истински пут којем нас учи Свети Дух.

Свети Дух је љубав, мир и сладост. Свети Дух нас учи да волимо Бога и ближњег. А дух прелести је горди дух. Он је немилосрдан према човеку и према твари уопште, јер он сам није створио ништа. Он поступа као лопов и његов је пут пун разарања.

Дух прелести не доноси истинску сладост, већ само немирну сласт таштине. У њему нема смирења, ни мира, ни љубави, већ само хладне равнодушности гордости.

Свети Дух нас учи Божијој љубави. Душа тугује за Богом и са умилењем и сузама даноноћно Га тражи. Зао дух, пак, доноси своју мрачну и тешку тугу која убија душу.

То су знаци по којима се може јасно распознати Божија благодат од преваре злог духа”.

Говорили смо старцу да има људи који бестрашће не схватају као Божију љубав, већ као једно особито посматрање бића које је изнад разликовања добра и зла. Они ово своје мишљење сматрају вишим од хришћанске љубави. На то је старац одговорио:

- То је ђаволска наука. Свети Дух не учи тако.

Слушајући старца, нисмо могли а да се не сетимо демонских ликова оних „надљуди” који се налазе „с оне стране добра и зла”.

Старац је говорио:

- Свети Дух је љубав. Он даје души снаге да воли непријатеље. Онај, пак, који не воли свога непријатеља, није познао Бога.

Ово последње мерило у души старца је заузимало несумњиво и неприкосновено место. Он је говорио:

- Господ је милостиви Творац који све жали. Он жали све грешнике, као што мајка жали своју децу, чак и онда када она пођу рђавим путем. Тамо где нема љубави према непријатељима и грешницима, тамо нема Господњег Духа.

Мисли о слободи

Раније смо навели разговор старца са једним младим студентом из кога се делимично може видети његов поглед на слободу. Овде бисмо хтели да, као допуну, наведемо и друге мисли, које смо чули од њега или које су писмено изражене, и то на језику који је за већину неразумљив.

Старац је свој живот проводио првенствено у молитви, а ум који пребива у молитви не мисли, то јест, не расуђује, већ живи. Дејство ума погруженог у молитву није баратање општим појмовима, него учествовање у бићу. Ум који истински пребива у молитви нема посла са категоријама рационалног мишљења, него са квалитативно другачијим категоријама. Те друге категорије су сâмо биће у његовој стварности, које се не може стеснити у узане оквири општих појмова.

Старац није био философ у обичном смислу речи. Међутим, он је био истински мудрац који је знао и оно што превазилази границе философије.

Узмимо као пример опит „сећања на смрт”. У аскетским списима светих отаца под „сећањем на смрт” не подразумева се обично људско сазнање о смртности човека, нити обично сећање на то да ћемо умрети. То је једно нарочито духовно осећање. Сећање на смрт почиње доживљавањем краткотрајности овоземаљског живота. Ово доживљавање бива понекад слабије, понекад снажније, а понекад прелази у дубоко осећање трулежности и пролазности свега земаљског, услед чега се мења човеков однос према свему у свету. Све што не траје вечно губи свој значај и у човеку се рађа осећање бесмислености сваког стицања на земљи. Пажња ума се окреће од спољашњег света и усредсређује унутра. Душа се поставља пред несхватљиву дубину таме. Ово виђење душе доводи до ужаса који побуђује на усрдну молитву која не престаје ни дању ни ноћу. Време почиње да губи своје трајање, али у почетку не због тога што је душа угледала светлост вечног живота, већ, напротив, због тога што је читаво биће прожето осећањем вечне смрти. Најзад, пролазећи кроз многе и различите ступњеве, душа се под утицајем благодати уздиже у област беспочетне Божанске светлости. Није то неки философски „трансцензус”, већ живот у својој пуности који нема потребе за дијалектичким „доказима”. То је сазнање које се не може дефинисати, доказивати и изразити. Међутим, и поред све своје неодредивости, оно је, будући истински живот, неупоредиво снажније и убедљивије од најсавршеније уопштене дијалектике.

Старац се моли:

„Господе, људи су заборавили Тебе, Творца свог, и траже неку своју слободу, а не разумеју да си милостив, да волиш грешнике који се кају и дајеш им Своју благодат Светог Духа.”

Молећи се свезнајућем Господу, старац не многослови и не појашњава своје мисли. „Људи траже **своју** слободу”, тј. слободу изван Бога, изван истинског живота, тамо где је нема нити је може бити, тамо где је *крајња тама*. Слобода је само тамо где нема смрти, где је истински вечни живот, тј. у Богу.

„Ти си милостив и дајеш им благодат Светог Духа”. Бог да је дар Светога Духа и човек постаје слободан. *Где је Дух Господњи, онде је слобода* (2. Кор. 3,17), и сваки који чини грех, роб је греху. *А роб не остаје у кући вавек... Ако вас, дакле, Син ослободи, заиста ћете бити слободни* (Јн. 8,34-36).

У благодатној молитви суштинско, или како је старац говорио - опитно познање људске слободе је изузетно дубоко. Он је свом душом осећао да је право ропство само једно - ропство греху, и да је права слобода исто тако само једна - васкрсење у Богу.

Докле год човек не васкрсне у Христу, у њему је све изопачено страхом од смрти, и следствено томе - робовањем греху. Међу онима који још нису познали благодат васкрсења, изопачење избегавају само они за које је речено: *Блажени који не видеше а вероваше*.

Не налазимо израза којим бисмо могли именовати духовни живот, будући да је недокучив и неодредив по своме извору, премда и јесте прост и јединствен по својој суштини. Можда би неки ову област назвали „надсвесном”. Међутим, ова реч је и неразумљива и не означава ништа друго до однос спекулативног сазнања и света који прелази његове границе.

Из ове неодредиве области духовни живот прелази у једну сферу која већ подлеже нашем унутрашњем посматрању, чак и извесној контроли. Он се манифестује двојако: као једно духовно стање или доживљавање, и као догматско сазнање. Ова два аспекта - различита и одвојена по свом „отеловљењу”, тј. по својој форми пројављивања у нашем емпиријском животу - у суштини представљају јединствен и нераздвајиви живот. Услед тога је свако аскетско делање, свако духовно стање, уско повезано са одговарајућим догматским сазнањем.

Имајући у виду речено, увек смо се старали да схватимо у каквом је догматским сазнању била утемељена старчева дубока молитва и велики плач за сав свет.

Старчеве речи су тешко разумљиве у њиховој светој и великој простоти и тешко их је превести на језик који је лакше разум-

љив савременим људима. Због тога се ни ми не надамо да ћемо се приближити одређењу његовог догматског познања.

Старац је говорио и писао да Христова љубав не може поднети да ико пропадне, и у својој бризи за спасење свих она, ради постизања жељеног циља, иде путем жртве.

„Господ монаху даје љубав Светога Духа, и од ове љубави његово срце тугује због људи и због тога што се неће сви спасти. Сам Господ је толико туговао за људима, да се предао на крсну смрт. И Мајка Божија је носила исту тугу у своме срцу. И она је, попут свога љубљеног Сина, свима, без изузетка, желела спасење. Господ је исти тај Свети Дух даровао апостолима и светим оцима, као и пастирима Цркве” (О монасима).

Спасавати на истински хришћански начин могуће је само кроз љубав, тј. привлачењем, а никако путем насиља. Својом жељом да све спасе љубав се пружа до краја те обухвата не само свет оних који живе на земљи, већ и умрле, и сам ад, као и оне који ће се тек родити, тј. целога Адама. Ако се радује и весели кад види спасење братије, љубав плаче и моли се кад види обратно, тј. њихову погибао.

Упитали смо старца: Како човек може волети све људе? И где је та љубав кроз коју би сви постали једно?

Старац је одговорио:

- Да бисмо, по речи Господњој, сви постали једно (Јн.17,21), не треба ништа да измишљамо, јер је код свих нас једна природа, због чега је природно да све волимо. Снагу да волимо даје нам Свети Дух.

Сила љубави је велика и победоносна, али не до краја. У људском бићу постоји једна област, где се чак и љубави постављају границе, где ни она не достиже пуноту надмоћности. Шта је то?

Слобода.

Слобода човека је истински реална и тако велика, да ни жртва Самога Христа, ни жртва свих који су пошли за Христом, не може нужно сама по себи да доведе до победе.

Господ је рекао: *И када ја будем подигнут са земље* (тј. ра-запет на крсту) *све ћу привући себи* (Јн.12,32-33). Тако се љубав Христова нада да све привуче себи и зато силази до најдубљег ада. Али чак ову савршену љубав и савршену жртву, неко (и не знамо да ли ће таквих бити много или мало) може да одбије да прихвати на разини вечности, говорећи: „А ја, ето, нећу”.

Ова страшна могућност слободе, која није остала непозната духовном опиту Цркве, била је разлог за одбацивање оригенистичких идеја.

Сасвим је сигурно да оригенистичка спознаја не може породити онакву молитву, какву видимо код старца.

Оно што је спознао када му се Христос јавио - за старца је било ван сваке сумње и колебања. Он је **знао** да Онај који му се јавио јесте Господ Сведржитељ. Он је знао да Христово смирење које је окусио и она љубав која га је испунила до крајњих граница издржљивости - јесу деловање Светог Духа-Бога. Он је Духом Светим познао да је Бог безгранична љубав и бескрајно милосрђе, па опет га познање ове истине није навело на помисао да ће се „ипак сви спасти”. Свест о могућности вечне погибљи дубоко се утиснула у његов дух, јер се у благодатном стању души открива потпуна мера људске слободе.

Суштина апсолутне слободе је у томе да сама (личност) без икакве зависности или неопходности, без икаквог ограничења одреди своје биће. Таква је слобода Бога, а човек такву слободу нема.

Искушење за тварну слободу, која је слика Божије слободе, јесте да сама сазда своје биће, да га у свему сама одреди, да сама постане бог, одбијајући да прихвати оно што јој се даје, будући да у томе постоји осећање зависности.

Елажени старац је говорио да се и ово искушење, као и свако друго, савлађује вером у Бога. Вера у доброг и милостивог Бога, вера да је Он изнад сваког савршенства, привлачи благодат у душу. Тада нестаје тегобних осећања зависности, јер душа воли Бога као рођеног Оца и живи **Њиме**.

Старац није био много писмен човек. Ипак, његово стремљење ка познању истине није било ни мало мање него код других. Међутим, његов пут познања тражене истине био је савршено различит од метода умозрењске философије. Знајући то, ми смо са великим занимањем пратили како су кроз његов ум у савршено особитој и својеврсној атмосфери пролазили најразличитији богословски проблеми, сливајући се у његовом сазнању у форму решења. Он није могао питање дијалектички да развија и да га изрази кроз систем рационалних појмова. Он се бојао да не „погреша у мисленом расуђивању”. Међутим, ставови које је он изрицао носили су печат изузетне дубине. Само од себе јављало се питање: Одакле њему таква мудрост?

Свим својим бићем старац је сведочио да познање виших духовних истина лежи на путу испуњавања јеванђелских заповести, а не „спољашњег” образовања. Он је живео у Богу, добија-

јући просвећење свише - од Бога. Његово познање није било уопштено поимање, него живот.

На почетку ове главе ми смо себи поставили за задатак да прикажемо старчево учење. Међутим, у току рада смо дошли на мисао да ћемо свој циљ лакше постићи ако, према сопственој мери, изобразимо његов духовни опит. То сматрамо стога што духовни опит, са једне стране, као дејство Великог Бога, у свакој својој историјској појави носи нешто вечно-ново, а са друге стране, што све старчеве мисли које се тичу најдубљих религиозних проблема, јесу последица његовог великог молитвеног подвига и Божанских благодатних посета.

Хришћанство није философија, није „учење”, (доктрина), већ **живот** и све старчеве речи и списи сведоче о томе животу.

О човековом личном односу према Личном Богу

Господ је рекао Понтију Пилату: *За то сам дошао на свијет да сведочим истину.* Пилат је скептично одговорио: *Шта је истина?* Убеђен да на ово питање уопште нема одговора, он није ни очекивао одговор од Христа, него је изашао к Јудејцима.

Пилат је у извесном смислу био у праву. Јер, када се под питањем - **Шта је истина?**, подразумева последња истина која лежи у основи бића целог света, тада одговора - нема.

Међутим, да је Пилат имао у виду Првоистину или Самоистину, његово питање би гласило: **Ко је истина?** Тада би чуо одговор који је Господ, нешто пре тога, предвиђајући питање Пилата, изрекао на Тајној Вечери Својим љубљеним ученицима, а кроз њих и читавом човечанству: *Ја сам истина* (Јн.14,6; 18,37-38).

Наука и философија постављају питање: **Шта је истина?** док хришћанска гносеологија не познаје питање **шта**, већ само - **Ко је истина.**

Неки представници науке и философије често сматрају хришћане сањалицама, а о себи мисле да чврсто ходају по земљи и називају се „позитивистима”. Они, међутим, не схватају да права и апсолутна Истина може бити само **Ко**, а никако **Шта**, јер истина није општа формула нити општа идеја, већ **Саможивот**.

Шта, у ствари, може бити апстрактније и негативније од истине формулисане са **Шта?** Овај велики парадокс налазимо у читавој историји човечанства, почев од Адамовог пада. Обмануто својим разумом, човечанство живи као у некој опијености тако да не постављају само „позитивна” наука и философија питање по-

пут Пилата - **Шта је истина?** већ се и у религиозном животу човечанства запажа иста велика заблуда: и ту људи, тражећи истину, постављају питање - **Шта је истина?**

Разум сматра да ће, упознавши тражену истину - **Шта**, самим тим овладати магијском силом и постати слободни господар бића.

Човек који се у свом религиозном животу у тражењу истине руководи разумом, неизбежно запада у пантеистичко схватање света. Кад год богословствујући ум покушава да властитом снагом позна истину о Богу, он, свесно или несвесно, пада у кобну грешку у коју су запали и наука и философија и патеизам, тј. - у тражење и посматрање истине кроз оно **Шта**.

Разумом се никако не може познати оно **Ко** истине. Бог, односно **Ко** - познаје се само кроз учествовање у бићу, тј. само Светим Духом. Ово је старац стално наглашавао.

Сам Господ је рекао: *Ако ме неко љуби, реч моју држаће, и Отац мој љубиће њега; и њему ћемо доћи и у њему ћемо се настанили... А Утешитељ Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему* (Јн.14,23-26).

Православни аскетски опит одбацује уопштено посматрање као неправилно. Онај ко се у свом богомислију задржава на уопштеном посматрању Доброте, Вечности, Љубави и сл. пошао је лажним путем. Али, ни онај ко је само одбацио све емпиријске облике и појмове, још није познао прави пут.

Православно богозрење није уопштено посматрање Добра, Љубави и сл. Оно није ни просто ослобођење ума од свих емпиријских облика и појмова. Истинско гледање **даје** Бог када посети душу. Тада душа гледа Бога и види како Он воли, како је благ, великолепан, вечан, види Његову надсветскост и неизрецивост. Али, на апстрактни начин, **чишта** се не да сагледати.

Истински духовни живот не познаје маштање, него је у свему и увек конкретан и позитиван. Истинско богоопштење човек постиже само путем личног молитвеног обраћања Личном Богу. Истински хришћански духовни опит јесте општење с апсолутно слободним Богом. Зато он и не зависи само од човековог напора и воље, као што је то случај у нехришћанском (пантеистичком) опиту.

Тешко је неприкладним речима пренети читаоцу шта је оно што нас је при општењу са старцем увек изнова поражавало. Разговор са њим био је сасвим посебног карактера. И поред све простоте и кротости, његова реч је изванредно упечатљива, јер је исходила из дубоког опита бића. То је била реч истинског носиоца Духа живота.

Јављање Христа Силуану био је један лични сусрет, и зато његово обраћање ка Богу има дубоко лични карактер. Молећи се, он је са Богом разговарао **лицем у Лице**. Осећање Личног Бога чисти молитву од маштања и уопштеног расуђивања, преображујући све у један невидљиви центар живог унутарњег општења. Усредсређујући се унутра, молитва престаје да буде „вапај у празно” и ум сав постаје пажња и слух. Призивајући Божије име, Оче, Господе, и друга, он се налазио у таквом стању о којем *није допуштено говорити* (2. Кор. 12,4). Ово ће разумети само онај ко је и сам доживео присуство живог Бога.

Један знаменит подвижник манастира, отац Трофим, приметио је то код старца Силуана и спопали су га страх и недоумица, о чему је сам причао већ после кончине старца.

О љубави према непријатељима

Као што сваки рационалистички поглед на свет има свој логички ток, своју дијалектику, тако и духовни свет има, условно речено, своју конструкцију и дијалектику. Па ипак, дијалектика духовног опита је потпуно особитог карактера и не уклапа се у процес обичног расуђивања.

Зато ће неким рационалистима изгледати необично што је старац љубав према непријатељима сматрао критеријумом истинске вере, правог богоопштења и поузданим знаком истинског деловања благодати.

И поред све наше жеље да будемо што краћи и да избегнемо излишна понављања, ипак, сматрамо да је потребно да овде дамо неколико објашњења.

Човеку је дата нада да ће се у будућем веку удостојити дара велике богоподобности и пуноте блаженства, док му је овде дато да позна само „залог” будућег стања. Живећи у границама земаљског искуства човек, будући обучен у тело, може за време молитве да пребива у Богу, а да при том не заборавља на свет. Достигне ли, пак, ово пребивање у Богу један виши степен пуноте, тада се „свет заборавља”, као што човек који се „прилепио за земљу” - заборавља Бога.

Али, како се може говорити о љубави према непријатељима као критеријуму истинског богоопштења, када човек у стању потпунијег пребивања у Богу „заборавља” на свет? Јер, човек који заборави свет не мисли више нити на пријатеља, нити на непријатеља.

Бог је по својој суштини изнад света, оностран (трансцендантан). Својим дејством, пак, Он пребива у свету (иманентан је у свету). Непрестаним дејством у свету ниуколико се не нарушава пунота и савршенство надсветског стања Бога. Али, земаљски човек, обучен у тело, не поседује такво савршенство. Због тога, желећи да свим силама живи у Богу, тј. умом и срћем, човек у својој свести више нема ништа што припада овом свету. Међутим, из овога не произлази да потпуно пребивање у Богу значи одсуство љубави према непријатељима. Старац је увек тврдио супротно, тј. да постоји најтешња веза једног са другим.

Приликом јављања Господа, старцу је била дата мера познања која искључује сваку сумњу и колебање. Он је категорички тврдио да онај који воли Бога Светим Духом, неизоставно воли и сву Божију творевину, а пре свега човека. Ову љубав он је познао као дар Светог Духа. Он ју је примио као дејство Божије, које долази свише. Осетио је шта значи потпуно погружење у Бога, које настаје услед благодатне љубави према ближњима.

Кад би говорио о непријатељима, старац се изражавао језиком своје средине у време кад се много говорило и писало о непријатељима вере. Он људе није делио на непријатеље и пријатеље, већ на оне који познају Бога и на оне који Га не познају. У другачијим историјским околностима старац би, вероватно, говорио другачијим језиком, што је често и чинио када би говорио о љубави према ближњем уопште, тј. према свим људима, и добрима и злима. У томе је он видео уподобљавање Христу, који је „раширио руке на крсту”, да би све сабрао.

У чему је снага Христове заповести: *Љубите непријатеље своје?* Зашто је Господ рекао да ће они који испуњавају Његове заповести дознати **откуда** је ово учење (Јн. 7,17)? Како је старац ово схватао?

Бог је љубав, љубав апсолутна, која изобилно обухвата сву твар. Бог је и у аду присутан као љубав. Дајући човеку да сразмерно својој моћи примања на делу позна љубав, Дух Свети му самим тим открива пут до пуноте бића.

Где су „непријатељи”, тамо је и одбацивање. Одбацујући, пак, човек неизбежно отпада од Божанствене пуноте и самим тим већ није у Богу. Они који су достигли Царство небеско и живе у Богу, у Духу Светом виде све поноре ада, јер нема ниједне области бића где Бог није присутан. „Читаво небо светитеља живи Светим Духом, а од Светог Духа ништа није скривено у читавом свету”... „Бог је љубав и у светима Дух Свети је љубав” (О светима). Пребивајући на небу, свети виде ад и такође га обухватају својом љубављу.

Они који мрзе и одбацују брата, крњи су у свом бићу и не познају истинског Бога који је свеобухватна љубав. Они нису нашли пут до Њега.

Нespoјивост пуноте пребивања у Богу са пунотом пребивања у свету у смислу „једновремености” доводи до тога да је расуђивање о верности или, напротив, „маштарској” природи виђења могуће тек по „повратку” у присебност и осећање света. Старац је тврдио следеће: ако се после оваквог духовног стања, доживљеног као боговиђење и богоопштење, не осећа љубав према непријатељима и, следствено, према читавој твари, очигледно је да виђење није било право, тј. није било у истинитом Богу.

„Усхићење” при виђењу може доћи пре но што човек постане тога свестан. Човек у усхићењу, чак и онда када оно није од Бога, може да не схвати шта се са њим дешава. Ако се по „повратку” као плод виђења појави гордост и равнодушност према судбини света и човека, нема сумње да је оно било лажно. Истинито сагледавање се од лажног разликује по својим плодовима.

Обе Христове заповести - љубав према Богу и љубав према ближњем - сачињавају један јединствен живот. Зато, ако неко сматра да живи у Богу и да воли Бога, а мрзи брата, пребива у заблуди. Тако нам друга заповест омогућава да проверимо у којој мери стварно живимо у истинитом Богу.

О разликовању добра и зла

Старац је сматрао да је друга заповест - љубав према ближњем, верно руководно начело за проверу истинитости нашег пута ка Богу. Исто тако, поуздан показатељ за разликовање добра и зла није толико свети и узвишени циљ у његовој спољашњој формулацији, колико средство које се бира да би се он постигао.

Апсолутан је само Бог. Зло, пак, не може бити апсолутно, пошто није самостално биће, већ само противљење слободне творевине предвечном Бићу - Богу. Стога зло не постоји и не може постојати у **чистом** облику. Свако зло које врши слободна твар по неопходности живи попут паразита на телу добра. Зло неизоставно мора наћи себи **оправдања**, мора да се прикаже одевено у добро, често највише добро. Зло се увек и неизбежно меша са извесном мером тражења које је по спољашњој форми позитивно, и услед тога „обмањује” човека. Зло тежи да овај „позитивни” аспект прикаже човеку као вредност толико важну, да су ради његовог постизања - **дозвољена сва средства**.

У човековом емпиријском бићу апсолутно добро се не достиже. У сваком људском подухвату постоји извесна количина несавршенства. Ово присуство несавршености у људском добру са једне стране, и неизбежно присуство извесног елемента добра у злу, са друге стране, често веома отежава разликовање добра од зла.

Старац је сматрао да зло увек дејствује помоћу „обмане”, прикривајући се добром. Добро, пак, за своје постојање не потребује помоћ зла. Због тога, тамо где се појављују рђава средства (лукавство, лаж, насиље и сл.), започиње област туђа Христовом духу. Добро се не постиже рђавим средствима, и циљ не оправдава средства. „Добро које се постиже рђавим средствима - није добро”. Овај завет остављен нам је од апостола и светих отаца. Премда добро често побеђује и својом појавом исправља зло, неправилно би било мислити, да његову пројаву омогућује зло, да је добро - резултат зла. То је немогуће. Јер, сила Божија је таква, да све исцељује тамо где се појави, будући да је Бог пунота живота и ствара живот ни из чега.

Пут Цркве

„Нашој цркви је дато да Духом Светим разуме Божије тајне. Она је моћна својом светом мишљу и трпљењем”...

Божија тајна коју Црква разуме Духом Светим јесте - Христова љубав.

Света мисао Цркве је у томе „да се сви спасу”. Пут којим она иде према овом светом циљу јесте - трпљење, тј. жртва.

Проповедајући у свету Христову љубав, Црква све призива ка пуноти Божанског живота. Међутим, људи не схватају овај призив и оглушују се о њега. Призивајући све да испуњавају Христову заповест - *Љубите непријатеље своје*, Црква наилази на отпор непријатељских сила, које се обарају на њу свим својим гневом. Али, остварујући Христово дело на земљи, - спасење читавог људског рода - Црква свесно прима на себе сав терет гнева, као што је Христос узео на Себе грехе света. И као што је Христос био гоњен у овом грешном свету и морао да пострада, тако и истинска Христова Црква неизбежно мора бити гоњена и мора да страда. Сам Господ и апостоли говорили су о овом духовном закону живљења у Христу. Божанствени Павле га је, пак, категорички изрекао овим речима: *А и сви који хоће да живе побожно у Христу Исусу биће гоњени* (2.Тим.3,12).

Тако бива увек и свугде и у читавом свету, где само грех влада.

Блажени миротворци, јер ће се синови Божији назвати. Овим Господ хоће да нам каже да ће се они који проповедају Божији мир уподобити Њему, Јединородном Сину Божијем, и то уподобити у свему, не само у Његовој слави и васкрсењу, већ и у унижењу и смрти. О овоме има много помена у Писму, и зато нека они који истински проповедају мир Христов никада не забрављају Голготу.

И то све само због оне речи - *волите непријатеље своје*. Али гледате да ме убијете, јер моја реч нема места у вама - говорио је Христос Јудејима (Јн.8,37). Исто тако и Црква, проповедајући Христову заповест - *љубите непријатеље своје*, наилази на неразумевање у свету и зато је у свету увек била и биће гоњена, и њени пастири убијани.

При општењу са старцем ми нисмо никад посумњали да су његове речи - *речи вечног живота*, које су њему дате свише. Веровали смо да он до ове истине, коју је сведочио читавим својим животом, није дошао кроз лукаво мудровање. Многи су неопрезни и олако говоре о Христовој љубави, иако својим поступцима саблажњавају свет. Зато њихове речи и бивају лишене животворне снаге.

Посматрајући старчев живот током дугог низа година - о којем се по својој лакомислености усуђујемо понешто написати - видели смо да је представљао један велики и изузетан подвиг, и то у толикој мери да нисмо у стању да пронађемо одговарајуће људске речи којима бисмо изразили своје дивљење. У исто време тај живот је био доиста прост, природан и истински смирен, тако да би свака крилата и китњаста реч уносила у њега туђ елеменат. Зато је тако тешко писати о том животу.

Многи људи су неспособни да ишчитају прави (унутрашњи) смисао простих речи. Неки, пак, не подносе туђ призив великих речи. Због своје простоте, свете и светле старчеве речи за многе ће, нажалост, остати неразумљиве и недоступне. Зато мислимо покушати да пропатимо - додуше помало суво и натегнуто - неке његове мисли, претпостављајући, по својој прилици, погрешно, да ћемо на тај начин помоћи да га схвате и они који су вични друкчијем стилу живота и изражавања.

Примера ради, узмимо следећу старчеву поуку:

„Шта је потребно да бисмо имали мир у души и телу?

Потребно је волети све као самога себе и сваког тренутка бити спреман за смрт”.

При самој помисли на блиску смрт људску душу обично стегне узнемирујући страх, а често и очајање у толикој мери да се

услед душевних патњи разболи и тело. Откуд, онда, да старац не престано наглашава да спремност за смрт и љубав према свим људима испуњавају миром не само душу, већ и тело. Није ли то једно необично и несхватљиво учење?

Говорећи овде о миру у души и телу, старац је имао у виду такво стање у коме се утицај благодати осећа јасно не само у души, него и у телу. Ипак, у даном случају он говори о мањој мери од оне коју је доживео за време јављања Господа, када је благодат у души и телу била тако силна, да је и тело осетило своје освећење, те је сладост Светог Духа у тој мери у телу изазвала снажну љубав према Христу, да је и оно било спремно да страда за Господом.

О разлици између хришћанске љубави и људске правде

За већину људи правда је јуридикчки појам. Преузимање одговорности за туђу кривицу они одбацују као нешто што није праведно. У њихово јуридикчко схватање то се не уклапа. Међутим, дух Христове љубави говори нам нешто друго. Сносити део одговорности за кривицу онога кога волимо, шта више, примити на себе сву одговорност, не само да није туђе духу Христове љубави, већ му је потпуно природно. Управо кроз примање одговорности за туђу кривицу и долази до изражаја истинска љубав. Ако у љубави тражимо само њену сладосну страну, где је онда разумност? Али, када добровољно примамо на себе кривицу и терет вољеног бића, онда љубав достиже своје свестрано савршенство.

Многи не могу или неће да добровољно прихвате последице Адамовог првородног греха. Они говоре: „Адам и Ева су окусили забрањени плод, и шта сам ја ту крив? Ја сам спреман да одговорам за своје греке, али само за своје личне, а никако за туђе”. Међутим, човек не схвата да оваквим покретом свога срца он у самом себи понавља грех праоца. На тај начин тај грех постаје и његов лични грех и пад. Адам је одбио да узме на себе одговорност, бацајући кривицу на Еву и Бога, који му је дао жену, чиме је нарушио јединство човековог бића и његово јединство са Богом. Зато ми, кад год одбијемо да сносимо кривицу за опште зло, за дела својих ближњих, понављамо исти тај грех и исто тако нарушавамо јединство Човека. Господ је прво питао Адама, а затим Еву. Претпостављамо да би се и судбина човечанства друкчије развијала да се Адам није правдао, већ узео на себе одговорност заједничког греха, уместо што ју је одбацио. Живот човечанства

би и сада могао да пође другим током, када бисмо добровољно хтели да примимо на себе кривицу својих ближњих.

Човек увек може да нађе оправдање за своје поступке. Ако, пак, пажљиво завири у своје срце, видеће да се иза сваког самооправдања крије лукавство. Човек се правда, пре свега, због тога што не жели да призна да је бар делимично крив због зла у свету. Затим, он се правда и зато што није свестан свог дара боголике слободе, већ себе сматра неком појавом, предметом овога света, од кога он зависи. У оваквом сазнању има много ропског. Зато самооправдање и јесте ропско и приличи робовима, а не синовима Божијим.

Код старца нисмо запазили склоност ка самооправдању. Чудновато је што такав став, тј. преузимање одговорности за туђу кривицу и тражење опраштаја - многи сматрају изразом ропског карактера. Какве ли разлике у схватању између синова Духа Христовог и недуховних људи! Недуховном је несхватљиво како је могуће читав људски свет осетити као једно јединствено биће које је укључено у лично биће свакога човека, и које не одстрањује друга лица. Следујући другој заповести - љуби ближњег свог као самог себе - могуће је и потребно је читаву укупност општечовечанског бића укључити у своје лично биће. Тада ће се свако зло које се дешава у свету примати не као нешто туђе, него као своје сопствено.

Ако је свака људска ипостас-личност, која је саздана по образу апсолутних Божанских Ипостаси, способна да у себе смести пуноту свељудског бића, као што се свака Божанска Ипостас јавља носиоцем све пуноте Божанског бића (а такав је дубоки смисао друге заповести), онда ће се свако борити са злом, космичким злом, започињући од самог себе.

†

Старац никада није говорио о правди, већ само о Божијој љубави. Ми смо често намерно започињали с њим разговор на ту тему. Он је отприлике говорио ово:

„О Богу се не може рећи да је неправедан, тј. да у Њему има неправде, али се не може рећи ни да је праведан у смислу у коме ми схватамо правду. Свети Исаак Сирин говори: „Не усуђуј се називати Бога праведним. Јер, каква је то правда - кад смо ми сагрешили, а Он је Јединородног Сина предао на крст?“ Овим речима преподобног Исаака ми бисмо додали: Ми смо сагрешили, а Бог је ставио свете ангеле у службу нашег спасења! Штавише, ангели, испуњени љубављу, и сами желе да нам служе, и кроз то служење примају на себе жалости. Ето, и неразумне животиње и сву осталу твар, Господ је предао закону трулежности, јер није

приличило да она остане слободна од тог закона (трулежности), када је човек, ради кога је она и створена, кроз властити грех постао роб трулежности. Према томе, неко добровољно, а неко и недобровољно, но *сва твар заједно уздише и тугује до сада*, по речима апостола (Рим.8,22), саосећајући са човеком. То, дакле, није закон правде, него закон љубави”.

†

Христова љубав, као Божанска сила, као дар Светог Духа, Једнога, који дејствује у свим људима, онтолошки сједињује све у једну целину. Онај ко воли, усваја живот вољеног бића. Онај ко воли Бога - укључује се у Божански живот, а онај ко воли брата укључује у своје ипостасно биће живот брата. Онај ко воли цео свет, својим духом обухвата сав свет.

Велика молитва за сав свет, каквом се молио старац Силуан, доводи управо до оваквог схватања, боље рећи, до сазнања онтолошког јединства свог личног бића са свечовечанским бићем. Ако се може рећи, као што тврде многи савремени философи, да чулна перцепција једног одређеног предмета није само субјективни психолошки акт, одвојен од објективног бића самог предмета, него и сам тај предмет који својим реалним дејством улази у нашу свест, чиме се успоставља општење у бићу, утолико пре треба говорити о јединству бића онде где дејствује јединствена, свепрожимајућа Божанска благодат Светога Духа-Творца свега!

О старчевој непрекидној молитви

Пред Своја страдања Господ је рекао: *Нећу више много говорити с вама, јер долази кнез овога света, и у мени нема ништа* (Јн.14,30).

Онај који је било кад покушавао да истински живи по Христовим заповестима, у извесној мери може да разуме безмерну величину оног што је Христос рекао, безмерност речи за сваког појединца и за читаву историју света.

Уосталом, људи су Христа за време Његовог земаљског живота слушали са истом недоумицом каква се и данас може сусрести. Оно што је Христос говорио није било *од човека* (Гал.1,11). То су сви видели. Међутим, како нису били у стању да схвате јављање Бога у тако скромном виду, они су викали: „У њему је ђаво”, док су други говорили: „Не, то нису речи ђавоиманог”. *А многи од њих говораху: У њему је демон, и махнита*. Међутим, други

су им одговарали: „Заиста, он је пророк”. Тако настаде раздор у народу због њега (Јн.7,20; 7,43; 8,48-9, 52; 9,16; 10,19-21).

Старац Силуан је био човек и на њега се такође односе речи црквене молитве: „Нема живог човека који не греша”. Па ипак, у његовим белешкама наилазимо на такве речи које превазилазе мере обичног човека, које долазе до ступња који не достиже разум „нормалних” људи, при чему нема сумње у то да је говорио чисту истину. Готово пола века он је провео у манастиру на очиглед многих људи од којих неки још и данас живе. Живео је у општежићу где се свака душевна болест лакше препознаје. Многи га нису волели, неки су му се отворено подсмевали, називајући га „прелешћени”. Други су пак говорили: „Е, тај проклети светац”! Али он **никада** није негодовао. Наравно, то је био дар благодати. А да би је сачувао, он је читав свој живот проводио у непрекидном подвизавању.

Да бисмо избегли преопширност излагања, ми овде нећемо наводити све оне речи блаженог старца које превазилазе границе обичне људске мере, а које ће пажљиви читалац и сам пронаћи у његовим белешкама. У њима он, на пример, поучен дугогодишњим искуством, говори о томе како светитељи непрекидно пребивају у молитви, или, пак, следеће:

„У почетку сам по својој неискусности примио блудну помисао. Затим сам пошао код свога духовника и рекао му: »Примио сам блудну помисао«. Духовник је одговорио: »Никада је не примај«. И од тог доба прошло је 45 година, и ја ни једанпут нисам примио блудну помисао, ни једанпут се нисам ни на кога наљутио, јер моја душа памти љубав Господа и сладост Светога Духа, и ја заборављам увреду”.

Био је и овакав случај. Међу манастирском братијом налазио се велики подвижник, схимонах Спиридон, који је у обитељи проживео око 50 година. Он је био крупан човек, крепак телом и душом и веома трудољубив. Био је прави монах, подвижник. Од самог почетка свог живљења у манастиру заволео је Исусову молитву и истрајно пребивао у том „делању” које захтева изузетно стрпљење, пажњу и самоограничење. Као и већина светогорских монаха, и отац Спиридон је био врло прост, скоро неписмен, али ипак веома mudar човек. Дугогодишњи опит „умног делања” донео му је познање човекових унутрашњих сила и својстава људске душе. Знао је да умна молитва захтева ослобођење ума од свих представа, и са непоколебивом вером је вршио тај, за већину људи недостижан, подвиг.

Отац Спиридон је имао тешко послушање: био је економ на манастирском метоху званом „Крумица”, на северозападном

делу Атонског полуострва. Главнину газдинства су сачињавали маслињаци и виногради. Последње 3-4 године живота он је провео у манастирској болници, јер су му се од реуме искривили зглобови руку и ногу, тако да више није био способан за рад.

Догодило се да се те зиме старац Силуан разболео од грипа. Дошавши у болницу на лечење, добио је лежај поред оца Спиридона. У исто време, у суседној соби лежао је један болесни јерођакон.

Једном, у току дана, отац Спиридон је седео на свом кревету, окренут лицем старцу Силуану, који је лежао одевен, тј. са подрасником и појасом на себи, како су светогорски подвижници уобичавали да се облаче у знак своје свагдашње спремности да у свако доба дана и ноћи устану на молитву. Отац Спиридон је говорио о молитви, а старац Силуан је ћутећи слушао.

- Тако се, ето, молиш, молиш, а кад се латиш неког посла који захтева пажњу и размишљање, онда ти се молитва прекрати... Дешавало се да дођем у маслињак и почнем да размишљам како да што боље обрежем гране маслина и у томе изгубим молитву, причао је отац Спиридон.

Док је то говорио, старац Силуан је устао са кревета, назуо папуче, обукао топли капутић, јер је било хладно. Рекавши тихо: „Код нас не бива тако”, он је напустио болничку зграду и вратио се у келију.

Зачуђени отац Спиридон је седео неко време на свом кревету у недоумици, а онда отишао до постеље болесног јерођакона у суседној соби и, испричавши му свој разговор са оцем Силуаном, запитао:

- Оче ђаконе, ви добро познајете оца Силуана. Кажите ми, шта значе речи: »Код нас не бива тако«.

Ђакон је ћутао. Отац Спиридон продужи:

- Или је у прелести, или је велики.

Знајући оца Спиридона као старог и опитног подвижника, јерођакон му рече:

- Оче Спиридоне, ви можете боље од мене схватити значење тих речи.

Отац Спиридон је још мало замисљен седео, а затим отишао, рекавши:

- Да, чудна ствар.

V
О БЕЗМОЛВИЈУ И ЧИСТОЈ МОЛИТВИ

Сав живот блаженог старца Силуана био је молитва. Он се непрекидно молио, мењајући само начин молитве у току дана према приликама дневног живота. Имао је дар и више, умне молитве, којој је углавном посвећивао ноћно време, које је због потпуне тишине и мрака погодно за ту молитву.

Питање о облицима и начину молитве је једно од главних питања аскетике уопште. Старац је такође ово питање сматрао веома значајним, и зато ћемо се на њему посебно задржати.

Три вида молитве

Молитва је највише стваралаштво, стваралаштво по превасходству и зато су њени облици бескрајно разнолики. Па ипак, могуће је разликовање њених облика у зависности од унутрашњег става и усмерености главних човекових духовних снага, о чему, уосталом, сведоче и оци Цркве.

Молитва напредује упоредо са ступњевима нормалног развитака човечијег духа. Први покрет ума усмерен је спољашњости, други је враћање самом себи, а трећи је стремљење Богу кроз унутарњег човека.

Следујући овом поретку свети оци су разликовали три облика молитве. Први облик молитве, услед још недовољне способности ума да се непосредно уздигне до чистог богомислија, карактерише маштање (замишљање). Други облик карактерише размишљање, а трећи удубљивање у сагледавање. Свети оци сматрају истински плодносном и правилном молитвом само трећи облик. Али, имајући у виду да човеку није могуће достићи овај ступањ савршене молитве на самом почетку свог духовног пута ка Богу, сматрали су да су и прва два облика на одређеном степену духовног развитака, такође нормална и у своје време корисна

појава. Међутим, они уједно указују и на то да може доћи не само до бесплодности, већ и до тешких душевних обољења ако се човек задовољи првим обликом молитве и буде га упражњавао у свом молитвеном животу. Што се, пак, тиче другог облика молитве, иако по својој вредности у многоме превазилази онај први, ипак није довољно плодотворан и не ослобађа човека од непрекидне борбе са помислима и страстима, нити га доводи до чистог сагледавања. Трећи, најсавршенији облик молитве јесте пребивање ума у у срцу, у коме онај ко се моли из дубине свог бића, чистим умом, слободним од свих слика, стоји пред Богом.

При првом виду молитве човек се налази у сталној заблуди, јер живи у нестварном свету, у свету уобразиље, ако хоћете - у свету поетског стваралаштва. Божанствено и уопште све духовно он види у разним фантастичним сликама, и најзад се целокупан реалан људски живот испреплиће елементима из сфере фантастичног.

При другом виду молитве, унутрашњи улази у срце и ум остају широм отворени за продирање свега са стране, услед чега човек живи под сталним утицајем спољашње средине. Не схватајући притоме шта се објективно са њим збива, тј. на који начин се све те помисли и борбе зачињу у њему, човек нема снаге да се на прави начин супротстави навали страсти. У току овакве молитве човек понекад добије благодат, и кроз њу доспева у добро стање. Но, због неправилног унутрашњег става, он није у могућности да ово стање задржи. Достигавши изванредан степен религиозног сазнања и благообразног понашања, он се задовољава тиме и постепено почиње да се заноси интелектуалним богословљем, при чему настаје једна веома сложена унутрашња борба са финијим душевним страстима - таштином и гордошћу, а благодат се постепено и неопажено губи. За развој овог облика молитве карактеристично је сабирање пажње у великом мозгу. То доводи човека до разумских, философских сагледавања, која га, као и онај први облик молитве, одводе у нестварни свет маштања. Истина, овај облик, уопштеног мисаоног маштања је мање наиван, мање груб и мање далек од истине него онај први.

Трећи вид молитве - **сједињење ума са срцем јесте нормално религиозно стање** људског духа за којим човек тежи и које му се даје свише. Сједињење ума са срцем доживљава сваки човек који верује, када се пажљиво, „од срца” моли. У још већој мери човек доживљава ово стање када осети умилење и сладосно чувство Божије љубави. Плач са умилењем за време молитве, поуздани је знак да се ум сјединио са срцем и да се права молитва налази на првој лествици пењања ка Богу. Зато је толи-

ко и цењен међу подвижницима. Али у овом случају, кад говоримо о трећем облику молитве, имамо у виду нешто друго и боље, имамо у виду ум, који молитвеном пажњом пребива у срцу.

Карактеристична последица или својство овог покрета и усредсређивања ума у срцу јесте престанак маштања и ослобођење ума од сваковрсних слика које улазе у њега. У оваквом стању ум се сав претвара у слух и вид, и чује и види сваку помисао, која се приближава споља, и то пре него што она продре у срце. Вршећи при томе молитву, ум не само што не допушта да помисли продру у срце, већ их и одбија и чува се саглашавања с њима, онемогућавајући на тај начин дејство сваке страсти у самом њеном зачетку. Ово питање је веома дубоко и сложено. Зато се ми ограничавамо на излагање само главних црта.

Како се развија помисао

Грех се врши пошто пређе одређени ступањ свог унутрашњег развитка.

Први тренутак је када се човеку споља приближује извесни духовни утицај, који у почетку не мора имати јасан и одређен облик. Први ступањ оформљења неког облика (појава у унутрашњем виду човека) јесте појава неке представе. Пошто појава слике не зависи од човекове воље, ово се још не урачунава у грех. Представе се задевају час у видљиве облике, час у мисаоне садржаје, а најчешће су, пак, и једно и друго. Пошто представе чулних предмета повлаче за собом неку мисао, све врсте представа се на подвижничком језику називају општим именом „помисли”.

Код бестрасног човека „владалачки” ум се може зауставити на дошавшој помисли као сила која распознаје биће, остајући потпуно слободан од њеног утицаја. Али, ако у човеку постоји „место”, ако постоји одговарајућа подлога, некакво расположење према духу који се скрива у помисли, тада енергија помисли хрли да освоји психички свет, тј. срце, душу човекову. Помисао то постиже тиме што у души, расположеној према пороку, изазива извесно осећање насладе, својствено овој или оној страсти. У тој наслади се и садржи „искушење”. Тај тренутак насладе се, премда и сведочи о несавршенству човека, ипак још не уписује у грех. То је само „предлагање” греха.

Даљи развитак помисли могао би се грубо шематски приказати овако: настада коју предлаже страст привлачи пажњу ума, што представља веома важан моменат, јер је сједињење ума са помишљу погодан услов за њен развитак. Уколико ум једним уну-

трашњим напором воље не одбаци предложену насладу, већ и даље усредсређује своју пажњу на њу, јавиће се расположење према њој, пријатан разговор са њом, а затим „пристајање”, које може да пређе у потпуно и активно „саглашавање”. Даље, страсна настада може да нарасте до те мере да овлада човековим умом и вољом, што се назива „ропством”. После тога се све снаге човека, савладане страшћу, усмеравају ка већој или мањој решености за остварање греха на делу, уколико за то не постоје спољашње препреке, или ако постоје, ка тражењу могућности таквог остварења.

Овакво ропство може да буде јединствена појава која се више не понавља, ако је само последица неискусности подвижника који се налази у подвигу и борби. Међутим, ако се ропство понавља, претвориће се у „навику” и већ ће све природне силе човека почети да служе страсти.

Борба против насладе коју предлаже страст треба да почне при самом „предлагању” греха. Ова борба може да се продужи на свим ступњевима развитка помисли. Помисао се на свим ступњевима може и прекинути, тј. могуће је не дозволити јој да се заврши делом. Па ипак, од самог тренутка колебања воље, постоји елемент греха, те је потребно прибећи покајању, како се не би изгубила благодат.

Духовно неискусан човек обично примећује помисао тек кад неприметно прође прве ступњеве свога развитка, тј. када се оснажи или чак кад настане опасност да се грех претвори у дело.

Да би се ово избегло потребно је да се ум молитвом сабере у срце. То је насушна потреба сваког подвижника, који жели да се кроз истинско покајање учврсти у духовном животу. Јер, као што смо раније рекли, при таквом унутрашњем настројењу, грех се прекраћује у самом његовом зачетку. Овде не можемо а да се не сетимо речи пророка: *Кћери Вавилонска, крвнице!... благо ономе који узме и разбије децу твоју о камен* именом Исуса Христа (Пс.136,8-9).

Ово дивно духовно занимање, недостижно за лењиву већину, може се остварити само великим трудом, и усваја га само незнатна мањина. Ово занимање није ни једноставно ни лако. Зато се, у настојању да нађемо једну сажету и јасну одредбу, увек изнова враћамо на ову тему, иако без убеђења да ћемо је исцрпсти, или чак, на задовољавајући начин изложити.

Суштину старчевог аскетског пута могли бисмо изразити следећим речима: чувај срце од сваке стране помисли помоћу ум-

не будности, како би се, отклонивши сваки туђ утицај споља, дошао до стајања пред Богом у чистој молитви.

Ово делање називају **умно безмолвије**. Примили смо га у наслеђе кроз живо и писмено предање светих отаца, почев од првих векова хришћанства па до наших дана. Говорити, према томе, о старчевом подвижничком путу, значи говорити о путу православног монаштва уопште.

Блажени старац је говорио:

„Ако си богослов, онда се молиш чисто, и ако се молиш чисто, тада си богослов”.

Монах аскет није богослов у академском смислу речи, већ у једном другом. Он се, наиме, кроз чисту молитву удостојава истинског Божанског сагледавања. Борба са страстима је први корак ка чистој молитви. Уколико се ум више ослободи од страсти, утолико постаје снажнији за борбу са помислима и постојанији у молитви и богомислију. Срце, ослобођено од мрачних страсти, почиње на све духовно да гледа јасније и чистије, до убедљиве осетљивости.

Монах овај пут претпоставља путу научног богословља из следећег разлога: премда и постоји могућност да се и путем апстрактног философског сагледавања дође до сазнања да су наши емпиријски појмови непримењиви на Бога (услед чега ум почиње да „ћути”), ипак ово „ћутање ума” богослова-философа није увек право сагледавање Бога, премда се приближава његовим границама.

Достизање истинског сагледавања немогуће је без очишћења срца. Само срце које је очишћено од страсти може да доживи неизмерно дивљење при сагледавању недостижности Бога. У оваквом стању духа, ум радосно „ћути”, поражен узвишеношћу сагледавања.

Пут који води до сагледавања богослова-мислиоца разликује се од пута аскете - монаха. Ум подвижника није обузет никаквим размишљањем. Он, попут стражара, безмолвно пази да нешто туђе не уђе у срце. Срце и ум у том „свештеном безмолвију” живе од Христовог имена и Његових заповести. Они живе јединственим животом, контролишући све што се дешава у унутрашњости, и то не помоћу логичког истраживања већ путем нарочитог духовног осећања.

Ум сабран у срцу пребива у таквом стању које му омогућава да види сваки покрет који се збива у „сфери подсвесног”. (Овде смо се послужили термином савремене научне психологије само условно, јер се он иначе не уклапа у поставке православне аскетске антропологије). Пребивајући унутар срца ум у свом окру-

жењу запажа представе и мисли које долазе из сфере космичког бића и настоје да овладају срцем и умом човека. У форми помисли, тј. мисли повезаној са некаквом чулном представом, јавља се енергија овог или оног духа. Навала помисли које долазе споља је веома снажна. Да би ослабио њихово дејство, подвижник треба да покушава да током целог дана не допусти себи ни један страсни поглед, да не дозволи себи пристрасност према било чему. Он непрестано чини напоре у том циљу да се број спољашњих утисака сведе на најмању меру. Јер у противном, за време умносрдачне молитве, дневни утисци преплаве његово срце и стварају велико смућење.

Циљ подвижника је да достигне непрекидну умносрдачну пажњу. Када после дугогодишњег упражњавања у овом **најтежем** од свих подвига срце стекне особити танани осећај, а ум од **многог плача** задобије силу да одбија сваки приступ страчних помисли, тада молитва подвижника постаје непрекидна и осећање Бога и Његовог присуства и дејства доживљава се снажно и јасно.

То је пут монаха-аскете, којим је ишао и старац.

Међутим, пут „ареопагиста” је друкчији. Код њих преовлађује размишљање, а не молитва. Они који иду овим путем често бивају обманути, јер њих интелектуално разумевање чак и апофатичких облика богословља, што се, уосталом постиже доста лако, задовољава доживљајем једне интелектуалне насладе. А пошто не придају довољно пажње још несавладаним страстима, они лако уображавају да су достигли оно о чему читамо у делима „Ареопагита”. Међутим, велика већина и поред разумевања логичке структуре његовог богословског система, не достиже истински Траженог.

†

Суштину безмолвија старац није видео у затворништву или у физичком удаљавању у пустињу, већ у непрестаном пребивању у Богу. Због важности овог питања задржаћемо се на њему подробније.

По старчевом схватању, и затворништво и пустињаштво су само помоћна средства, а никако циљ. Они могу помоћи да се умањи број спољашњих утисака и утицаја, да се избегне животна граја, што свакако има благотворни утицај на чисту молитву. Међутим, то је случај само онда кад се повлачење у пустињу дешава по Божијој вољи, а не из самовоље. Иначе, затворништво и пустињаштво, као и сваки други подвиг, остаће бесплодни зато што

суштина нашег живота није у самовољном подвигу, већ у послушности Божијој вољи.

Многи сматрају да је највиши облик духовног живота - безмолвије у пустињи. Неки, пак, сматрају да је то - затворништво, други су више наклоњени јуродивости, неки, пак, пастирском служењу или научном богословском раду. Старац је, међутим, сматрао да ни један од ових облика подвижништва сам за себе не представља виши облик духовног живота, већ да сваки може то бити за ову или ону особу, уколико је у складу са Божијом вољом за ту особу. Међутим, Божија воља може бити различита за сваког човека.

Међутим, ма каква била воља Божија о неком човеку, када је реч о овом или оном облику подвига, или месту и облику службења, у свим случајевима остаје обавезна потреба за стицањем чисте молитве.

Старац је сматрао да је чиста молитва она која се врши са умилењем, када срце и ум саосећају са речима изговорене молитве, када се она ничим не прекида - ни расејаношћу пажње на нешто спољашње, нити размишљањем на нешто што је споредно. Овај облик молитве, као што смо раније већ рекли, јесте нормално религиозно стање, веома плодотворно за душу. Он је познат многим верујућим људима, премда код само малог броја он прелази у савршену молитву.

Други вид чисте молитве имамо онда када је ум сабран у срце и тамо, изван свих мисли и облика, безмолвно призива Божије име. Ова молитва изискује непрекидно подвизавање. Она је духовно занимање, које у извесној мери зависи од човекове воље. Она захтева труд и аскетско делање. Све оно што смо раније рекли о овом дивном облику умне молитве, тј. да омогућава да видимо помисао пре него што уђе у срце, или, условно се изражавајући, да контролишемо дубине подсвести, омогућава нам да се ослободимо од смућености којој смо подложни услед навале разних утицаја из тамне области подсвесног, или пре, из дубоког бездана греховног космичког живота - све ово, дакле, чини негативни аспект овог делања, док позитивни превазилази сваку људску идеју.

Бог је недоступна Светлост. Његово биће је изнад сваког облика, не само вештаственог, већ и умног. Због тога ум човеков не може достићи савршену молитву све док је заузет мишљењем, речима, појмовима, облицима.

Тварни људски ум, тварна људска личност у свом стојању пред Првим Умом, личним Богом, само тада постиже истински чисту и савршену молитву, када из љубави према Богу остави иза себе сваку твар, или како је волео да говори старац, потпуно забо-

рави свет и своје властито тело, тако да човек не зна да ли је у часу молитве био у телу или изван тела.

Таква, у превасходном смислу речи - **чиста** молитва јесте редак дар Божији. Она не зависи од наших људских напора. Ту прилази Божија сила, која са неухватљивом опрезношћу и необјашњивом нежношћу човека преноси у свет Божанске светлости или, тачније речено - јавља се Божанска светлост и љубављу потпуно прожима човека, тако да се он више ничега не сећа, остајући неспособан за било какво размишљање.

Овакву молитву је имао старац у виду, када је рекао:

„Богослов је онај ко се чисто моли”.

Ко није имао овакво искуство не може разумети шта значи богословље схваћено као стање боговиђења. Ум који никада није познао чистоту нити се удостојио да сагледава вечну Божанску светлост, ма како био изоштрен у свом интелектуалном опиту, не може да се ослободи маштања. И колико год покушавао да позна Божанско, увек ће живети у нагађањима и разним домишљањима, које ће често сматрати правим откривењем и богосагледавањем, не схватајући при томе своје грешке.

Темељ безмолвија чини Христова заповест: љуби Бога свим умом и срцем

Неки свети оци у својим аскетским делима разликују два облика духовног живота: делатни и сагледавајући. Први, делатни, називали су - испуњавање Божијих заповести.

Старац Силуан је размишљао унеколико другачије. Он је такође делио живот на делатни и сагледавајући, но суштину и једног и другог је видео у испуњавању заповести. Он је прву заповест - љуби Бога свим срцем, свом душом, свим умом, сматрао основом аскетског умног безмолвија. Он пише:

„Онај ко је познао Божију љубав рећи ће: Иако се даноноћно молим и вежбам у свакој врлини, ипак не испуњавам заповест о љубави према Богу. Само у ретким тренуцима испуњавам Божију заповест, али моја душа би хтела да непрестано живи по њој. Када се мисли које долазе споља увуку у ум, тада ум мисли и на Бога и на ствари. То, пак, значи да заповест љуби свим умом и свим срцем - није испуњена. Али, када ум потпуно живи у Богу и нема никаквих других мисли, тада је прва заповест испуњена, иако још непотпуно”.

У аскетском опиту чисте молитве, ум се, ослобођен од свих облика и појмова и после дубоког покајања и обиља суза, удостојава благодати истинског боговиђења.

Умно тиховање (безмолвије) је одувек наилазио на многе противнике, нарочито на Западу. Услед недостатка опитног искуства, они овом начину молитве прилазе апстрактно, сматрајући да се ту ради о изналажењу неке механичке методе путем које би се дошло до Божанског сагледавања. Наравно, то није тако.

Будући апсолутно слободан, Бог није подвргнут никаквом механичком притиску, нити било каквој принуди. Умно безмолвије изискује потпуно самоодрицање. То је уједно и најтежи подвиг. Та човекова одлука да се ода великом страдању ради успешнијег испуњавања заповести Божијих привлачи Божију благодат, наравно, уколико се тај подвиг врши у духу смирења.

Горд човек, међутим, никада неће достићи право богоопштење па ма какав метод примењивао. Људска тежња је немоћна да сама по себи достигне сједињење ума и дубоког срца. Ако човек у извесној мери и успе у томе, и тада ће ту видети једино самога себе, своју тварну лепоту, која је прекрасна, јер је створена по образу Божијем, али не и истинског Бога.

Ето због чега је старац, борећи са за стицање смирености, прибегавао оном огњеном оружју, које му је дато од Господа:

„Држи ум свој у аду и не очајавај”!

И тако се овај човек, „неизбрушеног” интелекта, „прост” и „незналица”, више пута удостојио чистог умног богозрења, имајући стварно разлога да каже: „Ако се чисто молиш, онда си богослов”. Као и оно: „Много је на земљи оних који верују, али је мало оних који **знају Бога**”.

Под знањем он није подразумевао неке гносеолошке богословске закључке, већ опит живог општења, опит присаједињења Божанској светлости.

Знање је - **са-битисање**.

Антрополошка основа умног безмолвија

У намери да у овом житију изложимо позитиван опит старца, колико је то у нашој моћи, ми не желимо да овом нашем делу дамо научно-формални карактер. Зато се из принципа клонимо било каквих поређења и позивања на дела светих отаца.

Овај труд је покушај да се оцрта старчев лик и опише његов духовни пут, који, премда је потпуно сагласан са аскетским

предањем православне Цркве, ипак као истински жива појава, представља нешто својеврсно и непоновљиво.

Догматска питања која овде додирујемо нису предмет неког богословског трактата. Ми се на њих осврћемо полазећи од факта, да је догматско сазнање органски повезано са целокупним ходом унутрашњег духовног живота. Изменимо ли било шта у свом догматском сазнању, неизоставно ће се десити извесна промена унутрашњег духовног лика, и уопште облика нашег духовног бића. И обратно, скретање од истине у унутрашњем животу има за последицу и измену у догматском сазнању.

Поводом питања о безмолвију, које је старац толико волео, сматрамо да не би било некорисно да укратко изложимо антрополошку основу овог делања ослањајући се на искуство. Следећи одељци из дела преподобног Макарија Великог и Исаака Сирина, чија је дела старац Силуан одлично познавао, изражавају антропологију старца:

„Душа није од Божије природе и није од природе лукаве таме, него је умна твар, пуна лепоте, велика и чудна, прекрасан образ и подобје Божије. Лукавство тамних страсти ушло је у њу као последица престапа” (Макарије Вел. Беседа 1, 7).

„Бог је, (човека) сазданог по образу, створио без страсти..., зато... страсти нису у природи душе..., него су нешто придодато, и за њих је крива сама душа...”

Ако су ти осећања (чула) закључана безмолвијем, увидећеш каква блага има душа сакривена у себи” (Исаак Сирин, Слово 3).

Раније смо рекли да ум, молитвено пребивајући у срцу, види сваку помисао која се приближава срцу и то пре него што уђе у њега. Ту подразумевамо енергију „лукавих страсти” које нападају душу споља, и које су, по изразу светог Исаака, нешто „додато”, што се не налази у природи душе. Свему томе додатом, туђем и страном што тежи да продре у срце, ум, сабран у срцу, супротставља молитву и и њоме га одбија.

Али, још дубље погружавање ума у срце врши се када се ум, под Божијим дејством, сједињује са срцем путем потпуног ослобађања од свих облика и појмова, када се врата срца затварају за све спољашње. Тада душа тоне у једну „тмину” потпуно посебног реда, да би се затим удостојила да **чистим** умом неизрециво стоји пред Богом.

„Богослов је онај ко се чисто моли”, говорио је старац. Богослов не у академском смислу, већ у смислу - боговиђења, богопознања.

Постоји, међутим, још једно више стање душе од овога, а то је када човек свим бићем и потпуно очигледно узима учешћа у вечном животу и неисказаном покоју у Богу. Међутим, човек не остаје дуго у оваквом стању, уколико Господ, према Њему једином познатим плановима, буде хтео да продужи његов живот на земљи. Он се поново враћа у свет и попут апостола Петра на Тавору говори о свом унутарњем пребивању са Богом: *Добро нам је овде бити* (Мт.17,4).

Искуство вечности

Умно безмолвије је један чудесан живот захваљујући свом богатству и дубинама. Зато сваки покушај да се он оцрта може да се учини недоследним и противречним. Ми не сумњамо да ће многи, који су вични логичком расуђивању, бити збуњени, кад им се каже да се човек за извесно време својим бићем и са непобитном очигледношћу уводи у вечни живот. Тврдња: „постати вечан за неко време”, може да звучи као очигледна бесмислица. Али, покушаћемо тај израз да објаснимо.

Време и вечност - у схватању подвижника јесу два различита облика постојања. Први, тј. време, јесте облик или начин постојања твари, која непрестано ниче и у свом покрету се развија, а коју Бог несхватљиво ствара ни из чега. Други, тј. вечност јесте облик Божанственог бића, на које се не могу применити наши појмови пространства и узрочности. Вечност је јединствени безпросторни акт несхватљиве пуноте Божанског бића које, будући изнад света, безпросторно обухвата сва пространства тварнога света. Само је Бог вечан по Својој суштини. Вечност није нешто апстрактно или, пак, нешто што постоји одвојено. Вечност је Сам Бог у Свом бићу. Удостојиши се, по Божијем благовољењу, дара благодати човек, као причасник Божанског живота, постаје не само бесмртан у смислу бесконачног трајања његовог живота, већ и беспочетан. Јер, сфера Божанског живота у коју се он уздиже, нема ни почетка ни свршетка. Када кажемо да човек постаје „беспочетан”, тада не мислимо на препостојање душе, нити пак на преображај наше тварне природе у вечну, Божанску природу, већ на наше приопштавање вечном Божанском животу кроз обожење твари под утицајем благодати.

Кад се ум и срце, устремљени ка Христу, не сопственим напором, већ кроз дејство Божије благодати, сједине на један тајанствен начин, тада човек стварно може сагледати најдубљу основу свога бића. Тада он својим боголиким умом и духом, као бесмртна ипостас (лице), невидљиво види Бога. Али, док је везан за сво-

је тело, његово познање Бога не може достићи савршенство. Он не може знати како ће изгледати његово вечно биће када пређе последњи праг земаљског живота, тј. када се ослободи грубог тела и када - слободан од тежине, ступи у област беспочетне Божанске Светлости, ако, наравно, Господ буде хтео да га прими. Међутим, питање: Какво ће бити вечно биће? не јавља се у тренутку визије када је душа сва у вечном Богу и не зна да ли је у телу или изван тела, него тек када поново угледа овај свет, када се поново нађе у оковима тела и тело је поново покрије.

Сам по себи, тј. у границама свога тварнога бића, човек нема у себи вечни живот. Он постаје вечан тек даром благодати, тј. приопштавањем Божанском животу. Ту вечност он може да осети још овде - час у већој, час у мањој мери.

Сваки израз овде звучи парадоксално. Ипак, можда ће овај бити најразумљивији: уколико смо у Богу, утолико смо вечни.

Али, овде није реч о количини, него о Божијем дару.

У тренутку виђења душа не пита више ништа. Овај акт чудесног увођења душе у Божански свет врши се независно од њене воље, јер душа не може желети нешто што раније није познала. Па ипак, овај акт се не дешава без њеног учешћа које се састоји у томе што је претходно добровољно и усрдно тежила испуњавању Божијих заповести. Виђењу претходи велико страдање, праћено дубоким покајничким плачем дубоког срца, који у чо веку сагорева телесну, душевну и духовну гордост.

Све док је у у телу човек не може достићи савршено знање. Оно, пак, што му Бог даје јесте истинско, несумњиво, животно-опитно доживљавање вечног Царства. Иако је оно, по речима старца, само „делимично”, ипак човек има **поуздано** знање о њему.

Створен „по образу Божијем”, човек је створен да живи и „по подобју”. Ономе који је достигао „спасење” у Богу, дарује се живот сличан животу Самога Бога. Бог је свудаприсутан и свезнајући, а светитељи се у Светом Духу уподобљавају Божијој свеприсутности и свезнању. Бог је Светлост, а светитељи у Светом Духу постају светлост. Бог је Љубав, која обухвата све што постоји, а светитељи у Светом Духу својом љубављу обухватају сав свет. Бог је једини Свѣт, и светитељи су у Духу Светом свети. Светост није етички појам, већ онтолошки. Светитељ није онај који поседује високе црте људске моралности, нити онај ко свој живот проводи у подвизавању и молитви (јер, и фарисеји су постили и „дуго” се молили), него онај који у себи носи Светога Духа. Једино Бог јесте Истина и Живот, а они који су причасници

Духа Светога постају живи и истинити, док они који отпадају од Бога умиру духовно и одлазе у „најкрајњу таму”.

Кад смо рекли да је човек Божијим стваралачким актом створен „ни из чега”, те да у себи нема вечнога живота, никако нисмо мислили да се он, умирући, поново враћа у „ништа”, у потпуно небиће. Не. Отпадајући од Бога, одвраћајући се од Њега, као онај ко је обдарен слободом, он се удаљава од Живота и Светлости у област вечне смрти и „најкрајње таме”. Али ова тама и смрт није оно „ништа”, оно небиће из којег је човек призван у биће, већ „стање” разумне твари неуништиве по својој суштини. Међутим, отпавши од Бога, она не може да се склони у такву област, која би била Богу недоступна. Божија љубав обухвата све и у аду. Али, док је она радост и живот онима који Бога љубе, онима који Га мрзе она је мука.

Када говоримо о опиту вечности и васкрсењу душе, имамо у виду оно неисказиво Божије благовољење које се излива на човека и „узноси” га у област Вечне Светлости, дајући му да несумњиво осети да је слободан од смрти, да је вечан.

Иако „повратак” из стања овог виђења ставља на човека некакав „покров”, ипак се његова свест, и његов поглед на свет суштински мењају. То је неизбежно из више разлога. Опит сопственог пада и страдања открива нам и у сваком другом човеку исту ту трагедију. Опит личне бесмртности доводи до тога да у сваком човеку препознајемо свог бесмртног брата. Живи опит вечности и унутарњег сагледавања Бога са истовременим апстраховањем творевине, на необјашњив начин испуњава душу љубављу према човеку и свакој творевини. Показује се да само онај ко кроз лични духовни опит спозна величанственост људског бића, може истински да цени и воли свог ближњег.

А ево још једне необјашњиве појаве: у моменту виђења, по речима старца, „човек савршено заборавља свет”. Време виђења није време размишљања, уопште не. Уобичајено дискурзивно мишљење тада престаје. Ум дејствује, али на сасвим особити начин, и заиста је чудно како се ова безобличност облачи у форму мисли и осећања... Стање виђења јесте светлост љубави Божије, чијим дејством се у души рађају нова осећања и мисли о Богу и свету.

Прво „ухођење” у виђење даје се човеку свише без његовог искања, јер човек не може искати оно што не познаје. Али зато касније он више не може да га заборави и са великом тугом у срцу га иште, и то не само за себе, него и за све друге људе.

Почетак духовног живота јесте борба са страстима

Досадашња наша излагања о аскетској антропологији допунићемо још неким разматрањима о умном делању и његовим ненодовима.

Усредсређујући молитвену пажњу у срце, подвижник се труди да сачува свој ум чистим од сваке помисли. Помисли могу бити природне, односно условљене нашим земаљским животом, али могу бити и последица демонских утицаја. Пребивајући у молитви, подвижник се за извесно време - према могућностима, које су код сваког различите - одриче прохтева своје природе, а помисли које му убацује демон одлучно одбацује. На тај начин његов ум је у часу молитве чист од свих помисли, како природних, тако и демонских.

Када потпадне под утицај демона, човек доживљава пораз своје богоподобне слободе и отпада од Божанског живота. Ово стање, као страдално, у аскетици називају „страст”. У овом називу садржи се, са једне стране, идеја патње, страдања у смислу пасивности и ропства, а са друге, идеја страдања у смислу разорења и смрти. *Сваки који чини грех, роб је греху. А роб не остаје у кући вавек, син остаје вавек* (Јн.8,34-35). И тако, грешна страст има два аспекта страдања, тј. робовање и разарање, и зато „роб греха” не може имати истинску спознају о узвишености богоподобне слободе човека као Божијег сина.

Страсти имају своју привлачну снагу. Али, ниједна страсна представа нити помисао не може се укоренити и задржати у свести без нашег саглашавања. У читавом створеном свету нема **ничега** тако снажног што би слободног човека могло лишити могућности супротстављања и одбацивања. Када се нека страсна помисао или представа укорени у души, човек у већој или мањој мери бива опседнут. Страсти и јесу „опседнућа” различите силе и снаге.

Привлачна моћ страсти је у томе што обећава неку насладу. Страдање у смислу разорења је последица управо тог страсног наслађивања. Када у наступу страсти не би било тог наслађујућег момента, и кад би одмах наступило страдање, човекова воља не би показала склоност према њој. Само духовни човек који познаје животворни утицај Божанске благодати, способан је да схвати страст као патњу и смрт у самом њеном зачетку, јер благодат рађа у души одвратност и „мржњу” према грешним покретима у нама.

Борба са страстима јесте почетак духовног живота. Када би се ова борба састојала само у одрицању од наслађивања, тада би она била лака. Но, тежи је онај други ступањ - када незадовољена страст почиње да мучи човека у виду најразличитијих болести. У оваквим случајевима подвижник мора показати велико трпљење и истрајност, јер се благотворни плодови које доноси противљење страстима запажају тек касније.

Борба са страстима је нормална појава за човека у условима његовог земаљског живота. Постоје, међутим, два крајња стања које обележава одсуство те борбе. Бестрасан човек не води борбу са страстима у том смислу што њега не привлачи сласт страсти, и код њега се све завршава на „голој” помисли. Затим бестрасан је и онај, који иако је подвргнут нападу помисли, ипак не бива савладан њиховом привлачном моћи. Одсуство борбе јавља се и код човека који не само да се не противи страсној помисли у свим њеним развојним фазама, него јој још и повлађује, живи њоме. Али овде је одсуство борбе знак потпуне човекове поробљености.

У условима телесног земаљског живота човек има и безгрешних страсти, тј. таквих прохтева и потреба без чијих задовољења би живот био немогућ. На пример, сан, храна и слично. За извесно време подвижник може да не обрати нарочиту пажњу на ове прохтеве и потребе. Међутим, када незадовољење ових природних прохтева почиње да прети болестима, тада је подвижник спреман, у својој решености да им се не потчини, да иде и до смрти, премда је познато да стварна смрт у оваквим случајевима обично не наступа. Напротив, Бог тада још више чува човека. Ова храброст је неопходна, иначе се човек не може ослободити од навале помисли ни за кратко време.

Погружен у дубоко срце ум се, при самом акту молитвеног удубљивања, ослобађа свих представа и то не само чулних већ и оних мислених, и у таквој чистоти удостојава се стајања пред Богом. Оно, пак, што излази из те безобличне дубине, иако касније добије форму мисли или неке представе, више није страст, већ прави живот у Богу.

Овакво стање сведочи о томе да душа природно стреми ка Богу, да Му је саобразна и да је бестрасна по својој природи.

Из смене стања, односно, добијања благодати и њеног губљења, човек поуздано сазнаје да „нема живота у себи”, да је његов живот у Богу, и да је изван Њега - смрт. Удостојивши се Божанске светлости, душа стварно почиње да живи вечним животом, тј. Самим Богом. А тамо где је Бог, тамо је и неизрецива слобода, јер се човек тада налази изнад смрти и страха.

У таквом стању човек упознаје себе, а познавши себе, упознаје човека уопште, јер је код свих људи једна и иста суштина.

У својој дубини, тамо где се открива права боголикост људске природе, тамо где се пројављује његово високо призивање, подвижник види оно што за онога који није улазио у срце, остаје потпуно непознато.

У стихирама за опело преподобног Јована Дамаскина пише:

„Плачем и ридам кад помислим на смрт и када видим како наша, по образу Божијем саздана, красота у гробу лежи унакажена и унижена”.

Тако плаче и тугује сваки онај који је у Богу познао првобитну лепоту човека, када, вративши се са неисказиве гозбе, у дубокој ложници срца види поквареност и зло који царују у свету.

VI О РАЗЛИЧИТИМ ОБЛИЦИМА МАШТАЊА И О БОРБИ СА ЊИМА

Усудивши се да пишемо о „свештеном безмолвију”, које је старац толико волео, принуђени смо да нешто кажемо и о неопходности аскетске борбе са маштањем. Ово питање духовног живота веома је тешко и сложено, те се не надамо да ћемо га успешно обрадити. Будући да је наш главни задатак да читаоце упознамо са одређеним конкретним искуством, ми ћемо се углавном и ограничити на излагање оних схватања и представа које владају међу светогорским подвижницима, а која је и сам старац усвајао. Савремену научну психологију остављамо по страни, јер је она у много чему несагласна са гледиштима православне аскетике, која извире из потпуно другачијих космолошких и антрополошких схватања.

†

Старац је писао:

„Братијо моја, заборавимо земљу и све што је на њој, јер нас то одвлачи од сагледавања Свете Тројице, која је недостижна нашем уму, али коју светитељи гледају на небу Светим Духом. Пребивајмо у молитви без икаквог маштања...”

„Духом Светим познавши Господа, душа се непрестано диви Божијем милосрђу и величини и моћи и Сам Господ Својом благодаћу са љубављу, као мајка своје вољено чедо, учи душу смиреним, добрим помислима и даје јој да осети Његово присуство и близину, док душа у смирењу сагледава Господа без икаквих помисли”.

Способност маштања је врло различита у својим видовима. Подвижник се, пре свега, бори са оним облицима маштања која су везана за дејство грубих телесних страсти. Он зна да свака

страст има свој одређени облик, пошто припада сфери тварног бића, које је сво у одређеним облицима. Нормално дејство страстне похоте у човеку задобија силу тек пошто ум обрати пажњу на облик који се изнутра прихвата. Предложена страсна слика неће моћи да се развије уколико је ум одбаци, већ ће се угасити. На пример: када наиђе телесна похота, која физиолошки може да буде и нормална појава, подвижник треба да чува свој ум од слика које се рађају у њему под спољним утицајем. Страсна помисао неће моћи да се развија ако се ум не сагласи са страсном помишљу, и неизоставно ће се угасити. Кад кажемо ум, не мислимо на разум, нити логично расуђивање ума, већ на нешто што би се можда најбоље могло дефинисати изразом - пажња. Ово чување ума од страстних слика омогућава - што је, уосталом, посведочено хиљадугодишњим аскетским искуством - да се очува пунота целомудреног уздржања, чак и кад се има тако снажно тело, као што видимо на примеру старца. И обратно, енергија страстне представе ће, уколико је ум са насладом прими, чак и изнемогло, болесно и неспособно тело подвргнути тиранском насиљу.

Узмимо једну другу страст: мржњу. Ова страст такође има свој одређен облик. Ако се ум не сагласи са овом сликом, страст се не може развити. Ако је, пак, прихвати, страст по мери тог прихватања постаје све снажнија и може да достигне степен поседнутости.

Други облик уобразиље са којим се подвижник бори обично називају маштарењем. Оно удаљује човека од реалног поретка ствари у свету и чини да живи у сфери фантазије. Уобразиља не може створити нешто што не постоји, нешто из „ничега”, и њене слике не могу да имају карактер који је потпуно стран свету који нас окружује: у њима ће свакако бити елемената стварног, реалног света, као што је то и са сном, због чега оне нису сасвим нестварљиве. На пример: сиромашан човек уображава да је цар, или пророк, или велики научник. У историји су познати случајеви када су сиромашни људи заузимали високе положаје у друштвеној хијерархији. Тако су неки, на пример, постали цареви. Но ово се обично не дешава онима који маштају.

Предпостављамо да је читаоцу јасно шта подразумевамо под „маштањем”. Да бисмо избегли сувишна објашњења, говорићемо о једном другом начину маштања. Користећи се својим памћењем и уобразиљом, човек може да размишља како да реши, рецимо, неки технички проблем. Размишљајући, његов ум тражи могућност практичног остварења неке идеје. Ова врста умне делатности, удружена са уобразиљом, од великог је значаја за људ-

ску културу и неопходна је у свакидашњем животу. Али, подвижник који ревнује за чистоту молитве, тежи да нестицањем ограничи себе у свему како га ни оваква врста „маштања” не би спречавала да „прву мисао и прву силу упуту Богу”, тј. да је свецело усредреди у Богу.

И најзад, ево још једног облика маштања: покушај разума да проникне у тајну бића и докучи Божији свет. Овакви покушаји су неизбежно пропраћени маштањем, које су многи склони да називају високим именом богословског стваралаштва. Подвижник умног безмолвија и чисте молитве одлучно се у себи бори против ове врсте „стваралаштва”, јер је то процес супротан стварном поретку бића, пошто човек тада ствара Бога по своме образу и подобiju.

Можда ће ово што смо овде рекли изазвати многе недоумице и приговоре, али се надамо да ће нас, будући да се не можемо задржавати на објашњењима, добронамерни исправно схватити.

Подвижник молитве у свему полази од вере да је Бог нас створио, а не ми Њега. Зато се он кроз безобличну молитву обраћа Богу, клонећи се сваког богословског и философског стваралаштва. Ако га Бог Својим милосрђем удостоји да осети Његову близину, његово познање надобразног Бога ће добити одређени облик, премда њега подвижник не „измишља”, већ му се он „дарује” свише.

Подвижник кроз молитву тражи свога Бога и Творца и Бог, по Своје милосрђу и Својој доброту, даје човеку да Га позна кроз облике који су доступни човеку. Они у човеку сагоревају страсти и освећују га. Али, ако их он прими као последње откривење, пада у заблуду, тако да чак и образи, даровани му свише, могу да постану несавладиве препреке на путу ка једном савршенијем богопознању.

Творачка идеја Бога испуњава се и материјализује у свету, док слобода ствареног иде обратним путем: оно тражи Самог Бога, јер је у Њему крајњи циљ и коначни смисао његовог постојања. Циљ света није у његовом бићу самом по себи, у њему самом и ради њега самог, у његовом облику бића, него познање Творца од ствареног и обожење твари.

Узрок стварања света је изобиље Божије благице, а никако нека неопходност оваплоћења Бога Слова. Другим речима, оваплоћење Бога Слова није никаква **неопходност** за Само Слово, а стварање света никако није само претходни акт за оваплоћење Бога.

Оваплоћење Слова не указује на некакву вредност света самог по себи. Циљ или смисао овог снисхођења открива се у

имену које је смирено оваплоћени Бог-Слово узео: Исус-Спаситељ. *И надени му име Исус, јер ће Он спасти народ свој*” (Мт. 1,21).

Бог није идеални свет, у смислу света идеја, нити је ово емпиријски дато биће реализација идеалног Божанственог света, тј. таква реализација без које би и само Божанско биће, на неки начин, било закинуто или несавршено.

У људском стваралаштву усмереном на свет, човекова идеја тражи да буде оваплоћена, реализована, иначе остаје незавршена у свом развоју. Али у Божанском свету оваплоћење Бога-Слова не представља завршетак теогонијског процеса, тј. завршетак развртка у Самом Божанству, и није, у том смислу, неопходно за Самог Бога, за пуноту Његовог бића.

Ово је, укратко, догматска основа духовне молитве о којој говоримо.

Духовна молитва није нити уметничко стваралаштво, нити научни рад, нити пак, философско размишљање или апстрактно разумско богословље. Духовни живот се не састоји у задовољавању наших емоционалних стремљења кроз њихову реализацију, тј. остваривање у доживљајима или материјализованим облицима, на пример, уметности. Све што смо овде рекли обухвата различите облике маштања. По своме аксиолошком карактеру, маштања се могу распоредити, односно може се утврдити извесна хијерархија међу њима. Али сви видови маштања морају бити и савладани, јер је немогуће на други начин достићи савршену молитву, истинско богословље, нити истински богоугодан живот.

Према томе, пут православног подвижника је овакав: он тражи истинског Бога Творца. Због тога он кроз умну молитву води борбу са мноштвом различитих образа (при чему су неки од њих уобличени, тј. имају своје спољашње обличје у простору и времену, боју и слично, а други су, пак, мисаони, тј. појмови) да би се, ослобођен од сваког тварног образа, молио Богу **лицем у Лице**.

Бог ствара свет, и ово стварање спада у ред снисхођења. Међутим, човек иде ка Богу у поретку усхођења. У овом поретку усхођења од твари ка Богу подвижник не пориче стварност и вредност створенога, него му само не придаје апсолутну вредност и не обоготварава га, не гледа у њему самоциљ и самовредност. Бог није створио свет да би Сам живео животом твари, већ да би разумну твар учинио учесником Свога Божанског бића. А кад разумна твар не достиже обожење - што не може да се деси без његовог саучествовања - губи смисао свог бића. Из овог сазнања и из сагледавања творевине рађа се велико одушевљење пред Бо-

гом-Творцем, а заједно са тим и најреалније схватање свега у тварном свету. У исто време, међутим, то сазнање доводи до одвајања од сваке твари ради сагледавања Бога. Ово одвајање није одрешење од реалног тварног бића у смислу одрицања од њега као „привида”, није то ни поетско нити философско обитавање у сфери високих и прекрасних обличја или „чистих” идеја, ма како високе вредности оне биле, зато што и ово стање поново преноси човека у свет маште. Не, то је **чежња** према живом и истинитом Богу, рођена из љубави према Њему, будући да смо призвани да живимо у Богу, који је јединствени Циљ и јединствена Вредност. Бог поседује завршеност која нема потребу да се оваплоти. У Богу је савршенство, које искључује сваку борбу и трагику. Бог се не налази „с оне стране добра и зла”, јер је Он Светлост у којој нема никакве таме.

Смиреним и потпуним предавањем себе Божијој вољи простосрдачан и смирени верник се ослобађа од ропства маштању. Тај је пут веома **прост**, премда уједно „скривен од премудрих и разумних”, што је тешко објаснити речима.

У тражењу воље Божије садржи се „одрицање” од света. Душа хоће да живи са Богом и по Божијем, а не по „своме”, те се одриче од своје воље и маштања, који, неспособни да створе стварно биће, нису друго до „најкрајња тама”.

Свет човечије воље и уобразиље јесте свет „привидних” истина. Овај свет (воље и уобразиље) заједнички је и човеку и палим демонима, и зато је уобразиља спроводник демонске енергије.

Демонске слике, као и слике које ствара сам човек, могу утицати на човека мењајући његов лик или преображавајући га. Али, једно је неизбежно: свака слика коју ствара сам човек, или коју му потурају демони, а са којом се он у души саглашава, изопачава његов духовни лик, створен по Божијем образу и подобију. Ово „стваралаштво” на свом крајњем ступњу доводи до самообожења твари, тј. тврђења да се Божанско начело налази у самој човековој природи. Услед тога природна религија, тј. религија човечијег разума, на један кобан начин добија пантеистички карактер.

И људске и демонске слике задобијају понекад веома велику силу, премда не стога што су реалне у потпуном смислу речи, као што је реална Божанска сила која ствара ни из чега, већ стога што се човечија воља опредељује за њих. Једино тада је оне формирају. Међутим, Господ ослобађа од власти страсти и маштања оне који се кају. Хришћанин који је ослобођен од њих, подсмева се њиховој (не)моћи.

Сила космичког зла над човеком је колосално велика, и ни један Адамов наследник не може да је победи без Христа и мимо Христа. Он је Исус-Спаситељ у правом и јединственом смислу речи. Таква је вера православног подвижника и зато се и његова молитва умног тиховања састоји у непрестаном понављању имена Исуса Христа, по чему је и добила назив - „Исусова” молива.

У свом тешком подвигу борбе са маштањима безмолствујући монах се среће са њиховим многобројним појавним облицима. Они могу бити класификовани на различите начине. Старац их је сводио углавном на наведена четири облика, што му је омогућило да изрази суштину питања.

Први облик се има у виду при борби са сваковрсним страстима уопште.

Други облик је својствен онима који се моле по првом начину молитве. У ову врсту маштања спада такође одређен метод „богомислија” или „медитације”, при којем човек за време молитве помоћу уобразиље ствара у своме уму визуелне слике из Христовог живота, или друге свете слике. Овом начину маштања прибегавају обично новајлије или неискусни подвижници. Они који се моле оваквом „маштарском” молитвом, не сабирају свој ум у срце, и уместо унутрашњег трезвљења заустављају се на сликама које сами стварају, сматрајући их Божанским. Овакво стање доводи до душевног (емоционалног) узбуђења, које, при јакој концентрацији, може да се претвори у својеврсно патолошко екстатично стање. При томе, они се радују својим „достигнућима”, везују се за оваква стања, негују их, сматрају их духовним, благодатним, па чак и узвишеним, ображавајући да су свети и да сагледавају Божије тајне, док, у ствари, ово стање доводи до халуцинација, до тешког душевног обољења, или, у најбољем случају, до тога да пребивају „у прелести”, проводећи живот у фантастичном свету.

Што се тиче треће и четврте форме маштања, могли бисмо рећи да леже у основи целокупне рационалистичке културе. Зато је образованом човеку веома тешко да се одрекне ових форми маштања, јер у култури види своје духовно богатство. Одррицање од њега је далеко теже него од материјалног. Та околност доводи до необичне појаве коју смо могли да приметимо, наиме - међу простим и једва писменим подвижницима, који су заволели умно-срдачну молитву, чешће налазимо велику духовну чистоту, него међу образованим људима, који се углавном заустављају на другом облику молитве.

Дубоко религиозни и аскетски настројени људи брзо запазе у трећем облику маштања окренутост ка земљи. Пошто је он очигледно несагласан са молитвом, борба са њим за време молитве се упрошћава. Међутим, четврти облик маштања може да достигне степен изванредне тананости и да изгледа као живот у Богу. Изузетан значај овог питања у аскетици приморава нас да се на њему посебно задржимо.

Маштарска уобразиља преовлађује код оних који се моле по првом начину молитве. Искушење, пак, да се све тајне сазнају разумом преовлађује код оних, који се моле по другом начину молитве. Живот ових последњих, усредсређује се на мозак. Њихов ум није сабран у срцу, већ је управљен према спољашњем у тежњи да у све проникне и свим овлада. Пошто поседују изванредно право религиозни опит, премда још недовољан, они покушавају да ове празнине у своме опиту попуне „властитим умом”, настојећи да проникну у тајне Божанског бића и тада **неизбежно** падају у маштање. У своме заносу они неће или, пак, не могу да схвате, да су заправо обрнули праву хијерархију бића, првобитни поредак ствари, и као да заборављају да нас је Бог створио по Свом образу и подобију. Они почињу сами да стварају, уносећи у Божанско биће елементе по властитом образу и подобију. Та идеална сфера у којој они при томе живе, даје им извесну привидну предност у односу на друге, што удваја њихово поуздање у себе саме.

Карактеристичан исход другог начина молитве јесте рационализам.

Богослов-рационалиста изграђује свој систем отприлике онако као што један архитект гради неки дворач или храм, користећи емпиријске и метафизичке појмове као грађевински материјал, и бринући се при томе више о величанственом изгледу и хармоничности свог идеалног пројекта у његовом логичком аспекту, него о његовој сагласности са стварном истином бића.

Ма колико изгледало чудновато, али многи велики људи нису умели да одоле овом, у ствари наивном искушењу, чији се узроци крију у гордости.

Пород разума је драг његовом аутору колико и мајци њено дете, пород њене утробе. Он воли своју творевину као самога себе, идентификује се са њом, учауравајући се у њену љуштуру. У таквим случајевима људско посредовање не помаже ништа. Јер,

ако се човек сам не одрекне свога умишљеног богатства, никада неће достићи ни чисту молитву, ни истинско сагледавање.

Они који се моле по трећем начину молитве, знају све тешкоће које доноси овакво одрицање, али ћемо ми реч о томе оставити за друго место.

Многи богослови-философи се, будући рационалисти у суштини, уздижу до надрационалне, ми бисмо рекли, надлогичке мисаоне сфере, но ова надлогичка сфера још није Божански свет, већ се креће у границама човекове тварне природе. Као таква, тј. затворена у природу, она је доступна разуму у природном поретку.

Њихова умна виђења не могу се сместити у оквире номолошког мишљења, тј. формалне логике, и прелазе у област надлогике и антиномичног мишљења, али и у том случају она у суштини остају резултат рационалне делатности.

Савлађивање уског номолошког рационализма јесте показатељ високе интелектуалне културе, али то још није „истинска вера” и право боговиђење.

Изванредна способност за рационално мишљење којом су често обдарени ти људи, омогућава им да познају сву условност људских закона мишљења, и да је немогуће сво биће стеснити у узани обруч логичких закључака ума. Кроз ово сазнање они се уздижу до надрационалног, или тачније, надлогичког сагледавања, али и тада сагледавају само лепоту створенога по образу Божијем. Услед тога што први пут ступају у ову сферу „ћутања ума”, осећају изванредно „мистички страх”, сматрајући ово своје сагледавање опитом мистичког богоопштења, док у ствари и даље остају у границама тварне људске природе.

Оне категорије, којима у сличним стањима оперише ум-разум, прелазе границе простора и времена и сагледатељу дају осећање вечне мудрости. То су крајње границе које расуђујући ум може да достигне на путевима свога природног развитка и само-сагледавања. Овај опит, независно од тога како ће бити интерпретиран, тј. како ће бити формулисан у догматском смислу, по својој суштини показује се као опит пантеистичког поретка.

Достигавши ове „границе светлости и таме” (Јов.26,10), човек у ствари сагледава своју умну красоту, коју многи схватају као Божанство. Иако је светлост коју они сагледавају светлост, она није Истинска Светлост, у којој нема никакве таме, већ **природна** светлост ума човека створеног по образу Божијем.

Ова светлост ума, која превазилази светлост сваког емпиријског знања, може се назвати **мраком**, јер је то мрак ослобађа-

ња или уопштавања, у коме нема Бога. Можда се овде најбоље могу применити Спаситељеве речи: *Пази, дакле, да светлост која је у теби не буде тама* (Јк.11,35). Гле, прва космичка преисторијска катастрофа, тј. пад Денице-Луцифера, који постаде тама, настала је као последица самозаљубљеног сагледавања властите красоте, сагледавања које се завршило самообожавањем.

Наше излагање је можда хладно и неповезано, али ће се многи који су дошли до овог духовног степена можда запитати:

„Који је знак правог богоопштења, а не маштарског, филозофског, пантеистичког?”

Блажени старац је категорички тврдио да је једино мерило, које подлеже нашој логичкој контроли - љубав према непријатељима. Он је говорио:

„Господ је смирен и кротак и љуби Своје саздање, а тамо где влада Господњи Дух, тамо ће сигурно бити и смирена љубав према непријатељима и молитва за свет. Ако, пак, немаш ове љубави, тражи је и Господ ће ти је дати, јер је рекао: *Иштите и даће вам се, тражите и наћи ћете* (Мт.7,7).

Нека се нико не усуди да умањи значај овог „психолошког” знака, јер је такво психолошко стање последица истинског Божијег дејства. Бог Спаситељ - спасава **целога** човека, тако да Бог освећује не само човеков ум-дух, већ и душевност-емоције, мишљење, па и само тело.

Ми овде једва додирујемо тешка и вечна питања духовног бића човека. Немамо никаквих претензија да ова питања дијалектички раскријемо до те мере да их разум схвати. Кад би нам се поставио такав задатак, било би потребно проучити читав низ историјских примера, но ми овај задатак препуштамо другима. Уосталом, сматрамо да је ова питања немогуће апстрактно објаснити, и потпуно смо убеђени да се до истине долази једино путем вере и искуства самог постојања. Међутим, овде морамо нагласити, да опит који имамо у виду, не зависи искључиво од човекове воље, већ му се он даје свише као дар благовољења. Филозофски и пантеистички опит могућ је у оквиру човекових природних способности и воље, док хришћански опит натприродног богоопштења превазилази границе наше воље.

Хришћански живот је сагласност двеју воља: Божанске и тварне - човечије. Бог се може јавити сваком човеку, на свим путевима, у сваком тренутку и на сваком духовном и физичком месту. Међутим, будући изнад сваке принуде, Он никада не чини

насиље над слободом Свога лика. Ако је тварна слобода самољубиво окренута себи, или гледа на себе као на тварно божанствено начело, онда без обзира на висину сагледања, бива затворена за дејство Божанстке благодати.

Општење са Богом постиже се кроз молитву, која и чини предмет наших излагања. Ако у извесној мери и прелазимо у сферу дијалектике, то не чинимо због тога што се надамо да ћемо некога убедити на тај начин, него стога да бисмо указали да путеви молитве пролазе и кроз ову област људског бића. Сваки покушај рационализовања духовног опита може да изазове низ најразличитијих приговора. Ово се, пак, објашњава тиме што је сваки човек слободан да у идеалној сфери свог погледа на свет утврди хијерархију вредности по свом слободном нахођењу.

У наставку наших излагања о молитви, покушаћемо да схематски прикажемо једну од најтежих борби, коју православни подвижник сусреће на своме путу, прелазећи са другог на трећи начин молитве. То је борба са **разумском уобразиљом**.

При пажљивом самосагледавању човек открива извесно психолошко својство разумског мишљења, које би се могло одредити као иманентна увереност нашега мишљења, или, другим речима, као субјективна очигледност исправности закључака ума. Постоји извесна принуда у закључцима разума, у његовим доказима, и потребна је велика култура и дубоки духовни опит, да би се открила та чудесна обмана. А да бисмо се ослободили њене власти, неопходна нам је Божанска помоћ.

Ову обману можемо у извесној мери открити и путем логичког проучавања основних закона нашег мишљења, тј. закона идентитета и закона довољног разлога.

Први, тј. закон идентитета представља статички моменат нашега мишљења. Његова непокретна тачка ослонца је мртва у својој непокретности.

Други моменат нашега мишљења, динамички, изражава се законом „довољног” разлога. Вековно историјско искуство сведочи о условности овога закона мишљења. Расуђивање о довољности разлога је увек субјективно: што се једноме чини довољним, то се другоме нипошто не чини таквим. И при дубљем посматрању видећемо, да оно у суштини никада није потпуно довољно.

Православни подвижник открива условност нашег мишљења на други начин, као што он уопште и све остале проблеме решава на други начин - кроз веру и молитву. Он не верује своје

немоћном разуму, већ Великом Богу. Верује да су Христове заповести непогрешиво мерило и канон истине, да су оне по самој својој суштини Божанска сила и сам вечни живот. Ова вера га побуђује да се непрестано налази на једино праведном Божијем суду. Свако дело, свака реч, сваки и најмањи унутарњи покрет мисли или осећања - све се изводи на суд Христових речи.

Када благодат Светога Духа уђе у нас и почне да делује у нама као унутарња сила, тада се покрети наше душе природно приближавају савршенству заповести. Када, пак, наиђу часови богоостављености, богоудаљености, и када Божанску светлост смењује тежак мрак буђења страсти, тада се у нама све измени, и у души се распламсава велика борба.

Постоје различити облици духовне борбе, али је најтежа и најсложенија борба са гордошћу. Гордост је непријатељ Божанског закона. Изопачавајући Божански поредак бића, она свуда уноси распадање и смрт. Она се појављује и на телесном плану, али јој је својственије да лудује на мисаоном, духовном плану. Постављајући себе у први план, она води борбу за превласт над свим, и у тој борби њено главно оружје јесте ум-разум (Ratio).

Износећи своје доказе, разум одбацује Христову заповест - *не судите, да вам се не суди* (Мт.7,1), као безумље. Он тврди да се достојанство човека састоји у способности расуђивања, и та способност представља његово превасходство над светом.

Како би утврдио своје првенство у бићу, разум истиче своја достигнућа, своју културу. Он износи мноштво убедљивих доказа, који су снажни својом самоочевидношћу, и које, тобоже, потврђује искуство историјског живота. Он тврди да једино њему припада право решавања и право утврђивања или констатације истине. Он себе проглашава разумом који регулише биће.

Безличан у законима свога функционисања, а у суштини само једна од пројава живота човекове личности, једна од њених енергија, разум, у случају кад му се уступи водећа улога у духовном бићу човековом, доследно долази до тога да започине борбу и са својим извором, тј. личним начелом.

Узносећи се, како он то уображава, до највећих висина, затим, спуштајући се, како се њему чини, до последњих дубина, разум тежи да се косне граница бића како би свему дао њему својствену „дефиницију”. Не достигне ли овај свој циљ, изнемогао пада, објављујући: „Нема Бога!”

Затим, настављајући борбу за превласт, дрско, а у исто време и с тугом, говори:

„Ако Бог постоји, како онда могу да се сагласим да тај Бог нисам ја”? (Ово су речи некога ко је и сам ишао тим путем).

Не нашавши границе бића и приписавши себи ту бескрајност, разум се гордо диже, кличући:

„Све сам проучио и нигде нисам нашао никога већег од себе. Према томе - ја сам Бог”.

И заиста, ум-разум, када се на њега и у њему усредреди духовно биће човека, царује и влада у њему својственој апстрактној сфери у толикој мери да не признаје никога вишим од себе, и завршава тиме да проглашава себе за божанско начело.

То су крајње границе разумског маштања, и у исто време последње дубине пада и мрака.

Многи су склони да повлађују овим претензијама разума и да их схвате као истину. Али, православни подвижник ступа у борбу са њима. У овој борби се пројављује мешање страних, спољашњих сила, а са њима борба задобија трагичан карактер и достиже крајњу напрегнутост. Из њега подвижник може да изиђе као победилац само кроз веру која побеђује свет (1.Јн.5,4). *Јер све што је рођено од Бога побеђује свет; и ово је победа која победи свет - вера наша.*

Ова питања монах не решава седећи у удобној наслоњачи радног кабинета, већ у ноћној тишини, удаљен од света, где га нико не чује и не види, и где с великим плачем пада пред Богом са молитвом:

Боже, буди милостив мени грешноме, као цариник, или као Петар:

Господе, спаси ме (Лк.18,13; Мт.14,30).

Духом он види бездан „најкрајње таме” који се разјацио пред њим, и зато се жарко моли... Реч је немоћна да изрази тајну овога виђења и силину ове борбе, која може да траје годинама, све док се човек не очисти од страсти, док се не појави Божанска светлост, да обелодани неправилност наших судова и да изведе душу у бескрајне просторе истинског живота.

Ми смо много разговарали са старцем о овим питањима. Он је говорио, да узрок борбе није у разуму као таквом, већ у гордости нашега духа. Од гордости јача дејство маштања, док је смирење стишава. Гордост свим силама настоји да створи **свој** свет, а смирење прима живот од Бога.

Поучен искуством тешке и дугогодишње борбе, старац је стекао моћ да умом стоји у Богу, одбацујући све помисли које наилазе. У борби са непријатељима он је веома много претрпео,

но у време када смо га упознали, он је о својој прошлости говорио са великим миром у души и изражавао се врло једноставно:

„Ум се бори са умом, наш ум - са умом непријатеља... Непријатељ је пао због гордости и маштања, па и нас хоће да одвуче тамо... Ова борба изискује велику храброст... Господ оставља свога слугу да се бори, али бди над њим, као што је бдио над Антонијем Великим, док се овај борио са демонима... Ви се, наравно, сећате како у житију светог Антонија пише да се он настанио у једној гробници, где су га демони тако претукли да је изгубио свест. Његов пријатељ који му је служио пренео га је у сеоску цркву. Кад се ноћу освестио, замолио је свога друга да га однесе натраг у гробницу. Како је био веома слаб, није могао стајати на ногама, већ се молио лежећи. По завршеној молитви, он поново осети жестоки напад демона. Трпећи силне болове од њих он на једном угледа светлост и познавши Господа, рече:

»Где си био, милостиви Исусе, кад су ме непријатељи тукли?«

Господ му одговори:

»Био сам уз тебе, Антоније, и посматрао твоју храброст«.

Зато ни ми никада не смемо заборавити да Господ види нашу борбу са непријатељима и зато никада не треба да се плашимо, па и да се сав ад дигне против нас. И тада морамо бити храбри».

„Светитељи су научили како се ваља борити са непријатељем. Они су знали да непријатељи дејствују обманом кроз помисли и зато читавог живота нису примали помисли. Помисао може у почетку да изгледа добра, али ипак одвлачи пажњу ума од молитве и затим наставља да изазива пометњу. Зато је неопходно одбацивати сваку помисао чак и онда кад изгледа добра, и имати чист ум у Богу... Ако помисао ипак наиђе, не треба се збуњивати, већ се снажно уздати у Бога и пребивати у молитви... Не треба да се збуњујемо, јер се непријатељи радују нашој збуњености... Молите се и помисао ће се удаљити... **То је пут светих**».

Старац је говорио да гордост не познаје границе у својим прохтевима. У његовој бележници нашли смо следећу сликовиту причу:

„Неки ловац је волео да одлази у шуму и поља ради лова на дивљач. Једног дана, трагајући за пленом, он се попне на једно стрмо брдо и, уморивши се, седе на један велики камен да се одмори. Видећи како јато птица прелеће са једног брежуљка на други, помисли: »Зашто Бог човеку није дао крила да лети«. У том тренутку наиђе један смирени пустињак и, сазнавши за ловчеве мисли, рече:

»Ето, ти размишљаш о томе зашто ти Бог није дао крила. Но, и кад би их имао, и онда би био незадовољан и рекао би: -Крила су ми слаба и не могу с њима да одлетим до неба, да видим шта је тамо. А кад би имао тако јака крила, да би се могао узнети до неба, и тада би био незадовољан и рекао би: -Ја не разумем шта се дешава на небу. А кад би ти се дао разум, опет би био незадовољан и рекао би: -Зашто нисам ангео? Кад би постао ангео, и онда би био незадовољан и рекао би: -Зашто нисам херувим? Кад би постао херувим, рекао би: -Зашто ми Бог не да да управљам небом? А кад би ти дао да управљаш небом, ни тиме се не би задовољио, и захтевао би још више. Зато увек смиравај себе и буди задовољан оним што ти се да, па ћеш живети са Богом«.

Признавши да испосник говори истину, ловац заблагодари Богу што му је послао монаха, који га је уразио и открио му пут смирености».

Старац је нарочито истицао да се пут светитеља састојао у томе да, смиравајући себе, свој ум очисте од сваког маштања.

„Иако су чинили чуда, светитељи су говорили: »Ја ћу се мучити у аду«. Они су кроз опит дошли до сазнања о следећем: ако душа осуди себе на адске муке, али се и даље чврсто узда у Божије милосрђе, Божија сила ће испунити душу и Дух Свети ће јој јасно сведочити о спасењу. Самоосуђивањем душа се смирава и у њој нема више никаквих помисли, већ чистим умом стоји пред Богом.

То је духовна мудрост».

†

Човек гвозденим сврдлом буши земљу, да би се докопао нафте, и постиже свој циљ. Разумом, пак, човек буши небо, да би се домогао Божанског огња, али, Бог га одбацује због његове гордости.

Божанствена сагледавања дају се човеку не онда кад он баш њих постави себи за циљ, већ када душа сиђе у ад покајања и заиста осети да је гора од сваке твари. Сагледавања која се постижу напором разума, нису права сагледања, већ „умишљена”. Кад се ово умишљено прими као истинито, у души се ствара такво стање, које спречава саму могућност деловања благодати, тј. правог сагледавања.

Међутим, при благодатном сагледавању откривају се ствари које превазилазе и најбогатију творачку уобразиљу, као што говори апостол Павле: *Што око не виде и ухо не чу, и у срце човеку не дође* (1.Кор.2,9). Када се човек, попут апостола, под утицајем благодати узнесе до виђења Божанске Светлости, он после

богословствује, „беседећи” о ономе што је видео и сазнао. Право богословље не сачињавају досетке ум-разума, нити је оно резултат критичког истраживања, него казивање о оном бићу у које је човек био уведен дејством Светог Духа. При томе се понекад даје и реч, а понекад се тешко налазе прикладни појмови и одговарајући изрази, којима би се бар унеколико изразило оно што је изнад свих земаљских образа и појмова. Додуше, упркос ових тешкоћа као и неизбежности различитих форми изражавања, онај ко је **познао**, он ће и у друкчије реченом препознати и одвојити истинско сагледавање од маштарског разумског домишљања, ма како оно било генијално.

VII О ПРОЗОРЉИВОСТИ И ЊЕНИМ ОБЛИЦИМА

Затворивши прилазе свога срца и поставивши као стражу ум, ослобођен од маштања и размишљања, али наоружан молитвом и именом Исуса Христа, подвижник ступа у борбу са свим утицајима и помислима који навиру споља. У томе се састоји суштина умног трезвљења. Његов циљ је - борба са страстима. Победа над страстима достиже се, у ширем смислу речи, кроз испуњавање Христових заповести. Али, ми ћемо се овде осврнути на један посебан облик аскетског трезвљења, које почиње тек пошто подвижник пређе извесне ступњеве духовног развитка, тј. остави први облик маштарске молитве, затим и други њен облик, пошто се кроз опитно искуство увери у његово несавршенство.

Чување ума и срца од сваковрсних помисли изискује дугу, веома тешку и танану борбу. Живећи усред бескрајног мноштва најразличитијих спољашњих утицаја и утисака, човек, услед њиховог непрестаног смењивања, не може да разазна ни њихову врсту, ни моћ. Али, подвижник, у свом умном безмолвију, у свом одвајању од свега спољашњег, у даноноћној тежњи да број спољашњих утисака сведе на најмању меру, клонећи се при томе радозналост посматрања спољашњег света, сваковрсних и непотребних разговора и читања књига, свим силама скреће пажњу на своје унутрашње биће, и тамо ступа у **двобој** са помислима. Само на овакав начин се може препознати врста и моћ помисли, која је понекад колосална. Човек са недовољном унутрашњом пажњом врло лако пада под утицај помисли и постаје њен роб. Опредељивањем своје воље за помисао, човек се духовно уподобљава, чак поистовећује са духом, чија се енергија садржи у помисли. Повевши се за страсном мишљу, која је врло често последица демонских деловања, човек постаје оруђе демонских дејстава.

Ум, који се дубоко моли, понекад осећа да се споља приближује неки дух, али ако се молитвена пажња није нарушила,

он одлази неприхваћен, тако да после молитве човек не може да каже, ко је био и ради чега је долазио.

Понекад се при дубљој молитви догађа нешто тешко објашњиво. Око ума пролазе светлосне појаве, које настоје да на себе привуку пажњу ума. Ако их ум не удостоји своје пажње оне као да говоре: „Ја ти доносим мудрост и разумевање, и ако ме одмах не примиш, може се десити да ме никад више не видиш”. Али, искусни ум **никако** не обраћа пажњу на њих, и оне одлазе не само неприхваћене него и незапажене. Ум не зна сигурно чак ни то, да ли је то био зао дух или добар ангео. Међутим, он из искуства зна, да ће, ако задржи пажњу на принесеној му блиставој мисли, изгубити молитву, те ће је са великим трудом после тражити. Искуство је показало да се за време молитве не треба задржавати чак ни на оним, наизглед добрим, мислима, зато што ће се том приликом ум неизбежно срести са другим помислима. Из тога, како вели старац, он „неће изаћи чист”. Губитак чисте молитве је губитак који се ничим не може надокнадити.

Војујући за своју слободу, подвижник води тешку борбу са помислима. Исправну представу о томе може да има само онај ко је и сам нешто слично искусио. У овој унутрашњој борби и непосредном одбијању помисли, при чему душа неискусног новајлије може често да претрпи и понеки пораз, док понекад, опет, односи и победу, подвижник има могућности да изучава карактер помисли до највећих танчина, тако да он, иако предложени грех не претвара у дело, неупоредиво дубље и тачније сазнаје дејство (енергију) сваке страсти, него онај ко је њоме опседнут. Последњи може у себи и другима, на себи и на другима да посматра утицај енергије једне или друге страсти, али да би дошао до дубљег њеног познања, неизоставно треба да дође до тог духовног ступња, на коме се налази онај који се моли по трећем начину (молитве), и који сваку страст запажа у самом њеном зачетку.

Познавање страсти које се стиче путем њиховог савладавања, доводи до прозорљивости из искуства. Али овде ваља нагласити, да прозорљивост стечена кроз опит дуге борбе са страстима, никада не може бити тако савршена, као она која се јавља као дар нарочитог дејства благодати. Помоћу прве, тј. опитне прозорљивости одређена духовна стања човека препознају се по извесним покретима, изразу лица, појединим речима, начину ћутања или разговора, психолошкој атмосфери коју човек ствара. Па ипак, о човеку се најпоузданије може судити по разговору са њим, јер се у његовим речима пројављују величина правога духовног опита, као и оно што је последица само спољашњег знања. Друга, пак, тј. благодатна прозорљивост све сазнаје кроз молитву и нема потребе за непосредним присуством човека.

У процесу дуготрајне унутрашње борбе подвижник се сусреће са три вида прозорљивости: првим, који проистиче из природне интуиције која је код неких људи појачана услед испосничког живота; другим - који је последица демонског деловања, и трећим - који је дар благодати.

Први вид може за богобојажљивог и смиреног човека бити врло користан и може бити искоришћен на добар начин, будући да потпомаже тананије испуњавање Христових заповести у односу према ближњем. За гордог и страсног човека овај облик прозорљивости је штетан, јер умножава поводе за страсти и пружа веће могућности за њихово задовољавање.

Други вид је веома опасан за оне који га усвајају, јер пре или после доводи до болесног поремећаја свих човекових душевних и духовних моћи, унаказујући и сам његов лик.

Трећи вид је спојен са великом одговорношћу и извор је многих духовних страдања за онога који њиме располаже. Гордом човеку он се уопште не даје.

Сва три поменута вида прозорљивости причињавају страдања. Код првог вида, тј. природне интуиције, страдања се јављају као последица појачане осетљивости нервно-психичког апарата. Код другог, страдања настају услед опште рушилачког, разарајућег карактера демонских деловања, што се често покаже тек пошто прође дужи период времена. Премда ова врста прозорљивости понекад и омогућава да се „прочита” нечија мисао, ипак, при свему томе, овај облик прозорљивости нема приступа дубинама унутарњег човека. Нешто поузданије ова прозорљивост се пројављује у односу према спољашњим збивањима. Онима који је усвајају даје повода да се наслађују славољубљем.

Права духовна прозорљивост јесте дар благодати. Овој прозорљивости се откривају дубине човечије душе, често скривене и од самог човека. Ова прозорљивост нема у себи ничег психопатолошког и наноси страдања онима који је поседују само због тога, што је, као Божији дар, пуна љубави, а њој се пружа прилика да гледа углавном човекову „унакаженост и униженост”. То је страдање љубави. Они који поседују овај дар, никада не желе да га задрже. Њима је туђе свако разметање и славољубље.

У нашем горњем излагању нарочиту пажњу смо поклонили оном виду прозорљивости који проистиче из опита. Свети оци га називају даром расуђивања и сматрају га вишим аскетским достигнућем. Његова суштина састоји се, са једне стране, у спо-

собности распознавања узрока ове или оне духовне појаве, тј. да ли је она дело благодати или, пак, демонског утицаја, или је, најзад, иманентна човековом природном развоју, а са друге стране, у познавању поретка духовног живота, поступности духовних стања и њихове условне вредности или значаја.

Подвижници много цене овај дар, јер се он пројављује само као последица дугога опита у борби са страстима, опита великих благодатних заступништава и посета, многих искушења и демонских напада. Надаље, овај дар је драгоцен и за учитеље, јер непријатељ воли да узима на себе лик ангела светлости и само малом броју полази за руком да га јасно распознају.

Познати су нам неки случајеви када је блажени старац Силуан молитвом прозирао „оно што је удаљено као да је сасвим близу”, или будућност човеку, или када су му се откривале дубоке тајне човечије душе, што би могли посведочити многи који су то искусили на себи и који су још „међу живима”. Али, он не само што није тежио томе, већ томе уопште није придавао већи значај. Његова душа била је обузета састрадалним односом према свету, он је био усредсређен на молитву за свет, и у свом духовном бићу је ову љубав сматрао драгоценијом од свега.

Често општење са блаженим старцем омогућило нам је да се уверимо да је познавао тајне духа, због чега је доиста био „поуздан учитељ”. После оних изузетних, и у историји Цркве ретких благодатних посета, којих се удостојио, после скоро полувековног истрајног подвижничког живота, после извесних грешки које је претрпео у току прве половине свог дугог подвижничког живота, старац је дошао до такве мере познања и до таквог степена савршенства да му је омогућено да послужи као сигуран ослонац другима.

Он је познавао хијерархију духовних стања, тј. процес духовног узрастања, што је веома важно и понекад чак и неопходно за постизање успеха без саплитања. Није ретка појава у духовном животу монаха као и мирјана, да се наруши или поремети ова хијерархија. То су они случајеви када извесно духовно стање или аскетско делање задовољава човека, и он се одриче од даљег степена на том путу, сматрајући то ново стање нижим од ранијег, чиме поставља границу даљем усавршавању.

Старац је опитно упознао духовни пут. Тврдио је да постоје три суштинска ступња духовног пута: први - добијање благодати, други - њено губљење, и трећи - враћање благодати или њено поновно стицање кроз подвиг смирења. Многи добијају благодат, и то не само људи у Цркви, већ и они који су изван ње, јер Господ

не гледа на лице. Али, нико не може да сачува прву благодат, и врло је мали број оних који је поново стичу. Онај ко не познаје ову другу етапу, тј. ко није опитно прошао кроз подвиг враћања благодати, у ствари и нема право духовно знање.

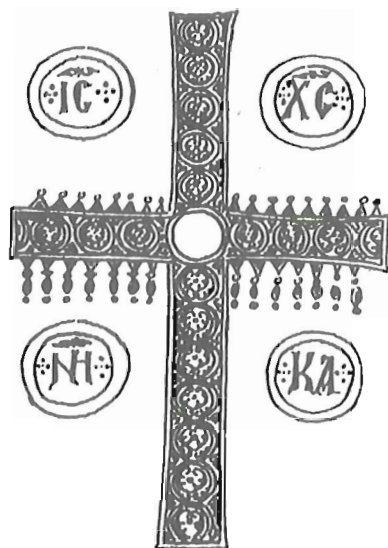
Старац Силуан је поред богатог унутрашњег личног искуства и теоријски био добро упућен у аскетску литературу отаца Цркве. По Божијем дару, он не само да је био веран предању Цркве, него је и у себи самом поновио опит великих отаца.

Он је врло мало читао и није ни волео да чита, јер му је процес читања ометао молитву. Али је, зато, волео да слуша кад му се чита, јер је тако могао да, не прекидајући Исусову молитву, обрати пажњу на оно што се чита. Слушао је читање „поученија” за време ноћних богослужења у Цркви, а понешто је читао у својој келији. Много је научио кроз живи разговор са другим светогорским подвижницима, међу којима је било много изванредно даровитих. Тридесетих година често је посећивао свога друга, схимонаха Касијана, који је тада живео близу манастира у „Кипарисима”. Отац Касијан је волео и много ценио старца, радовао се његовим посетама и са задовољством му читао. Старац је добро запамтио многе одељке из светоотачких списа, чему је допринела и истоветност искуства. Памтити духовно веома је тешко зато што је у духовном животу врло мало спољашњих израза, образаца, на које би се вештаствено сећање могло ослонити. Није ли управо зато свезнајући Господ Своје учење о тајнама Царства преносио народу путем слика из живота и преко прича? Могућ је један сурогат духовног знања, који се постиже кроз „спољашње учење”, што запажамо код људи са већим интелектуалним искуством. Међутим, истински схватити учење светих отаца може само онај ко је и сам све одстрадао, коме је свише било дато да опитно позна тајне духовног света.

Овај „прост” човек је кроз своју дугу борбу стекао велико знање о методима и средствима подвижништва. Ово знање га је, уз сву његову духовну силу, учинило, са једне стране, унутрашње слободним од робовања форми, а са друге стране, избавило од лутања по туђим стазама недоумица и неразумевања онога што се збива.

Паралелно са јединим истинитим путем пружају се и многе странпутице. Пред умним погледом подвижника појављују се многе замршене области које су туђе хришћанству, и међу којима се не може разабрати, уколико у њему нема Божанске светлости. Удостојивши се да у Духу Светом угледа Христа, будући Духом Светим уздигнут до виђења нестворене светлости, старац је у себи носио ту светлост, и зато је са изванредном проницљивошћу могао да распознаје праву истину од оних образина и при-

видних истина, са којима се човек неизбежно сусреће на свом духовном путу.

VIII
О НЕСТВОРЕНОЈ БОЖАНСКОЈ СВЕТОСТИ
И ОБЛИЦИМА ЊЕНОГ САГЛЕДАВАЊА

По својој природи нестворена, Божанска светлост јесте нешто потпуно различито од физичке светлости. Сагледавање ове светлости у човеку рађа осећање живог Бога, које обухвата целог човека, невештаствено осећање - Невештаственога, осећање умно, али не и разумско, које неодољивом снагом и у исто време на један неизрециво и непојмљиво опрезан начин преноси човека у један други свет, тако да он не може уловити тренутак када се то збило, нити он тада зна да ли је у телу или изван њега. Међутим, том приликом он је тако свестан себе, тако стварно, снажно и дубоко, као никада у обичном животу, и у исто време заборавља и свет и себе, усхићен сладошћу Божије љубави. Својим духом он види Невидљивог, дише Њиме, сав је у Њему.

Ово надмислено свепрожимајуће осећање живог Бога пропраћено је виђењем светлости, али светлости која је по својој природи различита од физичке светлости. Човек се тада налази у светлости и уподобљава се светлости коју сагледава, одуховљује се њом, и не види и не осећа нити своју властиту вештаственост, нити вештаственост света који га окружава.

Виђење се јавља на један несхватљив начин и у неочекиваном тренутку. Оно не долази ни споља ни изнутра, али оно на чудесан начин прожима и обухвата дух човека, узносећи га у царство Божанске светлости. Човек при том не може рећи да ли је био у екстази, тј. душом изван тела, јер ни повратак у тело није опазио. Али у свему томе нема ничег патолошког.

Бог дејствује, а човек прима. Он тада не зна ни за време, ни за простор, ни за рађање, ни за смрт, ни за пол, ни за узраст, нити пак за социјални или хијерархијски положај, нити за било какве друге услове и односе овоземаљског живота.

Дошао је Господ, Беспочетни Началник и Светлост живота да милостиво посети душу која се каје.

Сагледавање Божанске светлости не зависи од спољашњих околности. Она може да се сагледава и у ноћном мраку, и при дневној светлости. Благовољење Божије понекад посећује човека на такав начин да се не губи свест о телу нити о спољашњем свету. Човек тада може да остане отворених очију, а да истовремено види две светлости: светлост физичку и светлост Божанску. То је оно што свети оци називају - виђење **природним** очима. Међутим, то не значи да је акт виђења Божанске светлости сличан обичном психо-физиолошком процесу телесног виђења, тј. не значи да Божанска светлост, слично физичкој - без обзира какву научну теорију светлости иначе заступали - изазива изванредан надражај оптичког нерва, што затим прелази у психолошки процес виђења, будући да је Божанска светлост **друкчије** природе. То је светлост ума, светлост духа, светлост љубави, светлост живота.

Природна светлост у физичком свету служи као слика Божанске светлости. Као што је виђење предмета који нас окружују могуће само при светлости (ако је светлост мала, тада око једва може да разликује предмете, а ако је светлост јача, тада их види боље и, најзад при потпуној светлости виђење достиже извесну пуноту) тако је и у духовном свету свако истинско виђење могуће **само** при Божанској светлости. Међутим, ова светлост не даје се човеку у подједнакој мери. Вера је светлост, али мала, нада је такође светлост, али не потпуна. Савршена светлост је - љубав.

Нестворена светлост попут сунца обасјава духовни свет и омогућава виђење духовних путева који се на други начин не могу видети. Без ове светлости човек не може ни разумети, ни сагледавати, а још мање испуњавати Христове заповести, јер пребива у мраку. Нестворена светлост доноси вечни живот и силу Божанске љубави, или, тачније речено: она сама је вечни живот и Божанска љубав.

Онај ко није са силом и осведочењем сагледавао нестворену светлост, није достигао право сагледавање. Онај ко се усуди да се пре виђења нестворене светлости смело, „властитим умом“, пружа на сагледавање тајни духа, не само што их не види, него себи и пут затвара ка њима. Он ће видети само маске и привиде истине, који су плод његове уобразиље, или, пак, који долазе од демонских маштања.

Право сагледавање долази свише тихо и без напора. Духовно сагледавање није исто што и апстрактно, интелектуално. Оно је квалитативно **друкчије**. То је светлост живота која је дар Божијег благовољења, и органски пут који води к њој, није расуђивање, већ - покајање.

Божанска светлост је - вечни живот, Царство Божије, нестворена енергија Божанства. Она се не садржи у тварној природи човека. Пошто је друкчије природе, ми је не можемо **раскрити** у себи никаквим аскетским средствима, већ нам она долази искључиво као дар Божијег милосрђа.

Једном смо упитали старца на који начин човек до овог сазнања може доћи кроз властито искуство? Блажени старац је сматрао да у случају кад се Бог јавља у великој светлости не може бити сумње у то да је то Сам Господ, Творац и Сведржитељ. Али, онај ко се удостојио да сагледа само малу светлост, ако не буде полазио од вере у сведочанство оца Цркве, већ само од свога опита, не може јасно да позна да је ова светлост друкчије природе у односу на душу, и за њега као пут за ово познање може да послужи само даљи опит поновљених посета и напуштања, које ће га научити да разликује Божанско деловање од природно-људског.

Ако молитва човека први пут прелази у виђење нестворене светлости, онда је оно што он тада сагледава и доживљава за њега нешто потпуно ново и необично, и он ништа не схвата. Он осећа да су се границе његовог бића неизмерно **прошириле**, да га светлост која се јавља преводи из смрти у живот. Величанственост доживљаја, пак, запањује га и у исто време збуњује, и тек после поновљених посета он почиње да схвата Божији дар. За време виђења и после њега душа бива испуњена дубоким миром и сладосном љубављу Божијом. Она не тежи више ни за чим: нити за славом, нити богатством, нити било каквом земаљском срећом, па ни животом. Све јој се то чини ништавним, јер је сва „устремљена“ ка живој бесконачности - Христу, у коме нема ни почетка, ни краја, ни таме, ни смрти.

Од горе поменута два начина сагледавања старац је више ценио онај када се „свет потпуно заборавља“, тј. када је човеков ум за време молитве потпуно слободан од свих слика света и узнесен у област бесконачне светлости. Јер, кроз овакво виђење јасније се откривају тајне „будућег века“. У оваквом стању душа стварно преживљава своје сједињење са Божанским животом, истински доживљава долазак Бога о коме људски језик не може говорити. Када се из човеку непознатих разлога виђење заврши, исто тако независно од његове воље као што је и отпочело, душа полако почиње да опажа спољашњи свет, и тиху радост Божије љубави прожима танана сета, зато што душа поново види светлост физичког сунца.

Човек је образ Божији, али се поставља питање: шта у њему сачињава образ Божији? Или пак, у чему се садржи тај образ? Да ли у телу? Да ли у психичкој или психофизичкој грађи човека? Да ли у тројности његових душевних сила и пројава?... Одговор на ово питање је веома сложен. Извесна преламања и одблесци Божијег образа нису искључени у свему набројаном, но најбитније се састоји у томе да је човек **образ бића**. Тварно биће по дару Божијег милосрђа приопштава се нетварном и беспочетном бићу... Како је то могуће? То је исто тако необјашњиво и недокучиво, као и тајна стварања света „ни из чега”. Па ипак, по благовољењу Оца небеског човек који је саздан „по образу и подобију”, удостојен је способности да прима обожење, тј. да постане причасник Божанског живота, да стекне Божанско обличје бића, да постане бог по благодати.

Човек **прима** обожење, тј. у акту обожења Бог је начело које дела, а човек - које прима. Ипак, ово примање није стање пасивности, будући да се акт обожења човека може вршити само уз његов слободан пристанак. У противном ишчезава и сама могућност обожења. У томе је суштинска разлика између почетног акта стварања „ни из чега” и његовог завршног стаупња - обожења разумне твари.

Ако је велика тајна стварања света недокучива, онда је тајна стварања вечних богова још бескрајно величанственија. Ако је сав живот који нас окружује чудо које поражава својом величанственошћу, онда је Божанствено чудо које се збива са човеком који улази у свет Несаздане светлости, несравњиво дубље и веће.

За сваког човека који се задржи на факту свог бића, тај факт биће предмет великог дивљења. Догађало нам се да сретнемо људе који су се, узносећи се у умну сферу, својствену човеку по природи, дивили њеној светозарној величанствености, али кад се човек дејством Божијим уводи у свет Нестворене светлости, тада његово „**дивљење Богу**” достиже размере неизрецивости, и он не може наћи ни речи, ни начина, ни уздаха захвалности.

О богоподобном бестрашћу

Нестворена светлост која исходи од бестрасног Бога својим јављањем саопштава (предаје) човеку богоподобно бестрашће које и јесте коначни циљ хришћанског подвига.

Али, поставља се питање: шта је бестрашће? По своме језичком облику, то је негативан појам. Није ли оно негативно и по своме реалном значењу? Не означава ли оно свлачење (занемари-

вање) бића? Не. Хришћанско бестрашће није свлачење бића, већ облачење (ширење) у нови, свети, вечни живот, тј. у Бога. Апостол Павле каже: ...зато што нећемо да се свучемо, него да се још обучемо, да би живот прогутао оно што је смртно (2. Кор. 5,4).

У својој тежњи ка бестрашћу, православни подвижник стреми ка живом и правом општењу са Богом, који је бестрастан.

Бестрашће Бога није нешто мртво-статично. Њему није својствено неучествовање у животу света и човека. Бестрашће Бога не значи одсуство покрета, састрадавања и љубави у Њему. Али, чим изговоримо ове речи, у нашој свести ови појмови одмах искрсавају у њиховој емпиријској ограничености, и тада се ствара низ недоумица. Покрет, састрадавање, љубав и слично - не уноси ли све то једну условност у биће Бога? Зар овим не приписујемо Богу антропоморфизам који је Њега недостојан.

Бог је сав - живот, сав - љубав. Бог је светлост у којој нема никакве таме, тј. таме страдања у смислу разарања и умирања, мрака незнања, небића или зла, мрака непревладаних унутрашњих несавршенства и противречности, провалија или располућености бића. Бог је жив, динамичан, премда је динамика Божанског живота - бесконачна и беспочетна пунота бића која искључује сваки теогонијски процес.

Бог је бестрасан, али није равнодушан према животу твари. Бог воли, жели, саосећа, радује се, али све то не уноси у Његово биће разарање, условност, **страсти**. Бог промишља о Своме саздању до најмањих ситница са математичком тачношћу. Он спасава, као Отац, као Пријатељ. Он теши као Мајка, најнепосредније учествује у читавој историји човечанства, у животу сваког човека. Међутим, овим учествовањем не уноси се никаква измена, нити колебање нити поступност процеса у само Божанско Биће.

Бог доживљава сву трагедију света, но то не значи да се и у Самом Богу такође одиграва трагедија, или да настаје сукоб као последица некаквог Његовог властитог несавршенства или не-савладане таме у Њему Самом.

Бог воли свет, делује у њему, долази у свет и оваплоћује се, страда и чак умире по телу, али и даље остаје неизмењив у Своме надсветском бићу. Све ово Он чини исто тако бестрасно, као што беспросторно и целосно обухвата у Својој вечности све просторе и све развојне процесе тварног бића. Статички и динамички моменти у Богу сачињавају јединство које не допушта да се на Његово биће примењују наши подељени појмови.

Тежећи богоподобном бестрашћу, православни подвижник не схвата то бестрашће као неку „хладну равнодушност”, као неко „занемаривање призрачног бића”, или, пак, као сагледавање „с оне стране добра и зла”, већ као живот у Светом Духу.

Бестрасан човек је пун љубави, самилости, саосећања, премда све то произилази од Бога, који дејствује у њему. Бестрашће би се могло одредити као „стицање Светог Духа”, као Христос који живи у нама. Бестрашће је светлост новог живота, која у човеку рађа нова света осећања, нове Божанствене мисли, нову светлост вечног разума.

Свети оци Цркве схватају бестрашће као „васкрсење душе пре општег васкрсења мртвих” (Ј. Лествичник), као „достизање бескрајне бескрајности” (Ава Таласије, 1, 56).

Ево органског пута ка бестрашћу:

Вера (не као логичко убеђење, већ као осећање живог Бога), од које се рађа страх од Божијег суда, од страха се рађа покајање, од покајања - молитва, исповест, сузе. Покајање, молитва и сузе, умножавајући се и продубљујући се, доводе до делимичног ослобођења од страсти, од чега се рађа нада. Нада умножава подвижнички труд, молитву и сузе, утаначава и продубљује осећање греха, услед чега расте и страх, који прелази у најдубље покајање, које привлачи Божије милосрђе, и душа се удостојава благодати Светог Духа, испуњене светлошћу Божанске љубави.

И вера је љубав, али мала, и нада је љубав, али није савршена. Кад год се душа уздиже од мање мере љубави ка већој, неизбежно пролази кроз страх. Љубав, међутим, изгони страх, али се страх изгнан малом љубављу, при уздизању душе ка већој љубави, поново рађа и поново савлађује љубављу. Само савршена љубав, по сведочанству великога апостола љубави⁵⁾, потпуно изгони страх, тј. онај страх који мучи.

Постоји други страх Божији, који не познаје мучење, већ радост, и дах свете вечности. Говорећи о овом страху, који човека не оставља у границама земаљског бића, старац је рекао:

„Пред Богом морамо живети у страху и љубави. У страху због тога да не бисмо жалостили Господа ружним помислима, а у љубави зато што је Господ љубав”.

Умно тиховање православног монаха органски израста из дубоког покајања и тежње за испуњавањем Христових заповес-

⁵⁾ Свети Јован Богослов, јеванђелист.

ти. Оно никако није неки извештачени додатак духовном животу ареопагитског богословља. Богословске поставке „Ареопагита” не противрече резултатима безмолвија. Оне се на неки начин узајамно додирују и подударују. Међутим, сматрамо неопходним да укажемо на веома битан моменат, наиме, да суштина умног тиховања (безмолвија) није у апстрактној философији апофатичког богословља, већ у покајању и борби са „законом греховним” који дејствује у нама (Рим.7,23). Управо у том стремљењу да се Христове заповести учине јединственим и врховним законом нашег вечног бића, човек спознаје **недокучивост** Божанства, и управо на томе путу његов дух се ослобађа свих представа света, излазећи изван света.

Ово последње дешава се када човек дубоко спозна да је „гори од сваке твари”.

О мраку занемаривања

Бог је светлост у којој нема никакве таме и увек се јавља у светлости и као светлост. Али, при вршењу „занатске” умне молитве, подвижничкова душа се сусреће са мраком посебне врсте, који би изражен речима могао да изгледа као противречност и парадокс, као и уопште многа друга питања из области хришћанског духовног опита. Ова противречност, са једне стране, проистиче из природе самога опита, а са друге, пак, стране, зависи од места или тачке гледишта с које се посматра и опредељује догађај.

Подвижничкова душа погружава се у овај мрак, када се он актом воље и помоћу специјалних аскетских метода ослобађа свих представа и уображења видљивих предмета као и разумског умовања и поимања, тј. када он „заустави” ум и уобразиљу. Зато би се овај акт могао назвати „мраком занемаривања”. Ову, пак, молитву обично називају „занатском”, јер се она врши по специјалној методи.

Кад бисмо хтели да одредимо духовно „место” овога мрака, тада бисмо рекли да се налази на граници појављивања нестворене светлости. Међутим, када се умна молитва врши без потребног покајања и молитвене устремљености ка Богу, душа, ослобођена од свих представа, неколико тренутака може да обитава у том мраку занемаривања, а да при том не види Бога, јер у томе мраку самом по себи, још нема Бога.

Налазећи се у мраку занемаривања, ум осећа својеврсну насладу и спокојство. Ако се он тада окрене самом себи, моћи ће

да осети нешто слично светлости, али то још није нестворена светлост Божанства, већ природно својство ума, створеног по Божијем образу. Ово сагледавање - као искорак из временог - приближава ум познању непролазног, чинећи човека поседником новог познања, иако још апстрактног. Тешко, пак, ономе ко ову мудрост прими као познање истинског Бога и ово сагледавање као приопштење Божанском бићу; тешко, зато што у таквом случају мрак занемаривања, пошто се налази на границама истинског боговиђења, постаје непрозирни застор и чврст зид, који одваја Бога више него мрак буђења грубих страсти, мрак очигледних ђаволских саблазни, или, мрак губљења благодати и богоостављености; тешко, зато што би то значило пасти у „прелест”, јер у мраку занемаривања још нема Бога. Бог се јавља у светлости и као светлост.

Сматрамо ли наше рационално познање и рефлексивно сазнање светлошћу, онда, у извесном смислу, можемо говорити о „мраку боговиђења”, јер се оно не може објаснити у рационалним појмовима, зато што нашем уму Бог остаје недокучив и непостижан. Додуше, израз „мрак боговиђења” је сасвим услован, јер је Бог Светлост, у којој нема таме, и јавља се увек као светлост, и Својим јављањем уводи човека у светлост вечног Божанског бића.

Дејство Божанске светлости у грешном човеку спаљује страсти, и зато у извесним периодима ову светлост човек може осећати као огањ који сажиже. Кроз овај огањ неизбежно пролази сваки хришћанин-подвижник, који жели да живи побожно.

†

Мрак занемаривања није једино „место” где сија нестворена светлост Божанства. Бог може да се јави сваком човеку, на свим његовим путевима, чак и Својим гониоцима. Истина, Својим јављањем, Он уздиже човека из овога света, и у овом смислу такође долази до обнажења или занемаривања чулних представа и разумских појмова, али то ће бити други поредак и друга поступност. Онај коме Бог благоволи да открије Своју светлост више се неће преластити природном светлошћу свог ума. Јер, до обмане о којој смо раније говорили долази само тада, када човек, пре но што му се јави нестворена светлост, помоћу аскетских упражњавања достиже мрак занемаривања и када уздајући се у себе не следи поуке отаца.

Када светлост која се појавила поново напусти човека, душа тугује за њом и жудно је тражи свим могућим средствима ко-

ја може наћи и која препоручују оци Цркве. Једно од тих средстава је занатска умна молитва. Прибегавање овој аскетској уметности је потпуно оправдано, што је доказано вековним искуством. Али, не треба прецењивати њен значај, иако је такође неразумно одбацити је, као што то чине многи неiskusни. Овај занатски метод није неопходан за спасење. Он је само помоћно средство у случајевима када дејство благодати, која без напора сједињује срце са умом, ослаби. Тада ово сједињење човек тражи властитим напором.

Нормалну занатску молитву мора да прати позитивни садржај, и она треба да исходи из осећања покајања и устремљености ка Богу. Ако тога нема, онда у њој остаје само негативно аскетско дејство, које само по себи не може бити циљ, већ само средство у нашем емпиријском стању грехопада и робовања страстима, тј. онда када грех који живи у нама постане скоро закон нашег земаљског бића.

Овде ћемо поновити оно што смо рекли малопре: православно безмолвије није неки вештачки додаток животу „ареопагистичке апофатике”. Не. Оно извире из дубоког покајања. У његовој основи, по речима старца, лежи Христова заповест: *Љуби Господа Бога свог свим срцем својим, и свом душом својом, и свом снагом својом, и свим умом својим* (Лк.10,27). Апофатика аскетског занемаривања стиче се тражењем живога Бога „кога душа зна”, тражењем слободе ума од свих представа света, како би душа стајала пред Богом у пуности љубави, лицем у Лице, чистим умом у чистој срдачној молитви. То је првенствено молитва, а не разумска философска анализа.

†

Старац је волео занатско безмолвије и стално му је прибегавао. До њега је лако долазио, зато што се његова срдачна молитва никада није прекидала, откако је овај дар добио од Мајке Божије.

Занатској умној молитви, као погодан спољашњи услов, помаже потпуно уклањање свих чулних надражаја, значи, пре свега - мрак и тишина. И старац је, као и сви безмолвници, морао да тражи ове спољашње услове. Овде ћемо изнети неке појединости из његовог живота. Када је био још сразмерно млад, „измолио” је од игумана благослов да ради безмолвија оде у Стари Русик и тамо направи засебну малу „колибу” (5 мин. хода на југоисток). Тамо је примио и оца Стратоника. Но овде се није дуго задржао и поново се вратио у манастир где му је додељена дужност економа. Ту би се затварао у своју келију, будилник склањао дубоко у орман, да му не би сметало његово откуцавање, а понекад би

своју дебелу вунену монашку капу натукао тако да су му биле покривене очи и уши. Када му је поверена дужност магационера - магацин се налазио ван манастира - тада је у пространом магацину удесио за себе један удобан кутак подесан за безмолвије и ту проводио ноћи, долазећи у храм на јутрење, које је почињало по отварању манастирске капије. У магацину се још више прехладио и много је патио од реуме. Последњих година живота болест га је приморала да зими не напушта келију која се налазила у самом манастиру и коју би он добро загревао. Та његова келија налазила се на истом спрату, где је била и келија игумана. Ноћу би често улазио у другу малу келију, која му је уједно служила као остава за дрва. Она се налазила на истом спрату, у низу истих таквих келија, које су после смањења броја братије претворене у дрварнике. То је било у пустом и дубоком ходнику са изузетно дебелим каменим зидовима. У тој каменој одаји он је пронашао велику самоћу, пуну тишину и мрак.

За површног посматрача старац је до краја свога живота остао „обичан” човек. Живео је као што живи уопште сваки добар монах: испуњавао је послушања, био уздржљив у свему, држао манастирске уставе и поретке, причешћивао се два пута недељно, а за време поста три пута недељно. Његов рад у магацину није био тежак, а према његовој физичкој снази чак и лак. Рад му је одузимао сразмерно мало времена, иако је дању морао да буде у магацину. Увек је био спокојан и благ. Ништа није натушавало његов душевни мир, нити су страсти изобличавале његов унутрашњи или спољашњи лик. А како је био прави и искусни подвижник, умео је да прикрива свој унутрашњи живот и да живи по Господњој заповести - скривено. До краја свога живота он је остао далек светским интересима, показујући се равнодушним према стварима овога света. У дубини свога срца он је, пак, непрестано носио огањ Христове љубави.

IX О БЛАГОДАТИ И ДОГМАТСКОМ САЗНАЊУ КАО ЊЕНОМ ПЛОДУ

У списима блаженог старца непрестано се понавља реч благодат. Ради бољег разумевања правог значења ове речи, осврнућемо се овде на питање како православни монах схвата благодат.

У самој речи благодат изражена се делимично богословска идеја везана за њу, тј. за схватање њене природе: благи дар Бога, или дар доброте Божије. То је нестворена, надсветска сила (енергија) Божанства.

Човек је саздан по образу Бога-Творца. У суштини створеног бића нема ничега нествореног. Овај тварни образ Бога не може бити причастан Божанској суштини, али је обдарен способношћу да ступи у општење са нествореним Божанством кроз присаједињење Његовој благодати. И мада човек није причастан Божанској суштини, ипак кроз благодат заједничари у Божанском животу.

По православном схватању благодат, као нестворена енергија Бога, јесте „Божанство”. Човек види и осећа у себи деловање Божанске силе кад се Божанство по својој благовољењу сједини са људским бићем. Оно га тада преображава и чини боголиким не само потенцијално „по образу”, већ и актуално „по подобљу”. Благодат - Божанство освећује човека, обожује га, тј. чини га богом.

Као што смо већ рекли, Христова заповест није нека етичка норма. Она је сама у себи вечни Божански живот. Природан човек не поседује овај живот у свом тварном бићу. Зато човек не може да твори Божију вољу, тј. не може да живи по Божијој заповести ослањајући се само на сопствене силе. Ипак, њему је својствена тежња ка Богу и блаженом вечном животу. Та тежња би остала само тежња без могућности реалног остварења кад у

сусрет не би дошла Божанска сила - благодат, која сама у себи и јесте оно што се тражи, тј. вечни Божански живот.

Хришћански аскета опитно сазнаје да благодат по своме деловању може бити само Божанског порекла, као и то да ова сила не постоји у самој природи човека. Надаље, он кроз опит стиче уверење да не тражи само човек Бога, већ и Сам Бог тражи човека, и то у неупоредиво већој мери. Бог непрестано тражи човека, и зато чим човек само испољи тежњу ка добру и његовом остварењу, благодат га већ сусреће. Међутим, дејства и утицаји благодати ниуколико не зависе од човекове воље. Благодат долази и одлази према вољи ничим ограниченог, апсолутно слободног Бога. Ма шта чинио, човек сам, без Божијег благовољења, остаје изван правог живота, изван Божанствене светлости, у „најкрајњој тами”.

Сазнавши ово из властитог искуства, православни монах поставља као врховни циљ свога живота - стицање благодати Светога Духа.

СТИЦАЊЕ БЛАГОДАТИ БИЛО ЈЕ И ЗА СТАРЦА СИЛУАНА ЦЕНТРАЛНО ПИТАЊЕ ЖИВОТА. То је сведочила његова непрестана тежња ка њој, као и непрестани разговори о томе како се она стиче и због чега се губи.

Ослањајући се на чињенице које нам пружа историја Цркве као и општење са многим подвижницима, дошли смо до закључка да они који су се удостојили великих посета и виђења, усвајају опит благодати много дубље тек после дугогодишњег подвижничтва. Тада овај опит добија форму духовног знања, што бисмо ми радије одредили као догматско сазнање, али не у академском смислу ове речи.

Историјски опит Цркве, у који убрајамо свете апостоле и велике оце древног и новијег доба, сведочи о томе да је за то потребно најмање 15 година. Тако је апостол Павле своју прву посланицу Солуњанима написао отприлике 15 година након што му се Господ јавио на путу за Дамаск. Код многих овај период траје и дуже: 20, 25, 30, па и више година. Јеванђелисти и други апостоли написали су своја сведочанства и посланице тек много година по Вознесењу Господа. Свети оци казивали су о својим виђењима и своме опиту најчешће при крају свога подвижничког пута. У животу старца Силуана, као што видимо, требало је да прође више од 30 година, па да писмено обликује свој опит као једно целовито и зрело догматско сазнање. Тако је дуготрајан процес усвајања благодати.

Догматско сазнање које овде имамо у виду, рађа се из духовног опита, независно од разумске делатности нашега ума. Изражавање опита код светитеља није нека схоластичка конструкција, него је - отварање душе. Реч о Богу и животу у Њему долази без умовања, просто: сама се рађа у души.

Подвижничко догматско сазнање није нека разумска рефлексивна о доживљеном унутрашњем опиту, што би иначе било психолошки природно. Подвижници се клоне путева разума, јер разумска рефлексивна не само што умањује интензитет сагледавања Светлости, већ прекраћује право сагледавање. Тада душа то не у мрак, остајући само на уопштеном рационалном знању, лишеном животворне снаге.

Каква је корист расуђивати о природи благодати, а не осетити у себи њено деловање? Каква је корист красноречиво говорити о Таворској светлости, а не живети истински у њој? Каквог ли смисла има наше фино богословље о Светој Тројици, ако немамо у себи силу Оца, кротку љубав Сина и нестворену светлост Светога Духа?

Догматско сазнање схваћено као духовно знање дар је Божији, као што је уопште сваки истински живот у Богу могућ само кроз приступање Божије. Оно се ретко кад изражавало кроз изговорене или написане речи. Кад се на човека излије Божије благовољење, душа више не тежи да свој доживљај објасни кроз рационалне појмове и логичка објашњења. Душа нема никакве потребе за њима, јер она једним знањем (које је недоказиво и које и нема потребе за доказима) поуздано зна да живи у истинитом Богу. Уколико у себи још има силе - она стреми ка већој пуноти, а ако дејство Божије премашује њене силе, онда ћути у блаженој немоћи.

Немогуће је духовни опит беспрекорно изразити речима. Људска реч није у стању да у потпуности изрази живот духа. Оно што се законима логичког мишљења не може исказати и доказати, постиже се доживљајем. Бог се познаје кроз веру и живо општење. Људска, пак, реч својом условљеношћу и расплинутошћу пружа повода за мноштвуо недоумица и приговора.

Можемо поуздано тврдити да ни један светитељ не би покушавао да свој духовни опит преточи у речи кад се пред њега не би постављао задатак - поучити ближњега, те кад љубав не би рађала наду, да ће бар неко, „бар једна душа”, по речима старца, чути ову реч и, покајавши се, спасти се, већ би непрестано живот проводио у ћутању, у тој „тајни будућег века”,

Основе догматског знања стичу се без недостатка при првом опиту благодати, иако овај аспект јединственог и нераздвој-

ног духовног бића не дође одмах јасно до изражаја. То није због тога што дар Божији има недостатка у самом себи, него стога што је усвајање овога дара од стране човека повезано са дуготрајним унутрашњим процесом.

Човек, који први пут сагледава нестворену Божанску светлост, који се први пут уводи у свет вечног бића, због новине виђења и несамеривости и неспојивости тог виђења са овим светом који нас окружује, бива пренеражен недоумицом и пребива у стању блаженог дивљења. Он није у стању да то изрази речима. Он ће ћутати или говорити нешто, скоро бесмислено. Ако није призван у службу благовесника, онда ће речи које је чуо и које се не могу изразити на људском језику, сакрити у своме срцу.

Човек ће, међутим, и даље остати подложен колебањима, па и паду све док изнутра не усвоји први дар Божанске благодати. То је тако па макар дар био и велики. Диван пример (за ово) имамо у апостолу Петру. На Тавору - он се налази у блаженој недоумици, а касније, за време Христовог страдања, он се одриче. Међутим, после много година, у својој посланици, позива се на своје виђење на Тавору, као на сведочанство истине.

Дужина процеса усвајања благодати није код сваког једнака. Нормални пут усвајања благодати у општим цртама је овакав: при првом опиту Божанске посете човек бива дубоко поражен и овај доживљај увлачи читаво његово биће у унутрашњи живот, у молитву, у борбу са страстима. То је период богат осећањем срца, и изобилује тако снажним доживљавањима, да ум бива у потпуности њима обузет. Затим настаје период губљења благодати, када човеком овлада велика туга, када он у недоумици тражи узрок губљења благодати и путеве за поновно стицање Божијег дара. И тек по истеку многих година смене једног духовног стања са другим, пропраћених читањем Светог Писма и дела светих отаца, разговорима са духовним учитељима и другим подвижницима побожности, после дуге борбе са страстима, човек открива у себи светлост која му омогућава да позна путеве духа, и која долази тајно (Лк.17,20). Ово познање, које смо ми назвали догматским сазнањем, јесте унутрашњи живот у духу, а никако није неки уопштени гносеолошки чин.

†

Бог није завидљив, није самољубив, нити честољубив. Он смирено и трпељиво тражи сваког човека на свима његовим путевима. И зато свако може у извесној мери да позна Бога не само у Цркви, већ и ван ње. Али, савршено познање Бога мимо Христа или ван Христа није могуће (Мт.11,27).

Нема, изузев у Христу, ниједног другог духовног (мистичког) опита којим би човек могао да позна Божанско Биће као једну непојмљиву апсолутну Објективност у Три непојмљива апсолутна Субјекта, тј. као Тројицу једносушну у неразделиву. У Христу, пак, ово откривење, ово знање постаје светлост вечног живота, која се излива на све пројаве човековог бића.

Списи старца Силуана јасно сведоче о томе да је он без икаквих противречности живео Једним Богом у Три Лица. Једна и иста имена: Отац, Господ, Владика, Цар, Творац, Спаситељ и друга, он је у својим молитвама давао час посебно сваком Лицу Свете Тројице, час Јединству Трију Лица.

Према категоричком сведочанству старца, Божанство Исуса Христа познаје се Светим Духом. Онај ко је тако познао Христово Божанство, кроз духовни опит достиже у Њему несливено сједињење двеју природа и двеју воља. Исто тако, Духом Светим кроз духовни опит, познају се нестворена природа Божанске Светлости, као и други догмати наше вере. Међутим, овде ваља неизоставно напоменути да се догматско сазнање, стечено кроз опит благодати, квалитативно разликује од оног догматског сазнања које му је привидно, тј. по спољашности слично, које настаје као последица „вере по чувењу”, или као резултат академских студија, или, пак, из неке врсте философског убеђења, што су све уопштено-идеалне представе.

„Једно је веровати у Бога, а друго је - знати Бога”, говорио је старац.

Апстрактно-идеалне представе могу да одговарају истини бића, али и у том случају, у својој одвојености од позитивног опита благодати, оне се не показују као оно знање Бога које је у својој суштини вечни живот (Јн,17,3). Ипак, и оне су драгоцене, зато што у сваком тренутку могу човеку да послуже и на плану истинског духовног живота.

†

Богослов-интелектуалац ће о старчевим списима можда рећи: „Ја не видим овде никакво богатство богословске мисли, не видим ту догматско знање”. Он ће то рећи стога што његова духовност спада у један други план религиозног живота.

Богослов-рационалиста је заокупљен мноштвом проблема и тражи њихово решење на путу разумског умозрења. Он нема много правога религиозног опита. Његов главни опит припада сфери разума, а не живог богоопштења. Своју научну ерудицију и разумско искуство он сматра духовним богатством и цени га тако високо, да је сваки други опит у његовим очима другоразредног значаја.

Истински религиозан човек, који тежи ка живом богоопштењу и који живи у Богу, јасно види сву наивност овог заноса рационалисте. Он се чуди томе и, у извесном смислу, не схвата, како уман човек може да се задовољи својим домишљањима и разним општим конструкцијама. Рационалисти се, на пример, вековима ломе око решења проблема узајамног односа благодати и тварне слободе. Они као да заборављају да постоји други пут за решавање ових питања - пут опитног познања узајамног дејства Божије благодати и човекове слободе. Овим путем ишао је и старац Силуан. То је уопште пут Цркве. Црква је моћна и богата не својом научном ерудицијом, већ пре свега, стварним поседовањем дарова благодати. Црква живи Светим Духом, дише Њим и из факта општења зна како Он делује. Она зна, надаље, и то, како и у којим границама се пројављује човекова слобода.

Узјамна дејства благодати и слободе бескрајно су разнолика. Ова, пак, разноликост јесте последица мере или степена, или силе благодати, са једне стране, и духовног стања сваког појединог човека, са друге стране. По сведочанству отаца Цркве и старца, човек као да губи своју слободу када Господ дође у његову душу, када га Божанска Светлост **целога** обузме, када је сав у Богу. Тада се његова слобода пројављује једино у томе што се потпуно предаје Богу и више не чини ништа од себе, већ само прима оно што му Бог дарује. У таквом стању човек **не пита ништа** (Јн.16,23). Другим речима: тада опадају сва питања, свака „проблематика”.

Говорећи тако, ми уопште не помишљамо да одбацимо оправданост и природност захтева пуних недоумица и питања која се рађају у души. Не. Ми само говоримо о различитим путевима. Док се један задовољава или тражи одговор на плану рационалном, други га тражи на плану истинског доживљавања. Да би удовољио захтевима свог разума, рационалиста ствара најсложеније богословско-философске системе. Он улаже огроман труд, како би дијалектички ако не доказао, а оно бар представио и показао изглед ствари онако како се то њему чини. Често он овоме посвећује сву снагу, богатство дарова, сав свој живот. И зачудо, он не увиђа сву неоснованост својих покушаја.

Да ли се решење питања вечног живота која се пред нас постављају, може тражити на овим путевима? Ако би то и било могуће, зар је уопштено знање истински живот? Зар се човеков дух може задовољити таквим наивним решењем?

Блажени старац је од своје ране младости осећао потребу за истинским бићем. Свим жаром своје душе он је тражио ту реалност, која сама по себи нашем духу саопштава непобитно

сведочанство о вечном животу, као што је непобитно наше непосредно сазнање о стварности нашег земаљског постојања.

Историја људске мисли и духовног опита забележила је један изузетан моменат, када су изговорене речи: „Мислим, дакле постојим” (Декарт). Други један философ нашега доба друкчије је формулисао свест о личном постојању, рекавши: „Волим, дакле постојим, јер сматрам да је главни критеријум свести о личном постојању - љубав”. Други су, пак, говорили: „Једем, ходам, значи постојим”, тј. „свака активност и пројављивање мога ја - доказ је мога постојања”.

Сви ти изрази у себи носе елементе разумске рефлексije поводом питања: да ли ја постојим? Али, и без те рефлексije у сфери ирационалне самоспознаје сваки човек поседује свест о себи као о постојећем.

Такође постоје духовна стања, у којима човек поуздано, на непосредан начин, сазнаје да није смртан, већ да је причасник вечног живота, када Дух Свети, по речима блаженог старца, сведочи души о спасењу. Исканье таквог решења проблемa који стоје пред нама заиста је достојно мудрог човека. То је пут бића којим иде Христова Црква. Богатство Цркве сачињава истински опит Божанског бића. Блажени старац је био богат баш овим опитом вечног бића, који дарује Свети Дух. Из тог опита он исходи.

Старац је говорио:

„О, Душе Свети... Ти си ми открио недокучиву тајну”.

Када бисмо га затим молили да нам објасни тајну коју је познао кроз Светог Духа, одговорио би нам друкчије него што смо очекивали. Он говори:

„Дух Свети души невидљиво даје знање”.

„Он ми је дао да познам Господа-Творца мог. Он ми је дао да познам како нас Господ много љуби... То је немогуће објаснити”...

Ето како је старац дијалектички сиромашан. Али, било би погрешно сматрати да је то последица његове необразованости. И човек изузетног интелектуалног дара, способан за рационалистичко мишљење, такође би занемео када би се коснуо оног бића о коме нам говори старац. Овде не може бити „богатства” мисли и богословских концепција. Људске речи нису у стању да изразе то биће, којем смо призвани и које нам дарује Бог. Чак и Сам Господ се клонио да га опише речима, казавши: *А кад дође Он, Дух Истине, увешће вас у сву истину... и у онај дан нећете ме питати ништа* (Јн.16,13;23).

Х ДУХОВНА ИСПИТИВАЊА

Човеку са Богом није увек лако. У периоду одузимања благодати, који може да потраје дуже времена, човеку може да се учини као да је Бог немилосрдан мучитељ. Не осетивши милост Божију ни поред највећих подвига и трудова, он страда тако тешко да би се понекад најрадије одрекао живота уопште.

У чему се састоји то страдање? Тешко је одговорити на ово питање.

Доживевши једном Бога и живот у светлости Његовог лица, душа више нигде не налази покоја, ништа је не задовољава и ни на чему не може да се задржи, а у исто време, све је салеће, осим Бога. Све што је познала као зло, као таму, свако демонско деловање наваљује на њу, и муке услед борбе са страстима понекад постају неподношљиве, а Бог као да се окренуо од човека и не хаје за његове вапаје. Као најнемоћније створење човек виси над страшном провалијом и вапије Богу за помоћ, али сви његови вапаји остају неуслишени. Бог као да остаје равнодушан према свим његовим страдањима. Душа зна своје отпадништво од Божије љубави и раздире је свест о властитој кривици и издаји Бога, али Му се ипак обраћа за помиловање и не налази га. Бог се души открива само као изобличитељ безакоња и она сахне од тих прекора. Она је свесна правде суда Божијег, али се њена страдања од тога не умањују. Тада она тоне у сенку смрти не само у својој уобразиљи, већ стварно, и неизмерно се мучи, јер не налази Бога за којим дананоћно вапије.

Поставља се питање: Чему све то?

Док траје испитивање, душа не може да га прихвати као израз Божијег милосрђа, или пак, Његовог поверења према њој, нити као Његову жељу да човека учини учесником светости и пуноте бића у Њему. Душа зна само једно: Бог је оставио, након што јој је показао Своју Светлост и тиме силно умножио њена страдања. И када, најзад, изнемогла, више не види Бога, који јој

је био наклоњен Својим милосрђем, њу обузимају такве мисли и осећања о којима се не говори. Душа силази у ад, али не као они који нису познали Дух Божији и који не поседају светлост истинског богопознања, те су још слепи, већ свесна мрака који сагледава.

Ово се дешава само ономе ко је једном познао Божанску благодат, а затим је изгубио. Семе љубави Божије које душа у својој дубини носи рађа покајање које по својој снази и пуноти превазилази меру обичног религиозног сазнања. Човек се **читавим својим бићем** и свом силом обраћа Богу с великим плачем, учећи се тако правој молитви, која га отрже од овога света и узноси у други свет, где он чује речи које се на људском језику не могу исказати. Те речи су неизрециве јер у тренутку кад се заодену у обичне речи и појмове свако ко их чује о њима суди на основу онога што је сазнао у властитом искуству и ништа више. Проставши кроз мноштво ових тешких провера, душа јасно види да не постоји на свету такво место, такво страдање, таква радост, таква сила, таква твар који би могли да је отргну од Божије љубави, и светлост тога живота не може се више ничим помрачити.

Човеку није увек лако са Богом. Ни са светитељем није увек лако живети. Многи наивни мисле да је са светитељима пријатно и радосно. Они се жале што су окружени грешним људима и маштају о томе да сретну светог човека. На основу појединих сусрета, приликом којих се душа која је раније туговала често испуњава светлом надом и свежим снагама, они су склони да изведу закључак да живот са светим људима увек охрабрује делује на душу. То је заблуда. Никакав свети човек не може да нас ослободи неизбежне борбе са грехом који живи у нама. Он може да суделује својом молитвом, да нам помаже речју и поуком, да нас својим примером учвршћује, али нас не може ослободити труда и подвига. Када нас призива и подстиче да живимо по заповестима, може нам се учинити „суровим”. Зар нису неки говорили, па и сада говоре о Самом Христу: *Ово је тврда беседа. Ко је може слушати?* (Јн.6,60). Тако и реч светитеља постаје тешка и „сурова” када од нас захтевају да испуњавамо заповести у чистоти.

Старац Силуан био је увек кротак, снисходљив, благ, али у суштинским питањима никада није одступао од оног чему га је Бог научио. Његов став био је прост и јасан: „Господ жали сваког човека. Он је тако заволео људе, да је узео на Себе бреме целог света... И од нас Он захтева да волимо свога брата”. Када слу-

шаш старца, читавом душом осећаш да говори истину. Међутим, следовати његовом примеру неизмерно је тешко. Зато су се многи удаљили од њега. Његов духовни миомир изазивао је у души дубоки стид и осећање сопствене нечистоте и гнусобе. Ако му се пожалите на оне који су вас увредили, он ће разумети вашу тугу, учествоваће у вашем болу, али не и у гневу. Ако, пак, помишљате да злом узвратите за зло, он ће се растужити због вас. Ако мислите да је штетно рђавом човеку узвратити добром, он ће вас у недоумици питати, како то да ви, који себе називате хришћанином, сматрате да један поступак који је сагласан са Христовим заповестима, може нанети било какву штету. Христове заповести за њега су биле закон апсолутног савршенства и једини пут ка побеђивању зла у свету и ка вечној светлости. Испуњавање заповести може да буде само корисно, како за оног ко их испуњава, тако и за оног према коме се испуњавају. Нема и не може бити таквог случаја, када би испуњавање Христових заповести могло да нанесе штету, ако штету не схватамо у спољашњем и временском смислу, већ на плану истинског вечног бића, будући да је Христова заповест пројављивање апсолутног добра.

Једном је неки јеромонах рекао старцу: „Кад бисмо тако поступали само би се непријатељи тиме окористили и зло би славило”. Старац се уздржао од одговора, јер његов сабеседник није могао да разуме његове речи, али је касније неком другом рекао: „Зар Христов дух може неком да жели зло? Зар нас Бог на то зове?”

Велико је и префињено лукавство савести у страсном човеку. У религиозном животу човек који је опседнут страшћу често представља страсти као захтев правде и користи, често и као борбу за славу Божију. У име Христа, који се предао на смрт за непријатеље, људи су понекад готови да се боре до крви, али не своје, него крви „брата непријатеља”. Тако је бивало у свим прошлим вековима. Међутим, живот старца је текао кроз оно историјско време када се слична изопаченост пројавила особито снажно.

„Је ли то пут Христов?” питао је он са тугом.

„Сурова” је старчева реч. Ко је може слушати? Живети по њој значи предати себе не само на крајњи вид мучења - до смрти, него подразумева и свакодневна страдања.

Не сећамо се већ где смо једном читали о неком богобојажљивом човеку, који се целога свог живота молио Господу да му подари мученичку смрт. Када се, међутим, приближио час његове смрти, он је са тугом рекао: „Господ није услишио моју мо-

литву”. Али, тек што је изговорио ове речи, откривено му је да је цео његов живот примљен као мучеништво.

Старац је говорио да је благодат коју је добио у почетку била „као код мученика”, тако да је чак помишљао да му је Господ предодредио мученичку смрт. Међутим, попут оног богобојажљивог човека, он је умро тихо. Старац је имао трезвен став према свему. Он се није заносио маштањем о савршенству. Међутим, посматрајући Христову савршену љубав, он се читавог свог живота снажно подвизавао да ту љубав стекне. Знао је боље него ико други да је „дух бодар, а тело немоћно”. Зато је говорио да човек може имати жељу да пострада за Христа, али ако **при томе нема благодати и у телу**, муке неће моћи издржати. Зато се не ваља упуштати у такав подвиг. Али, ако Господ призива човека, тада треба молити помоћ од Бога и Он ће помоћи.

Старац није тражио мучеништво, иако је познао „мученичку благодат”. Па ипак, његов живот је био право мучеништво. Можда и више од тога. Јер, подвизавати се деценијама, као што се подвизавао старац, и молити се деценијама за сав свет, као што се он молио - „молити се за људе значи крв своју проливати” - то је више од обичног мучеништва.

Уопште, пут правог хришћанина јесте мучеништво. Онај ко иде овим путем како треба, тешко се решава на проповедање. Његова душа је обузета жељом да види свог брата као причасника вечне светлости, али страдања хоће да подноси он сам, и зато се, пре свега и изнад свега, држи молитве за сав свет.

У нашем земаљском животу, у сфери остављеној Богом за пројављивање не само позитивних него и негативних могућности слободе, нико и ништа не може потпуно спречити пројављивање зла. Али, молитва покренута љубављу, може знатно да утиче на ток збивања и да умањи размере зла.

Живот беше светлост људима. И светлост светли у тами и тама је не обузе (Јн.1,4-5). Тама небића не може да прогута светлост живота. Све добро које долази од Бога и враћа се Богу јесте - **неуништиво**. Молитва је једна од највиших форми овог неуништивног, вечног и благог бића. То је онај *добри део... који се никада неће оузети* (Лк.10,42).

У ревновању за своје спасење као и за спасење својих ближњих подвижник, усредсређен на свог унутрашњег човека, види у самом себи силу „закона греха” (Рим.7,23). Опажајући како грех убија, умртвљава га (Рим.7,11), при свем труду да чини добро, он често долази скоро до очајања, и у таквом стању се моли.

Сећам се једног дивног сусрета. Посетио нас је један монах-пустињак. Било му је око 70 година. Живео је у једном забаченом месту, на путу из манастира у скит, крај једне речице усред шуме. Имао је бледо, измучено, наборано и одавно непрано лице, тамно-сиве власи и упале сивкасто-плаве очи. Дуго смо разговарали. Причао нам је о себи следеће:

„Већ годинама тугујем кад на нешто помислим. Ми монаси који смо се одрекли света, напустили рођаке и домовину, оставили све што чини обичан људски живот, дали завете пред Богом, светим ангелима и људима да ћемо живети по Христовом закону, одрекли своје воље, и који живимо једним тегобним животом, ипак - не успевамо у добру. Колико ће се нас спасти? Ја ћу први пропасти. Видим да су и други робови страсти. А кад сретнем мирјане, видим да живе у великом незнању, немару и некају се. Тако сам постепено, и не примећујући, навикавао себе на молитву за сав свет. Много сам туговао кад сам помишљао на то шта се тек у свету дешава кад се ни ми монаси, који смо се одрекли света, не спасавамо. Моја је туга бивала све већа, тако да сам већ почео да плачем сузама очајника. Међутим, прошле године, када сам једном сав очајан и изнемогао од плача, ноћу лежао на поду, десило се да ми се јавио Господ и упитао ме: »Зашто тако плачеш?« Ја сам ћутао. »Зар ти не знаш да ћу ја судити свету?« И даље сам ћутао... Господ ми затим рече: »Помиловаћу сваког човека који је бар једанпут у животу призвао Бога« На то мени си не мисао: »Па, зашто се ми онда толико мучимо сваки дан?« На овај покрет моје душе Господ одговори: »Они који страдају због Мојих заповести, биће Моји пријатељи у Царству небеском, док ће остали бити само помиловани«. Затим Господ ишчезе”.

Ово се збило са њим на јави. Он нам је такође испричао још два своја виђења, које је имао у тананом сну накоп молитве за цели свет.

Нећемо казати име тог монаха, јер је он још међу живима, а ни његова виђења нећемо процењивати. Док смо га слушали, ни на који начин нисмо испољили свој став према ономе што нам је казивао држећи се строго правила Атонских отаца - бити нарочито опрезан када се ради о виђењима. Могуће је да је наша хладна опрезност или нешто друго непријатно у нама одбило овог старца, тек он више није долазио код нас. Истина, појавила нам се нескромна мисао - да га мало боље испитамо. Можда га је то позледило? Не знамо.

За време нашег општења са светогорским монасима, срели смо девет људи који су волели да се моле за сав свет, и то са пла-

чем. Једном смо слушали разговор двојице монаха. Један од њих рече:

- Не могу да разумем, зашто Господ не подари мир свету, ако Га за то моли макар и само један човек?

Други одговори:

- Како би био могућ потпуни мир на земљи, ако би остао макар један човек са злом вољом?

Али вратимо се на нашу основну тему!

Са Богом човеку није увек лако.

Ми се понављамо. Али предмет наших излагања је такав да се то не може избећи. Круг мисли подвижника није богат и разнолик, али се оне тичу оног бића које се тешко усваја. Векови-ма се стално понавља исти подвиг, па ипак, мало их је који познају процес природног развитка хришћанског подвига. Због тога се многи губе се на томе путу. Господ је рекао: *Јер су уска врата и тесан пут што води у живот, и мало их је који га налазе* (Мт. 7, 14).

Поново ћемо се осврнути на питања која су такође била предмет дугих разговора између старца Силуана и оца Стратоника. Пут хришћанина је у главним цртама следећи: У почетку човек бива привучен Богу даром благодати. После тог привлачења настаје дуги период испитивања. Бог проверава човекову слободу и његово поверење према Њему, и то каткад веома „сурово”. У почетку обраћења к Богу, Бог обично брзо и на чудесан начин испуњава све молбе, и мале и велике, а да их човек малтене још није ни изрекао. Али, када наиђе период испитивања, све се мења и небо као да се затвора и постаје глуво са све молитве. За ревносног хришћанина све у животу постаје тешко. Однос људи према њему се погоршава. Људи се односе према њему неверљиво и престају да га уважавају. Оно што се другима прашта, њему се не прашта. Његов труд се готово увек плаћа испод норме. Тело му постаје лако подложно болестима, а природа, околности и људи - све се окреће против њега. И поред свих својих природних дарова, који нису мањи него код других, он не налази могућности да их примени. Уз све то, њега муче још и многи напади демонских сила. И последње, најтеже и неподношљиво страдање које му се дешава јесте - напуштање од стране Бога. Тада његова страдања достижу врхунац, јер потресају **целог човека**, на свим плановима његовог бића.

Бог оставља човека? Зар је то могуће? Доживљено осећање близине Божије смењује супротно осећање - то јест, да је Бог бес-

крајно и недостижно далеко, даље од звезданих светова, и сва призивања Бога губе се немоћно у бескрајним просторима. Душа свом снагом појачава свој унутрашњи крик к Њему, али не види нити помоћ, нити да се обраћа пажња на њене вапаје. Тада све постаје тешко, изнад сила. Све се постиже тек уз крајње напоре. Живот постаје мучан и човеку се чини као да се над њим надноси Божија клетва и гнев. међутим када ова испитивања прођу, човек сазнаје да га је чудесни Божији промисао брижљиво чувао на свим његовим путевима.

Хиљадугодишњи опит преношен са колена на колена и са покољења на покољење сведочи о једноме: када Бог види верност подвижникове душе, као што је видео код Јова, Он човека води по таквим дубинама и висинама које други не познају. Уколико је већа и дубља човекова верност и поверење према Богу, утолико ће строжије бити проверавање и савршенији опит, који може да доспе до крајњих граница људских моћи.

†

Све док се не ослободи велике гордости, човек је подложен наступима изузетно мучног адског очајања које изопачава његове представе о Богу и о путевима Његовог промисла. Мучећи се у адском мраку, горда душа сматра да је Бог виновник њених патњи и представља Га бескрајно суровим. Како не познаје истинско биће у Богу, она све посматра кроз призму свог болесног, паћеничког стања, и почиње да мрзи, како властити живот, тако и све што постоји. Живећи ван Божанске светлости, душа у својој очајању иде тако далеко, да јој се и биће самога Бога чини као безнадежна бесмислица, услед чега се све више удаљује од Бога, а њен презир према читавом бићу постаје све већи и већи.

Они који верују нису подложни оваквом очајању и мржњи. Јер, човек се вером спасава - вером у Божију љубав и милосрђе, вером у Његову реч, вером у сведочанство отаца Цркве. Већина богобојажљивих хришћана можда и нису доживели у току свога живота васкрсење своје душе, али вера у њега их је крепила. Старац је често говорио о тој вери, позивајући се на речи Господа: *Блажени који не видеше, а вероваше* (Јн.20,29). Доћи ће време када ће ова вера извести човека из мрака и тескобе ропства и узнети га у област истинског, нетрулежног живота, чија је узвишеност посебна, сасвим различита од уобичајене људске идеје о узвишености и лепоти.

†

Друкчије поступа непријатељ-ђаво са онима који га примају, а друкчије са онима који са њим ступају у борбу. Једно је стра-

дање гордог очајања, а друго је страдање побожне душе када Бог сатани дозволи да ступи у борбу с њом. Ово последње искушење је изванредно тешко и ретко се допушта.

Кад човек по Божијем промислу први пут осети богоостављеност и приближавање сатане, читаво његово биће, и душу и тело, притисну велика страдања и страх. Овај страх се не може упоредити са страхом од разбојника и убица, јер је у њему мрак вечне погибли. Душа тада сазнаје **шта** је ђаво, сазнаје снагу његове суровости, и ужаснута величином зла које стоји пред њом - сва претрне. Од ужаса, очајања и великог страха душа тако малакше, да више не налази у себи снаге за молитву. Она више не осећа крај себе Бога-Заштитника, а враг јој говори: „Ти си у мојој власти... У Бога се не уздај и заборави Га. Он је неумољив”. У таквим тренуцима душа која не жели да прихвати ђавола или ћутке замире са мишљу о Богу, или пак, у бољем случају, налази у себи довољно снаге да призива Божије име. Она тек касније сазнаје да је у тој борби Бог ни један тренутак није остављао.

†

Из старчевих бележака ће читалац видети да је он два пута доживео овакву борбу са сатаном. Први пут спасло га је изговарање Исусове молитве. Њу још није био ни завршио, а Господ му се јавио. Други пут, пак, имајући већ више снаге и храбрости, узмогао је да седне и Богу се обрати молитвом. Тада је као одговор чуо ове необичне речи: „Држи ум свој у аду, и не очајавај”.

Тако је он познао каквим се оружјем побеђује ђаво. Наиме, приликом сваког приближавања ђавола, душа сву своју мржњу окреће на себе и као свог највећег непријатеља саму себе осуђује на вечну муку, додајући: „Бог је свет, истинит и благословен за век”.

Наоружана оваквим оружјем, душа се ослобађа од сваког страха и врагу постаје неприступачна. Овако „искусна” душа при сваком нападу сатане са великим гневом себе баца у бездан вечне таме, сматрајући да је то и заслужила. Тада се ђаво удаљује од ње не издржавши снагу огња на који је наишао, а душа, слободна од њега, може чистим умом да се молитвено обрати Богу.

†

„Ђаво је пао због гордости”. Гордост је извор греха. Из ње проистичу сви видови зла: таштина, славољубље, властољубље, хладноћа, суровост, равнодушност према страдањима других, маштање ума, превелика живост уобразиље, демонски израз очију, демонски карактер читавог лика, суморност, туга, очајање, мржња, завист, понизност, код многих бура телесне похоте, муч-

но унутрашње неспокојство, непослушност, страх од смрти, или пак жеља да се оконча живот, и најзад, што није редак случај, потпуно лудило. То су знаци демонске духовности. Али, док се они не пројаве на видан начин, многи их не запажају.

Нису сви набројани знаци карактеристични за онога који је „прелашћен” демонским помислима, или виђењима, или „откривењима”. Код неких преовлађује мегаломанија, славољубље и властољубље, код других туга, очајање, прикривено неспокојство, код неких, пак, завист, или суморност и мржња, код многих телесна похота. Али, код свих се неизоставно јављају уображеност и гордост, која може да се скрива чак и под видом највеће понизности.

„Прелашћен” ђаволом човек не разуме шта је сатана и полази за њим. Он не зна тежину директне борбе са сатаном, као ни то да страда зато што га сатана одвлачи од светлости правог живота у мрак, у којем сам живи. Та страдања на себи носе печат духовне слепоће. У неким случајевима ђаво пружа човеку извесну немирну насладу гордим сазнањем његове умишљене величине, док код других изазива силне душевне муке и подбада душу да устане против Бога. Не схватајући прави узрок својих страдања, душа се с мржњом односи према Богу.

Побожна, пак, душа, која је познала Божију љубав, страда због отворене борбе са непријатељем и због велике моћи сатанског зла устремљеног на њу у тој борби. Човек ту јасно види, да ова сила може потпуно да га савлада.

У првом случају душа се обично дуго бори, а да при томе не налази пут ка Богу. У другом, пак, Бог се јавља човеку у великој светлости, али тек пошто душа прође кроз проверу, чије трајање и интензитет Бог одмерава. Код неких провера траје отприлике три минута, код других сат или више, а код једног подвижника је потрајала три дана. Трајање овог зависи, са једне стране, од напрегнутости борбе, а са друге, пак, од издржљивости човека, будући да душевне моћи нису код свих једнаке.

Нема већег искушења него што је напред описана борба душе са сатаном. То зло је веће од сваке друге беде која може да задеси човека на овој земљи. Али, постоји једно страдање мучније и од овога. То је страдање душе која је у дубини рањена љубављу према Богу, али која не може да достигне Траженог.

Несхватљив је начин Божијег поступања са душом. Он у њој изазове жарку љубав, а затим се на чудесан начин прикрије

од ње. Кад душа изнемогне, мучена осећањем остављености, тада Он поново тихо прилази са Својом неизрецивом утехом. У извесним тренуцима мука због богоостављености превазилази сва адска страдања. Али, ова мука се одликује тиме што садржи животворну Божију силу која овај бол претвара у сладосно блаженство Божије љубави.

Човек не може бити непоколебљив све док живи у овом земном телу. У ретким тренуцима чисте молитве подвижникова душа дотиче истинско вечно биће. То и јесте крајњи и једини циљ. Међутим, кад се таква молитва заврши, опет се доспева у стање или осредњег богоосећања, или чак чулног осећања света са којим се враћа мрак тела и слаби моћ унутрашњег осећања.

Код многих људи чулно осећање света је у толикој мери чврсто да готово и не знају за друго. Тако они постају „нлот” која не прима Божији закон. Међутим, подвижник ово враћање из чисте молитве у грубост чулног осећања света, доживљава као удаљавање од Господа. Апостол Павле говори: *... знамо да док боравимо у телу, удаљени смо од Господа... и постајемо смели и више волимо отићи из тела и настанити се код Господа (2. Кор. 5,6;8)*. Само непрекидним подвигом подвижник може да избегне спуштање, на шта га својом тежином непрестано вуче његово тело. И што су чешћа и трајнија његова духовна стања, толико је болнији силазак у чулно осећање света.

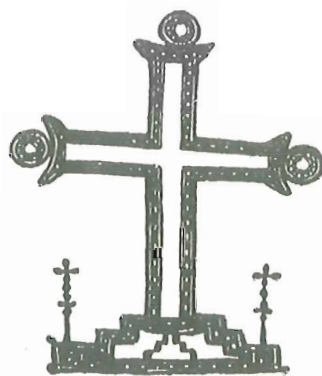
Молећи се пламеним плачем, будући подстакнут духом Божије љубави, подвижник достиже стање изнад којег се више не може уздићи. Тада он доживљава спокојство духа због близине Божије. Али, када се молитва заврши, ово спокојство потраје још неко време, некад дуже, некад краће, а затим душа поново почиње да се мучи. Смењивање ових стања може да има различите последице. Неки на свом духовном путу достижу до молитве која душу приводи страху и трепету, да би се затим постепено спустили на нижи ступањ, где молитва почиње да слаби. Друге, пак, храбре душе неуморно узрастају тежећи за што савршеном пунотом молитве, све док се у њиховој души не укорени жеља, чак и потреба, да се ни мало не штеде, при чему као да „мрзе и погубљују” своју душу. Но, како из старчевих списа видимо, ни ово није највећа љубав коју Господ може да дарује Својим слугама. Са сладошћу те љубави човек лако подноси страдања, па и саму смрт.

Блажени старац је био потпуно сигуран да је љубав којој га је учио Свети Дух, по својој онтолошкој суштини несумњива **Истина**. Ово је спознао у тренутку када му се јавио Господ. Он је говорио да душа не може а да не позна свога Творца и Бога када јој се Сам Господ јави. Дејством Светога Духа он се удостојио сагледавања савршене светости Бога и свим својим бићем је стремио ка стицању те светости.

Онај који иде овим путем не може се поводити за апстрактним разумским мишљењем, чак ни када се ради о тајнама вере. Његова душа одбацује свако „мисаоно расуђивање“, будући да оно уноси распад целовитости и јединства живота духа који је молитвено устремљен ка Богу. Непрестано пребивање у молитви слаби сећање на све спољашње, и када не би било навике из ранијих година, којом је он обављао свакодневне послове, он их не би могао ни извршити.

„Душа која је познала Господа и сладост Светога Духа, изгледа као безумна. Она седи, ћути и неће да говори. Као безумна она посматра свет и неће га, и не види га. А људи не знају да она сагледава љубљеног Господа, и да је свет остао иза ње као заборављен, и да неће да мисли више на њега, јер у њему нема сладости”.

XI

„ДРЖИ УМ СВОЈ У АДУ И НЕ ОЧАЈАВАЈ”

При духовном сагледању подвижник види ствари које за већину људи остају тајна. Њему је тешко да говори о тој тајни, јер преведена на људски језик она изгледа сасвим друкчија. Људске речи и људски појмови дају мало могућности да се унутрашње стање саопшти другоме. Неопходан услов за разумевање јесте заједничко и истоветно искуство. Нема ли заједничког искуства, нема ни разумевања, будући да се иза сваке наше речи крије сав наш живот. Сваки појам представља садржину искуства сваког од нас, услед чега сви ми говоримо разним језицима. Међутим, пошто сви имамо исту природу, могуће је и помоћу речи изазвати ново искуство у души другога, и на неки начин пробудити у њему нови живот. Када то бива приликом нашег људског међусобног општења, тим више се то догађа када је у питању Божанско деловање. Божија реч, при одређеном унутрашњем расположењу душе, стварно приноси нови живот, и то онај који је садржан у њој - тј. живот вечни.

Премда смо свесни не само несавршенства нашег језика, него и свог незнања и неспособности, ипак се усуђујемо да се вратимо на ту по форми необичну старчеву молитву-беседу о којој смо раније говорили, на име, на речи: „Држи ум свој у аду и не очајавај”.

Ко је читао Јеванђеље морао је запазити особеност Христових беседа. На први поглед, формално, њима као да недостаје доследност. Узмимо, на пример, разговор с Никодимом, са Самарјанком и ученицима на Тајној Вечери. Христова пажња је усмерена не толико на оно што човек говори, већ на оно што је у његовој дубини и на то шта он може да прими од Бога.

Тако и ова старчева молитва-беседа може да нам се учини лишеном ваљаног смисла, а некима може да личи на бесмислено бунцање. Међутим, кад бисмо разумели њен прави смисао и силу

откровења датог кроз њу Силуану, уверени смо, да би се читаво наше биће потресло до крајњих дубина.

Старац Силуан је деценијама ридао „великим плачем” за то да свет упозна Бога. Он је био свестан да би народи (он је мислио о народима, носећи их у молитвеној љубави свог срца), попут апостола Павла, као трице (Фил.3,7-8), као дечију грачку, оставили све своје заносе, све оно чиме је обузето њихово биће кад би познали Божију љубав и смиреност. Они би даноноћно тежили за том смиреношћу и љубављу свом снагом своје душе. И када би се то догодило, читаво лице земље и судбина свих људи би се изменила, и сав свет би се, како је старац говорио, „за један час” преобразио. Тако је велика та сила.

Вама је, можда, необично да чујете да је Силуану тада откривена тајна пада и искупљења и сви духовни путеви човека. Божанственом Петру се на Тавору, и на дан силаска Светог Духа са крајњом очевидношћу открило да *нема другог имена под небом данога људима којим бисмо се могли спасти*. И нису само јеврејске старешине и књижевници остали запањени овом категоријом тврдњом Петра и Јована, простих и неуких људи, како вели Свето Писмо (Дап.4,12-13), већ смо и ми данас зачуђени. И нехотице се намеће питање: „О Петре, откуда ти, прост и неук, знаш каква су имена дана под небом? Зар си ти познавао историју културе и религије Кине, Индије, Вавилона, Египта и других?”

„Неуком и простом” Силуану такође су откривене тајне „скривене од мудрих и разумних”, а ноћ када је изговорена ова натприродна молитва, од изузетног је значаја за његов живот. Свет је погружен у таму духовног незнања. О путу ка вечном животу непрестано се проповеда на свим језицима, али се једва могу наћи они који познају тај пут. То су само ретки појединци у сваком поколењу.

„Држи ум свој у аду и не очајавај”.

Неразумљив израз. Шта значи - држати ум у аду? Не значи ли то - замишљати ад слично оним неукусним сликама које ствара наивно људска уобразиља. У датом случају - не. Оцу Силуану, као и другим великим оцима, на пример, Антонију Великом, Сисоју Великом, Макарију и Пимену Великом, било је дато да за време свог живота стварно доживљавају стање адских мука. Понављањем се ово стање дубоко утиснуло у њихова срца, тако да су га они могли по сопственој вољи поново изазивати у својој души. Они су се том расположењу могли враћати посредством одговарајућег унутрашњег покрета духа. Они су то и чинили кад

год би се у њиховој души рађала некаква страст, а нарочито ако је у питању била она најдубља и најтананија - гордост.

Борба с гордошћу је - последњи ступањ борбе са страстима. У прво време подвижник се бори с грубим телесним страстима, затим са раздражљивошћу и, најзад, са гордошћу. Ова последња борба је, несумњиво, најтежа. Пошто се из споственог искуства уверио да гордост води губљењу благодати, подвижник душом силази у ад и адским огњем сажиче у себи дејство сваке страсти.

Старац је примећивао да се већина људи, приближавајући се тој ивици, малодушно плаши и не може да издржи. Зато је Велики Сисоје и питао: „Ко може поднети Антонијеву помисао? Уосталом, ја знам човека (управо, он сам - Сисоје) који је може поднети”.

Старац Силуан је објашњавао да је Сисоје имао у виду помисао којој се Велики Антоније научио од једног александријског обућара. Преподобни Антоније се молио да му Господ открије какву је духовну меру достигао. Њему је било откривено да није достигао меру обућара. Дошавши обућару, преподобни га је упитао како живи. Обућар му је одговорио да трећину зараде даје храму, трећину сиротињи, а остало задржава за своје потребе. Антонија, који је оставио све своје имање и живео у пустињи и у већој сиромаштини него обућар, та исповест није задивила. Није, значи, обућаревао преимућство било у томе. Тада он рече обућару: „Господ ме је послао да чујем како ти живиш”. Смирени обућар је поштовао Антонија. Због тога се уплашио те речи и рекао: „Не чиним ништа нарочито. Само док радим гледам на људе који пролазе и мислим: Сви ће се спасти, само ћу ја пропасти”.

Будући послан од Бога да се научи од обућара, и дугим и напорним подвигом (који је задивљавао читав Египат) припремљен да правилно прихвати реч коју је чуо, Антоније је по дару Божијем осетио силу помисли обућара и схватио да стварно није достигао његову меру. Вративши се у пустињу он је отпочео да се учи том делању.

Уједно са поимањем те помисли Великом Антонију, оснивачу источног монаштва, била је дата и сила да је носи. Он је касније томе учио и оне отшелнике који су били способни да приме јаку храну, а не млеко. Од њега су то делање после примили и други велики оци пустиње предавши га као драгоцену благоу наследство и каснијим вековима. Тај подвиг добија код сваког подвижника сопствени словесни израз. Тако је Пимен Велики говорио: „Верујте, децо, тамо где је сатана, тамо ћу и ја бити”, што се суштински своди на једно исто.

Блажени старац Силуан је говорио да многи подвижници, приближујући се том стању које је неопходно за ослобођење од

страсти, очајавају и не могу поћи даље. Али, онај који зна да нас „Господ много воли”, успева да избегне погубно дејство тог очајања и уме мудро да **остане на самој његовој ивици**, тако да помоћу адског пламена сажиже у себи сваку страст, избегавајући уједно да постане жртва очајања. „И не очајавај”.

Старчева прича је проста, као што је била проста и прича александријског обућара, као што је просто говорио преподобни Сисоје, или преподобни Пимен и други оци, али сила речи и дубина тајне овога подвига остаје тајна за сваког који није осетио адске муке са једне, и велике благодатне дарове са друге стране.

Сав дуги подвижнички живот старца, особито после те ноћи, представљао је пламено тражење смирења. Ако бисмо хтели да знамо у чему се састојала та његова борба за задобијање смирења требало би да се задржимо на његовим чудним речима:

„Моја најдража песма гласи: Скоро ћу умрети и окајана ће моја душа сићи у ад, и тамо ћу се само ја мучити у мрачној тамници и горко ридати - тугује душа моја за Господом и са сузама Га тражи. Како да Га не тражим? Он је прво потражио мене и јавио се мени грашноме”.

Када је говорио: „Окајана ће моја душа сићи у ад”, није само речи изговарао, него је и стварно преживљавао адска страдања, која су се привила уз његово срце и која је он могао свесним унутрашњим напором духа обнављати час у јачем час у слабијем степену. И док је огањ адског мучења производио тражено дејство, тј. убијао страсне помисли, он је страшној погубности тог огња супростављао спасоносно дејство Христове љубави, коју је такође искусио и носио у свом срцу.

Том делању он се научио добивши одговор: „Држи ум свој у аду и не очајавај”. Првим делом своје „најдраже песме” он се погружавао у ад, а другим се враћао сећању на љубав Божију и тако избегавао очајање.

То што је радио Силуан могу чинити само малобројни. Од сталног пребивања у томе подвигу, душа стиче извесну навику и издржљивост, тако да сећање на ад постаје скоро стално присутно. То је неопходно зато што је човек „који живи у свету и носи тело” непрестано подвргнут утицају греха који га окружује и од кога се душа, као оклопом, штити тиме што се смирава до ада преисподњег.

Старац вели: „Сам ме је Господ научио како се треба смиравати: »Држи ум свој у аду, и не очајавај«. Тиме се побеђују не-

пријатељи. Када умом излазим из огња, помисли поново добијају снагу”.

Из бледих и невезаних наших речи немогуће је добити прави појам о том дивном животу у коме се спајају крајње страдање које човек може да поднесе са крајњим блаженством које човек може да доживи. Једно другом помаже на чудан начин. Кад би постојало само страдање, човек га не би могао поднети, и кад би постојало само блаженство, човек га такође не би могао поднети.

XII О РЕЧИ БОЖИЈОЈ И О КРАЈЊИМ ДОМЕТИМА ТВОРЕВИНЕ

Свака људска мисао, свака људска реч је - енергија, сила. Ако је ова тврдња тачна у погледу људске мисли и речи, утолико је тачнија када се односи на реч Божију, на Христову реч.

Зато, када слушамо миомирисну, тиху, сладосну Христову јеванђелску реч: *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети...*, или: *Ово вам заповедам: да љубите једни друге...* или: *научите се од мене, јер сам ја кротак и смирен срцем*, не треба да заборавимо да ова кротка Христова реч јесте она иста недокучива и безгранична сила која је из таме небића на светлост живота извела све постојеће, све бескрајне светове, сву у својој разноврсности непрегледну творевину, словесну и бесловесну.

Реч Христова, заоденута у смирену, чулима доступну форму људске тварне речи, која се може чак и графички фиксирати, у својој дубини и основи јесте енергија Великог Свемогућег Свтворца Бога. За њу треба рећи исто оно што је у Светом Писму речено за самог Бога, тј. да је она „огањ који спаљује”, и да се земнородни ка њој мора приближити с највећим поштовањем и страхом (Јев.12,28-29).

Реч је Твоја веома чиста (Пс.118,140) говори псалмопојац.

Христова реч је најтајанственија реч. Она је недоступна и недокучива и највећим умовима, а у исто време је тако једноставна и јасна да је приступачна и разумљива чак и деци.

Христова реч нам је тако схватљива, природна, тако дубоко сродна нашем људском срцу, па ипак несумњиво бескрајно надмашује моћи створених бића. Она је Божанствена, недокучива, натприродна, и како каже апостол Павле, није од човека и по човеку (Гал.1,11-12).

Упућена слободном човеку, реч Христова је кротка и ненасилна, а опет поседује безграничан, апсолутни ауторитет, сасвим различит од оног људског, будући да је реч једног и јединственог

Владике свег бића. *Небо и земља ће проћи*, говори Христос, *али моје речи неће проћи*.

Ако се прими са дубоком вером, реч Христова води човека у вечни живот. На том путу следбеник Христов сретће много тога што је необично и непознато ономе који не следи Христа. Све што човек може доживети и сазнати у свом бићу - откриће му се на овом узвишеном путу. Светлост Христове речи сеже до крајњих граница тамног бездана, откривајући праву природу многих привида истине који у тмини привлаче човека ка себи. Реч Христова је огањ који испутује све што је у човеку и уопште у бићу света, јер, како сведочи апостол Павле: *нема твари скривене пред Њим* (Јев.4,13).

Реч Христова је дух и живот вечни, пунота љубави и радост небеса. Реч Христова је нестворена Божанствена светлост... Она се не обраћа плитком, логичком разуму, него дубоком срцу човековом, и онај ко заузврат, да би достојно примио ову Божанствену светлост и постао једно са њом, отвори срце своје до самог дна - постаје богоподобан.

Христова реч преточена у живот чини човека богом.

Бога нико није видео никад: Јединородни Син, који је у наручју Оца, он га објави (Јн.1,8). Оваплоћење Бога-Слова (Логоса) и реч Његова темељ су хришћаниновог живота. Овај је живот необјашњив за оне који га нису упознали кроз лични опит, и зато је узалудан сваки покушај да се речима дочара то духовно место на коме се човек тада налази. Пред њим се открива и бездан „тамне најкрајње” и вечна светлост Божанства, и он стоји између њих сам самцит. Он се тада моли духом, свестан крајње потребе за молитвом. Он се моли веома усрдно, свецелим својим бићем.

Када је преподобни Серафим Саровски хиљаду дана и ноћи стајао на камену вапијући: „Боже, милостив буди мени грешном”, свако од нас, макар и нејасно, може разумети да се његов дух налазио у титанској борби.

Антоније Велики, Арсеније Велики, Серафим Саровски и други наши оци били су људи изузетне храбрости. Они су се одрекли овога света и презрели сваку опасност. Када они плачу, не плачу за изгубљеном имовином, нити због било каквог пролазног губитка, него зато што пред собом виде нешто много страшније од сваке опасности коју би човек на земљи уопште могао и да замисли.

Овим и њима сличним великим именима слободни смо да придружимо и име старца Силуана. Када читамо његове речи о Адамовом плачу који је „ослушкивала сва пустиња”, велика пус-

тиња света, не смемо заборавити да је то уствари био његов - Силуанов плач. Он је живео велику трагедију човековог пада. У поређењу са његовим превеликим плачем сваки је људски душевни плач - ништа. Тако може плакати само онај ко је видео вечну светлост Бога. Људи који нису видели, или, како је старац говорио, познали Бога, не могу разумети те патње, нити могу плакати таквим плачем.

†

Дружећи се са старцем, стекли смо чврсто уверење да се пред истинским хришћанином, светим подвижником, откривају крајње границе човекових могућности. Сви проблеми људског бића, и то у њиховој пуној снази, искрсавају пред њим. Проблем живота и смрти, проблем слободе и стваралаштва, смисла живота и страдања, проблеми узајамног односа откривења и вере, вере и знања, закона и благодати, вечности и времена, Бога и Његовог односа према свету и човеку, судбине света и суда Божијег.

Опит великих подвижника сведочи да су се они хватали у коштац са овим проблемима, разматрали и многа друга догматска питања, али не путем академског научног рада, већ на сасвим другачији начин. Христов Дух води човеков дух ка познању Бога, ка искуственом познању, јер и сама реч „познање” означава не неко апстрактно интелектуално усвајање, не схватање помоћу разума, него увођење у Божанско биће, присаједињавање бићу.

†

Када кажемо да се пред хришћанином-подвижником откривају крајње границе човекових могућности, и када говоримо о пуноти хришћанског, односно општељудског опита, ми притом не мислимо на опит разних професија и разних сфера научног знања, нити различитих породичних и друштвених положаја, или разних узраста и томе слично. Ми говоримо о за човека могућем опиту бездана пада и опиту покајања и васкрсења у Христу.

Први, тј. опит професије, научног знања, друштвеног положаја и слично припада области временитог емпиријског бивствовања, а други, тј. опит искупљења и васкрсења у Христу - јесте опит вечности. У првом влада распарчаност и бесконачна разноликост, а у другом се пројављује човеково богоподобје и једносушност целог људског рода. Први опит, кад постоји, другоме ништа не доприноси, нити му нешто одузима, ако не постоји. Али, он омогућава и, донекле, условљава постојање другог. Сваки човек, као крајње физички ограничен, може имати веома ограничени опит прве врсте, али дух човеков је такав да се и при тој ог-

раничености емпиријског бића не лишава могућности да оствари пуноту другог опита.

Опит друге врсте, у крајњој линији, не зависи од емпиријских услова човековог живота. Другачије речено: нема и не може бити таквих спољашњих услова који би потпуно онемогућавали пребивање у Божијим заповестима.

†

Неко ће можда рећи: Нисмо ли претенциозни када кажемо да хришћански опит исцрпљује пуноту општељудског бића? Није ли тај опит, као и сви други, само један вид бесконачно богатог космичког бића, које има много сфера реалности, доступних различитим врстама опита, на пример: једна - науци, друга - уметности, трећа - философији, четврта - пантеизму, пета - хришћанству, итд.?

Говорећи о крајњим границама човековог бића, ми полазимо од става да се биће сваког словесног створења креће у границама, са једне стране - љубави према Богу до мржње према себи, и са друге стране - љубави према себи до мржње према Богу.

Ниједно умно створење не може прећи ове оквире ни у једном свом акту. Што се год дешава у нашем личном бићу припада нашем духовном самоодређењу управо у тим границама, без обзира да ли себи дајемо јасан рационални одговор о томе, или се то самоодређење одвија у ирационалним дубинама нашег духа које су исходиште и самог рационалног мишљења.

Оба оквира су одређени истим речима - љубав и мржња, само у друкчијем редоследу и друкчијем односу. Па ипак, та разлика није само у редоследу, него и у дубоком значењу тих речи. У једном случају - света и савршена љубав и света и савршена мржња, а у другом случају - греховно самољубље и греховна мржња. Прва мржња је последица пуноте љубави према Богу, потпуне усредсређености свих сила нашег бића у Богу до самозаборава, до губљења жеље да се обраћа пажња на себе. То необраћање пажње на себе поприма категорички карактер и испољава се или као „гнев” или као „мржња” према себи. Свака окренутост самоме себи умањује и чак прекида пребивање у Божанској светлости. Зато се свако ко је познао љубав Божију, а потом и јад због губитка ове љубави, бескомпромисно и одлучно одвраћа од свега што би могло да узрокује тај губитак.

Сасвим је нешто друго мржња према Богу. Они који воле себе до мржње према Богу - то су они који више завољеше таму неголи светлост (Јн.3,19).

Али разговор о томе превазилази наше силе, па се нећемо ни упуштати у њега.

Бог све призива. Али, не одазивају се сви на Његов позив. Оне који се одазову, Бог строго испитује, а степен строгости овог испитивања сразмеран је степену њихове верности и преданости. Они који воле Бога пролазе кроз многа и најтежа искушења. Овде бисмо хтели да додирнемо једно врло важно питање о коме и сами не знамо много да кажемо. Не налазимо чак ни реч, ни пут за објашњење тог предмета. Ако је могуће, постарајте се да нас разумете из следећих неповезаних речи.

Онај ко воли Бога, пролази кроз таква страдања која човек без дубоке вере у Бога не би могао да издржи, него би душевно оболео. Из дубоке вере и љубави рађа се велика одважност о којој говори старац, одважност која спасава човека од душевног расстројства при сусрету са светом злих духова.

Ономе ко воли Бога позната су ова страдања, и без обзира на све што му се дешава, он не само да остаје нормалан, тј. не само да задржава способност самосавлађивања и способност логичке и моралне самоконтроле, и свега осталог што се може узети као знак нормалности, него ове способности постају код њега много развијеније и истанчаније него код обичног човека.

Онога ко је кроз сопствени опит познао величину и тежину хришћанског пута, раздиру два осећања: једно је жарка жеља да сви упознају Истинитог Бога и светлост вечног живота, а друго - страх да призвани неће издржати тако тешку проверу. Ето зашто се он радије обраћа Богу с молитвом за спасење свих и свакога, него што проповеда. Истинско хришћанство скоро да се и не проповеда данас у свету, јер ова проповед превазилази човекове моћи. Истинско хришћанство по својој суштини никада није агресивно.

Кроз целокупну историју хришћанства може се запазити да су свети подвижници са великом обазривошћу говорили о свом личном опиту. Ова обазривост је узрокована, са једне стране, свешћу да би се људи који се боје страдања и који малодушно крећу и на мали подвиг, чувши за све тешкоће и невоље које су њих пратиле, једноставно одвратили од хришћанства, а са друге стране, знањем да хришћански подвиг другачије изгледа ономе

који је на њега призван Божијом благодаћу, а другачије опет ономе који није познао љубав Божију.

Бог је невидљив и духовни путеви који воде ка Њему такође су скривени. Како се речима може изразити тај тајанствени живот, испуњен великом борбом коју Христос води за вечни живот човека, кога је Он саздао и толико заволео?

Бог чува човекову слободу као његово најдрагоценије начело и зато смирењем привлачи његову душу Својој љубави. Међутим, на путу ка овој љубави човек се сусреће са насилником ђаволом. Господ то допушта. Он душу човекову васпитава не тако што би је одвојио од суочавања са злом, него тако што јој даје снаге да победи свако зло.

Пут човека ка Богу препун је тешких борби. Да би заиста постао разуман и способан за вечну Божанску љубав којој стреми, дух подвижника неминовно пролази кроз читав низ провера.

Од љубави Божије подвижника теже да одвоје протести његовог сопственог разума који у себе не може да смести нити да прихвати Христов закон, јер му се чини безумним. У тренуцима богоостављености ови протести могу постати изузетно снажни.

Од љубави Божије подвижника ће одвајати: понекад жеђ за животом, понекад страх од смрти, понекад позиви на наслађивање, понекад болести, или глад, или гоњења и друга страдања, понекад узвишеност и светлост некаквих другачијих откривења и постигнућа, понекад дубина и величанственост неких других доживљаја, понекад величина других поседа или ширина другачијих могућности, понекад виђење ангела и других небесних бића, или пак насиље ужасних сила таме.

Са великом основаношћу се може тврдити да ће се на путу стицања Божије љубави хришћанин-подвижник суочити са свим могућим искушењима и проверама, услед чега ће му касније бити познат свачији комплекс преживљавања. Отуда старцима способност да прихвате душу сваког човека, ма ко он био, независно од његовог друштвеног положаја, физичког узраста, духовног степена или искуства у борби са страстима.

Усуђујемо се да тврдимо - дружење са старцем нас је уверило у то - да су сви људски путеви познати хришћанину-подвижнику, а да су његови путеви, у исто време, сакривени од туђих погледа (1.Кор.2,15-16).

О значају молитве за свет

Блажени старац пише: „Монах је молитвеник за сав свет... Господ Исус Христос, Син Божији, даје монаху љубав Светог Духа, и та љубав чини да срце монаха непрестано тугује због људи, зато што се неће сви спасти. Сам Господ је толико туговао због људи, да се предао на крсну смрт. И Мајка Божија је носила исту тугу у свом срцу... Апостолима, светим оцима и пастирима Цркве Господ је даровао истог тог Светог Духа. У томе је наше служење свету... И зато ни пастири Цркве ни монаси не треба да се баве земаљским стварима, већ да подражавају Мајку Божију, која се у храму, у »Светињи над светињама« даноноћно учила закону Господњем и пребивала у молитви за народ”.

Молитва за сав свет, за целог Адама, често има за последицу запостављање појединачног служења људима. Можда ће се неко упитати: Није ли овакво отказивање од појединачног служења уствари жртвовање конкретног, нечему апстрактноме? Наравно да није, јер целокупни Адам није апстракција, него најконкретнија пунота људског бића.

Природа свељудског бића је таква да човек, савлађујући зло у себи, самим тим наноси снажан ударац космичком злу, а последице тога имају благотворан утицај на судбину целог света. Са друге пак стране, природа космичког зла је таква да оно, побеђено у појединим људским ипостасима (лицима), трпи пораз чији је значај и размера бескрајно непропорционална са количином.

Појава једног јединог светитеља јесте од изванредног значаја за читаво човечанство. Самим фактом свог постојања (што може бити и непознато свету, али не и Богу) светитељи целом човечанству доносе велики благослов Божији. Старац пише:

„Ето, због таквих људи, чини ми се, Господ и чува свет, јер су они угодни Богу. Он увек слуша своје смирене слуге, и свима нам бива добро зарад њихових молитава”.

†

„Свет се држи молитвом, и када ослаби молитва, свет ће пропасти...” „Ти ћеш можда рећи да данас нема таквих монаха, који се моле за сав свет, а ја ти кажем да кад на земљи не буде било молитвеника, и свет ће нестати, и настаће велике беде. Њих већ и сада има”.

†

Светитељи живе Христовом љубављу, том Божанском силом којом се ствара и одржава свет. Зато је и значај њихових мо-

литава тако велики. Према сведочанству светог Варсануфија, на пример, у његово време је молитва три човека спасла свет од катастрофе. Због светитеља који су непознати свету мења се ток историје, па чак и космичких збивања. Зато је појава једног светитеља догађај космичког значаја који превазилази границе људске историје и залази у свет вечности. Светитељи су со земље. Они су смисао њеног постојања, онај плод ради кога она и постоји. И кад земља буде престала да рађа светитеље, нестаће и силе која чува свет од катастрофе.

Сваки светитељ, попут Антонија, Арсенија, Николаја, Јефрема, Сергија, Серафима и њима сличних, представља најдрагоценију вечну вредност целог света, иако свет то не зна и често убија своје пророке.

†

Чудно је да неки људи не схватају узвишеност религиозног акта која произилази из његове укоренености у беспочетном Божанском бићу. Они схватају религиозни, духовни живот као субјективни психолошки доживљај који ишчезава чим се доживљај у души заврши. На основу дугог општења са старцем, као и из горе наведених речи, закључујемо да је он духовна стања сматрао веома важним због њиховог вечног онтолошког значаја. Молитву за непријатеље и за сав свет он је доживљавао као вечни живот, као Божанско деловање у човечијој души, као несаздану благодат и дар Светог Духа. Све док у свету буде оваквих носилаца дара Светог Духа, дотле ће он и постојати. Међутим, чим на земљи усред свог мноштва људи не буде више било барем појединачних носилаца ове благодати, историја човечанства ће се завршити и никаква људска наука, нити култура неће сачувати свет од пропасти.

†

Свакодневно искуство нам говори да чак ни они који душом усвајају Христову заповест о љубави према непријатељима, не успевају да је остваре у свом животу. Зашто? Пре свега зато што волети непријатеља не можемо без благодати. Међутим, када би људи схватили да ово превазилази њихове природне моћи и тражили, по речима старца, од Бога благодатну помоћ, свакако би и добили тај дар.

Нажалост, ми видимо супротну појаву. Не само људи који не верују, већ и они који себе сматрају хришћанима, устежу се да поступају према Христовој заповести када је у питању непријатељ. Они сматрају да би то користило само непријатељима, да би непријатељи (који се обично представљају кроз црну призму

мржње, без икаквог добра у себи) могли да икористе нашу „слабост” и да на љубав одговоре распињањем или безобзирним гоњењем и поробљавањем. Тада ће, мисле они, тријумфовати зло, чију персонификацију, уопште, непријатељ и представља.

Мисао о „слабости” хришћанства је дубоко неправилна. Свети људи поседују моћ којом би могли да владају над људима, над масама, али они иду **обратним** путем: они себе потчињавају, предају у власт брату и кроз то задобијају такву љубав која је по својој суштини непролазна. На овај начин они остварују победу која ће трајати вечно, док победа силом никада није трајна, и пре се може сматрати срамотом, него похвалом човечанства.

Старац је и оваплоћење Бога-Слова и сав земаљски живот Христов схватао као љубав према целом свету, премда је тај свет испуњен непријатељством према Богу. И Духа Светог старац је такође упознао кроз љубав која својим јављањем изгони сваку мржњу, као што светост разгони таму. Он Га је упознао као љубав која човека уподобљава Христу у најунутарњијим покретима душе. По учењу старца, то и јесте истинска вера.

„Многи су изучавали све вере, али ипак до праве вере нису дошли. Међутим, ономе ко се буде смирено молио Богу да га просвети, Бог ће дати да позна колико много Он воли човека”.

Људи се плаше да се баце у огањ који је Господ донео на земљу. Они се плаше да ће изгорети у њему и „изгубити” своју душу. А они који се нису уплашили ове вере (Лк.17,33; Јн.12,25), као што видимо и на примеру старца, знају да су задобили вечни живот. Њима је то потпуно јасно и очевидно и не треба им други сведок поред духа који им сведочи у њима самима (1.Јн.3,14; 5,10).

Многе године свога живота старац је провео у молитви за свет. На нама непознат начин благодат Божија му је сопштавала да ће Бог чувати свет докле год у свету буде постојала таква љубав и молитва. Када, пак, на земљи сасвим ишчезне љубав према непријатељима, свет ће пропасти у огњу свеопштег раздора и мржње.

Пут старца је пут светих на који је указао Сам Христос. Али, тај пут свет није у целини прихватио. Борећи се против зла, које се пројављује и на физичком плану, људи прибегавају физичкој сили. То чине чак и хришћани. У западној цркви у средњем веку физичка борба против зла добила је и догматско оправдање, које ни до данас није одбацила. У оно време то је имало форму

„свештене инквизиције”, а сада добија друге облике, који су, међутим, по својој духовној суштини потпуно истоветне појаве. У историји православне Цркве, и старој и новој, све до најновијих времена, такође су познати многи случајеви приклањања идеји физичке борбе против зла. На срећу, то су била застрахења појединих јерарха и црквених група које Црква не само да није оправдавала нити догматизовала, него је увек следовала Распетом Христу који је на Себе узео бреме целог света.

Старац је дубоко веровао да се зло побеђује само добром и да борба силом доводи само до замене једног насиља другим. Имали смо често прилику да са њим о том предмету поговоримо. Он је говорио: „У Јеванђељу је јасно речено... Кад Самарјани нису хтели да приме Христа, апостоли Јаков и Јован су хтели да сведу огањ са неба да их истребе. Али, Господ им је запретио, рекавши: *Не знате каквог сте ви духа... Јер Син Човечији није дошао да погуби душе људске него да спасе* (Лк.9,52-56). **И ми треба да имамо само ту мисао - да се сви људи спасу**”.

Бог нас је, на наш стид и срамоту, благословио да будемо непосредни сведоци старчевог живота и да кроз њега унеколико сагледамо онај прекрасан живот који је Христос донео на земљу, да видимо како у једном срцу на један необичан начин могу у чудесној заједници да живе дубоки мир и велики плач, радост и спокојство, упоредо са великим страдањем духа који преживљава трагедију човечанства.

Закон вечног живота (ако је овде умесна та реч) садржан је у двама заповестима: у љубави према Богу и љубави према ближњем. Међутим, удаљујући се од света, подвижник свој живот у почетку првенствено усредсређује на прву заповест и на лично покајање, услед чега он често као да поприма егоистички карактер. Касније, пак, када покајање достигне изврстан степен пуноте и када се благодат косне његове душе, у подвижнику почиње да дејствује Христова љубав, која се излива на људе и на читаво човечанство. Тада он дубоко преживљава патње човечанства, које види духом, па макар живео у пустињи и не видео их телесним очима. Јер, он живи са хришћанском свешћу о непонљивој и вечној вредности сваког човека.

Ма куда отишао, у ма какву се пустињу повукао, човек ће, ако се налази на путевима истинског живота у Богу, преживљавати трагедију света, и то неупоредиво дубље и снажније од оних који живе у свету, јер ови не знају чега су лишени. Људи пате услед многих лишавања, но већина од њих није свесна оног главног лишавања. Лишавање пролазних блага људи осећају као не-

достатак, те тугују и плачу. Али, како би горко плакао и ридао сав свет, кад би био свестан оног главног чега је лишен. Са каквим би вапајем тада тражио оно „једино потребно“?

Постоји истинско, свето, богоугодно жаљење света, али постоји и изопачено, мрачно. У души човека који не познаје савршену љубав, Христове две заповести се међусобно често оштро супротстављају. Онај који љуби Бога - напушта свет и повлачи се у извештан духовни егоизам, и као да постаје равнодушан према ономе што се збива у свету, спасавајући своју душу. Онај који страсно воли човечанство, болује његовим страдањима. Жалећи свет, он устаје против Бога, сматрајући Га виновником страдања којима је преплављен сав свет. Понекад устаје чак до силног непријатељства. Међутим, код блаженог старца, који је следовао Христовом примеру, запазили смо обе љубави у њиховом органском јединству са различитим пројавама: љубав која тријумфује у вечности пати у нашем свету греха.

Бог нам је допустио да делимично видимо како је старац плакао да свет не изгуби благодат Светог Духа, чијег познања се он удостојио. Мучила га је дубока „жалост“ и молио је да Бог буде милосрдан према „свим народима на земљи“.

Тако се истинска љубав према Богу претвара у истинску љубав према човеку. Зато је старац непрестано тврдио да „у ономе ко не воли свога непријатеља нема Божије љубави“.

Под „жаљењем непријатеља“ он није подразумевао презриво сажаљење, већ жалост срца које воли. То је он сматрао ознаком истинског Божијег пута.

Последња реч

Осврнемо ли се мисленим погледом на две хиљадугодишњу историју хришћанства, видећемо неизмерне тековине и богатство хришћанске културе: колосалне библиотеке крцате великим делима људског ума и духа, безброј академија, универзитета, института у којима стотине хиљада младих људи прилази ка обалама тог неизмерног океана. Ти људи са притајеним дахом и убрзаним откуцајима срца, благодарни због среће и блаженства које им је дато, са жарким заносом који одгони сан и бригу о телу, жедно пију живу воду мудрости. Постоје десетине хиљада величанствених храмова, прекрасних творевина људског генија, без-

број драгоцених дела из разних грана уметности: музике, сликарства, вајарства, поезије и још много чега другог. Међутим, старац као да игнорише све то и држи се само једног: смирења и љубави према непријатељима и сматра да је то - **све**.

Сећам се како сам му једном, одушевљен делима светих отаца, тужно рекао: „Жалим што немам могућности и времена да се бавим изучавањем богословља“. На то ми је он одговорио:

„Зар ви то сматрате важним?“ Поћутавши, он је додао: „По моме мишљењу, важно је само једно: смирити себе, јер гордост нам смета да волимо“.

Било је случајева кад нам је Бог показао да је старац доиста био носилац Светог Духа. Због тога смо ми његовој речи веровали и без нашег неумесног и јадног расуђивања. Ни сада не можемо пронаћи ни најмањи приговор старцу, него срцем осећамо да је његова реч - **последња реч**.

Сав закон и пророке Господ је свео на две кратке заповести (Мт.22,40). А на Тајној Вечери, пред само Своје страдање, Он је рекао апостолима: *Од ове љубави нико нема веће него, да ко живот свој положи за пријатеље своје. Ви сте пријатељи моји... Него сам вас назвао пријатељима, јер све што чух од Оца својега, објавих вам (Јн.15,13-15).* Са ово неколико речи **све** је речено. Без њих су **ништавни** - сви закони, сви пророци, сва култура.

Прошла је деценија од старчеве смрти и његова се реч сада може објавити верујућим људима. За живота се оваква реч казује само најближим и највернијим пријатељима, и то само у изузетним случајевима, јер човек не зна како ће завршити свој пут. Он не зна да ли ће оправдати реч својим животом и смрћу.

Кад би ова реч била наша, не бисмо се усудили да о њој говоримо, јер је не потврђујемо својим животом и не можемо да издржимо њен суд. Али, у овом случају наш рад би могао да се упоредити са радом поштара који разноси писма која није сам написао или пак, са словослагачем који слаже туђе дело. Међутим, ми сматрамо да старчева реч заслужује највећу пажњу и изучавање, наравно не спољашње, него путем живота. Не знамо никог ко би са таквом одлучношћу, са таквим доиста апостолским жаром или, тачније знањем, тврдио да је љубав према непријатељима **једини** прави критеријум истине, и то не само у сотириолошком смислу, тј. у смислу устројства духовно-моралног живота које за циљ има спасење човека, већ и у догматском плану, тј. плану апстрактно-идеалних представа о Бићу.

Све до данас свет тражи критеријум истине. За верујуће тај критеријум представља Црква будући да је она *стуб и тврђава истине* (Тим.3,15) услед Њеног онтолошког јединства са Главом-Христом (чије мистичко тело она представља) и због Светог Духа, који по обећању Божијем непрестано пребива и дејствује у њој. У историјском, пак, опиту показала се недовољна јасност таквог назначења зато што се црквом називају не само једино истинита, него и све псеудо-цркве. Спољашњи знак који би неоспорно разликовао истинску Цркву од лажне, не постоји. Међутим, критеријум старца Силуана могли бисмо назвати универзалним, јер омогућава сваком да, посматрајући психолошке пројаве духовног живота, разликује учење истините Цркве од свега онога што се у то учење уноси као туђе и изопачено, а такође и да одреди и своје духовно место, тј. да спозна исправност или неисправност свог личног пута пред Богом.

Догматско исповедање Цркве сачињава нерездвојну органску целину и јединство, из којег се не могу произвољно изузимати поједини делови. Погрешка у било чему неизоставно ће се одразити и на духовни живот човека. У мишљењима о Божанском бићу или заповестима могу се појавити погрешке и нетачности које не морају бити погубне за само спасење, али постоје и таква одступања и изопачавања, која ометају спасење.

Учење Цркве нема карактер „чистог” сазнања. Њени догмати нису апстрактно учење о Божанском бићу. Не. То би био „гносис” који је Цркви туђ. Догмати истините Цркве имају свагда два аспекта: „онтолошки” и сотириолошки. Као дом живог Бога, она је пре свега и изнад свега заокупљена питањем **живота**. Њен циљ је - спасење човека, и зато оно чиме се она првенствено бави није апстрактна „онтологија”, него питање спасења. Спасење се, пак, постиже испуњавањем Христових заповести о љубави према Богу и ближњем. Друга Христова заповест садржи у себи и наредбу Господњу: „Љубите непријатеље своје”.

Старац је тако познао Христа који му се јавио, и тврдио је да је то једино истинити и веродостојан пут оном богопознању које је вечни живот. То је пут ка познању Бога кроз Његов долазак и усељавање у човекову душу (Јн.17,3-14;21-23).

Истинита Црква свагда чува Христово учење у његовој неокрњености. Међутим, њега не разумеју сви они који себе сматрају члановима Цркве и чак говоре у Њено име. Њена врата љубави широко су отворена сваком човеку независно од његовог духовног узраста, само ако исповеда веру и има тежњу да се спасе. Услед тога емпиријско биће Цркве увек представља мешавину од истине која се пројављује у светости живота, и неистине која се

јавља због грехова њених немоћних чланова, укључујући ту и поједине представнике свештене јерархије.

Ова околност веома компликује питање разликовања истинске Цркве од лажних цркава, које такође могу указивати на своје историјско прејемство од апостолских времена и које такође проповедају догматско учење засновано на Светом Писму, али са додатим елементима, туђим Божанској истини и Божијој вољи. Извор ових накнадних изопачења је греховна воља, људска или демонска, коју човек често не само да не може логички доказати другоме, него је не може разјаснити ни самом себи. И зато је у овим случајевима драгоцен критеријум старца Силуана, јер пружа могућност да се без грешке покаже наличје воље туђе Богу *који хоће да се сви људи спасу* (1.Тим.2,6-7) и који нам је дао заповест: „Волите своје непријатеље”.

Будући одраз савршене љубави Тројединог Бога у свету, Христова заповест да љубимо непријатеље представља угаони камен читавог нашег учења, последњу синтезу целокупног нашег богословља. То је „сила свише” и оно „изобиље живота”, које нам не Христос даровао (Јн.10,10). То је крштење Светим Духом и огњем о којем говори Јован Крститељ (Мт.3,11). Реч „љубите непријатеље своје” јесте онај огањ, који је Господ низвео на земљу Својим доласком (Лк.12,49). То је она нестворена Божанска Светлост која је обасјала апостоле на Тавору, то су они огњени језици у којима је Свети Дух сишао на апостоле у Сионској горници, то је Царство Божије у нама, које је „дошло у сили” (Мк.9,1), то је пунота човечности и савршенство богоподобја (Мт.5,44-48).

Ма колико био mudar, образован и племенит, човек још није дошао до Бога ако уједно не љуби и непријатеља, тј. сваког човека. И обратно, ма колико био прост и „неук”, човек „пребива у Богу и Бог у њему” ако у своме срцу носи ову љубав. Љубити Бога мимо Јединог Истинитога Бога - тврдио је старац Силуан - није могуће. Носилац овакве љубави јесте причасник вечног живота. У његовој души постоји непобитно сведочанство о томе. Он је - обиталиште Светог Духа и Светим Духом познаје Оца и Сина, истинским и живоносним знањем. У Светом Духу он је Христов брат и пријатељ, син Божији и бог по благодати.

Гледајући старца Силуана често смо помишљали:

Ма са које стране га посматрали, хришћански живот нам се у свему чини супротан обичном току људског живота и његовим мерилима. У свему налазимо чудну парадоксалност.

Хришћанин се у свом срцу смирава до крајњих граница, сазнаје да је „нижи од сваке твари”, и кроз то смирење уздиже се ка Богу, постајући виши од сваке твари.

Хришћанин се удаљује од света. У „егоистичкој” бризи о својем спасењу он оставља све као непотребно, „мрзи” свога оца и своју мајку, и децу, ако их има, напушта сваку телесну и душевну везу. У својој устремљености Богу он „мрзи” свет и сасвим силази у дубине свога срца. Када тамо стварно сиђе, да би отпочео борбу са сатаном, да би очистио срце од свих грешних страсти, он се у истом том срцу, у његовим дубинама, сусреће са Богом и у Богу почиње да увиђа да је нераздвојно повезан са читавим бићем света. Тада за њега не постоји ништа туђе, странао.

Раскидајући у почетку везе са светом, он их кроз Христа поново успоставља, али на један потпуно посебан начин и везује се с њим „свезом љубави” на сву вечност. Тада се и сваки човек, независно од удаљености места и историјске епохе у којој је живео, кроз молитву укључује у његов вечни живот. Тада хришћанин сазнаје да његово срце није само физички орган или, пак, орган психичког живота, већ нешто што се не може одредити, нешто што је способно да се сједини с Богом, извором сваког бића. У свом дубоком срцу хришћанин на неки начин доживљава сву историју света као своју властиту и види не само себе већ и читаво човечанство, сав комплекс мисли и духовних доживљавања. Тада за њега не постоји странац, већ свакога воли, како је и заповедио Христос.

Да би се човек учврстио у Божијој љубави, неопходно је да гнев и „мржња” достигну своју крајњу меру, али да су усмерени на грех који живи у нама, на зло које дејствује у нама - у нама самима, а не у брату.

Сва снага супротстављања космичком злу усредсређена је у дубоком срцу хришћанина, док се споља, сходно заповести Господњој, он „не противи злу” (Мт.5,39).

Срце хришћанина плаши се свега, до најмањих покрета мисли или нечистог осећања. Оно се узнемирава због свега, због свега болује и жалости се, а у исто време ничег се не плаши: „макар се и небо сударило са земљом”. Дубоко срце хришћанина остаје неустрашиво и спокојно, макар горе са шумом пале на наше главе свом својом тежином.

Хришћанин је најнезаштићеније биће. Он је на удару свих и свакога. Хришћанин је слуга и сметлиште свима (1.Кор.4,13), али истовремено он је, и само он, слободан и неповредив у најдубљем смислу те речи.

Почињући одрицањем, одбацивањем и „мржњом”, по речима Христовим: *Ако неко дође мени и не мрзи оца свога, и ма-*

тер, и жену, и децу, и браћу, и сестре, па и живот свој, не може бити мој ученик (Лк.14,26), те: сваки од вас који се не одрече свега што има (било на материјалном или интелектуалном или душевном плану) не може бити мој ученик (Лк.14,33), хришћанин завршава жељом да душу своју положи за Христа, „за пријатеље и непријатеље своје”.

И тако, одбацујући све, раскидајући са свим, „мрзећи” све, хришћанин добија од Бога дар вечне духовне љубави према свима и свему. Остављајући све, одричући се свега, он постаје поседник неизмерно већег богатства, истинског и вечног. *Као они који ништа немају а све поседују (2.Кор.6,10).*

Према томе, у поређењу са обичним животом хришћански живот у свему изгледа противречан, парадоксалан.

При општењу са старцем, често смо помишљали: „Ходе по земљи ногама, ради рукама, живи међу људима као најпростији човек и нико га, осим Бога, не познаје”.

ХИИ СТАРЧЕВА СМРТ

Живети хришћански није могуће! Хришћански се може само умирати, као што је и апостол Павле умирао сваки дан (1.Кор.15,31).

У нашем неуспешном покушају да бар унеколико опишемо духовни пут великог старца приближили смо се крају његовог живота, што се на обичном језику зове смрт, а на језику верујућих - кончина. Последње године живота душа старца је била заузета молитвом за свет. По спољашњости старац је и даље остао спокојан и сталожен, али његове очи су често имале тужан и замишљен израз. У својим разговорима стално се враћао на две теме:

„Узлазим Оцу своме и Оцу вашем и Богу своме и Богу вашем. Каквих ли речи пуних самилости! Господ од свих нас ствара једну породицу”.

Још је говорио:

„Молите се за људе... Сажалевајте народ Божији!”

На моју примедбу да је тешко молити се за људе, он је одговорио:

„Наравно да је тешко... Молити се за људе значи - проливати крв... али, треба се молити. Све оно чему нас је благодат научила морамо чинити до краја свог живота. Господ понекад напушта душу да би је испитао, да би она могла да пројави свој разум и слободну вољу. Али, ако човек не присиљава себе на труд, изгубиће благодат. Међутим, ако покаже добру вољу, благодат ће га завоleti и више га неће остављати”.

Било је очигледно да је „благодат заволела старца Силуана и да га више није напуштала”. Али, куда вуче благодат?

?

У устројству света може се уочити одређени хијерархијски поредак, подела на више и ниже: **Пирамида бића**. Међутим, у

људској свести налазимо идеју једнакости као стални захтев наше дубоке савести.

Проучавајући психо-физички свет са једне стране, и емпиријски дато духовно биће човека са друге стране, неки констатују и у првом и у другом случају постојање пирамиде неједнакости, долазећи до идеје неједнакости у људском бићу, као нечем онтолошки неопходном. Они из страсти, или пак из бестрасног филозофског уверења заглушују у себи глас савести. Други, пак, полазећи управо од тог неућутног гласа дубоке савести, од дубоке спознаје човековог духа, упорно стреме остварењу једнакости у бићу људи.

Али, да ли је могућа једнакост тамо где је основни принцип бића - слобода? Хиљадугодишње искуство људске историје нам говори да - **није**.

Добро, али шта да учинимо како бисмо изменили тај, нашем духу неприхватљиви, поредак ствари? Јер, да се одрекнемо најдубље духовне жудње - да све људе видимо једнаке у њиховој пуности - ми једноставно **не можемо**.

Погледајмо стога како Христос разрешава овај проблем.

Господ не пориче чињеницу неједнакости, не пориче постојање хијерархије, поделу на више и ниже, веће и мање, али ову Пирамиду бића окреће врхом надоле и тако постиже крајње савршенство.

Несумњиво, сами врх ове пирамиде је Син Човечији, јединствени, истински, вечни Господ. И Он за Себе каже да *није дошао да му служе, него да служи и даде живот свој у откуп за многе* (Мт.20,28). Учење које смо примили о ангелима говори да су, по свом знању и начину бивствовања, бића виша од нас, који имамо земаљско бивствовање, али апостол и о њима говори као о служећим духовима, *који се шаљу да служе онима који ће наследити спасење* (Јев.1,14). Својим ученицима Господ заповеда да следе пример који им је дао, оправши им ноге (Јн.13,15). Он им вели: *знате да кнезови народа господаре њима и великаши владају над њима. Да не буде тако међу вама; него који хоће да буде велики међу вама, нека вам буде служитељ, и који хоће међу вама да буде први, нека буде свима слуга* (Мт.20,26-27; Мк.10,42-44). Тако је одређена улога и смисао црквене јерархије - оне који стоје ниже она узводи на степен духовног савршенства оних који у јерархијском поретку стоје више, по речи апостола: *И Он даде једне као апостоле, а друге као пророке, једне као јеванђелисте, а друге као пастире и учитеље, за усавршавање светих у делу службења, за сазидање тела Христовог; док не достигнемо сви у јединство вере и познања Сина Божијега, у човека савршена, у меру раста пуноте Христове* (Еф.4,11-13).

Христос је као Творац, тј. Узрочник, **Виновник** бића, и у том смислу „Виновник” бића света, на Себе узео бремене - грех целог света. Он је врх надоле окренуте пирамиде, који подноси терет свеколике пирамиде бића.

Христови следбеници се на чудесан начин уподобљавају Христу примањем на себе бремена и немоћи других: *Дужни смо, пак, ми јаки слабости слабих носити* (Рим.15,1).

Ми све ово говоримо да бисмо указали на карактеристичну особеност хришћанског пута, на оно што смо могли запазити као пројаве унутрашњег живота старца, премда смо свесни да су наше речи и слике немоћне да ваљано предоче тај живот.

Хришћанин силази **доле**, на дно изокренуте пирамиде, у тачку где је концентрисан сав огромни притисак, и где се налази Онај који је на себе узео грех света - Христос.

У срцу почиње да делује сила Христове љубави када га такве велика благодат Божија и душа се, вучена том љубављу, заиста спушта на дно изокренуте пирамиде, стремећи Христу и уподобљавајући се **Њему**. Тако она, у границама својих моћи, узима на себе бремене ближњих.

Ту настаје стање које се не може речима саопштити. Дубина и снага преживљених страдања у властитом животу испуњавају срце великим сажалењем према сваком патнику, а састрална љубав постаје спремна да читаво своје биће жртвује за добро ближњег. У исто време, та љубав незадрживо вуче ка **Богу** свеукупног човека: ум, срце, па и само тело. Читаво човеково биће отима се ка Господу у дубокој и пламеној молитви. Ту молитву прати плач за људе, понекад за појединце, знане и незане, понекад за цело „од памтивека” човечанство, а понекад се душа, после дугих страдања љубави, свецело предаје Богу и потпуно заборавља свет.

„Када је у **Богу**, душа сасвим заборавља свет и сагледава **Бога**”.

У човеку се, након што изнутра принесе жртву, односно унутрашње потпуно преда **Богу**, рађа спокојство у односу на све, онај дубоки унутрашњи Христов мир, који превазилази сваки људски ум (Фил.4,7).

На дну изокренуте пирамиде, где се, узевши на Себе грех и бремене целог света, спустио Он, распети из љубави према свету Христос - на том дну сасвим је друкчији, особити живот, особита светлост и миомир. Тамо, ношен љубављу, хита подвижник Христов. Христова љубав задаје своме изабранику велике муке и невоље, чинећи његов живот несносно тешким, све док не оствари

свој жељени циљ. За остварење тог циља она бира необичне путеве.

„Молити се за људе значи проливати крв за њих”.

Ми смо видели и сведочимо да је блажени старац Силуан тој молитви за људе, за свет, за свеколико човечанство, за свецелог Адама одао свој живот.

Таква молитва је покајање због грехова људских и, као покајање, представља чин преузимања **њиховог** бремена. Као молитва, пак, за цео свет, она је, у извесној мери, ношење бремена целог света. Али, да би се човек осмелио на такву молитву, мора најпре његово лично покајање, на извештан начин, да достигне пуноћу. Јер, уколико продужи да живи у греху и страстима, он уместо да понесе бремене ближњих, на њих товари и своје сопствено бремене. Да бисмо се приопштили страдањима Христовим, да бисмо имали удела у **Његовим** страдањима (Фил.3,10; 1.Пт.4,13) неопходно је да престанемо творити грех (1.Пт.4,1).

†

Хришћански се не може живети, хришћански се може само умирати. Докле год живи у овоме свету и у овоме телу, човек као да је све време заогрунут неким велом који га омета да непрекидно и савршено пребива у **Богу**, коме стреми његова душа. Докле год се налази у овом телу, човек је том страном свог живота увек изложен условностима земаљског бивствовања. Због тога све што он чини такође је условно по свом карактеру, и савршенство достиже тек у великој тајни смрти, која ће или ставити печат вечне правде на сав пређени животни пут, или га пак, разобличити као лажан. Смрт је, као престанак органског живота тела, слична код свих људи, али као духовни догађај, она код сваког добија свој особити смисао и значење.

†

У овој књизи нисмо себи поставили немогући задатак - да у потпуности разјаснимо тајну хришћанског духовног живота. Ми овде не решавамо никакве проблеме. Хтели смо само да га се макар у извесној мери дотакнемо и, на основу старчевог опита (како смо га ми видели), покажемо да хришћанин-подвижник, који хоће да твори Христову заповест, неизбежно стиже до услова који је неопходан за испуњење ове заповести: *Ако неко ... не мрзи ... и душу своју, не може бити мој ученик* (Јк.14,26).

Пламено стремећи остварењу заповеђеног му савршенства, хришћанин свом душом усвоја и овај услов, на који му **Сам** Господ указује. Тада он започиње опит за који се потпуно основа-

но може рећи да човека доводи до крајњих граница које су уопште човеку могуће.

Христос је савршени Бог и савршен човек. Савршени човек и у смислу крајњег савршенства, и у смислу - истинског, стварног, потпуног човека. Само је Он, свесавршени човек, искусио људски опит у његовој пуности, док се они који иду за Њим, вођени Његовом заповешћу и Његовим Духом, само приближавају тој пуности, али је не достижу, барем не у току свог земаљског живота.

Ми смо убеђени да је пуноћа општељудског опита доступна свакоме под било којим условима, и да у том смислу монаштво није стављено у неки посебан положај. Свакоме од нас је дата иста заповест. Другим речима, нико од нас није умањен пред Богом, него свако ужива подједнако поштовање. Свакоме од нас дата је, ако се може тако рећи, свота за коју се стиче човеку највеће доступно савршенство, цена којег је за свакога иста - тј. бити крајње беспштедан према себи. То значи не само „раздати имање своје, или предати тело своје да се сажеже” (1.Кор.13,3), него и „одрећи се свега што имамо” (Лк.14,33) у пределима нашег тварног бића, у његовој одвојености од Бога, у егоцентричној самозатворености и супротстављености ближњем.

Ово се у пуности може достићи тек након смрти, и зато се, у ствари, хришћански не може живети, него се хришћански може само умирати.

Блажени старац је често говорио да га је Дух Свети научио да воли Христовом љубављу. Волети Христовом љубављу значи пити из Христове чаше, оне за коју је Сам Човек-Христос молио Оца да је „пронесе мимо Њега”. Христова љубав је блаженство несравњиво са било чиме на овом свету, и у исто време, она је највеће могуће страдање, страдање до смрти. Овај последњи праг, смрт, јесте и задњи испит наше љубави и слободе. Ко макар делимично и макар издалека следи Христа на Његовом путу у Јерусалим, разумеће страх који су осетили Његови ученици, кад су ишли за њим (Мк.10,32). То је стога што све, учињено по Христовој заповести, **обавезно бива** подвргнуто провери, и тек након тога задобија своју вечну вредност. Знајући овај духовни закон, подвижник се често тек са великим страхом одлучује на подвиг љубави. Али касније, када издржи проверу и схвати величину Божијег дара човеку, тј. величину богоподобне слободе и богоподобног живота, он више не налази речи којима би изразио своју благодарну љубав према Богу.

У животу подвижника има тренутака у којима је он спреман да без трунке колебања јурне право у смрт. Међутим, овај огањ обично тихо пламти у његовој души, не пројављујући се у свој својој сили. Дакако умерено, скривено спољашње дејство овог пламена неопходно је и током свакодневног живота, јер нам он даје снаге да испуњавамо Христове заповести.

Услед велике љубави, човек у молитви за свет доспева у такво стање да приноси себе у потпуности, без остатка. Када је ова унутрашња жртва принесена, душа постаје потпуно спокојна у односу на све. Али, по завршетку молитве, када поново угледа свет погружен у страдање и таму, душа се опет подиже на молитву, и то се понавља све до краја живота.

Враћајући се, по окончању молитве, у грубост психо-физичког живота, душа осећа некакву сету због несавршености своје жртве, и чак некакав стид због своје лажности, како је казано: *Сваки човек је лаж* (Пс.115,2). Лажан је зато што није неизменљив, него ако данас каже: „волим”, сутра већ не затиче у себи ту љубав. Тако се у човековој души постепено уобличава потреба да се оконча са таквим лажним животом и да се молитва доведе до степена потпуне истинитости. Ово се, међутим, постиже тек у смрти.

У четвртак 2/15 септ. 1938. године ујутро око 5 часова (по светогорском рачунању времена око 11) посетих старца у магацину, где сам га затекао као и увек ведро и спокојног. Говорио је као и обично својим пригушеним гласом и нисам споља приметио никакве промене. Обављао је своје свакодневне послове.

Око 10 часова изјутра, после доручка, посетио сам га у келији. Седео је на столицу за столом. Пошто сам видео да се не осећа добро, упитао сам га:

- Старче, шта је то с вама?
- Болестан сам.
- А шта вам је?
- Не знам.

Затим се дигао и сео на постељу, наслонивши леђа на зид и подупирући се десном руком у полулежећем ставу. Потом је полако подигао главу, а лице му је одавало патњу.

Упитах га:

- Старче, да нећете умрети?
- Још се нисам смирио,- одговорио је он.

Полако је подигао ноге на кревет, положио главу на јастук, и тако обучен лежао. После кратког ћутања ја му рекох:

- Треба да идете у болницу.

- Не иде ми се у болницу, јер тамо има много света, а осим тога, ставиће ме опет, као прошли пут, испод часовника, који ми својим куцањем смета при молитви.

- Али, не можете остати овде болесни. Ко ће вас ту неговати? У болници ће вам ипак бити удобније.

- Кад би ми дали посебну собу, онда бих још и отишао.

Рекавши: „Отићи ћу да поговорим са доктором”, упутио сам се до оца Томе, који је руководио болницом и кога су звали доктором. Премда није учио медицину, отац Тома је, читавог живота радећи по манастирским болницама, стекао приличну праксу, па чак и извесно теоријско знање. Био је то човек обдарен богатом лекарском интуицијом и веома користан за манастир, с обзиром да у Светој Гори нема правих болница и лекара.

Болница манастира светог Пантелејмона састојала се од два спрата - горњег и доњег. На доњем је била једна велика сала преграђена стакленом преградом на две половине. У другој половини са прозорима који су гледали на море, налазиле су се још и две мале собе. Једну од њих отац Тома је ставио на располагање старцу.

Вративши се старцу рекао сам да ће му доктор дати засебну собицу на доњем спрату. Старац се сложио да пође, али је већ био тако слаб, да није могао сам да хода. Требало га је придржавати. С тугом у срцу одвео сам га у болницу.

Манастирска болница не располаже никаквим техничким средствима помоћу којих се постављају дијагнозе, и нико није могао да установи од чега је старац заправо оболео. Међутим, његово здравствено стање се брзо погоршавало. Према манастирском уставу, он се, као тежак болесник, причешћивао сваког дана. У понедељак, 5/18 извршен је чин јелеосвећења.

Често сам посећивао старца, али се нисам усуђивао да га узнемиравам разговором, већ сам седео напољу код полуотворених врата, пошто је собица била врло мала. За старчевог живота имао сам често прилике да посматрам његов живот и да од њега чујем много тога што ми је помогло да сагледам његов унутрашњи духовни пут. Имао сам могућности да у извесном смислу посматрам како се он спремао да дочека велику тајну смрти, иако нисам био сведок самог тренутка смрти.

Последњих дана свога живота, од самог почетка болести па до смрти, старац је ћутао. Раније ми је причао како неки схимонах, спремајући се за смрт, уопште није отварао очи, да не би

спољашњим утисцима нарушавао сећање на Бога. Чак и са блиским пријатељем и саподвижником, кога је волео и који га је посетио, он је поразговарао врло кратко затворених очију, само по гласу га препознавши. Сетивши се тога, нисам нарушавао старчев мир никаквим запиткивањима, сѐм у изузетним случајевима.

После недељу дана старчево стање је постало критично.

У петак увече 10/23 септембра, пред сам залазак сунца, посетио га је духовник, јеросхимонах Сергије у намери да му прочита умилни канон Пресвете Богородице на исход душе, који се назива „отходни”. Пришавши болесничкој постељи, духовник му рече:

- Благословите, оче Силуане.

Старац отвори очи и благо нас погледа ћутећи. Лице му је било нездраво бледо, али спокојно. Духовник га упита:

- Да ли нас познајете, оче Силуане?

- Да, - одговорио је тихо али јасно.

- А како се осећате?

- Добро, врло добро.

Да ли је овакав одговор био израз аскетске жеље да се прикрију патње и да се избегне жаљење због болести, или се старац духовно доиста осећао тако добро да болест више није осећао и она није нарушавала мир његове душе - не знам.

- Дошли смо да се помолимо с вама и да прочитамо канон Пресветој Богородици. Хоћете ли? - упитао је духовник.

- Да, хоћу... хвала... много бих то волео...

Духовник је почео да чита канон. Старац је лежао на леђима блед, миран, непомичан и затворених очију, с десном руком на грудима а левом поред тела? Ухвативши га за руку, опрезно нађох његов пулс. Био је веома рђав: час слаб, час јак, и толико аритмичан да се у току пола минута мењао неколико пута.

Читање канона је завршено. Старац поново отвори очи и нежно нам се захвали. Ми се опростисмо с њим „до јутра”.

У поноћ је отац Николај, болничар ушао у собу. Старац га је упитао:

- Да ли се чита јутрење?

- Да, - одговорио је болничар и додао: - Да ли је шта потребно?

- Не, хвала, ништа ми није потребно.

Спокојан глас којим је старац постављао ова питања и овакав одговор на понуђене му услуге, као и то што је чуо читање јутрења (што се иначе једва чуло у његовом углу), говори да је он био при пуној свести. Када је завршено читање јутрења, тј. пошто је прошло непуних пола часа од овога кратког разговора, отац

Николај је поново свратио до старца и био изненађен, наставши га већ мртвог. Нико није чуо кад је умро, чак ни они који су лежали у његовој непосредној близини. Тако је тихо отишао Богу.

По црквеном типичу тело монаха се не обнажује. Због тога се након смрти оно не омива у потпуности, него се само влажним сунђером начини знак крста на челу, грудима, рукама, ногама и коленима. У пуној монашкој одећи - у подраснику и са схимом, тело упокојеног монаха се зашива (и преко главе) у мандију, ставља на нарочите носилке и затим се, уз појање мале заупокојене литије, преноси у храм. Ту се прекрива црним покровом на коме се налази тамно-црвени крст, сличан ономе на схими.

Јутрење се у болници прочита много брже него у храму, тако да су у преосталом времену до почетка Литургије обављене све оне једноставне припреме за пренос старчевог тела у цркву. У болничкој црквици је за старца отслужена заупокојена Литургија, након које су монаси на смену читали над њим Псалтир.

По обичају манастира, старцу је, као монаху који је дуго проживео у обитељи и обављао одговорна послушања, одслужено „саборно“ опело. После вечерње његово тело је пренето из болничке црквице у главни манастирски храм, посвећен светом великомученику Пантелејмону, где су јеромонаси саборно одслужили опело. На опелу обично предстојава игуман. Међутим, пошто стари игуман, архимандрит Мисаил, у то време већ није могао, услед хемиплегије, да излази из своје келије, предстојавао је његов намесник, јеромонах Јустин. Након обављеног чина монашког опела, тело старца је однето до гробља, изван манастирских зидина и, зашивено у мандију, без ковчега спуштено у гроб, уз пратњу песама завршне литије и вечног спомена.

Старац Силуан је умро 11/24 септембра 1938. г. другог сата ноћи и сахрањен је истог дана предвече у 4 сата.

XIV

У свом трезвеном неповерењу према човеку светогорско монаштво се држи правила отаца: „Никога не треба ублажавати пре смрти“. Ова, у својој суштини позитивна опрезност, као и све друго у људском животу, може да пређе дозвољене границе, претварајући се у претерано страховање људске ништавности. Светогорском монаштву би се можда могло приговорити због овог последњег.

Мисли које ће читалац наћи у старчевим белешкама, он је за живота понекад износио у разговорима са монасима. Пошто те мисли превазилазе меру обичног човека, природно је да се код неких појавило страховање за њега. Неки од њих су говорили: „Да видимо како ће умрети“. Многи су га волели због његове кротости и постојане доброте према свима. Међутим, на необичан начин, старчев изузетан живот од готово пола века остао је за већину мало познат и тек после смрти увидело се да је био свет човек⁶⁾.

⁶⁾ Питање аскетског прикривања је веома важно у животу сваког подвижника, и то из више разлога. На Атону пак, осим уобичајених, за то постоје и посебни разлози „локалне природе“. Наиме, у манастирима и пустињама Атона сабрали су се људи који су напустили свет пролази кроз огањ одрицања. Сви су они, осим ретких изузетака, у трећини изузетне устремљености ка Богу принели жртву којој је име: мени се свет разапел, и ја свету (Гал.6,14). Сваки је остварио овај подвиг по мери својих моћи, и скоро ће се свакоме чинити да га је извршио у потпуности. Ако, пак, након овог подвига, ове жртве, види да није досегао жељено, монаху прети искушење „духовне зависти“. Слично Каину који је, видевши да је Бог прихватио Авељево жртву а његову одбацио, из зависти извршио братоубиство, и многи монаси, премда брата и не убијају физички, ипак често на њега наваљују изузетно тешке духовне околности. Ако се и занемаре покушаји да се остваре ова „злостављања“ онога ко је напредовао у молитви или другим духовним делатностима, само унутрашње мучење које поједини монаси доживљавају због свог неуспеха, довољан је повод подвижницима да у присуству других себе не откривају.

Многи људи у свету желели би да виде светост како би јој указали почит, и ту се за подвижника крије опасност од славољубља... Има, међутим, људи обузетих злим духом који не само што не подносе светост, него се, видевши је, само још више гнеше и раздражују. У сваком случају, велика већина људи у свету је духовно неискусна, и не може препознати духовног човека. Од њих се њему није тешко сакрити. Теже је, међутим, сакрити се од монаха, јер су се они, живећи непрестано у

Један монах, отац Стефан, који је радио у апотеци, много је волео старца. Једном ми је испричао следеће:

„Ујутро, на дан смрти старца Силуана, оставих свој посао и пођох у цркву да читам Псалтир над њим. Усрдно сам се молио да ми Бог кроз читање открије, како је старац прошао свој монашки пут и да ли је угоднио Богу. Кад сам ушао у цркву, монах који се тамо налазио, управо је читао: *Ти си Бог мој, тебе хвалим, Боже мој, тебе узвишујем. Хвалите Господа јер је добар, јер је милост његова до вијека.* Кад сам видео да је завршио (16) катизму, рекао сам: „Идите да се одморите, а ја ћу наставити”. Он је отишао, а ја сам стао крај налоња и почео читати 17. катизму: *Благо онима којима је пут чист, који ходе у закону Господњем. Благо онима који чувају откривења Његова, свим срцем Га траже... Чуваћу наредбе твоје... Свим срцем својим тражим тебе... Устима својим јављам све судове уста твојих. На путу откривења твојих радујем се као за велико богатство, и све даље што пише у том дивном Псалму. И тада сам се свим срцем уверио да је старац Силуан угоднио Богу”.*

После Старчеве смрти, један јерођакон је молио игумана манастира за благослов да „оде у пустињу”. Позван на сабор старца, морао је да одговори на питање зашто хоће да напусти манастир? Јерођакон је одговорио да сматра да ће то бити корисно за његово спасење. На то један од чланова сабора, схимонах Матеј, одговори: „Зар се овде не можеш спасти? Покојни отац Силуан је провео сав свој живот у нашем манастиру. Зар ћеш у пустињи наћи неког већег од њега?” То је рекао отац Матеј, један од оних који је за живота старца Силуана био забринут за њега.

Један други од старијих монаха, схимонах Трофим, изванредан подвижник, чији живот може да послужи као узор многим, после старчеве смрти је читао одељке из његових белешки. Старчеве речи о Божијој љубави, о смирењу, о томе како ум свој треба „држати у аду и не очајавати”, и још неке друге - учиниле се на њега дубок утисак. Сећам се сусрета с њим у манастирској „малој порти”. Зауставивши ме, рекао је:

- Сада видим да је отац Силуан достигао меру светих отаца... Његова ме је смрт у то уверила.

- Оче Трофиме,- усудио сам се да кажем,- зар вас пола века заједничког живота у манастиру није у то уверило, него тек смрт?

подвигу, извежбали да по многим, једва приметним, знацима докуче шта њихов сабрат преживљава. Зато је на Атону неопходно научити се понашању којим се ништа неће одати. И ми сматрамо да је ова вештина веома усавршена на Атону.

- Ја сам га увек волео и радовао се сусрету са њим, али ми се чинило да је његов начин општења с Богом сувише непосредан, и, искрено говорећи, бојао сам се за њега.

- Реците, онда како је он то говорио кад сте се бојали за њега?

- Он је говорио просто, али у исто време некако сувише смело и одважно. Кад би говорио о молитви и о Богу, као о свом рођеном Оцу, ја сам га понекад прекидао, говорећи му: „Престаните оче”. Чинило ми се као да је он изгубио страх Божији.

- А шта би вам одговорио кад бисте га прекинули?

- Увек је био миран. Ја га прекинем, и он ућути.

- А да ли се љутио кад сте га прекидали?

- О не, био је благ човек и не сећам се да се икад наљутио.

- Оче Трофиме, зар ви не знате да они који су у прелести увек бивају непослушни и вређају се, ако их неко укори. Како ви то нисте приметили?

- Зато што је Бог то сакрио од мене. Он је био врло једноставан човек. Тек сада увиђам своју грешку.

- А шта мислите о његовим белешкама?

- Ја вам већ рекох да је он достигао меру светих отаца.

Један српски епископ^{*)}, који је у више махова посећивао Свету Гору и много волео старца, сазнавши за његову смрт, написао је у свом мисионарском листу некролог под насловом: „Човек велике љубави”, где између осталог о њему каже следеће:

„О овоме дивном духовнику могло би се само рећи - **слатка душа**. Ту слатку душу осетио сам не само ја, него сваки поклоник Свете Горе који је дошао у додир с њим. Силуан је био висок, крупан, са великом црном брадом, и својом појавом није на први мах привлачио непознатог човека. Али, само један разговор са њим био је довољан да га човек заволи... Он је говорио о неизмерној љубави Божијој према грешницима, и наводио је грешног човека да сам себе строго осуди”.

Препричавши неколико разговора са старцем, епископ пише:

„Овај дивни духовник био је прост монах, али богаташ у љубави према Богу и ближњем. Многи монаси са свих страна Свете Горе долазили су ка њему ради савета, али су га нарочито волели српски монаси из Хиландара и „Испоснице светог Саве” (српског). У њему су гледали свог духовног оца који их је својом љубављу препорађао. Сви су они сада болно осетили растајак са њим. И дуго, дуго памтиће они љубав оца Силуана и његове мудре савете.

^{*)} Епископ Николај Велимировић, прим. прев.

И мени је отац Силуан веома много духовно помагао. Ја сам осећао како ме његова молитва крепи. Кадгод сам посећивао Свети Атон, журио сам да га посетим”.

Аутор свој некролог завршава овим речима:

„И још има много и много што сам чуо од оца Силуана и што сам чуо од других о њему. Али, ко ће све изрећи и исписати? Књига његовог живота исписана је сва бисером мудрости и златом љубави. То је огромна, нетрулежна књига. Сада је она склопљена, и рукама његовог ангела хранитеља изнета пред вечног и праведног Судију. А вечни и праведни Судија рећи ће души која га је толико љубила на земљи: **Верни слуго мој Силуане, уђи у радост Господа твојега. Амин**”.

Један други руски митрополит В., који је познавао старца само кроз преписку и по причању других, сазнавши за старчеву смрт, написао је игуману оцу Јустину (18.11.1938.):

„Ваше Високопреподобје, поштовани оче намесниче с братијом!

Примио сам ваш извештај о смрти старца, оца схимонаха Силуана. Царство му небеско!...

Није на нама грешнима да судимо о светим људима. Сам Бог их прославља како Сам зна. Али, искрено кажем да последњих година нисам осетио ни код кога такву силу **благодати** као код њега, оца Силуана.

Тешко је речима исказати у чему је била та снага.

Као што су за Господа Христа за Његова живота на земљи причали да је говорио као онај који **има власт**, а не као књижевници..., тако сам и из писама оца Силуана осетио **потпуно јасно** такву силу какву нисам осетио ни код кога. **Небески Божански дух**... Убедљив без икаквих доказа. Једноставно, глас „оданде”, од Бога... Не умем боље да се изразим... Зато његова писма чувам. И кад ништа не бих знао о његовом животу, подвизима, молитви, послушању, и тада би **сам дух** његових **писама** био за мене довољан, да бих га сматрао преподобним.

Испричају, ево, још један случај који сведочи о његовој прозорљивости.

Једна мати која сада живи у иностранству одавно је била изгубила везу са својом ћерком која је остала у Русији. Она је хтела да зна како да се моли за кћер - као за живу или као за мртву.

Упитала је старца Силуана, и он јој је одговорио да је њена кћи жива и срећна. И стварно, после неколико месеци нека жена

оде у Русију, пронађе ту изгубљену ћерку, види је и разговара с њом”⁷⁾.

Затим митрополит говори о још једном сличном случају прозорљивости и наставља:

„Много бих вас молио да сакупите податке о њему. Јер, то је и поучно и утешно и спасоносно за нас грешнике.

Сакупљајте и његова писма (бар копије).

Надаље, молим вас, дозволите оцу Софронију да ми пошаље **било шта од ствари покојника**, а исто тако да ме утеша одговором на моје писмо упућено њему.

Потпис: М. В.”

У писму упућеном мени митрополит је писао:

„Много сам вам благодаран за ваше писмо о оцу Силуану. Волео бих још чути о њему. Из мога писма оцу намеснику ви ћете видети какав је мој однос према покојном старцу.

Кад бисте ми написали о њему још нешто више, били бисмо вам веома благодарни, не само ја, него многи.

Ко је он? Где је живео пре Свете Горе? Зашто је отишао тамо? Како се спасавао? Шта је говорио (чак и ситне појединости су важне)? Како се молио?

Док сте још живи ви и други сведоци, сакупљајте и бележите о њему све до ситница... То је **Историја Цркве**.

Спомињем оца Силуана заједно са Божијим угодником оцем Јованом Кронштатским и молим се да ме заступа пред Богом... Још једном захваљујем и још више очекујем, ако је Богу угодно. А отац Силуан је сад већ на сигурном месту...

Потпис М. В.”

Поговор

Ставивши себи у задатак да се ограничим на најнеопходније, али да ипак унесем доста мени познатих момената из живота блаженог старца и његовог учења, како бих побожном читаоцу јасно изнео суштинске стране његовог учења - завршавам свој рад.

Читајући списе блаженог старца у другом делу ове књиге, читалац ће приметити да се нисам осврнуо на многа, у догматском и аскетском погледу, значајна питања човековог духовног

⁷⁾ Тај случај је и мени познат, јер сам као секретар помагао старцу у вођењу преписке. Старац ми је испричао како му је за време молитве Бог открио шта је са ћерком те жене.

живота којих се он дотакао, као што је питање суделовања тела у богопознању и питање поста, које је старац формулисао на један посебан, веома дубок и, рекао бих - христонодобан начин: „Јести треба само толико да се после узимања хране не губи жеља за молитвом” (Лк.21,34). Исто тако, читалац ће у мојим излагањима наићи на читав низ поставки које износим првенствено на основу многих усмених беседа старца. У избору материјала неизбежна је условност и ограничење задатка. Неразумно је ставити себи у задатак да се исцрпи сав материјал. Исто тако, некорисно је обиљем материјала одвлачити мисао од саме суштине, на коју је била управљена пажња мог оца.

Поред горе наведених сведочанстава о побожном поштовању старца Силуана позната су ми и друга слична сведочења, као и многи случајеви о дејству његове молитве на болесне и страдалне или, пак, о пројављивању његове изванредне интуиције и прозорљивости. Међутим, клонио сам се да о томе говорим са једне стране зато што се ови случајеви односе на лица од којих је већина још у животу, а са друге стране, што избегавам да им придајем велику пажњу, следујући у том погледу примеру самога старца. У историји су познати многи случајеви исцељења и прозорљивости и од оних који нису били светитељи. Уосталом, није то оно што чини његов живот истински великим.

Преподобни Јован Лествичник каже: „Неки изнад свега цене чудотворство и оне духовне дарове који се виде, не знајући да има и много узвишенијих дарова који су скривени, но баш зато и обезбеђени од пада”. (Слово 26). Али, шта је то „скривено” што може бити „узвишеније” чак и од дара чудотворства? О томе старац овако говори:

„О, немоћан је мој дух. Он се гаси као пламичак од слабог ветра. Дух, пак, светитеља горео је силно, као трновити грм и није се бојао ветра. Ко ће ми дати такав жар да ни дан ни ноћ немам покоја од љубави Божије? Пламена је љубав Божија. Ради ње су светитељи трпели све невоље и њоме су достигли силу чудотворства. Они су исцељивали болесне, васкрсавали мртве, ходили по води, за време молитве лебдели у ваздуху, својом молитвом низводили кишу с неба, а ја бих хтео да се научим само смирењу и љубави Христовој, да никог не увредим и не ожалостим, већ да се **за сваког молим као за самог себе**”.

О томе **вишем** и **скривеном** у старчевом животу покушавао сам да говорим, колико је то било у мојој моћи. У тежњи да се приближим томе, одлучио сам да пишем о начину стицања духовне слободе у Богу, не прећуткујући нити кријући оно што сам чуо.

У истој „Лествици” преподобог Јована постоји једна дивна прича „о светим осуђеницима и о тамници покајника”. Свети писац предвиђа да ће се због те речи многи саблазнити. Он, између осталог, пише:

„Храбар човек када чује за такве подвиге, дирнут у срце, устаје и одлази са стрелом пламене ревности у души. Онај који је слабији од њега, упознаје своју немоћ и, прекоревајући самога себе, одмах стиче смиреноумље, те полази за првим, само не знам да ли га може стићи. А човек лењ нека се не дотиче тога што је овде изнето, да не би пао у очајање и упропастио и оно што чини” (Сл. 5).

Страхујући да не саблазним наивне и малодушне отвореним изношењем тешкоћа духовне борбе, рекао сам у почетку да је ова књига, с обзиром на своју садржину, **намењена веома уском кругу људи**. Сада, пак, понављам ову своју напомену, јер је живот старца Силуана изузетан и представља велики подвиг љубави према Богу. ма колико иначе био прост.

Истину говорећи, морао сам да савладам велику нелагодност пре но што сам се решио да напишем ово житије, јер су ме околности приморале да изнесем и своју блискост са старцем. Уверен сам да ће свако ко је познавао старца, и познаје мене, с негодовањем рећи: „Зар си се ти усудио да пишеш о старцу!”. Онај ко не зна њега, а познаје мене, или ме је само видео, са презрењем ће приметити: „Кад је ученик такав, значи и учитељ је био никакав”.

Свестан сам да је за име великог старца понижење имати таквог животописца и сведока као што сам ја. Али, није било другог излаза... Ја сам готово хтео да овај рад издам анонимно, како својим убоштвом не бих умањио величину старца. Ипак, то нисам могао себи дозволити, јер сам сматрао неопходним да узмем на себе одговорност за сведочанство о њему. Као делимично оправдање моје смелости нека послужи околност да су ме на овај рад побудиле жеље и упорне молбе многих лица као и послушност према свом духовном оцу, великом старцу, који је још и сада жив, јеросхимонаху Пинуфрију, који ми је и дао благослов за овај рад. Па ипак, у души сам се дуго колебао, јер је духовна реч енергија посебне врсте. Онај ко о њој говори сам се налази пред судом речи коју износи. Због тога се, наравно, излажем потпуно заслуженој критици, и знам да ћу бити осуђен од Бога и од људи. Уосталом, као извесно олакшање за моју савест служи факт, да у овој књизи нема ниједне **моје** мисли, већ сам све црпео из поука и разговора са блаженим оцем и другим мојим учитељима. Страхујући, међутим, да, будући лишен духовног разума (тј. знања), нисам избегао грешке у опису живота старца и излагању старчевих

светих поука, молим да се сва одговорност за погрешке припише мени како не би био обезвређен старчев опит, који је запечаћен светим животом и његовом светом речју.

Молим сваког побожног читаоца који схвата тежину постављеног ми задатка да буде снисходљив према мени. Исто тако молим да ми се опросте моје нехотимичне грешке, јер намерних не би требало бити будући да сам се руководио страхом који не дозвољава да се „лаже о светитељу”. Исто тако, молим да се не обраћа пажња на многе спољашње и унутрашње недостатке мога рада, као што су: невешта расподела и изношење повести, неспособност давања психолошких описа, понављања, непотпуност богословских одређења, што ће неизбежно изазвати многе недоумице и нагађања. Најзад, молим да ми се опрости и мој тежак и груб језик, који је сасвим неприкладан светој и величанственој једноставности и простосрдачности читавог лика блаженог старца.

Услови мог живота нису ми дозволили да савладам неке од поменутих недостатака. Међутим, није искључена могућност да ћу у току даљег рада успети да их исправим у извесној мери. Сада се, пак, надам да ће старчева реч, која је потекла из срца пуног љубави, одушевити ум и душу читаоца, јер за оне који имају уши да чују, и очи да виде, она сама по себи представља снажно сведочанство о својој истинитости.

Старчева реч, изванредно висока по свом духовном савршенству, сведочи о оном натприродном животу којим је он живео. За многе ће она остати несхватљива и неприступачна, без обзира на сву своју јасност и једноставност. Искуство је показало да је она несхватљива управо због своје једноставности и стила схватања и изражавања, који је туђ савременом човеку интелектуалцу. Управо та околност ме је и побудила да за ту реч дам нека објашњења на језику који је приступачнији савременом образованом човеку, надајући се да ће бар некоме помоћи да боље схвати пут светости. А када читалац осети да су ове старчеве једноставне и спокојне речи, које се дотичу дубоких питања човечијег духовног бића, унутрашње борбе или дејства благодати, управо оно на шта треба да усредсреди своју пажњу, тада, разуме се, постаје излишно свако моје тумачење и остаје само света и чиста реч блаженог оца.

Данас, на десетогодишњицу упокојења старца Силуана, душа моја се са трепетном љубављу молитвено обраћа њему:

Опрости ми, оче свети, што се ја, по свом безумљу, осмелих да говорим о оном што си ми ти из снисхођења поверио. Бла-

годарећи Богу што ми је незаслужено подарио срећу да те упознам и често будем с тобом за време твог овоземаљског живота, допусти ми да те питам: сада, када си прешао све пределе земље и гледаш неизрециву красоту Онога који те је заволео и кога си ти заволео и Његове Пречисте Мајке - да ли си од сладости љубави Божије заборавио овај наш тужни свет, или настављаш још силније да се молиш, будући да љубав, како си говорио, не може заборавити нити се успокојити док не оствари свој жељени циљ?

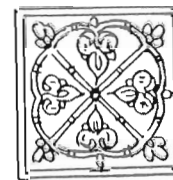
И премда моја помрачена, и за свако добро мртва, душа сада није у стању да чује твој глас, ипак, из твојих речи које су остале са нама, чује одговор:

„Душа која је познала Бога, свога Творца и небеског Оца, не може имати покоја на земљи”. Душа помишља: „Када станем пред Господа, молићу од Њега милост за сав род кришћански”. А истовремено се јавља и друга мисао: „Када угледам Његов мили лик, ништа нећу моћи да кажем, јер од велике љубави човек не може да говори”. И опет мисли: „Молићу се за сав род људски, да би се сви људи обратили Господу и нашли мир у Њему, јер љубав Божија жели да се сви спасу”.

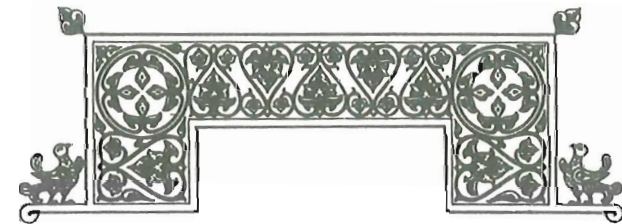
Дубоко убеђен да је наш блажени отац Силуан достигао до Бога и савршене љубави којој је тако незадрживо стремио, и да сада у Духу Светом цео свет обухвата својом молитвом још у већој мери него у доба свог земаљског живота, те не желећи никоме ништа да намећем, нити да утичем на било кога, већ следећи само снажан порив своје душе, завршавам своје убого казивање молитвом:

ПРЕПОДОБНИ ОЧЕ СИЛУАНЕ,
МОЛИ БОГА ЗА НАС!

Француска, Сан Женевјев де Буа,
Донжон, 11/24. 9. 1948.

ДРУГИ ДЕО
СПИСИ СТАРЦА СИЛУАНА

Како ћу да знам да ли ме Господ воли?
Ево како. Ако се храбро бориш с грехом,
значи да те Господ воли. Ако волиш своје
непријатеље, Господ те још више воли. А ако
душу своју положиш за друге, значи да те
Господ много воли, јер је и Он Сам положио
душу Своју за нас.

ТРОПАР, глас 2.

Серафимске љубави према Господу пламени ревнитељу и усрдни подражаваоче Јеремијиног плача за народ, одазивајући се призиву Мајке Господње, свеблажени оче Силуане, храбро си згазио греховну змију и удаљио се од сујете света на гору Атонску, где си у труду и сузним молитвама обилно стекао благодат Светог Духа. Њом и наша срца загреј да бисмо са тобом умилно узвикивали: Господе мој, животе мој и радости света, спаси свет и избави нас од свих невоља.

Препуштајући пажњи читалаца оно што је најважније у овој књизи - поуке блаженог старца Силуана - дајемо себи слободу да ипак претходно кажемо неколико речи о његовим белешкама - записима.

Господ је рекао: *И сваки који је од истине слуша глас мој* (Јн.18,37), а Јован Богослов каже: *Који познаје Бога, слуша нас, који није од Бога не слуша нас* (1.Јн.4,6).

Дубоко смо уверени да се ове речи могу применити и на записе старца Силуана. Мислимо да ће онај ко има дух и разум да позна Бога, јасно осетити дисање Духа Светог у старчевим записима.

Списи старца, готово неписменог човека, саопштавају нам оно што му је било дато да види. Његове речи често наликују Псалмима, што је сасвим природно, јер извиру из непрестане молитве. Ритам његовог писања је веома спор, што такође указује на дубоку молитву. Он се стално враћа на једне те исте теме: Бог и све небеско спознаје се само Духом Светим; Господ безмерно воли човека, и та се љубав спознаје само Духом Светим; Дух Свети је дух уздржања, целомудрености, кротости, смирења; Дух Свети је дух мира, састрадавања и љубави према непријатељима.

Ум и душа старца обузети су малим бројем мисли, али су оне онтолошки најдубље, оне су мерило свега. Онај ко у дубини свог бића живи тим мислима, кроз њих, као кроз тајанствену духовну призму, види сав свет.

Две хиљаде година без престанка проповеда се реч Божија на свим језицима и на најразличитије начине, а Сам Господ је у мало речи подарио човеку знање о вечном Божанском животу. Живот Бога надилази сваку људску представу. Из те сфере неприступне светлости Божански живот се, у свом пружању ка твари, предаје најпре кроз најједноставније и малобројне бестрасне „умне” облике. Затим он, предајући се по јерархијским ступњевима, добија све грубље видове, да би на крају попримио и сас-

вим безвредне, безсадржајне форме, које су својеврсно изопачење. На пример: одрасли приводе дете икони и уче га да се моли „Бђги”, при чему икона за дете, у датом случају, није тек један облик богословља или благовести, него сами тај „Бђга” коме се оно моли.

У свом снисхођењу, светлост богопознања од крајње чистоте долази до грубих и често накарадних катафатичких (позитивних) форми. Међутим, процес човековог развитка тече обратним смером: одоздо - навише. Од грубих позитивних форми човек се уздиже до бестрасне мисли о Богу, и чак до неизрецивог изванпредставног богоопштења.

Ми немамо намеру да разматрамо питање развитка човекове спознаје, тј. како се она од емпиријских представа и појмова овог света уздиже до виђења вечног, Божанског бића. Напоменућемо само да се нужношћу ове еволуције објашњава чињеница да се учење о Богу народу најчешће саопштава најпре као учење о хришћанском моралу, јер је тако доступније елементарном схватању. Додуше, и у овом облику, и поред свег упрошћавања и чак изопачавања истине, светлост истинског богопознања, иако пригушена, ипак светли: то је оно „млеко” које се даје слабима (1.Кор.3,2).

Уколико бисмо правили аналогije из стварности која нас окружује, могли бисмо ово нисхођење Божанске светлости упоредити са светлосним снопом пројектора: са приближавањем извору светлости, објективу пројектора, светлост је све јача, али је осветљена површина све мања; и обратно - са удаљавањем од извора светлости повећава се осветљена површина, али је светлост слабија и расплунутија. Пролазе хиљаде година, а народима се као и раније предаје, посредством бескрајног мноштва речи и слика, управо та пригушена и расплунута светлост богопознања. Што је човек удаљенији од Бога, то је и мишљење његово раздробљеније, нецелосније, а његова духовна преживљавања несигурнија и беспокojнија; и обратно, што је човек ближи Богу, то је **ужи**, ако је могуће тако се изразити, круг његових мисли, који се полако своди и усредсређује на једну једину бестрасну мисао, која већ и није мисао, него особито, неизрециво виђење или **осећање ума**.

Да бисмо схватили старца Силуана, морамо имати у виду управо ово што смо сада рекли. Старац је био човек једне идеје, која је испуњавала свецело његово биће, оне идеје која је настала као резултат чудесног Господњег јављања. У том тајанственом јављању Господа он је познао да је Бог - безмерна љубав. Старац је тврдио да се ова љубав неминовно излива и на непријатеље, и

да се познаје само Духом Светим. Дух Свети му је јавио Христа, Дух Свети га је учио смирењу и љубави према непријатељима и свеколикој твари. Оно што је примио у моменту богојављења и оно што је произашло из тог богојављења старац је сматрао условом и показатељем богоопштења, критеријумом истинитости пута, мерилом сваке појаве у духовном животу и крајњим циљем свега што чинимо и за чиме трагамо.

После дугих година дивовске духовне борбе и уз поновљене посете Духа Светог све ово добило је код старца форму догматског знања. А у време када је већ збиља улазио у чисте сфере светог бестрашћа, он је, уз најдубље смирење, сматрао својим дугом да проговори о ономе што му је било дато свише. Мало је у њега речи, али можда баш то потврђује да говори истину; његове речи су малобројне, али поседују моћ да проникну у срце човеково и препороде његову душу; мало је у њега речи, али се о њима може говорити веома много, уколико себи поставите задатак да њихову садржину, макар то било само на интелектуалном плану, учините доступном ширем кругу људи.

Читајући старчеве записе, неко ће се можда, запитати: није ли овај човек један од оних који се језиком подвижника називају „прелешћени”, а у свакодневном говору - „откачени”. Јер, нико „нормалан” не поставља тако велике захтеве.

Ми, пак, сматрамо да се може поуздано тврдити да то нису речи душевно поремећене особе. Да би се то закључило није потребно ни видети га ни познавати га лично. Довољно је само читати његове, понекад поетски надахнуте и чак и по форми веома савршене, а понекад, опет, једва полуписмене записе. То је очигледно и по току његових мисли и по целокупном строју његових осећања. Његово казивање одише, то се јасно осећа, истинским и дубоким смирењем, које је сушта супротност гордости мегаломана или оном познатом „комплексу ниже вредности”, за који већина људи не зна да је само прикривени облик гордости. Ни при најпажљивијем испитивању ми не можемо запазити ни сенку некакве самообмане, умишљености или болесне егзалтираности уобразиље, чак ни када се обраћа „свим народима земље”. Напротив, осећамо да је његово сведочанство потпуно истинито и веродостојно. Срце препознаје да се он заиста томе о чему говори научио не од људи и не из књига, него непосредно од Духа Божијег, и да је зато његово учење у пуном складу са заповестима Христовим.

Старац је био човек једне идеје, али оне најдубље, прекрасне, онтолошки најсавршеније, и што је најважније - идеје коју је у животу остварио. Он је на појединим местима заиста по духу сличан светом Јовану Богослову. Дух Свети га је збиља уподобио

Самом Христу, чијег виђења се и удостојио. О том уподобљавању он је тако много говорио, ослањајући се на речи великог апостола: *бићемо слични Њему, јер ћемо Га видети као што јесте* (1.Јн. 3,2).

Главно сведочење целокупног старчевог живота јесте да је љубав према непријатељима апсолутно неопходан услов за познање Божијих тајни. Он је категорички тврдио да се онај ко нема љубави према непријатељима налази ван Бога, да Бога није познао. Он се није могао обманути. Тамо где је владала мржња према непријатељима он је видео лице тамног бездана, каквом год „службом Богу” (Јн.16,2) или пророчким заносом било оно маскирано.

Сведочење човека који није био неискушан лукавством интелектуалне културе, који је заиста током читавог свог живота молитвом проливао крв за непријатеље и за сав свет - има изузетну снагу и значај.

Често смо размишљали, шта би старац био да је, уз тако ретку природну обдареност, стекао и високо научно и богословско образовање. Чинило нам се понекад да би он постао гигант светске славе и значаја. А понекад нам, опет, ствари изгледају обрнуто, тј. да баш чињеница што је био човек неопосредованог опажања (какво видимо код јеванђелиста), сасвим неискварен лукавством савремене цивилизације - његово сведочанство чини недољиво уверљивим. Никаква људска наука, у суштини, не може ништа додати дубини и вредности истине о којој он сведочи.

Према томе, о старцу ће онај ко га није лично познавао судити на основу његових бележака, а онај ко га је познавао, ко је видео његову истинску, непатворену једноставност и смирење, његово постојано срдачно, благодушно, мирно, непомутиво, кротко устројство душе, знаће да је био човек великог савршенства.

Старчева реч је кротка, често умилна, душеисцелитељна, али да би је следио, човек мора поседовати велику, огњену одлучност, до „мржње” према себи (Лк.14,27).

Тугује душа моја за Господом и са сузама Га тражим. Како да Те не тражим? Ти си први потражио мене и дао ми да се насладим Духом Твојим Светим и душа Те је моја заволела.

Господе, Ти видиш тугу моју и сузе... Да ме ниси привукао Својом љубављу не бих Те овако тражио, али Дух Твој дао ми је да Те познам и душа се моја радује што си Ти мој Бог и Господ и до суза тугујем за Тобом.

Тугује моја душа за Богом и са сузама Га тражим.

Милостиви Господе, Ти видиш мој пад и моју тугу, али смирено просим Твоју милост: излиј на мене благодат Духа Твог Светог. Сећање на њу гони мој ум да поново нађе милост Твоју.

Господе, даруј ми смирени Дух Свој, да не бих поново изгубио благодат Твоју и ридео за њом, као што је плакао Адам за рајем и Богом.

Прве године свог живота у манастиру душа моја је познала Господа Духом Светим.

Много нас љуби Господ. То сам познао Духом Светим, кога ми је Господ дао једино по милости Својој.

Ја сам стар човек, и близу сам смрти, и пишем истину народа ради.

Дух Христов, који ми је дао Господ, жели да се сви спасу, да сви упознају Бога.

Господ је разбојнику даровао рај. Тако ће Он и сваком грешнику дати рај. Ја сам гори од смрдљивог пса по својим гресима, али сам се почео молити Богу да ми опрости. Он ми је **не само опростио, него ми је и Духа Светог дао**, и у Духу Светом ја сам познао Бога.

Тугује душа моја за Богом и моли му се дан и ноћ, јер је име Господње слатко души која се моли, распламсавајући у њој љубав према Богу.

Дуго сам проживео на земљи. Много сам видео и чуо. Слушао сам музику и уживао у њој. Мислио сам: када ми је ова музика толико пријатна, колико ли тек душа ужива у небеским песмама кроз које се Духом Светим прославља Господ због Његових страдања.

Душа дуго живи на земљи и ту заволи лепоту овога света. Она заволи небо и сунце, заволи цветне вртове, море, реке, шуме и лугове, заволи музику и све то земаљско наслађује душу. Али, кад упозна Господа нашег Исуса Христа, она више не жели да посматра оно што је земаљско.

Видео сам славу земаљских царева и много сам је ценио, али када душа упозна Господа, онда не мари много за сву царску славу. Тада душа непрестано тугује за Господом и ненасито, и дан и ноћ, жели да види - Невидљивог, да додирне - Недодирљивог.

Дух Свети ће души која Га зна дати да схвати на који начин Он учи душу да зна Господа, и каква је сладост у томе.

О милостиви Господе, просвети народе Своје да би Те знали и увидели колико нас љубиш!

Дивна су дела Божија. Он је од земље створио човека и њему, од прашине створеном, дао да Га позна Духом Светим, тако да човек говори: „Господ мој и Бог мој!” Ово он говори од обиља вере и љубави.

Шта више може душа да тражи на земљи?

Душа **одједном** упознаје свога Творца и Његову љубав - то је велико чудо.

Када душа увиди колико је кротак и смиран Господ, смирује се **до крајности** и ништа друго не жели тако као Христово смирење. Колико год да живи на земљи она ће увек желети и тражити то непојмиво смирење које се не заборавља.

Господе, колико Ти много волиш човека!

Милостиви Господе, дај благодат Своју свим народима земље да б Теи познали, јер Те без Духа Светог човек не може познати, нити разумети Твоју љубав.

Господе, пошаљи нам Свог Духа Светог. Ти и све Твоје само се Њиме можете познати. Пошаљи нам Духа Светог. Њега си

у почетку дао Адаму, затим светим пророцима, а онда и нама хришћанима.

Дај, Господе, свим људима да разумеју Твоју љубав и сладост Духа Светог, да забораве земаљски јад, да оставе све зло, да се љубављу привију уз Тебе и живе у миру, и да чине вољу Твоју у славу Твоју.

О, Господе, удостој нас дара Духа Светог да бисмо разумели славу Твоју и живели на земљи у миру и љубави, да више не буде злобе, ни рата, ни непријатеља, већ само љубав да царује. Тада неће бити потребне ни војске, ни затвори, и свима ће нам бити лако да живимо на земљи.

Молим Те, Милостиви Господе, да те Духом Светим упознају сви народи.

Као што си мени грешном дао да Те познам Духом Твојим Светим, тако нека Те и сви народи земље познају и нека Те хвале дан и ноћ.

Господе, знам да волиш људе, али људи не разумеју љубав Твоју. Сви народи тумарају по земљи, а мисли су њихове као облаци које ветар гони на све стране.

Људи су заборавили Тебе, Творца свог. Они за себе траже слободу, а не знају да си Ти милостив и да волиш грешнике који се кају и дајеш им Своју благодат Светог Духа.

Господе, Господе, дај силу Своје благодати људима да би Те сви народи познали Духом Светим и хвалили Те са радошћу као што си мени нечистом и гадном дао радост да чезнем за Тобом. Душа је моја жедна Тебе и ненасито Те тражи и дан и ноћ.

О, како је безмерна милост Божија према нама!

Има богатих и силних који би дали много да виде Господа или Његову Пресвету Мајку, али Бог открива Себе не богатству, већ смиреној души.

А и шта ће нам новац? Велики Спиридон је змију претворио у злато. Нама ништа није потребно осим Господа: у Њему је пунота живота.

Ако нам Господ није дао да разумемо како је премудро саздан свет, значи да нам то и није неопходно. Разумом се не може појмити сва творевина.

Али Сам Творац неба и земље и свега што постоји даје нам да Га познамо Духом Светим. Њиме ми познајемо и Мајку Божију, и ангеле, и светитеље, и дух наш гори од љубави према њима.

Онај, пак, који не воли своје непријатеље, не може познати Бога и сладост Духа Светог.

Дух Свети нас учи да волимо непријатеље и да будемо милостиви према њима као према рођеној деци.

Има људи који желе својим непријатељима или непријатељима Цркве погибао и паклене муке. Тако мисле они који се нису научили љубави Божијој од Духа Светог, јер они који су се научили, проливају сузе за целим светом.

Велиш да је он зао и да треба да гори у адском огњу.

Али питам ја тебе: Кад би Бог теби дао место у рају, и ти из раја посматрао тог другог коме желиш страдања и муке, зар га не би пожалио, макар он и био непријатељ Цркве?

Или је можда срце твоје од гвожђа? Али у рају гвожђе није потребно. Тамо су потребни смирење и љубав Христова која **жали свакога**.

У ономе ко не воли своје непријатеље нема благодати Божије.

Милостиви Господе, научи нас Духом Светим да волимо своје непријатеље и да се са сузама молимо за њих.

О Господе, излиј Духа Светог на земљу да би Те сви људи познали и научили се љубави Твојој.

Господе, као што си се Сам молио за непријатеље Своје, и нас научи Духом Светим да волимо непријатеље наше.

Господе, сви су народи дело руку Твојих. Обрати их од непријатељстава и злобе на покајање, да сви познају Твоју љубав.

Господе, заповедио си нам да волимо непријатеље, али је нама грешнима то тешко ако Твоја благодат није са нама.

Господе, излиј на земљу Своју благодат. Дај свим народима на земљи да упознају Твоју љубав и увиде да нас волиш као мати, и више него мати. Она може и да заборави своје дете, док Ти никад не заборављаш човека, јер нас све неизмерно волиш, а љубав никада не заборавља.

Милостиви Господе, обиљем милости Своје спаси све народе.

Нашој Православној цркви је дато да Духом Светим појми тајне Божије и њена је снага у њеној Светој мисли и трпљењу.

Благодат је научила православну душу да се чврсто држи Господа и Његове Пречисте Мајке, и радује се наш дух сагледавајући познатог Бога.

Бог се сазнаје једино Духом Светим, а онај који у својој гордости хоће да позна Творца умом својим - неразуман је и слеп.

Умом не можемо да сазнамо чак ни како је сунце постало. Али, кад о томе упитамо Бога, осећамо јасан одговор у души: „Смири се и разумећеш не само како је сунце постало, већ ћеш познати и Творца сунца”.

А када душа упозна Господа, од радости заборавља и сунце, и сву осталу твар, и престаје да се брине за земаљско знање.

Смиреној души Бог открива Своје тајне.

Светитељи су се целог живота смиравали и борили се против гордости. И ја смиравам себе дан и ноћ, али још нисам успео у томе колико би требало. Међутим, Духом Светим моја душа је познала Христово смирење. Он је рекао да се томе од Њега научимо, и душа моја непрестано Њему тежи.

О Христово смирење! Ти души дајеш неописиву радост и од љубави према Богу она заборавља и небо и земљу, и жудно стреми Богу.

О Христово смирење! Како је оно слатко и пријатно. Оно пребива само у ангелима и душама светитеља. Ми, пак, треба себе да сматрамо горим од свих и Господ ће и нама дати да Духом Светим познамо Христово смирење.

Господ, и слава Његова, и све небеско познаје се једино Духом Светим.

Господ нам је дао Духа Светог и научили смо песму Господњу и од сладости љубави Божије заборављамо све земаљско.

Љубав Господња је огњена и не даје нам да се сећамо земље.

Онај ко је упозна ненасито је и дању и ноћу тражи и жели. Али, та љубав се губи због гордости, славољубља, због мржње према братији, због осуђивања и зависти. Она нас оставља због блудне мисли, због везаности за земаљске ствари. Тада опустела и жалосна душа тугује за Богом као и наш праотац Адам кад је био изгнан из раја.

Адам је са сузама вапијао Богу:

„Тугује душа моја за Тобом, Господе, и са сузама Те тражи. Погледај на моју тугу, и просвети таму моју да се развесели душа моја.

Не могу да Те заборавим. Како бих могао да заборавим Тебе? Твој тихи и кротки поглед привукао је душу моју и дух се мој

радовао у рају, гледајући Лице Твоје. Како бих могао да заборавим рај где ме је љубав Оца небеског веселила?"

Када би свет знао силу Христових речи: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен* (Мт.11,29), оставио би све друге науке и учио би само ову небеску науку.

Људи не знају силу Христовог смирења и зато теже ономе што је земаљско. Али, без Духа Светог човек не може да позна силу ових Христових речи. Онај пак, ко је познао ову науку, неће је оставити чак и да му се понуде сва земаљска царства.

Господе, дај ми смирење Своје, дај да се усели у мене љубав Твоја и свети страх Твој.

Тешко је живети без љубави Божије. У души тада влада мрак и потиштеност. Када, пак, дође љубав, радост душе се не може описати.

Душа је моја жедна Христовог смирења и тугује за њим и дан и ноћ и понекад **крикнем**:

Тугује душа моја за Тобом, Господе, и са сузама Те тражи.

О Господе, колико много волиш створења Своја. Душа невидљиво види Твоју благодат и са страхом и љубављу топло Ти благодари.

Братијо моја драга, са сузама **пишем** ове редове.

Упознавши Духом Светим Бога, душа не престаје да се у сваком тренутку диви Његовом милосрђу, величини и моћи. У души пак, која још није стекла смирење, него га тек стиче, догађаће се сталне промене: час ће бити у борби са помислима и нигде неће налазити мира на земљи, час ће опет бити слободна од грешних мисли и сагледаваће Господа и разумеће љубав Његову. Стога је Господ и рекао:

Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим.

Ономе ко се не научи смирењу, љубави и незлобивости, Господ неће открити Себе. Душа која је познала Господа Духом Светим и која је рањена љубављу Његовом, не може ни за тренутак да Га заборави. Као што болесник стално мисли на своју болест, тако се и душа која љуби Господа увек сећа Њега и Његове љубави према целом роду људском.

Чиме да Ти узвратим Господе?

Ти си, Милостиви, васкрсао моју душу од грехова и дао ми да познам милост Твоју према мени. Моје срце је обузето Тобом, непрестано се отима ка Теби, Светлости мојој.

Чиме да Ти узвратим Господе?

Ти си васкрснуо душу моју и дао јој да воли Тебе и ближње и дајеш ми да се са сузама молим за цео свет.

Блажена је душа која је познала Творца свог и заволела Га, јер је у Њему нашла савршени мир.

Господ је бескрајно милостив.

Познао сам милост Његову и ово пишем са надом да ће бар једна душа заволети Господа и да ће у њој запламсати огањ покајања.

Да ми Господ није дао да Духом Светим познам милост Његову, пао бих у очајање због мноштва својих грехова, али сада, пошто је Он привукао душу моју и она Га заволела, заборављам све земаљско.

О, Господе, смири срце моје да би оно увек било угодно Теби.

Разумите сви народи земље да вас Господ много воли и да вас милостиво зове ка Себи:

„Дођите ка мени и ја ћу вас успокојити.

Даћу вам мир и на небу и на земљи и видећете славу моју.

Сада не можете разумети, али Дух Свети ће вас научити да разумете моју љубав према вама.

Не оклевајте, приђите ка мени, ја вас жељно очекујем као своју рођену децу, и даћу вам свој мир, и радоваће се ваше срце, и ваша радост ће бити вечна”.

Братијо драга, са сузама **пишем** ове редове.

Упознавши Духом Светим Господа, душа се сваког тренутка, непрестано, диви милости Божијој, и величанству и моћи Његовој, а Господ Својом благодаћу нежно, као мати своје мило чедо, учи душу смиренним и благим помислима и даје јој да осећа Његово присуство и близину. Тада душа у смирењу, ослобођена сваке мисли, сагледава Господа.

Господ воли људе и Његова благодат ће пребивати у Цркви све до Страшног суда, као што је пребивала и до сада.

Господ воли човека и премда га је начинио од праха земаљског, украсио га је Духом Светим.

Духом Светим се познаје и воли Бог, а без Духа Светог човек је само грешна земља.

Господ одгаја Своја чеда Духом Светим и Својом пречистом Крвљу и Телом, и сви који следе Господа личе на Господа, Оца свога.

Дух Свети нас је ородио са Господом, и знај: уколико осећаш у себи мир Божији и љубав према свима, твоја је душа слична Богу.

Томе нас је научила благодат Божија и душа зна када је обогашена благодаћу, а исто тако осећа и губљење благодати и долазак демона.

Раније то нисам знао, али када сам изгубио благодат ово ми је опитом постало јасно.

Зато, братијо, свим силама чувајте мир Божији који вам је дат забадава (као дар). А када вас неко увреди, ви га, макар приморавали себе, волите и Господ ће видети ваш труд и помоћи ће вам благодаћу Својом.

Овако су учили свети оци, а и дугогодишње искуство је показало да је неопходан труд.

Благодат Светог Духа чини сваког човека сличним Господу Исусу Христу, још док је на земљи.

Ко је у Духу Светом, сличан је Господу још овде на земљи. А ко не верује у Бога и не каје се за своје грехе, сличан је ђаволу.

Господ нас је удостојио да будемо слични Њему који је неизрециво кротак и смирен. Када би ти се указала прилика да Га угледаш, од превелике радости зажелео би да Му кажеш: „Госпoде, топим се као восак од благодати Твоје”, али у тим светим тренуцима човек не може ништа да проговори, јер се душа мења од преобиља Духа Светог. И преподобни Серафим Саровски није могао ништа да каже кад је угледао Господа.

Господ нам је наложио да Га љубимо свим срцем и свом душом. Али, како ћемо љубити некога кога никад нисмо видели и како да се таквој љубави научимо? Господ се познаје по Свом деловању у души. Када нас Он посети, душа зна да је неки мили Гост дошао ка нама, а када оде, тугује за Њим и са сузама Га тражи: „Где си, Светлости моја, где, Радости моја? Миомирис од Твог присуства још се осећа, али Тебе нема и тугујем за Тобом, и

срце пати. Ништа више не може да ме развесели, јер сам ожалостио Господа и Он се сакрио од мене”.

Када бисмо били једноставни као деца, Господ би нам показао рај и видели бисмо Га у слави са херувимима и серафимима и свим осталим небеским силама и светитељима. Али, ми нисмо смирени и зато мучимо и себе и оне који живе са нама.

Каква велика срећа за нас! Господ не само да нам опрашта грехе, него смиреној души даје да и Њега Самог позна. Сваки човек, и највећи сиромаш, може постати смирен и познати Бога Духом Светим. За то није потребан ни новац, ни имање - потребно је само смирење. Господ нам даје Себе као дар, забадава, једино по милости Својој. Раније то нисам знао, а сада сваког дана, и часа, и минута јасно осећам милост Божију. Господ даје мир чак и у сну, а без Бога нема мира у души.

Гордима Господ не да да Га познају, а они ипак мисле да много знају. Али, шта вреди све њихово знање кад не знају Господа, кад не познају благодат Духа Светог, ни како она долази и зашто се губи?

Будимо смирени, братијо, и Господ ће нам све показати, као што отац све показује својој деци.

Умом погледај шта се дешава у души. Ако је у души макар мало благодати, биће и мира и осећаће љубав према свима. Ако је благодати више, осећаће се светлост и велика радост, а ако је још више, онда ће и само тело осетити благодат Духа Светог.

Нема већег бола него изгубити благодат. Душа тада тугује за Богом. Са чиме бих упоредио то туговање? Упоредио бих га са плачем мајке која је изгубила своје љубљено јединче и која очајнички зове: „Где си, срце моје мило, где, радости моја?”

Тако, и још више тугује душа за Господом када изгуби благодат и престане да осећа сладост Божанствене љубави.

„Где си, Боже мој милостиви? Где си, Светлости моја незапазна? Зашто си сакрио од мене Своје кротко и светло Лице?”

Мало је оних који Те знају и мало оних са којима се може говорити о Теби. Много је више оних који се вером спасавају. Ти си рекао апостолу Томи: *Зато што си ме видео поверовао си, блажени који не видеше, а вероваше* (Јн.20,29). Не осећају сви Духа Светог, али ће се спасти сви који имају страх Господњи и држе Његове заповести, јер нас Господ све неизмерно много воли. Ја

не бих познавао љубав Божију да ме томе није научио Дух Свети, који нас учи свему добром.

Моје срце је заволело Тебе, Господе, и зато тугујем за Тобом и са сузама Те тражим.

Ти си украсио небо звездама, ваздух облацима, земљу морима, рекама и зеленим вртovima у којима певају птице, али моја душа је заволела Тебе и не жели да гледа тај свет, иако је он прекрасан.

Само Тебе жели душа моја, Господе. Не могу да заборавим Твој тихи кротки поглед и зато Те са сузама молим: Дођи и усели се у мене и очисти ме од грехова мојих. Са висине славе Своје видиш колико тугујем за Тобом. Немој ме оставити, слугу Свог. Услиши ме када вапијем Теби као пророк Давид: *Помилуј ме, Боже, по великој милости Својој* (Пс.50,1).

Свети апостоли, ви сте саветовали свету: „Познајте љубав Божију”. Моја грешна душа познала је ту љубав Духом Светим, али сам Га изгубио и сада тугујем за Њим и молим вас да умолите Господа да ми поново дарује Духа Светог, кога зна душа моја, и тада ћу се молити за мир целог света.

Сви свети, умолите Господа Бога за мене. Ви видите славу Његову на небу, јер сте још на земљи заволели Бога свом душом и умом. Ви сте победили свет силом благодати коју вам је даровао Господ због вашег смирења. Ви сте ради љубави Божије претрпели све невоље и мој дух жели да вас види, као и то како сагледавате славу Господњу. Душа моја дан и ноћ тугује за Господом и чезне да се наслади Његовом љубављу.

Прави духовници су смирени и карактером слични Христу. Својим животом они дају живи пример. Они су задобили мир и слично рајском дрвету живота хране многе својим плодовима, тј. плодовима тога мира.

Христос је то дрво живота на сред раја. Он је сада доступан свакоме и цео свет може да се храни Њиме и да утољава глад Духом Светим.

Када нема добрих духовника, треба се у смирењу предавати вољи Божијој и тада ће нас Господ Својом Благодаћу упућивати. Јер, Господ нас толико много воли да се то не може изразити, нити то ум може постићи. Ова љубав може се познати само Духом Светим кроз веру, а умом се она не може познати.

Људи се споре око вере и нигде краја тим споровима. У ствари, нема потребе да се споримо. Треба се само молити Богу и Мајци Божијој и Господ ће нас без спорења просветити, и то веома брзо.

Многи су проучили све вере, али ипак до праве вере нису дошли. Али, Господ ће онога ко се буде смирено молио Богу просветити и дати да позна колико много Он воли човека.

Горди људи би хтели да све схвате умом, али им Бог то неће допустити.

Ми смо познали Господа. Он нам је показао Себе Духом Светим и душа Га зна, и радосна је, и весела, и спокојна. У томе је светост живота.

Господ је рекао: *Где сам ја, онде ће и слуга мој бити* (Јн.12, 26). Али, људи не схватају Свето Писмо. Оно им изгледа неразумљиво. Када Дух Свети научи душу, све постаје јасно и она се осећа као на небу, јер је Дух Свети исти и на небу и на земљи, и у Светом Писму, и у душама оних који воле Бога. Без Духа Светог човек лута, и мада стално учи, Бога познати не може, и мира у Богу не налази.

Ко је познао Божију љубав, воли читав свет и никада не ропће на своју судбину, јер привремене невоље које подносимо ради Бога припремају нам вечну радост са Њим.

Несмирена душа која се није предала Божијој вољи не може ништа да позна. Она само прелази са једне мисли на другу и никада се не моли чистим умом, те не прославља величанство Божије.

Душа која се смирено предала Божијој вољи, невидљиво види Бога сваког тренутка. Она то не уме да објасни, нити да изрази, али опитом осећа милост Божију и зна када је Господ са њом. Она се предала Богу као мало дете које свакога дана хране, премда оно не зна како се та храна добија. Тако је и души добро са Богом, али не може објаснити како то бива.

Господе, Духом Светим просвети људе Своје да би сви познали љубав Твоју.

Сам Господ нас надахњује на молитву за људе и Сам нам даје силу за молитву, а после душу за то награђује. Ето, таква је милост Божија према нама.

Док сам био дете волео сам сав свет и лепоту његову. Волео сам шумарке и зелене вртове, волео поља и читав свет Божији, тако лепо створен. Волео сам да посматрам светле облаке како

плове горе по висини. Али, када сам познао Господа свог и кад је Он запленио моју душу, све се у њој изменило и ја више нећу да гледам на лепоту овог света. Сада душа непрестано чезне за светом у којем живи Господ. Као птица у кавезу, тако душа моја тугује овде на земљи. Као што птица жели и отима се да се вине у шуму из свог тесног кавеза, тако и моја душа жели да угледа Господа, јер ју је Он привукао и она тугује за Њим и зове:

„Где обитаваш, Светлости моја? Видиш, са сузама Те тражим. Да ми ниси открио Себе, не бих Те могао тражити овако како те сада тражим. Али, Ти си Сам потражио мене грешног и дао ми да познам Твоју љубав. Дао си ми да увидим да Те је љубав према нама привела крсту и да си ради нас умро на мукама. Дао си ми да разумем да си из љубави према људима сишао с неба на земљу и после, чак до ада. И све то да би људи видели славу Божију.

Сажалио си се на мене и показао ми Своје Лице и сада душа моја чезне за Тобом, Господе, и ни дан ни ноћ ни у чему не налазим мира, већ плачем за Тобом као дете које је изгубило мајку.

Али, кад угледају Тебе, и дете заборавља мајку и мајка своје чедо. Када душа угледа Тебе, заборавља цео свет. Тако и душа моја чезне и тугује за Тобом и не жели да гледа красоту овог света.

Упознавши Духом Светим Мајку Божију и поставши Духом Светим блиска апостолима, пророцима, светитељима, преподобнима и свим светима и праведницима, душа неодољиво тежи да дође у тај свет, и не може да се умири, већ тугује и чезне и плаче и не може да се отргне од молитве. Мада тело и малакше, и жели да одахне у постељи, душа ипак и лежећи у постељи тежи Господу и Царству светих.

Дошла је старост, ослабило је тело и жели да легне на постељу, али дух не зна за одмор. Он се отима Богу, своме Оцу, рођеном, небеском. Бог нас је ородио са Собом Својим пречистим Телом и Крвљу и Духом Светим. Он нам је дао да познамо **шта** је живот вечни. Делимично смо познали да је Дух Свети живот вечни. Душа живи у љубави Божијој, у смирености и кротости Духа Светог. Али, Духу Светом треба направити места у души да би живео у њој и да би Га душа сасвим јасно осећала.

Онај ко на земљи Духом Светим пребива у љубави Божијој, он ће и у оном свету бити са Господом. Јер, љубав не може ишчезнути. Али да не бисмо погрешили у мисленом расуђивању треба да се смиримо, по речи Господњој:

Ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство небеско (Мт. 18,3).

Тешко мени, јер сам познао Господа Духом Светим, али Га губим и не могу Га задобити у пуности, премда видим милост Божију на себи.

Господ нас толико много воли да ми сами себе не можемо толико волети. Понекад, када је тужна, душа мисли да је Господ заборавио и да чак неће ни да погледа на њу. Због тога страда и мучи се.

Али, братијо, то није тако. Бог нас бескрајно воли и даје нам даје благодат Духа Светог и теши нас. Господ не жели да душа буде у унији нити у недоумици за своје спасење. Будимо уверени да страдамо само дотле док се не смиримо. А чим се смиримо, мукама и невољама је крај, јер Дух Божији због смирења души сведочи спасење.

Нека је слава Господу нашем што нас толико много воли и што нам даје да Духом Светим познамо ту љубав.

†

Тугује душа моја за Господом и са сузама Га тражи.

Како да Га не тражим? Он ми се први јавио Духом Светим и моје Га је срце заволело. Он је привукао душу моју и она тугује за Њим.

Душа је слична невести, а Господ Женику: они се воле и чезну једно за другим. Господ по љубави Својој, тугује за душом у којој нема места за Духа Светог. Познавши Господа, душа чезне за Њим, јер је у Богу њен живот и радост.

†

Грешни живот је смрт за душу, док је љубав Божија - рај у којем је живео наш праотац Адам до пада.

Адаме, оче наш, реци нам како је твоја душа волела Господа у рају.

Ово није могуће разумети. Само душа која се дотакла Божије љубави може то делимично да разуме.

А како ли је тек Мајка Божија волела Господа - Сина Свог?

Нико од људи не може постићи толику љубав изузев ње. Дух Божији нас учи љубави. И у њој је пребивао и пребива тај исти Дух Божији - Дух љубави. Стога онај који је познао Духа Светог може делимично да разуме и љубав Мајке Божије.

†

Колико смо ми хришћани срећни што имамо **ТАКВОГ** Бога!

Јако ми је људи који не знају Бога. Они не виде вечну светлост и после смрти одлазе у вечну таму. Ми то знамо, јер Дух

Свети који је у Цркви, открива светима шта се збива на небу, а шта у аду.

О јадни, заблудели људи! Они не знају шта је права радост. Додуше, понекад се они веселе и смеју, али смех којим се они смеју и радост којом се радују претварају се у плач и тугу.

Наша радост је Христос. Својим страдањем Он нас је записао у књигу живота и ми ћемо у Царству небеском бити вечито са Богом, и видећемо славу Његову, и наслађиваћемо се Њиме. Наша радост је Дух Свети. Он је благ и пријатан и сведочи души о спасењу.

О, братијо моја, молим вас и преклињем у име Божијег милосрђа, верујте у Јеванђеље и у сведочанство Свете Цркве, и још овде на земљи ћете окусити рајско блаженство. Јер, Царство Божије је унутра у вама. Љубав Божија уноси рај у душу. Многи кнезови и господари су, осетивши ту љубав, напустили своје престоле. То је и разумљиво будући да је Божија љубав ватрена и до суза наслађује душу благодаћу Духа Светог, те се ништа земаљско не може упоредити са њом.

Земаљско се сазнаје људским умом, а Бог и све небеско једино Духом Светим. Простим умом ово се не може познати.

Ко упозна Бога Духом Светим, заборавља земљу као да и не постоји, и тек пошто прекине молитву његове очи је поново примећују.

Братијо, светитељи у Царству небеском виде славу Божију. А ми се, браћо, смиримо, и Господ ће нас заволети, и даће нам на земљи све што је потребно души и телу и откриће нам све тајне.

Људи су се душом прилепили за земаљске ствари и изгубили љубав Божију. Због тога и нема мира на земљи. Многи целог свог живота радознано желе да сазнају како је, на пример, постало сунце, а међутим нимало се не труде да познају Бога. Господ нам није говорио о сунцу. Он нам је говорио о Оцу и Царству небеском. Он нам је рекао да ће праведници засијати као сунце у Царству Оца њиховог (Мт.13,43). А у Писму стоји да ће Господ бити Светлост у рају (уп.Отк.21,23; 22,5) и да ће Светлост Господња испуњавати **душу, ум и тело** светитеља.

Живимо на земљи и не видимо Бога, нити Га можемо видети. Али, када се Дух Свети усели у душу, угледаћемо Га као што Га је угледао и свети архиђакон Стефан. И тада Духом Светим душа и ум одједном познају да је то - **Господ**. Тако је свети

Симеон Ђогопримац у младенцу Христу познао Господа. И свети Јован Крститељ је исто тако Духом Светим познао Господа и објавио Га људима. Без Духа Светог нико не може познати Бога ни знати колико нас Он воли. Можемо ми и много читати о томе како нас је Он заволео и како је из љубави према нама страдао, али о томе мислимо само умом, док душом не разумемо Христову љубав у суштини. А када нас Дух Свети научи, тада јасно и осетно познајемо ту љубав и постајемо слични Господу.

Милостиви Господе, научи нас Духом Светим да живимо по Твојој вољи, да бисмо сви у Светлости Твојој познали Тебе - истинитог Бога, јер се без Твоје Светлости не може појмити пунота Твоје љубави. Просвети нас благодаћу Својом и она ће загрејати наша срца да бисмо Те волели.

II О МОЛИТВИ

Ко воли Господа, увек Га се сећа, а сећање на Бога рађа молитву. Ако се не будеш сећао Бога, нећеш Му се ни молити, а без молитве душа неће истрајати у љубави Божијој, јер кроз молитву долази благодат Светога Духа. Молитвом се човек чува од греха, јер када је ум у молитви, заузет је Богом и у смирењу духа стоји пред лицем Господа, кога познаје душа његова.

Међутим, почетнику је потребан учитељ, јер док душа не прими благодат Духа Светог, има да издржи тешку борбу са злим дусима. Она се неће снаћи уколико јој ђаво принесе своју сладост. Ово може да разуме само онај који је опитом познао благодат Духа Светог. Онај ко је окусио Духа Светог, **по укусу** распознаје благодат.

Онај ко жели да се без духовника бави молитвом и самоуверено мисли да све може из књига да научи, те не одлази свом старцу, већ је на пола пао у прелест. Али, смиренима ће Господ помоћи. Они иду код духовника који се ту нађе, чак и ако није опитан наставник и Господ ће их због њиховог смирења сачувати.

Сећај се да у духовнику живи Дух Свети, и да ће он умети да ти каже шта треба да чиниш. Ако, пак, помислиш да твој старац живи немарно и да у њему нема благодати Божије, знај да ћеш због такве мисли силно пострадали и да ћеш сигурно пасти у прелест. Господ ће те тим путем смирити.

Молитва се даје ономе ко се моли, учи Свето Писмо. Али, молитва само из навике, без скрушености срца због учињених грехова - није угодна Господу.

За тренутак ћу прекинути поуку о молитви.

Моја душа тугује за Господом и жељно Га тражи, и не подноси да о нечем другом мисли.

Моја душа тугује за живим Господом и дух се мој отима ка Њему као Свом Оцу небеском и рођеном. Господ се ородио с на-

ма Духом Светим. Господ је мио срцу - Он је наша радост, и весеље, и чврста узданица.

Благи Господе, потражи по милости Својој створење Своје и покажи се људима Духом Светим као што се показујеш слугама Својим.

Обрадуј, Господе, доласком Свог Духа Светог сваку жалосну душу. Дај, Господе, да сви људи који Ти се моле познају Духа Светог.

О, људи, смиримо се ради Господа и Царства небеског. Смиримо се и Господ ће нам дати да познамо силу Исусове молитве. Смиримо се и Сам ће Дух Свети учити нашу душу.

О, човече, учи се Христовом смирењу и Господ ће Ти дати да окусиш сладост молитве. Ако желиш да се чисто молиш буди смирен, уздржљив, често се исповедај - и заволеће те молитва. Буди послушан, са добром савешћу потчињавај се властима и буди свиме задовољан, па ће ти се ум очистити од сујетних мисли. Сећај се да те Господ гледа и бој се да чиме не ожалостиш брата. Не осуђуј ближњег и не вређај га, чак ни погледом, и Дух Свети ће те заволети, и Сам ће ти у свему помагати.

Дух Божији много подсећа на милу, рођену мајку. Мати воли своје чедо и жали га. Тако и Дух Свети нас жали, опрашта нам, лечи нас, уразумљује и весели. Дух Свети се упознаје кроз смирену молитву.

Онај ко воли непријатеље, убрзо ће познати Господа Духом Светим, а о ономе ко не воли непријатеље нећу ни да пишем. Њега ми је жао, јер он мучи и себе и друге, и неће познати Господа.

Душа која воли Господа не може а да Му се не моли, јер је Њему вуче благодат коју је у молитви познала.

За молитву постоје храмови. У њима се службе обављају из књига. Али, храм немаш увек крај себе, као ни књиге, док унутрашњу молитву увек и на свакоме месту можеш имати са собом. У храмовима се врше Божанствене службе и у њима живи Дух Божији, но душа је најбољи храм. За онога ко се у души моли, сав свет јесте храм Божији. Али, то није за свакога.

Многи се моле наглас и из молитвеника, и то је добро, и Господ прима њихову молитву и милује их. Али, онога ко се моли, а мисли на друго, Господ не слуша.

Код онога ко се моли из навике, молитва је увек иста, а код онога ко се усрдно моли, постоје многе промене у молитви: или има борбу са злим духом, или са самим собом, са страстима или са људима. А у свему томе треба бити одважан и чврст.

Тражи савете од опитних, уколико их нађеш, и смирено моли Господа. Он ће ти дати разум због твог смирења.

Ако је наша молитва угодна Господу, имаћемо у души сведочанство Духа Светог. Он је пријатан и тих. Раније нисам распознавао да ли је Господ примио моју молитву, нити сам знао по чему бих могао то да познам.

Тешкоће и опасности су многе научиле како да се моле.

Једном је дошао к мени у магацин неки војник. Спремао се за Солун. Душа моја га је заволела, па рекох:

„Моли се Господу да би било мање зла”.

Он ми рече: „Знам шта је молитва. Научио сам да се молим у рату, за време борби. Силно сам молио Господа да ме сачува у животу. Куршуми су прштали, гранате пуцале и мало је ко остао жив. Био сам много пута у борби, али ме је Господ сачувао”. Затим ми је показао како се моли. По његовом држању било је очигледно да се у молитви сав предаје Богу.

Многи воле да читају добре књиге. То је лепо, али је боље молити се. Ко чита лоше књиге или новине, кажњава себе духовном жеђи. Његова душа је гладна, јер је храна душе и њена права сладост у Богу. У Богу је живот душе, и радост, и весеље, јер нас Господ неизрециво воли. Та се љубав познаје Духом Светим.

Ако твој ум жели да се моли у срцу, а не може, онда изговарај речи молитве устима и држи ум везан за речи, као што саветује Лествица⁸⁾. Временом ће ти Господ дати срдачну молитву без помисли, па ћеш се лако молити. Понеки су повредили своје срце, па су дошли дотле да се више нису могли ни устима молити. Знај поредак духовног живота: дарови се дају простој, смиреној и послушној души. Ономе ко је послушан и у свему уздржан: у храни, у речима, у опхођењу, Сам Господ ће дати дар молитве и ова ће се лако вршити у срцу.

Непрестана молитва долази од љубави, а губи се због осуђивања других, празних разговора и неуздржљивости. Онак ко љуби Бога, може да мисли на Њега и дан и ноћ, **јер љубав према Богу не ометају никакви послови.** Апостоли су љубили Господа и свет их није ометао у томе, премда су они мислили на свет и молили се за њега и проповедали. А ето, светом Арсенију Великом је било речено: „Бежи од људи”. Међутим, Дух Божији нас и у пустињи учи да се молимо за људе и за цео свет.

8) Чувена књига подвижничких поука од светог Јована Лествичника, у којој се описује метод узлажења Богу као уз лествицу.

У овоме свету свако од нас има своје послушање: и владар, и патријарх, и кувар, и ковач, и учитељ. Господ нас све љуби, али ће највећу награду дати ономе ко има највећу љубав према Њему. Господ нам је заповедио да љубимо Бога свог свим срцем, свим умом, свом душом. А без молитве, како ћемо љубити? Стога човеков ум и срце треба да су увек слободни за молитву.

О ономе кога волиш, хоћеш и да мислиш, о њему хоћеш да говориш, са њиме желиш да будеш. Душа љуби Господа као свог Оца и Творца и са страхом и љубављу стоји пред Њим: са страхом, јер је Господ, а са љубављу, јер Га душа осећа као Оца. Његова милост је велика и Његова благодат је слађа од свега.

Из личног искуства знам да је лако молити се, јер нам благодат Божија помаже у томе. Господ нас милостиво љуби и даје нам да кроз молитву разговарамо са Њим, да се кајемо и захваљујемо.

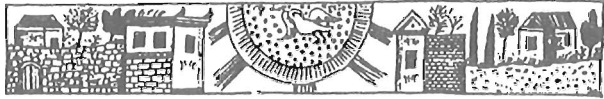
Не може се описати колико нас Господ воли. Та се љубав сазнаје Духом Светим. Душа која се моли познаје Духа Светог.

Неки говоре да од молитве долази прелест. То није тачно. Прелест долази од самовоље, а не од молитве. Сви су се светитељи молили и то исто су свакоме саветовали. Молитва је најбоље занимање душе. Молитва нас уздиже до Бога и молитвом се задобија смирење, трпљење и свако добро. Јасно је да онај ко говори против молитве никада није осетио колико је благ Господ и колико нас Он много воли. Од Бога не долази зло. Сви су се свети непрестано молили. Они ни за тренутак нису били без молитве.

Душа која је изгубила смирење, изгубила је и благодат и љубав према Богу. Тада се гаси пламена молитва. Међутим, души која се умири од страсти и стекне смирење Господ даје Своју благодат. Тада се она моли за непријатеље као за саму себе а за цео свет се моли са врелим сузама.

III О СМЕРЕЊУ

У данашње време мало је стараца који стварно познају љубав Господњу према нама, који имају искуства у борби са злим дусима и који знају да их треба побеђивати Христовим смирењем.

Господ толико воли човека да му даје дарове Духа Светог. Али, душа ће се много намучити док не научи да чува благодат.

Прве године по примању Духа Светог мислио сам: Господ ми је опростио грехе - благодат сведочи о томе. Шта ми више од овога треба? Но, не треба тако мислити. Премда су нам греси и опроштени, ипак треба да их се сећамо и да жалимо због њих. Само тако ћемо сачувати скрушеност. Ја нисам тако радио и престао сам да се скрушавам, те сам много препатио од демона. Био сам у недоумици шта се то са мном збива. Откуд су наишле ове рђаве мисли кад моја душа познаје Господа и Његову љубав? Међутим, Господ се сажалио на мене и Сам ме је упутио како се треба смиравати: „Држи ум свој у аду и не очајавај”. Ето, тиме се побеђује ђаво. А кад бих умом излазио из пламена, рђаве мисли су поново надирале.

Онај који попут мене изгуби благодат, треба храбро да се бори против ђавола. Знај да си сам за све крив: пао си у гордост и славољубље и Господ ти милостиво даје да познаш шта значи бити у Духу Светом, а шта у борби са демонима. На тај начин душа опитом увиђа зло које доноси гордост. Тада она бежи од славољубља и од људске похвале и од помисли. Тада душа почиње да прездравља и да се учи да чува благодат. Како ћемо знати да ли је душа здрава или није? Болесна душа је горда, док здрава воли смирење, као што ју је научио Дух Свети. А ако и не зна то, она ипак себе сматра гором од свакога.

Смирена душа се учи из искуства. И да је Господ сваког дана уздиже на небо и показује јој сву славу небеску у којој преби-

ва, и љубав серафима и херувима, и свих светих, она ће говорити: „Показујеш ми славу Своју зато што волиш створења Своја. Али, Господе, даруј ми плач и силу да Ти захваљујем. Теби припада слава на небу и на земљи, а ја, Господе, треба да плачем због својих грехова”. Друкчије нећеш сачувати благодат Светог Духа коју Бог даје без икаквих претходних заслуга са наше стране, већ једино по милости Својој.

Господ је показао велику милост према мени и дао ми да разумем да целог живота треба плакати. **Такав је пут Господњи.** Ето, сада пишем, жалећи људе који су као и ја горди и који због тога страдају. Пишем ово да бисте се научили смирењу и нашли мир у Богу.

Неки говоре да је раније било тако, а да је сада то застарело. Али, код Господа **никада ништа не мења своју вредност.** Ми смо ти који се мењамо, постајемо рђави и губимо благодат. Ономе који иште Господ све даје, и то не зато што је заслужио, већ зато што је Бог милостив и што нас воли.

Ја о овоме пишем, јер душа моја зна Господа.

Велико је благо научити се Христовом смирењу. Са њиме је лако и радосно живети и тада све постаје мило срцу. Само смиренима Господ открива себе Духом Светим. Ако се не смиримо, нећемо видети Бога. Смирење је светлост у којој ћемо угледати Светлост-Бога, као што се и пева у Цркви: „У светлости Твојој видећемо светлост”.

Господ ме је научио да држим свој ум у аду и не очајавам, и тако се ето смирава душа моја, али још увек нисам стекао истинско смирење, оно које се речима не може исказати. Душа је у страху када се приближава Богу. Када Га, пак, угледа она се од красоте славе Његове неизрециво радује и од љубави Божије и сладости Духа Светог потпуно заборавља земљу. Такав је рај Господњи. Сви ће бити у љубави и, захваљујући смирењу Христовом, желеће да виде друге блаженијим од себе. Смиреност Христова пребива у најнезнатнијима, и они су срећни што су такви. Господ ми је дао да тако разумем.

О сви свети, молите се Богу за мене да се моја душа научи Христовом смирењу. Моја душа је жедна Њега, али не може да Га нађе и зато Га са сузама тражим, као изгубљено дете своју мајку:

„Где си Господе мој? Сакрио си се од моје душе и зато Те са сузама тражим”.

Господе, даруј ми снаге да се смирим пред величанством Твојим.

Господе, Теби припада слава на небу и на земљи, а мени, Свом незнатном створењу, даруј смирени дух Свој.

Молим Твоју благод, Господе, погледај на мене са висисне славе Своје и даруј ми снаге да Те славим дан и ноћ, јер Те је заволела душа моја Духом Светим, и тугујем за Тобом и са сузама Те тражим.

Господе, даруј нам Духа Светог. Њиме ћемо Те славити дан и ноћ, јер је наше тело немоћно, а Дух је Твој силан и даје снаге души да Ти са лакоћом служи. Он утврђује наш ум у Твојој љубави и умирује га у Теби савршеним миром, и он не може више ни на шта друго да мисли осим на Твоју љубав.

Милостиви Господе, немоћан је мој дух и не може да дође до Тебе. Зато Те призивам као цар Авгар: „Дођи и исцели ме од рана мојих греховних помисли, и ја ћу Те хвалити дан и ноћ и проповедаћу Те људима да би сви народи познали да си Ти Господ, Онај исти као и раније, Онај који чини чуда, прашта грехе, освећује и оживљава”.

Велика је разлика између простог човека, који је Духом Светим познао Господа, и онога који је велики али није осетио благодат Духа Светога.

Постоји велика разлика између веровања да постоји Бог, познавања Бога из природе и Светог Писма, и познавања Господа Духом Светим.

Дух онога који зна Бога Духом Светим даноноћно гори од љубави према Богу и његова душа не може да се веже ни за шта земаљско.

Душа која није окусила сладост Духа Светога сујетно се радује земаљској слави, или богатству, или власти, док душа која познаје Господа Духом Светим жели једино Господа, а богатство и слава овога света не значе јој ништа.

Душа која је осетила Духа Светог, сналази се по укусу. У Писму стоји: *Окусите и видите како је благ Господ* (Пс.33,9). Давид је то опитом познао. Господ све до сада даје Својим слугама да кроз опит познају Његову благод, и учиће Он Своје слуге све до краја века.

Онај ко је упознао Бога Духом Светим, научио се смирености, уподобио се свом Учитељу Христу, Сину Божијем, и постао сличан Њему.

„Господе, учини нас достојнима дара Свог светог смирења.

Господе, даруј нам смирени Дух Свој, као што си по милости Својој дошао нама који Те ничим нисмо задужили, и спасао нас и узнео на небо да бисмо и ми могли видети славу Твоју”

О Христово смирење! Познајем те, али те не могу сачувати. Твоји плодови су слатки, јер нису земаљски.

Како у души поново запалити огањ када је обузме чамотиња, да би стално пламтела љубављу? Тај огањ је у Богу. Господ је и дошао на земљу да би нам дао тај огањ благодати Духа Светога. Њега ће примити онај ко се научи смирењу, јер Господ смиренима даје Своју благодат.

Много се труда мора уложити и много суза пролити да би се очувао смирени дух Христов. Без Њега се гаси светлост живота у души и она умире. Тело се може брзо исушити постом, али непрестано смиравати себе тешко је и није брзо достигну. Марија Египћанка се 17 година борила са страстима као са дивљим зверовима и тек је тада нашла мир, а тело је она брзо испостила будући да у пустињи није имала чиме да се храни.

Наша срца су охладнела и зато не разумемо Христово смирење и љубав. Истина, они се познају једино Духом Светим, али не заборавимо да се благодат Божија може привући. Треба је само свом душом зажелети. Али, како ћемо пожелети оно што не знамо? Сви ми имамо неког знања о Богу, а и Дух Свети сваку душу покреће да тражи Бога.

О, како треба молити Господа да подари души смирени Дух Свети. Смирена душа има велики мир, док горда сама себе мучи. Горд човек не познаје љубав Божију и далеко је од Бога. Он се поноси тиме што је богат, или учен, или славан, а не зна, несрећник, колико је бедан и пропао будући да не познаје Бога. Али, оном ко се бори против гордости у себи, Бог помаже да надвлада ту страст.

Господ је рекао: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем* (Мт.11,29). За тиме, ето, чезне душа моја и дан и ноћ. Ја молим Бога и читаво небо светих, и све вас који сте познали Христово смирење - помолите се да на мене сиђе дух Христовог смирења кога до суза жели моја душа. Не могу да га не желим, јер га је моја душа упознала Духом Светим. Међутим, тај дар сам изгубио и зато са сузама тугујем за њим.

Многомилостиви Владико, даруј нам смирени дух, да би душе наше нашле покој у Теби.

Пресвета Мати Господња, испроси нам, милостива, смирени дух.

Сви свети, који живите на небу и видите славу Господњу и радује се дух ваш - молите се да и ми будемо са вама. И моја ду-

ша се отима да угледа Господа, али тугујем за Њим у смирености као недостојан таквог блага.

Милостиви Господе, Духом Светим научи нас смирењу Своме.

Гордост души не да да ступи на пут вере. Ономе који не верује саветујем да каже: „Господе, ако те има, просвети ме, и служићу Ти свим срцем и свом душом”. За ту смирену мисао и готовост да служиш Богу, Господ ће те неизоставно просветити. Међутим, не треба говорити: „Ако постојиш, казни ме”, јер ако дође казна, можда нећеш имати снаге да захвалиш Богу и да се покајеш.

Твоја душа ће осетити Господа када те буде просветио. Осетиће она да јој је Господ све опростио и да је воли. Ово ћеш опитом сазнати, а благодат Светога Духа сведочиће у души о спасењу. Тада ћеш зажелети да довикнеш целој свету: „Како нас много воли Господ”

Апостол Павле није испочетка знао Господа, већ Га је гонио. Међутим, када Га је упознао, обишао је цео свет проповедајући Христа.

Ми не можемо ни сазнати величину љубави Господње према људима уколико нам Он Духом Светим то не открије. Учећи земаљским умом, то нећемо постићи.

Дакле, да бисмо се спасли, треба да се смиравамо. Горди неће наћи спокојство чак ни кад би га на силу одвели у рај. И ту би он био незадовољан и говорио би: „Зашто нисам на првом месту”? Међутим, смирена душа је испуњена љубављу и не тражи првенства, већ свима жели добро и свиме је задовољна.

Славољубив се или боји демона, или постаје сличан њима. Међутим, не треба их се бојати. Бојати се треба славољубља и гордости, јер се због њих губи благодат.

Ко беседи са ђаволом прља ум, а ономе ко пребива у молитви Господ просвећује ум.

Господ нас много воли, али ми стално падамо будући да немамо смирења. Да бисмо га сачували треба да умртвимо тело и примимо Духа Христовог. Светитељи су водили жестоку борбу са злим дусима и победили их смирењем, молитвом и постом.

Ко је смирио себе, победио је ђавола.

Шта да чинимо да бисмо имали мир у души и у телу?

Потребно је волети све људе као самога себе и сваког тренутка бити спреман за смрт. Када се душа сећа смрти, постаје смирена, потпуно се препушта вољи Божијој, и жели да са свима буде у миру и да све воли.

Душа у коју се усели Христов мир пристаје да као Јов седи на ђубришту а друге да види у слави. Тада је души драго што је гора од свакога. Тајна Христовог смирења је велика и не може се објаснити. Од љубави душа жели сваком човеку више добра него самој себи, и радује се кад види да је другима боље него њој, а тугује када се други муче.

О, помолите се за мене сви свети и сви људи, да се у мене усели свето смирење Христово.

Господ воли људе, али им шаље невоље да би увидели своју немоћ и смирили се. За смирење, пак, прима се Дух Свети са којим је све добро, и радосно и прекрасно.

Неки, опет, много страдају због сиромаштва и болести, али се не смиравају, тако да страдају без користи. Смирен човек је задовољан, било шта да му се деси, јер је Господ његово богатство и радост. Сви људи ће се дивити лепоти такве душе.

Ти говориш: Имам много невоља. Међутим, ја ти кажем, или тачније, Сам Господ ти говори: Смири се и твоја ће се жалост окренути на радост и у чуду ћеш се упитати зашто си се раније толико мучио и жалостио. Сада се, пак, радујеш, јер си се смирио и примио благодат Божију. Када би био и једини који је у беди, радост те не би напустила, јер у души имаш мир о коме је Господ рекао: *Мир свој дајем вам* (Јн.14,27). Свакој смиреној души Бог даје свој мир.

Душа смиреног човека је као море. Камен који бацашу њега за тренутак заталаса површину, а затим потоне у дубину.

Тако и невоље брзо тону у срцу смиреног човека, јер је са њим сила Господња.

Где обитаваш, смирена душо? Ко живи у теби и са чиме бих те упоредио?

Ти гориш јарко као сунце и не сагореваш, већ својом топлотом све грејеш.

Теби припада земља кротких, по речи Господњој.

Слична си цветном врту у коме је прекрасан дом где воли да обитава Господ.

Тебе воли и небо и земља.

Тебе воле свети апостоли, пророци, светитељи и преподобни.

Тебе воле ангели, серафими и херувими.

Тебе смирену воли Пречиста Мати Господња.

Тебе воли и теби се радује Господ.

Гордој души Господ Себе не открива. Горда душа може да изучи све књиге, али никад неће познати Господа. Она својом гордошћу не оставља места благодати Духа Светог, а Бог се познаје једино Духом Светим.

Људи који су просвећени светим крштењем верују у Бога. Међу њима има оних који Га још и познају. Веровати у Бога је добро, али познати Бога је блаженије. Наравно, блажени су и они који само верују, јер је Господ рекао апостолу Томи: *Зато што си ме видео, поверовао си; блажени који не видеше и вероваше* (Јн.20,29).

Кад бисмо били смирени, Господ би нам по Својој љубави све показао и открио Своје тајне, али наша несрећа је у томе што нисмо смирени, већ се гордимо и хвалимо сваком ситницом, и тако мучимо и себе и друге.

Господ је милостив, али због гордости душу кажњава глађу и не даје јој благодат Своју докле год се не научи смирењу. Много сам грешио и већ бих одавно био у аду да ме Господ и Његова пресвета и преблага Мајка нису пожалили. О, њен глас је тих и кротак. То је небески глас какав ми на земљи никад не чујемо. Ево, са сузама вам пишем о милостивом Господу као о Оцу рођеном. Души је слатко када је са Господом. Ову је радост осетио Адам у рају када је јасно видео Господа. Душа осећа да је Бог са нама као што нам је и обећао *И ево ја сам с вама у све дане до свршетка века* (Мт.28,20).

Господ је са нама! Може ли човек ишта више желети? Господ је створио човека да би вечно живео у Њему и радовао се, да би био с Њим и у Њему. И Сам Господ жели да буде у нама и са нама. Он је наша радост и весеље. Ми сами себе предајемо на муче када се гордошћу удаљимо од Њега, и тада туга, униције и зле мисли раздиру нашу душу.

Господе, исправи нас као што нежна мати исправља своју малу децу. Дај свакој души да позна радост Твога доласка и силу Твоје помоћи. Дај олакшање напаћеним душама Твога народа и све нас научи Духом Светим да познајемо Тебе. Тугује човекова

душа на земљи, Господе, и умом не може да се окрепи у Теби, јер не познаје Тебе ни Твоју благодат. Ум је наш помрачен земаљским бригама и ми не можемо да појмимо пуноту љубави Твоје. Ти нас просвети. Твоје милосрђу све је могуће. Рекао си у светом Јеванђељу да ће мртви чути глас Сина Божијег и да ће оживети. Тако и сада учини да наше мртве душе чују глас Твој и оживе у радости.

Господе, реци свету: „Опраштају вам се греси” - и биће нам опроштени.

Освети нас, Господе, и бићемо освећени Духом Твојим и славиће Те сви народи и биће воља Твоја на земљи као што је на небу, јер је Теби све могуће.

Горд се човек боји укора, а смирени не. Ко је стекао Христово смирење, непрестано се укорева и радује када га други руже, а жалости када га људи хвале. Али, ово је још увек само почетак смирења. Душа себе види гором од свих тек кад позна Господа Духом Светим, тј. како је кротак и смирен. Тада би радо, као Јов, седела у ритам на ђубришту, и гледала друге како пребивају у Духу Светом и сијају од обиља благодати и бивају слични Христу.

Нека Господ свима да да осете Христово смирење које се не може описати. Тада душа више неће пожелети ништа друго, него ће вечито живети у смирењу, љубави и кротости.

Тугује моја душа за Тобом, Господе. Сакрио си лице Своје од мене. Постао сам смућен и моја душа поново смртно жели да Те види, јер си је Ти привукао. Да ме ниси привукао благодаћу Својом не бих толико туговао и са сузама Те тражио.

Како ће искати и шта ће тражити онај ко није познао и изгубио?

Живећи у свету, понекад сам мислио на Тебе Боже, али сада мој дух гори и до суза жели да Те угледа, Светлости моја.

Ти си ме научио милосрђем Својим. Скривао си се од мене да би се душа моја научила смирењу, јер се без њега не може сачувати благодат у души. Без благодати душа пада у униције. Када се душа научи смирењу, ни туга ни униције јој се неће приближити, јер је Дух Божији радује и весели.

Жао ми је јадника који не познају Бога. Они се хвале што лете, али то није ништа нарочито. И птице лете, али славе Бога, док човек - творевина Божија, напушта Господа. Помислите шта ћете рећи на страшном Суду Христовом. Куда ћете тада побећи и где ћете се сакрити од Лица Божијег.

Много се молим Богу за вас да се сви спасете и вечно се радујете са ангелима и светитељима. А и вас још молим: покајте се и смирите се, обрадујте Господа који вас толико жељно и милостиво очекује. Души коју заволи Господ даје да жали због народа и са сузама се моли за њега. И моја душа пати због вас и много се моли за вас.

Нека је слава Господу и Његовом милосрђу што се нама, Својим грешним слугама, јавља Духом Светим, тако да Га душа познаје боље него свог рођеног оца, будући да се овај види само споља, док Дух Свети прожима сву душу и ум и тело.

Блажена је смирена душа, јер је Господ воли.

Смирене светитеље прославља сво небо и земља, а Господ им даје славу да буду са Њим: *Где сам ја онде ће и слуга мој бити* (Јн.12,26).

Најсавршенија у смирењу је Мајка Божија и зато је славе сви народи света и служе јој све силе небеске. И ето, њу нам је Господ дао за заступницу и помоћницу.

Нема ништа боље него живети у смирењу и љубави. Тада у души влада велики мир и такав се човек никада не уноси над братом. Ако будемо волели своје непријатеље, у нама неће бити места за гордост, јер Христова љубав не зна за охолост. Гордост као огањ спаљује свако добро, а смирење Христово је неизрециво слатко. Када би људи то знали, сва земља би се учила тој науци. Целог живота се и дан и ноћ учим смирењу и још га нисам задобио. Све мислим: још нисам постигао што желим, и не могу да ге стекнем. Зато вас смирено молим, братијо, који сте познали љубав Христову, да молите се за мене да се избавим од гордог духа и да се усели у мене смирење Христово.

Постоји много врста смирења. Једни су послушни и за све укоревају себе - и то је смирење. Други се опет кају због својих грехова и сматрају се гаднима пред Богом - и то је смирење. Међутим, друго смирење има онај који је познао Господа Духом Светим. Код њега је друкчије познање и друкчији окус.

Када душа Духом Светим види како је Господ кротак и смирен, и сама се смирава до крајности. Ово је смирење особите врсте и нико га не може описати. Оно се познаје само Духом Светим. Када би људи Духом Светим упознали Господа, сасвим би се изменили. Богати би презрели своје богатство, учени - своје

знање, управитељи - своју славу и власт, и сви би се смирили и живели у великом миру и љубави и на земљи би владала велика радост.

Душа која се преда вољи Божијој, у уму нема ништа осим Бога, и чистим умом стоји пред Господом.

Господе, научи нас Духом Светим да будемо послушни и уздржљиви. Дај нам дух Адамовог покајања и сузе за наше грехе. Дај да Те вечито славимо и благодаримо Ти. Ти си нам дао Своје пречисто Тело и Крв да бисмо заувек живели заједно са Тобом и били тамо где си Ти и видели славу Твоју.

Господе, дај свим народима земље да познају колико нас много волиш и како чудесан живот дајеш онима који верују у Тебе.

IV О МИРУ

Сви желе да имају мир, али не знају како да га стекну. Пајсије Велики се лако гневио, па је молио Господа да га избави од те мане. И Господ му се једном јави и рече: „Пајсије, ако желиш да се више не гневиш, ништа немој пожелети, никог не осуђуј, нити мрзи”. Тако ће и сваки човек увек имати мир у души ако отсеца своју вољу пред Богом и људима. Онај, пак, ко воли да чини своју вољу, никада неће бити спокојан.

Душа која се предала вољи Божијој лако подноси сваку невољу и болест, јер се и у болести моли и сагледава Бога: „Господе, Ти видиш моју болест и знаш колико сам немоћан и грешан. Помози ми да трпим и дај ми снаге да Ти захваљујем на свему”. И Господ ће олакшати болест и душа ће осетити Његову помоћ и радоваће се због тога и благодарити Му.

Ако те снађе невоља, помисли: „Господ види моје срце, и ако Му буде угодно, биће добро и мени и другима”. Тако ће ти у души увек владати мир. А ако неко ропће: „Не треба тако, није добро што је овако”, никада неће имати мира у души, па ма се и много молио и постио.

Апостоли су се потпуно предавали вољи Божијој и тако су сачували мир. И сви остали светитељи трпели су све невоље, предајући се вољи Божијој.

Господ нас воли и стога се не треба ничега бојати, осим греха, јер се због њега губи благодат Божија. Тада ђаво прогања душу као што ветар гони дим или сув лист.

Треба се сећати да је ђаво отпао од Бога због гордости и да се непрестано стара да и нас повуче за собом, и многе је већ преварио. А Господ је рекао: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен и наћи ћете покој душама својим* (уп. Мт. 11, 29).

„О милостиви Господе, даруј нам мир Свој као што си га дао светим апостолима, рекавши: *Мир свој дајем вам* (Јн. 14, 27).

Господе, дај да се и ми наслађујемо миром Твојим. Свети апостоли су примили тај мир од Тебе, и давали га целом свету. Спасевајући људе, нису га изгубили, нити се он умањео у њима”.

Слава Господу и Његову милосрђу, што нас толико много воли и даје нам Свој мир и благодат Светога Духа.

Како сачувати душевни мир посред саблазни нашег времена?

Судећи по Светом Писму и по карактеру данашњег народа, живимо у последња времена. Зато сви треба да сачувамо унутарњи мир без којег нема спасења, као што је рекао велики молитвеник руске земље, преподобни Серафим Саровски. За живота преподобног оца Серафима Господ је зарад његових молитава чувао Русију. После њега дошао је други духовни стуб, који је сезао од земље до неба, отац Јован Кронштатски. На њему ћемо се задржати, јер је наш савременик и јер смо имали прилике да видимо како се моли, док друге светитеље нисмо.

Сећам се како је једном, после свете Литургије, отац Јован сео у запрежна кола и хтео да пође, али га је народ окружио и молио за благослов. И у тој великој гужви и метежу његова душа је била непрестано са Богом и није се расејавала, нити губила мир. Питамо се: Како је могао то да постигне?

Ово је постигао, јер је волео људе и није престајао да се овако моли Богу за њих:

„Господе, даруј мир Свој људима Својим”.

„Господе, пошаљи слугама Својим Духа Светог да би загрејао срца њихова љубављу Твојом и упутио их на сваку истину и добро”.

„Господе, хоћу да Твој мир почива у свим људима које си толико заволео да си и Сина Свог Јединородног дао за спасење света”.

„Господе, даруј им благодат Своју како би Те у миру и љубави познали и заволели и рекли као апостоли на Тавору: »Господе, добро нам је бити са Тобом«”.

Молећи се тако непрестано за људе, отац Јован Кронштатски је чувао душевни мир, а ми га губимо, јер немамо у себи љубави према ближњима. Свети апостоли и сви светитељи желели су спасење људима и, живећи међу њима, пламено се молили за цео свет, а Дух Свети их је помагао и јачао у тој љубави. Што се нас тиче, нећемо задобити мир ако не будемо волели брата.

Нека свако размисли о овоме.

Слава Господу што нас није оставио сироте, него нам је послао на земљу Духа Светог који учи душу неизрецивој љубави према људима и сажалењу према онима који су зашли са правог пута. Господ се сажалио на заблуделе и послао им Сина Свог Јединородног да их спасе. Дух Свети учи таквој жалости према заблуделим који иду у ад. Онај ко у себи нема Духа Светог, неће се молити за своје непријатеље.

Преподобни Пајсије Велики молио се за свог ученика који се био одрекао Христа. Господ му се јавио за време молитве и рекао: „Пајсије, за кога се то молиш? Па он се одрекао Мене”. Преподобни, међутим, није могао а да и даље не жали свог ученика. Тада му се поново јавио Господ и рекао:

„Пајсије, љубављу својом постао си сличан Мени”.

Тако се, ето, стиче мир и **другог пута нема**.

Можеш се ти и молити и много постити, али ако немаш љубави према непријатељима нећеш имати душевног мира. Да ме Дух Свети није научио љубави, не бих могао говорити о овоме.

Грешна душа је обузета страстима и не може да има мир у себи, нити да се радује у Господу, чак и да влада свим богатством овога света и да царује над земљом. Када би таквом цару неко приступио и, док седи на престолу и весели се, изненада рекао: „Царе, сада ћеш умрети”, његова душа би се смутила, и задрхта-ла од страха и он би тада увидео своју немоћ.

А са друге стране, колико је много сиромашака, богатих једино љубављу према Богу, који би нам, када бисмо им то исто рекли, одговорили: „Нека буде воља Божија. Слава Господу што ме се сетио и што хоће да и мене уведе тамо где је прво увео разбојника”.

Ти се људи, ето, не плаше смрти, већ јој иду у сусрет мирно, као преподобни Симеон, који је запевао: *Сада отпушташ у миру слугу Свога, Господе, по речи Својој* (Лк.2,29).

Колики је мир тада владао у души праведног Симеона могу да појме само они који у души носе мир Божији, или су га бар некад осетили. О томе миру је Господ говорио Својим ученицима: *Мир Свој дајем вам* (Јн.14,27). Ко има тај мир спокојно одлази у вечни живот говорећи:

„Слава Ти, Господе, што одлазим ка Теби и што ћу вечно у миру и љубави гледати лице Твоје. Твој тих и кротак поглед привукао је моју душу и она чезне за Тобом”.

Брата треба саветовати са кротошћу и љубављу. Мир се губи када се хвалимо или узносимо над братом и кад осуђујемо или поучавамо друге без кротости и љубави. Он се губи и кад превише једемо или се нехатно молимо.

Али, ако стекнемо навику да се усрдно молимо за непријатеље и да их волимо, у нашим душама ће увек владати мир. Ако, пак, омрзнемо брата или га осудимо, наш ће се ум помрачити и изгубићемо мир и смелост према Богу.

Душа неће имати мир ако се и дан и ноћ не буде учила закону Божијем, јер је овај написан Духом Светим који ревносним читањем прелази из Светог Писма у душу и уноси радост у њу. Душа тада више не жели да воли оно што је земно. Љубав према земноме пустоши душу, и она пада у униније, подивља и не жели да се моли Богу. Видећи да није у Богу, ђаво колеба душу, слободно убацује у њу што хоће и гони ум са једне мисли на другу. Душа цео дан проводи у том нереду и више не може чисто да сагледава Господа.

Онај ко у себи има мир Духа Светог, и на га друге излива, а ко у себи има злог духа, и на друге преноси зло.

Питање: Како да старешина сачува мир када су његови потчињени непослушни?

Старешини је веома тешко и горко ако га људи не слушају. Да би сачувао мир треба непрестано да се сећа да Бог воли све људе, чак и оне који су непослушни, и да је за њихово спасење страдао и умро у мукама. Он треба да се усрдно моли за њих. Господ ће тада дати молитву ономе који се моли. Он ће се лично уверити колико ум који се моли има велику слободу пред Богом и колику љубав према Њему. И премда си грешан човек, Господ ће ти дати да осетиш плодове молитве. Ако се навикнеш да се молиш за потчињене у души ће ти владати велики мир и љубав.

Питање: Како ће сачувати душевни мир потчињени, ако му је старешина раздражљив и зао човек?

Раздражљив човек и сам већ пуно страда од демона. То мучење трпи због гордости. Потчињени, ма ко да је, треба ово да зна и да се моли за болесну душу свог претпостављеног. Видевши његово трпљење Господ ће му дати опроштај грехова и дар сталне молитве. Велико је дело пред Богом молити се за оне који нас

вређају или жалосте. За то ће ти Господ дати благодат Своју и Духом Светим познаћеш Господа. Тада ћеш радосно подносити све муке за Њега и Господ ће ти дати љубав према целом свету. Ти ћеш читавим својим бићем свима желети добро и молићеш се за све као за своју душу.

Господ нам је заповедио да волимо непријатеље. Ко то испуњава, уподобљава се Господу. Али, волети непријатеље, могуће је само уз помоћ благодати Духа Светог. Због тога треба да се молиш Богу за човека који те увреди. Тако ћеш сачувати мир у души и благодат Божију. А ако ропћеш и ругаш се своје старешини, и сам ћеш постати раздражљив као и он и испуниће се на теби речи пророка Давида који вели за Господа: *Са светим поступаш свето, а са неваљалима насупрот њима* (Пс.18,26).

И послушнику који има духовника рђаве нарави тешко је да сачува мир. Такав духовник је велики крст за послушника. Због тога овај треба да се моли за свог старца, те ће сачувати мир и у души и у телу. Ако си старешина и треба да осудиш неког због злих дела, најпре се помоли да ти Господ да милостиво срце које Он воли, па ћеш правилно расудити. Међутим, ако будеш судио људе по делима, погрешићеш и нећеш бити угодан Господу.

Судити треба једино ради исправљања човека. Треба имати самилости према свакој души, свакој твари и сваком створењу Божијем. Човек и сам у свему треба да има чисту савест. Тада ће у души и уму владати велики мир. Живимо у миру и љубави, и Господ ће нас послушати, и што год корисно заиштемо - даће нам.

Дух Свети обитава у љубави. Тако учи Свето Писмо, а искуство потврђује.

Немогуће је да душа има мир ако свим силама не моли Господа да је научи љубави према свим људима. Господ је то знао и стога је и дао заповест: *Љубите непријатеље своје* (Мт.5,44). Ако не будемо волели непријатеље, можда ћемо понекад и бити спокојни у души, али ако их будемо волели, мир ће пребивати у нама и дан и ноћ.

Чувај у души мир благодати Светог Духа. Не губи га ради ситница. Ако мир будеш пренео на брата, Бог ће и теби даровати неупоредиво више, а ако ожалостиш брата, знај да ће и на твоју душу неизбежно доћи жалост.

Ако наиђе блудна помисао, одмах је одбаци, јер ћеш тако сачувати мир у души. Ако је примиш, изгубићеш љубав према Богу и више нећеш имати смелости у молитви.

Ако се одрекнеш своје воље, победио се ђавола и као награду примићеш мир од Бога. Ако си самовољан, победио те је зао дух, и унијети ће ти мучити душу.

Ко је грамзив, не може да воли Бога и ближње. Ум и срце таквог човека занети су богатством. Он не зна за дух скрушености и покајања због грехова, и душа његова не може познати сладост Христовог мира.

Душа која је познала Господа жели да Он непрестано буде у њој. Господ нечујно долази у душу и даје јој мир, и без речи сведочи о спасењу.

Када би цареви и вође народа имали љубав према Богу, никада не би ратовали. Рат се шаље за грех, а не за љубав. Господ нас је створио из љубави и заповедио нам да волимо једни друге и да славимо Бога.

Када би се властодржци придржавали заповести Божијих, а народ и потчињени властодршце слушали у смирењу, на земљи би настао велики мир и весеље. Али, због властољубља и непослушности гордих страда цело човечанство.

Молим Те, милостиви Господе, дај да сви људи, почев од Адама па до свршетка света, познају Тебе, тј. како си благ и милостив, и да се сви народи наслађују Твојим миром и да сви угледају светлост лица Твога. Твој поглед је тих и кротак и привлачи душу.

V
О БЛАГОДАТИ

У манастир сам донео само грехе, и не знам зашто ми је Господ, док сам још био млад послушник, дао толико много благодати Светог Духа да су ми и душа и тело били испуњени њоме. Благодат је била као код мученика, те сам желео да страдам за Христа.

Нисам тражио од Господа Духа Светог, јер Га нисам познавао, нити сам знао како Он долази у душу и како дејствује у њој, а сада ме радује да пишем о свему томе.

О Душе Свети, Ти си мио души. Описати Тебе није могуће, али душа осећа Твој долазак и Ти дајеш мир уму и сладост срцу.

Господ је рекао: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим.* Господ то говори о Духу Светом, јер једино у Њему душа налази савршени мир.

Благо нама православним хришћанима, јер нас Господ много воли и даје нам благодат Светог Духа, и у Духу Светом даје нам да видимо славу Његову. Да бисмо, пак, сачували благодат, треба да волимо своје непријатеље и да за све невоље које нас задесе благодаримо Богу.

†

Грешну душу Господ зове на покајање. Уколико Му се врати, Он је милостиво прима и открива јој Себе. Господ је много милостив, кротак и смирен. По Својој великој благодати Он се није опоменуо грехова душе и она Га је заволела до крајности и отима се ка Њему, као што и птица из свог тесног кавеза жели да се дочепа зелене шуме.

Човекова душа је познала Бога - многомилостивог, дарожљивог и најслађег - заволела Га до крајности и од превелике љубави чезне ненасито за Њим, јер је благодат Божија веома слатка и греје ум и срце и цело наше немоћно тело.

И одједном, човек губи такву благодат Господњу и мисли: „Нечим сам ожалостио Владику. Молићу Га за милост, и можда ће ми опет дати благодат Своју, јер душа моја више ништа не жели у овоме свету, осим Господа”. Љубав Божија је тако снажна, да душа, кад је осети, више ништа не жели осим ње. Ако је, пак, изгуби, или се благодат умањи, **какве** тада молитве душа не излива пред Богом, желећи да јој се опет врати ранија мера Његове благодати. Тако је преподобни Серафим Саровски три године и дан и ноћ стојао на камену, јер је душа његова познала Господа и ослодостила се благодаћу Његовом и заволела Га до краја.

Душа која је познала Господа, хрли ка Њему са љубављу, и жар љубави према Богу не да јој да Га заборави ни дању, ни ноћу, ни на једну једину секунду. Када ми који тако мало љубимо Господа толико силно тежимо Њему, ко онда може описати пуноту љубави Мајке Божије према њеном Сину и Господу?

„Реци нам, Пречиста, како си волела Сина Свог и Господа и какве су биле Твоје молитве када се Твој Син узносио на небо?”

Нама је ово немогуће да разумемо.

Благо души која чува чистоту душе и тела. Господ јеволи и даје јој благодат Духа Светог који је учи љубави према Богу. Од сладости Духа Светог она не може да се одвоји од Бога и зато ненасито стреми Њему, јер је љубав Божија безмерна. Па ипак, ја знам човека кога је посетио Господ Својом благодаћу и који би, кад би га Господ запитао: „Хоћеш ли да ти дам више благодати?”, због слабости душе у телу одговорио: „Госпode, Ти знаш да ја не бих издржао више благодати, него бих умро”. Док је на земљи, човек не може да поднесе пуноту благодати. Зато су и Христови ученици на Тавору ничице попадали од славе Господње.

†

Свакодневно хранимо тело и сваког тренутка удишемо ваздух да бисмо се одржали у животу. За душу је, међутим, потребан Господ и благодат Духа Светога, јер је без ње душа мртва. Као што сунце греје и одржава у животу цвеће у пољу и оно се окреће њему, тако и душа која воли Бога тежи Њему и блаженствује у Њему и од силне радости жели да сви људи исто тако блаженствују. Господ је и створио људе зато да би вечно на небу живели у љубави са Њим.

Нека је слава Господу и Његовом милосрђу. Он нас је толико заволео да нам је дао Духа Светог који нас учи свему добром и даје снагу да победимо грех. Господ нам по Свом великом милосрђу даје благодат и ми смо дужни да је пажљиво чувамо да је не бисмо изгубили, јер је без ње човек духовно слеп. Слеп је онај

који сабира благо у овоме свету. Тиме показује да не познаје Духа Светог, да не зна како је Он слadak, па је зато занет земљом. А ко је познао сладост Духа Светога, зна да се она не може ни са чим упоредити, и више га ништа земаљско не привлачи, него само љубав Господња. Он је спокојан у Господу и радује се, и плаче због људи што нису сви познали Господа, и жали их.

Душа је задовољна када је у Духу Светом, и не тугује за небом, јер је Царство Божије у нама. Наиме, Господ је дошао и уселио се у нас. Али, када изгуби благодат, душа тугује за небом и са сузама тражи Господа.

Док не прими благодат, човек мисли да му је у души све у реду, али када га благодат посети и усели се у њега, себи изгледа сасвим друкчији. Када, пак затим поново изгуби благодат, у стању да увиди у коликој се беди налази.

Неки млади царевих био се изгубио за време лова у дубокој шуми и никако није успевао да се врати у свој двор. Пролио је много суза тражећи пут, али га није нашао. И пошто је остао сам у пустој шуми, туговао је за царем, оцем својим, за мајком, браћом и сестрама. Питао се како ће сада живети сам у мрачној и пустој шуми. Плакао је за својим ранијим животом у очевом двору и силно туговао за својом мајком.

Тако и још много више тугује и пати душа када изгуби благодат.

Јосиф је неутешно плакао за оцем када су га браћа продали Египћанима у ропство, у далеку туђу земљу. Дошавши касније на гроб своје мајке Рахиле, такође је горко плакао и јадиковао: „Мајко, видиш ли како ме одводе у ропство у далеку земљу?”

Тако и још много више тугује душа када изгуби благодат Светог Духа и падне у ропство злих мисли.

Не може да тражи благодат онај ко је не познаје. Зато се људи везују за земљу, не знајући да ништа на свету не може да замени сладост Духа Светог.

Сеоски петао живи у свом тесном кокошињуцу и сасвим је задовољан домаћим двориштем. Међутим, орао лети под облацима и са те висине види далеко у даљину и познаје многе крајеве, шуме и лугове, реке и горе, мора и градове. Када бисмо му сасекли крила и ставили га да живи заједно са петлом у сеоском дворишту, колико би он туговао за плавим небом и самотним степом.

Тако је и са душом која је познала благодат Божију. Када је изгуби, она неутешно тугује и ни у чему не налази мира.

Господ нас није оставио сироте, као што матери умирући оставља своје сирочиће. Он нам је дао Утешитеља Духа Светог (Јн. 14,16-18) и Он нас подстиче да ненасито љубимо Бога и чезнемо за Њим и са сузама Га тражимо и дан и ноћ.

О, како је тешко души када изгуби љубав и слободу у молитви. Тада она болним срцем вапије Богу: „Када ћу Те поново угледати и наслађивати се Твојом љубављу и миром?”

Зашто си жалосна, душо моја, и зашто лијеш сузе? Да ли си заборавила колико ти је много добра учинио Господ, иако си достојна сваке казне.

О не, нисам заборавила превелику милост Господњу. Опомињем се сладости благодати Светог Духа и знам Господњу љубав и колико је она сладосна за душу и тело.

Зашто онда плачеш, душо, ако познајеш Господа и Његову неисказану милост према теби? Шта би још хтела од Владике који ти је указао толику милост??

Моја душа хоће да никада не губи благодат Господњу, јер је њена сладост вуче да непрестано љуби Творца свог.

Осетивши умањење благодати, душа од Господа поново тражи милост коју је познала. Душа се тада мучи, јер је рђаве мисли растржу. Она проси заштиту од Господа, свог Саздатеља, и тражи смирени дух, само да је благодат не би остављала, већ да би јој давала снаге да непрестано воли свог Оца небеског.

Господ души узима Своју благодат и на тај начин је милостиво и премудро васпитава. И Он у страшним мукама разапет на крсту да бисмо били смирени. Он пушта да душа покаже своју вољу да се бори против демона. Али, душа је немоћна да их сама победи и стога је жалосна и тугује за Богом и са сузама Га тражи.

Господе, ти видиш како је немоћна душа без благодати Твоје и како нигде не налази мира. Ти си сладост наша, Отац наш небески. Даруј нам снаге да Те волимо, дај нам свети страх Свој да бисмо и ми као херувими са трепетом и љубављу стајали пред Тобом.

Светлости наша, Ти просвећујеш душу да бисмо Те ненасито волели. Ти узимаш од мене благодат Своју, јер моја душа није увек смирена. Ипак, Ти видиш колико патим и колико Те молим да ми даш смиреног Духа Светог.

Човек је немоћан да испуни заповести Божије. Зато је и речено: *Иштите и даће вам се (Мт.7,7)*. Ако, пак, не тражимо, сами себе мучимо и лишавамо се благодати Духа Светог. Без благодати душа је смућена, јер не разуме вољу Божију.

Да би задобио благодат, човек треба да је у свему уздржљив: у понашању, у речима, у гледању, у мислима, у јелу. За све ово наћи ћемо савете у Светом Писму. Речено је, на пример: *Не живи човек само о хлебу, већ о свакој речи која излази из уста Божијих (Мт.4,4)*.

Преподобна Марија Египћанка је узела од светог Зосиме прегршт сочива и рекла: „Уз благодат Божију, оволико је довољно”. Треба се навићи да мање једемо, али будимо разумни у овоме и количину хране смањујмо онолико колико нам наш свакодневни посао допушта. Мера уздржљивости је да си после обеда још рад да се молиш.

Господ нас воли више него што мати воли своје дете и Он нам даје благодат Духа Светог као дар. Због тога смо дужни да је пажљиво чувамо, јер нема већег јада него њу изгубити. Када душа изгуби благодат, силно се мучи и мисли: „Нечим сам ожалостила Господа”. У тим тренуцима душа као да пада са неба на земљу и осећа све патње света. О, како се тада душа усрдно моли Господу да јој поново дарује Своју благодат. Ово тужење за Богом је немогуће описати. Душа која је окусила сладост Духа Светог не може да је заборави. Она је и дан и ноћ жедна ње и стреми Богу ненасито. Ко ће описати жар љубави према Богу, кога је душа познала као Оца свог небеског. Душа ни тренутка није задовољна овде на земљи, све док јој Господ не да благодат Своју.

Душа која је изгубила благодат, тугује за Владиком и плаче за Њим као Адам кад је био изгнан из раја. Нико тада не може да утеши душу осим Бога. Адамове сузе су биле горке и текле су као из извора, квасећи му лице, груди и земљу. Његови уздаси су били дубоки као код ковачког меха и он је вапио: „Господе узми ме поново у рај”.

Душа Адамова је била савршена у љубави Божијој. Она је знала сву сладост раја, али је била неискусна и није одбила Евино искушење, као што је многострадални Јов одбио кушање своје жене (Јов 2,9-10).

Шта хоћеш душо моја, и за ким тугујеш и сузе лијеш?

Тугујем за Господом, јер Га већ дуго нисам видела и нико не може да утоли моју тугу за Њим. Он ми је дао да познам милост Његову и желим да увек пребива у мени.

Мати плаче за вољеним сином кога дуго није видела и говори: „Где си, дете моје мило”? Али, материнска љубав је ништавна у поређењу са Божијом љубави - тако је ова велика и ненасита.

Будући испуњена љубављу Божијом, душа се од неизмерне радости моли за цео свет, да сви људи познају свог Господа и Оца небеског. Она нема мира, нити хоће да га има, све док се сви људи не буду наслађивали благодаћу љубави Божије.

Тугује душа моја за Тобом и не може да Те нађе. Видиш, Господе, како се она отима и плаче, тражећи благодат Твоју. Хтео си и дао си ми је, и опет си хтео и узео је од мене. Док је нисам познавао, нисам је толико тражио. Како бих и могао тражити оно што не познајем? Али, сада Те молим, јер Те је познала душа моја и јер се насладила Духом Твојим Светим и заволела Тебе - Створитеља свог.

Дао си благодат Своју светитељима Својим и они су Те заволели до краја и омрзли све земаљско, јер сладост Твоје љубави не даје да волимо свет и лепоту његову, зато што је она ништавна у поређењу са Твојом благодаћу.

О како је немоћна моја душа и нема снаге да се вине ка Господу и да стане пред Њега смирено, лијући сузе и дан и ноћ. Душа која је познала Бога, свог Творца и Оца небеског, не може имати мира на земљи. Она овако мисли: „Када изађем пред Господа, упорно ћу од Њега молити милост за сав хришћански род”. Уједно, она мисли: „Када будем угледала Његово благо лице, од радости нећу моћи ништа да кажем, јер од велике љубави човек не може ништа да говори”. И опет она мисли: „Молићу се за све људе да се обрате Господу и нађуи мир у Њему, јер љубав Божија хоће да се сви спасу”.

Чувајте благодат Божију. Са њом је тако лако живети. Све иде на добро по Богу, све је мило и радосно. Душа је спокојна у Богу и чини јој се као да је у неком прекрасном врту заједно са Господом и Мајком Божијом. Без благодати човек је грешна земља, док је са благодаћу Божијом умом сличан ангелима. Ангели умом служе Богу и воле Га. Зато је и човек умом као ангео.

Благо онима који дан и ноћ не престају да се брину како ће угодити Господу и постати достојни Његове љубави, јер ће опитом осетити благодат Духа Светог.

Благодат не долази у душу, а да се не осети. Исто тако, изгубивши је, душа не престаје да тугује за њом и да је са сузама тражи. Колико само упорно родитељи траже дете које су изгубили. Али, душа која воли Бога иште Господа са далеко већом тугом и упорношћу, тако да се милих и драгих људи тада и не сећа.

Слава Богу што нам даје да разумемо долазак благодати и што нас учи да познајемо зашто долази, а зашто се губи. Душа онога који извршује све заповести непрестано ће осећати благодат, па макар била и сасвим мала. Али, благодат се лако губи због славољубља и чак због једне горде мисли. Можемо много постити и много се молити, и многа добра дела чинити, али ако се при томе будемо узносили, сва ће наша добра дела бити празна, као и бубањ који много галами, а изнутра је шупаљ. Славољубље пустоши душу и треба бити веома искусан и много се борити да би се оно победило. У манастиру сам нешто опитом, а нешто из Светог Писма, спознао штетност сујете. Зато сада и дан и ноћ молим од Господа Христово смирење. Ово је велика и непрестана наука.

Наша борба је љута и захтева много мудрости. Међутим, у исто време она је и веома једноставна. Пред душом која заволи смирење све замке наших непријатеља су порушене и сва њихова сила обуздана. У духовној борби треба добро пазити да нам ратне залихе и плодови буду потпуни, савршени. Залихе - то је наше смирење, а плодови - благодат Божија. Ако их изгубимо, зли дух ће нас победити.

Ова борба је трајна, али само за горде. За смирене она је лака, јер су они заволели Господа и Он им даје Своје непобедиво оружје - благодат Духа Светог. Ње се плаше наши непријатељи, јер их она опаљује.

Ево најкраћег и најлакшег пута ка спасењу:

Буди послушан, уздржљив, не осуђуј, чувај ум и срце од рђавих помисли и помишљај да су сви људи добри и да их Господ све воли. Због тих смиренних мисли благодат Светога Духа те неће напуштати и говорићеш: „Милостив је Господ”.

Ако осуђујеш, ако ропћеш, ако си самовољан, душа ће ти опустети, па макар се ти и много молио Богу. Тада ћеш говорити: „Заборавио ме је Господ”. Али, није те Господ заборавио, него си ти заборавио да будеш смирен, и зато благодат Божија не живи у твојој души. У смирену душу благодат се лако уселава и даје јој мир и спокојство у Богу. Мајка Божија је била смирена више од

свих и зато је слави небо и земља. Бог ће прославити све оне који се смире и они ће видети славу Господњу.

Дух Свети је необично слadak и пријатан за душу и тело. Она нам даје да познамо љубав Божију, и ова је љубав од Духа Светог.

Чудна ствар: Духом Светим човек познаје Господа, Творца свог. Блажени су они који Му служе, јер је Господ рекао: *Где сам ја, онде ће и слуга мој бити* (Јн.12,26; 17,24).

Ако је овде на земљи тако, утолико више на небу светитељи у Духу Светом воле Господа и славе Га. Ова љубав се не може исказати.

Душа која је познала Духа Светог разуме шта пишем.

Зашто нас Господ толико много воли? Сви смо ми грешни и цео свет лежи у греху, као што вели свети Јован Богослов (1.Јн. 5,19).

Сам Господ је - љубав.

И као што сунце загрева целу земљу, тако и благодат Светог Духа загрева душу и учи је да воли Господа, и она тугује за Њим и са сузама Га тражи.

Како да Те не тражим? Ти си се на непојмив начин јавио мојој души и обузео је љубављу Својом, и благодат Духа Светог усладила је душу моју и ја не могу да је заборавим.

Како да заборавимо Господа када је Он у нама? И апостоли су проповедали народима: „Док се Христос не уобличи у вама” (Гал.4,19).

О, када би сав свет знао Господа, и како нас Он воли! Када би знали како је слатка Његова љубав, како се све силе небесне хране њоме, како се све креће Духом Светим, како се слави Господ за страдања Његова и како Га хвале сви свети.

Том прослављању неће бити краја.

Господ се радује души која се смирено каје и даје јој благодат Светога Духа. Знао послушника који је после свега пола године проведених у манастиру задобио Духа Светог. Некима је, међутим, за то било потребно 10 година, а неки проживе и 40 и више година пре него што познају благодат. Ипак, **НИКО** од нас не успева да трајно задржи благодат, зато што нисмо смирени.

Преподобни Серафим Саровски имао је 27 година када му се јавио Господ. Његова душа је толико заволела Бога да се он од радости Духа Светог сасвим изменио. Али, када је отишао у пус-

тињу осетио је да у њему више није **она иста** благодат као и раније и зато је три године стојао на камену вапијући: „Боже, милостив буди мени грешном”.

Душа која је познала Бога Духом Светим незадрживо хрли ка Њему. Сећање на Бога обузима читаву душу и она лако заборавља овај свет, а када се и сети, то бива само да би се помолила за људе и свима пожелела та иста осећања. Дух Свети учи душу да се моли за све људе, да се сви покају и познају како је милостив Бог.

Смиримо себе, братијо, и Господ ће нас завоleti. Када у души осетимо благодат, знајмо да нас Господ воли. Ако има и најмање благодати, душа воли Господа и ближње и има мир у себи. Али, постоји и већа љубав када човек заборавља цео свет.

Блажен је онај који не губи благодат Божију, већ расте из силе у силу. Ја сам изгубио благодат, али се Господ смисловао на мене и дао ми да окусим још већу благодат него раније, и то једино по милости Својој.

Немоћна је душа човекова! Без благодати Божије слични смо животињама, а када је благодат у нама, човек је велики у Богу.

Људи толико високо цене земаљске науке или, на пример, познанство са земаљским царем и радују се ако су блиски са њим. Међутим, једино истински велико и вредно јесте познати Господа и вољу Његову.

Свим силама, братијо, смиравајте своје душе да би вас Господ заволео и дао вам милост Своју. Али, знајмо да она неће остати у нама, ако не будемо волели своје непријатеље.

Моја душа је познала Господа Духом Светим и стога ми је лако и пријатно да размишљам о Богу и о делима Његовим. Без Духа Светог душа је мртва, па макар проучила сав свет.

Кад би људи познавали духовну науку, оставили би све своје науке и технику и само да би Господа сагледавали. Красота Његова плени душу и она хрли ка Њему, желићи да вечито пребива у Њему и ништа је осим Бога не привлачи. На царства земаљске она гледа као на облак који плови небом.

Господ је рекао: *Ја сам у Оцу и Отац у мени* (Јн.14,10), и: *ви сте у мени и ја у вама* (Јн.14,20). Душа осећа да је Господ у нама и зато не може да Га заборави ни за тренутак.

Колико је то велика милост што Господ хоће да будемо у Њему и у Оцу.

Али, Господе, какво смо Ти добро учинили, чиме смо Ти угодили да хоћеш да будеш у нама и ми у Теби? Због наших грехова распет си на крсту, а Ти желиш да будемо са Тобом. О, колико је велика милост Божија према нама! Ја је видим на себи. Достојан сам ада и сваке муке, а Ти ми дајеш благодат Духа Светог.

Кад си мени грешном, Господе, дао да Те познам Духом Светим, молим Те дај да Те и сви остали људи исто тако познају.

VI О ВОЉИ БОЖИЈОЈ И О СЛОБОДИ

Велико је благо предати се вољи Божијој. У души је тада једино Господ и у њој нема других мисли. Она се чистим умом моли Богу и осећа Његову љубав, чак и онда када пати телом.

Сам Господ руководи душом која се потпуно преда вољи Божијој. Она се непрестано учи од Њега, док се раније учила од учитеља или из Светог Писма. Али, ретко бива да Учитељ душе буде Сам Господ Својом благодаћу Духа Светог, и мало ко зна за то. Ово знају само они који живе по вољи Божијој.

Горди људи неће да живе по вољи Божијој. Они воле сами собом да руководе, а не схватају да разум човеков без Бога није у стању да управља собом. Док сам живео у свету и нисам познавао Господа и Духа Светог, нити колико нас Господ воли, и ја сам се ослањао на свој разум. Али, када сам Духом Светим познао Господа нашег Исуса Христа, Сина Божијег, моја душа се предала Богу и све непријатно што би ми се догодило примао сам говорећи: „Господ води рачуна о мени и зашто бих се онда бојао”? Раније нисам умео овако да чиним.

†

Ономе ко се предао вољи Божијој живот пада много лакше, јер и у болести, и у невољи и у гоњењема говори себи: „Тако је Богу угодно, а ја ради грехова својих треба да трпим”.

Ето, ја већ годинама патим од главобоље и тешко ми је да је подносим, али знам да ми је и ово корисно, јер се кроз болести смирава душа. Душа моја жели пламено да се моли творећи бдења, али ми болест смета будући да је слабом телу потребан мир и одмор. Много сам молио Господа да ме излечи, али ме Он није послушао. Значи да ми је ово на корист.

Међутим, догодио се и други случај и Господ ме је у невољи брзо услишио и спасао. Једном на празник, једући рибу, кост ми је запала врло дубоко у грло, у груди. Призвао сам светог вели-

комученика Пантелејмона и молио га да ми помогне, пошто доктор не може извадити кост из груди. И када сам изговорио у себи „помози”, осетио сам одговор у души: „Изиђи из трпезарије, на-кашљи се и избацићеш кост са мало крви”. Тако сам и учинио и све се добро свршило, онако како ми је речено. Тада сам разумео да је на корист мојој души то што ми Господ није исцелио главо-бољу.

†

Од свега на свету најдрагоценије је знати Бога и бар делимично разумети Његову вољу.

Душа која је познала Бога дужна је да се у свему предаје вољи Његовој и да живи пред Њим са страхом и љубављу. Са љубављу, јер је Господ љубав, а са страхом, јер се треба бојати да каквом рђавом помишљу не ожалостимо Бога.

О Господе, силом благодати Духа Светог учини да живимо по Твојој светој вољи.

Ми смо силни духом када је благодат са нама, али када је изгубимо - видимо своју немоћ. Тада видимо да без Бога не можемо чак ни помислити нешто добро.

Милостиви Боже, Ти познајеш нашу немоћ. Молим те, дај ми смирени дух, јер по милости Својој смиреној души дајеш силу да живи по Твојој вољи. Ти Њој откриваш тајне Своје и дајеш да позна Тебе и Твоју неизмерну љубав.

†

Како ћемо знати да ли живимо по вољи Божијој?

Ево како: ако због било чега тугујеш, значи да се ниси потпуно предао вољи Божијој, иако ти можда изгледа да живиш по вољи Божијој.

Онај ко живи по вољи Божијој ни за шта не брине. Када му нешто треба, он и себе и то што му је потребно предаје Богу. Ако се и догоди да не добије оно што тражи, остаје спокојан као и да је примио.

Душа која се предала вољи Божијој не боји се ничег: ни претњи, ни разбојника, уопште **ничег**. За све што је снађе говори: „Тако је Богу угодно”. Ако је болесна, мисли: „Болест ми је сигурно на неку корист, иначе ми је Бог не би послао”.

Тако се, ето, чува мир у души и телу.

†

Онај ко се брине о себи, не може да се преда вољи Божијој и да има мир у Богу. Смирена душа се, пак, предаје вољи Божијој и живи пред Њим у страху и љубави. У страху - да Га чиме не би ожалостила, а у љубави, јер је познала колико нас Бог воли.

Највеће је дело предати се вољи Божијој и подносити невоље са надом. Господ види наше невоље и никада нам их не допушта преко наше мере. Ако нам тешкоће изгледају велике значи да се нисмо предали вољи Божијој.

Спокојна је душа која се у потпуности предала вољи Божијој. Она из искуства, а и из Светог Писма зна да нас Господ воли и да бди над душама нашим, оживљавајући нас све благодаћу Својом у миру и љубави.

Онај ко се предао вољи Божијој ни због чега се не жалости, макар био и болестан, и бедан, и гоњен. Душа зна да се Господ милостиво брине о нама. А Дух Свети, кога познаје душа моја, сведочи о делима Божијим. Горди и непослушни, пак, неће да се предају вољи Божијој, јер воле да врше своју вољу, што је веома штетно за душу.

Велики Пимен је рекао: „Наша воља је гранитна стена између нас и Бога, и она нам не дозвољава да Му се приближимо и сагледавамо милост Његову”.

Треба непрестано искати душевни мир од Господа да бисмо лакше могли да испуњавамо Његове заповести. Господ воли оне који се труде да испуне Његову вољу, и зато такви налазе велики мир у Богу.

Онај ко испуњава вољу Господњу, увек је задовољан, ма био и бедан, и болестан, и несрећан, јер га радује благодат Божија. Онај ко је незадовољан својом судбином, ко ропће на болест или на онога ко му је нашкодио, треба да зна да је обузет гордим духом који је у њему угушио благодарност према Богу.

Ако и тако стоји ствар, не очајавај, већ се старај да се чврсто уздаш у Господа и моли од Њега смирени дух. Када се у тебе буде уселио смирени Дух Божији, заволећеш Га и бићеш спокојан чак и када наиђу невоље.

Душа која је задобила смирење стално се сећа Бога и мисли: „Бог ме је створио и страдао ради мене. Он ми опрашта грехе, теши ме, храни и брине се о мени. Зашто бих се бринуо за себе или чега бих се бојао, па чак да ми и смрт прети?”

Сваку душу која се предала вољи Божијој, Господ уразумљује будући да је рекао: *Призви ме у дан невоље своје и ја ћу те избавити, и ти ћеш ме прославити* (Пс.49,15).

Душа која је смућена због нечега, нека се моли Господу и Он ће је уразумити. Додуше, тако треба поступати у тренутку невоље и збуњености, док у обичним приликама треба тражити савет од духовника, јер се тиме учвршћујемо у смирењу.

Добро је научити се да живимо по вољи Божијој. Тада душа непрестано пребива у Богу и постаје необично спокојна и од радости се моли да свака душа позна Господа, да позна како нас Он много воли и како нам изобилно даје Духа Светога који весели душу у Богу.

И све, све је тада мило души, јер је све Божије.

Господ милостиво уразумљује човека да треба благодарно да трпи све тешкоће. Ни једном се у животу нисам пожалио због невоља које би ме сналазиле. Све сам их примао из руке Божије као лек и увек сам Му био захвалан и, ето, Господ ми је дао да све невоље лако поднесем.

Нема на земљи ниједног човека да је без неке невоље. По некад тешкоће које нам шаље Господ и нису тако велике, али људима оне изгледају неподношљиве, па их обарају јер неће да смире душу и предају се вољи Божијој. Сам Господ Својом благодаћу руководи оним ко се предао вољи Божијој и он све храбро подноси ради Бога кога је заволео и са којим ће се вечно прослављати.

На земљи се не могу мимоићи невоље. Њих, међутим, лако подноси онај ко се предао вољи Божијој. Он види невоље, али се узда у Господа и невоље пролазе.

Стојећи под крстом Мати Божија је искусила **несхватљиво велике** патње, будући да је волела свог Сина више него што можемо и замислити. А ми знамо да ко више воли, више и страда. По својој људској природи, Мајка Божија никада не би могла поднети своју тугу. Међутим, она се предала вољи Божијој, и Дух Свети ју је снажио и помагао да претрпи несрећу.

Касније, после Вазнесења Господњег, Она је свему народу Божијем постала велика утеха у невољама.

Господ је послао на земљу Духа Светог, и онај у коме Он живи осећа рај у својој души.

Можда ћеш рећи: „Зашто ја немам такву благодат?” Зато што се ниси предао вољи Божијој, него живиш по својој.

Погледајте на самовољног човека. Он никада нема мира у души и увек је незадовољан: „Ово није тако, то није добро”. А онај ко се савршено предао вољи Божијој има чисту молитву, душа му воли Господа и све му је добро и мило.

Тако се предала Богу Пресвета Дјева: „Ево слушкиње Господње, нека ми буде по речи Твојој”. Када бисмо и ми тако говорили: „Ево слуге Господње, нека ми буде по речи Твојој”, јеванђелске речи Господње, које су написане Духом Светим, биле би у душама нашим, и љубав Божија би владала по целом свету и било би нам свима прекрасно да живимо на њој. Премда се већ толико векова слушају по васељени речи Господње, људи их не разумеју и неће да их приме. Онога који живи по вољи Божијој прослављаће и небо и земља.

Онај ко се предао вољи Божијој непрестано је занет Богом. Благодат му помаже да увек пребива у молитви. Он може и да ради и да разговара са људима, док му је душа обузета Богом, јер се предала вољи Његовој. Због тога се Сам Господ стара о њој.

Свето предање говори да је на путу за Египат свету породицу пресрео разбојник, али им никакво зло није учинио. Видевши Младенца, он је рекао: „Када би се Бог родио као човек, не би могао бити лепши од Младенца”. И разбојник их је оставио да прођу са миром.

Зар то није дивно? Разбојник, који као звер никога не штеди, није светој породици нанео никакво зло. Видевши Младенца и Његову кротку Мајку, душа разбојникова се разнежила, јер је била дотакнута благодаћу Божијом.

Нешто слично догађало се и са дивљим зверима. Видевши свете мученике или преподобне, оне су остајале кротке и нису их нападале. Чак се и зли дуси боје кротких и смиренних душа, јер их оне својом послушношћу, уздржљивошћу и молитвом побеђују.

И опет, чудна је то ствар: разбојник се сажалио на Младенца-Господа, а архијереји и старешине су Га предали Пилату да Га разапне. А све је то било зато што се нису молили Богу и тражили од Њега да их упуту шта да чине.

Многе старешине и људи желе да учине добро, али не знају где да га нађу. Не знају да је оно у Богу и да нам га само Бог може дати.

Треба се непрестано молити да нас Господ уразуми шта треба да чинимо, и Он нас неће оставити у заблуди.

Адам није био мудар и није упитао Господа шта треба да чини са плодом којег му је Ева дала, и зато је изгубио рај.

Давид није упитао Господа: „Да ли је добро да узмем жену Урија?”, и пао је у грех убиства и прељубе.

Тако су исто и сви остали светитељи грешили када нису призвали Бога у помоћ да их уразуми. Преподобни Серафим Саровски је имао обичај да каже: „Кад год сам говорио из свог ума, дешавале су се грешке”.

Међутим, постоје и безгрешине погрешке несавршености. Њих запажамо чак и код Пресвете Богородице. У Јеванђељу стоји да је она заједно са Јосифом пошла из Јерусалима, мислећи да јој Син иде са сродницима или пријатељима... Тек после три дана тражења она Га је нашла у Јерусалимском храму како говори са старцима (Јк.2,44-46).

И тако, једино је Господ свезнајући. Сви ми, **ма ко да смо**, треба да молимо Бога да нас просвети и да се саветујемо са духовним оцем да не бисмо грешили.

Дух Божији сваког поучава на други начин: једни живе као безмолвници у усамљености, други се моле за људе, трећи управљају словесним стадом Христовим, четвртима је дано да проповедају или да теше оне који страдају, пети служе ближњима својим трудом или имовином. Све су ово различити дарови Духа Светог и све у разним степенима: неко је примио по тридесет, неко по шездесет, а неко по сто (уп.Мк.4,20).

Када бисмо волели једни друге у простоти срца, Господ би нам Духом Светим показао многа чудеса и открио нам велике тајне.

Бог је неутажива љубав...

Ум се мој зауставио у Богу и морам да прекинем са писањем...

Мени је јасно да Господ нама управља. Без Њега не можемо добро ни да помислимо. Зато треба смирено да се предамо вољи Божијој да би Господ нама руководио.

Сви се ми мучимо на земљи и тражимо слободу, али је мало оних који знају шта је права слобода и где се она налази.

И ја исто тако желим слободу и тражим је дан и ноћ. Знаем да је она у Богу, и да долази од Бога у смирена срца која су се покајала и одсекла своју вољу пред Њим. Покајницима Господ даје

Свој мир и слободу да Га воле. Нема ништа лепше на свету него волети Бога и ближње. У томе душа налази мир и радост.

О, народи читаве земље, падам на колена пред вама и са сузама вас молим: дођите Христу. Ја знам Његову љубав према вама. Знаш, и зато вичем свој земљи. Кад не бих знао, како бих говорио о томе?

Питаш: „Како се може познати Бог?” Ја ти одговарам да смо лично видели Господа Духом Светим и да ће и теби, ако само будеш смирио себе, Дух Свети показати Господа нашег, па ћеш и ти зажелети као ја да целом свету проповедаш о Њему.

Стар сам човек и чекам смрт и истину пишем из љубави према људима за које се толико брине моја душа. Можда ће се бар једна душа спасти, и за њу једну бићу захвалан Богу. Али, моје срце тугује за целим светом, и молим се, и сузе проливам да се сви покају и познају Бога и живе у љубави, наслађујући се слободом у Богу.

О сви људи света, молите се и плачите због грехова својих да би вам их Господ опростио. Где је опроштај грехова, ту је и слобода савести и љубав, макар и мала.

Господ не жели смрти грешника. Он ономе ко се каје даје благодат Духа Светог, која души даје мир и слободу да умом и срцем пребива у Богу. Када нам Дух Свети опрашта грехе, душа стиче слободу да се моли Богу чистим умом. Она тада слободно сагледава Бога и у Њему бива спокојна и радосна. Ово је права слобода. Без Бога нема слободе, јер зли дуси узнемирују душу рђавим помислима.

Говорим истину пред целим светом: ја сам гад пред Богом и очајавао бих за своје спасење да ми Бог није дао благодат Светога Духа. Дух Свети ме је научио и зато лако пишем о Богу. Он ме и покреће да пишем.

Жалим људе и плачем и ридам за њима. Има људи који мисле: „Много сам грешио - убијао, пљачкао, чинио насиља, клеветао, водио развратан живот и многа друга зла чинио. Од стида не могу да приступим покајању”. Међутим, они заборављају да су сви њихови греси пред Богом као кап воде у мору.

О, браћо моја, сва земљо, покајте се док још има времена. Бог милостиво очекује наше покајање. Очекују га и сва небеса и сви светитељи. Као што је Бог љубав, тако је и Дух Свети који пребива у светима - такође љубав. Моли од Господа опроштај, и Он ће ти га дати. А када добијеш опроштај грехова, на души ће

ти бити лепо и радосно и благодат Светог Духа уселиће се у њу, и рећи ћеш: „Стварно, ово је права слобода. Она је у Богу и долази од Бога”.

Благодат Божија не одузима слободу. Она само помаже да се испуњавају заповести Божије. Адам је био испуњен благодаћу, али му воља тиме није била одузета. Исто је тако и са ангелима који пребивају у Духу Светом, и при том имају слободну вољу.

Многи не знају који је пут спасења, него су зашли у таму и не виде Светлост Истине. А Она је била и јесте и биће, и све милостиво зове Себи: „Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени. Познајте Ме и ја ћу вам дати мир и слободу”.

Када смо у Богу имамо праву слободу. Раније то нисам знао. До 27. године само сам веровао да постоји Бог, али Га нисам знао. Када Га је душа моја упознала Духом Светим, почела је да се са жаром отима к Њему и сада Га пламено тражим и дан и ноћ.

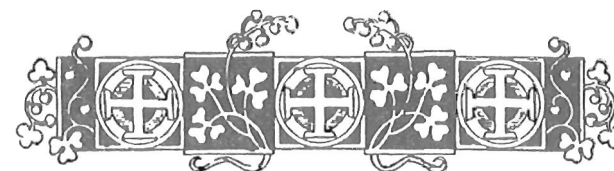
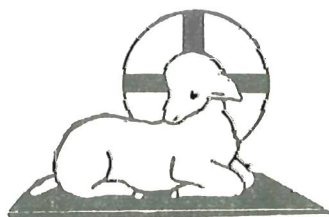
Господ хоће да се међусобно волимо. Слобода је у љубави према Богу и ближњима. У томе је слобода и једнакост. У друштвеним положајима не може бити једнакости, али то није важно за душу. Не може свако да буде цар или кнез, не може свако да буде патријарх или игуман, или старешина, али на сваком положају може се волети Бог и може Му се угодити, а то је једино важно. А онај ко буде више волео Бога на земљи, биће у већој слави у Царству. Ко више воли, више и тежи Богу, па ће Му и бити ближи. Свако ће бити прослављен по мери своје љубави. Увидео сам да се љубав разликује по својој јачини.

Ко се боји да Бога чиме не увреди има једну љубав. Ко има ум слободан од злих мисли - другу љубав, већу од прве. Ко осетно има благодат у души својој - има трећу љубав, још већу.

Четврту, савршену љубав према Богу има онај ко поседује благодат Светог Духа у души и у телу. Код њега се и тело освећује, и од њега ће остати мошти. То бива код великих мученика, пророка и преподобних. Ко има ту меру љубави, не осећа потребу за телесном љубављу. Он може слободно спавати поред девојке. У њему се неће јавити никаква жеља према њој. Љубав Божија је снажнија од љубави девојке, која привлачи све људе, осим оних који имају благодат Божију у пуноти. Јер, сладост Духа Светог препорађа целог човека и учи га да воли Бога у пуноти. Када је душа у пунини љубави Божије, не дотиче се ничег што је од овога света. Иако живи на земљи и међу људима, од љубави пре-

ма Богу човек заборавља све у свету. Наша невоља је у томе што због гордости свог ума не пребивамо у тој благодати и она оставља душу, а душа је тражи, плаче и рида и говори:

„Тугује душа моја за Господом”.

VII О ПОКАЈАЊУ

Душа Те је моја познала Господе, и пишем људима о милости Твојој.

Народи, не тугујте што вам је тешко да живите. Борите се само против греха и тражите помоћ од Господа. Он ће вам је дати, јер је милостив и воли људе.

О народи, плачући пишем ове редове. Моја душа жели да познате Господа и сагледавате Његову милост и славу. Мени је 72 године. Скоро ћу умрети и пишем вам о милости Господњој коју ми је Господ дао да познам Духом Светим. Дух Свети ме је научио да волим људе. О, да могу да вас поставим на високу гору са које бисте могли видети кротко и милостиво лице Господње. Колико би се тада само обрадовало ваше срце. Истину вам говорим - ништа добро у себи не видим и много је у мени грехова, али је благодат Светог Духа збрисала многе моје грехе. Знам да Господ ономе ко се бори против греха не даје само опроштај, већ и благодат Светог Духа, који радује душу, дајући јој велики и слатки мир.

О Господе, Ти волиш створења Своја. Међутим, ко може разумети Твоју љубав и наслађивати се њоме, ако га Ти Сам не научиш Својим Духом Светим?

Молим Те, Господе, пошаљи људима благодат Твога Духа Светог да би познали љубав Твоју. Загреј тужна људска срца да би Те са радошћу славили, заборављајући на земаљске невоље.

Учитељу благи, лијући сузе молим Те, утеши жалосне душе Својих људи. Дај народима да чују Твој слатки глас: „Опраштају вам се греси”. Господе, у Твојој је моћи да чиниш чудеса, а нема већег чуда него волети грешника упркос његовом паду. Светитеља је лако волети - он је достојан. Господе, услиши молитву земље. Сви народи тугују, сви су потиштени у греху, сви су лишени Твоје благодати и живе у тами.

О народи, нека сва земља завапи Богу и наша молитва ће бити услишена, јер се Господ радује покајању људи. Све силе небеске чекају на нас, да се и ми насладимо сладошћу љубави Божије и видимо красоту лица Његовог.

Кад људи имају у себи страх Божији, тихо је и слатко живети на земљи. Али, у данашње време људи су почели да живе по својој вољи и разуму, напустивши свете заповести и надајући се да ће без Господа наћи радост на земљи. Они не виде да је једино Господ наша радост и да се једино у Њему весели душа човекова. Он греје душу као што сунце греје пољско цвеће и као ветар који га њише и додаје му живот. Господ нам је све дао да бисмо Га славили. Али, свет то не увиђа. Како би и могао разумети оно што није видео нити окусио? Кад сам био у свету и ја сам мислио да сам срећан на земљи: био сам здрав, леп, богат и људи су ме волели. И тиме сам се хвалио. Али, када сам познао Господа Духом Светим, почео сам на сву срећу овога света да гледам као на дим који разноси ветар. Благодат Светога Духа радује и весели душу, и она у дубоком миру сагледава Господа, заборављајући земљу.

Господе, обрати људе Своје Себи да би сви познали љубав Твоју и у Духу Светом гледали Твоје кротко лице, да би се сви наслађивали Твојим лицем још овде на земљи и да би се, видећи какав си, уподобљавали Теби.

Слава Господу што нам је дао покајање, јер ћемо се кроз њега без изузетка сви спасти. Неће се спасти само они који не буду хтели да се покају. У томе ја видим њихово очајање и много плачем због њих и жалим их. Они Духом Светим нису познали колико је велико милосрђе Божије. Када би свака душа знала Господа, знала како нас Он воли, не само да нико не би очајавао, већ нико не би никад ни роптао.

Свака душа која је изгубила мир треба да се покаје и Господ ће јој опростити грехе и у њој ће опет завладати радост и спокојство. Нису нам потребни други сведоци кад имамо Духа Светог који сведочи у души да су греси опроштени. Ето знака да су нам греси опроштени: Ако омрзнеш грех, значи да ти га је Господ опростио.

И шта бисмо још хтели? Да нам неко са неба запева небеску песму? Али, тамо сви живе Духом Светим. **Њега истог** Господ је дао и нама који живимо на земљи. И по храмовима Божијим службе се обављају Духом Светим. И у пустињама и плани-

нама, и пештерама и свуда подвижници Христови живе Духом Светим. Ако Га будемо сачували у себи, бићемо ослобођени сваке таме и вечни живот биће у душама нашим.

Кад би се сви људи покајали и испуњавали заповести Божије, био би рај на земљи, јер је „Царство Божије унутра у нама”. Царство Божије је Дух Свети који је исти и на небу и на земљи.

Ономе ко се каје Господ ће дати рај и вечно Царство са Њим. По Својој великој милости неће се опомињати грехова наших, као што се није опоменуо ни грехова разбојника на крсту.

Велика је твоја милост, Господе, и ко Ти може довољно захвалити што си на земљу послао Духа Светог.

Велика је, Господе, правда Твоја. Својим апостолима си обећао: *Нећу вас оставити сиротне* (Јн.14,18), и ми сада доживљавамо ту милост и наша душа осећа да нас Господ воли. А ко то не осећа, нека се покаје и живи по вољи Божијој, и Господ ће му дати благодат Своју која ће руководити његовом душом. Али, ако се не будеш сажалио кад угледаш човека где греша, благодат ће те оставити.

Нама је заповеђено да волимо, а љубав Христова све жали. Дух Свети учи душу да испуњава заповести Божије и даје јој снаге да чини добро.

Душе Свети, немој нас оставити! Када си са нама, душа осећа Твоје присуство и блаженствује у Богу, јер нам Ти дајеш да Га пламено волимо.

Господ је толико заволео људе да их је осветио Духом Светим и учинио их сличним Себи. Господ је милостив и Дух Свети и нама даје снаге да будемо милостиви. Братијо, смиримо се и покајањем стекнимо милујуће срце, па ћемо видети славу Господњу, која се познаје душом и умом кроз благодат Духа Светог.

Онај ко се истински каје готов је да претрпи сваку невољу: глад и голотињу, хладноћу и врућину, болест и немаштину, понижење и изгнанство, неправде и клевете, јер душа стреми Господу и не брине се више за земаљско, већ се чистим умом моли Богу. Ко је привезан за имање или новац, никада неће имати чист ум у Богу, јер у дубини његове душе непрестано постоји брига о њима. Ако се он искрено не покаје и не буде жалио што је ожалостио Бога, умреће у страстима не познавши Господа.

Када ти отимају имовину, подај им, јер љубав Божија ником ништа не одбија. Ко не зна шта је љубав, не може да буде милостив, јер у души нема радости Духа Светог.

Када нам је милостиви Господ кроз Своја страдања послао од Оца Духа Светог и дао нам Тело Своје и Крв, јасно је да ће нам дати и све остало што нам је потребно. Предајемо се вољи Божијој и увидећемо промисао Његов и Господ ће нам дати и више од онога што очекујемо. Онај, пак, ко се не предаје вољи Божијој, никада неће познати промисао Божији о нама.

Не жалимо никад за губитком неке имовине. То је тако неважна ствар. Мене је томе још рођени отац научио. Он је остајао миран чак и кад би се догодила несрећа. После једног пожара говорили су му: „Ти си Иване Петровичу погорелац”. Он је одговорио: „Бог ће дати да се све уреди”. Једном смо пролазили нашим њивама и ја му рекох: „Погледај, оче, краду нам снопове”. Одговорио ми је: „Е, сине, Господ је дао да нам је родила пшеница. Ми је имамо је довољно, а ко краде значи да нема колико му треба”. Понекад бих му рекао: „Ти дајеш много милостиње, а ето други боље живе од нас, а дају мање”. Одговорио би ми: „Е, синко, даће Господ и нама”. И стварно, Господ није постидео његово надање.

†

Милостивом човеку Господ одмах опрашта грехе. Милостив не памти зло. Чак и када га увреде и отму му имање, он остаје равнодушан, јер зна милост Божију. **Милост Божију нико од људи не може одузети**, јер је високо - у Богу.

†

Сви девственици и смирени, сви послушни и уздржљиви и покајници за своје грехе, већ су на небу и виде Господа нашег Исуса Христа у слави. Они, заборавивши земљу, слушају песме херувима. А ми смо на земљи као прашина витлана ветром, док нам је ум везан за земаљско.

О, немоћан је мој дух! Он се гаси као пламичак од слабог ветра, а дух светитеља је горео силно, као густе грм који се не боји ветра. Ко ће ми дати такав жар да ни дан ни ноћ немам покоја од љубави Божије? Пламена је љубав Божија. Ради ње су светиље трпели све невоље и њоме су достигли силу чудотворства. Они су исцељивали болесне, васкрсавали мртве, ходили по води, за време молитве лебдели у ваздуху, својом молитвом низводили кишу са неба. Ја бих, пак, хтео да се научим само смирењу и љубави Христовој и да никог не увредим и не ожалостим, већ да се за сваког молим као за самог себе.

†

Тешко мени! Пишем о љубави Божијој, а сам недовољно волим Бога, па сам зато жалостан, тугујући као Адам када је био изгнан из раја, и плачем и вапијем: „Помилиј ме Боже, пало створење Своје”.

Колико си ми пута давао благодат Светога Духа и ја је нисам сачувао, јер је моја душа сујетна. Ипак, она познаје Тебе, Творца и Бога свог и зато Те са сузама тражи, као што је Јосиф плакао за својим оцем на мајчином гробу, кад су га водили у ропство у Египат.

Ожалостио сам Те својим гресима и Ти одлазиш од мене и моја душа тугује за Тобом.

О Душе Свети, не остави ме! Када Ти одеш од мене, нападају ме рђаве мисли, и душа моја тугује за Тобом горко плачући.

О Пресвета Владичице Богородице, Ти видиш моју тугу: ожалостио сам Господа и Он ме је оставио. Молим Твоју благодат: спаси ме, пало створење Божије. Спаси ме, слугу свог.

†

Ако зло мислиш о људима, значи да зао дух живи у теби, кушајући те да зло мислиш о другима. Ако неко умре без покајања, не опростивши брату, душа ће му отићи тамо где је и зао дух који је овладао њоме.

Такав је духовни закон: ако опростиш, значи да је и теби Бог опростио, а ако не опростиш брату, значи да и твоји греси остају са тобом.

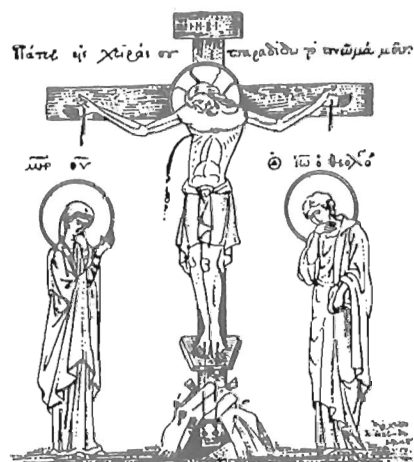
Господ хоће да волимо ближње. Ако мислиш да Господ сваког човека воли као и тебе, значи да је љубав Господња с тобом. Ако сматраш да Господ много воли сва Своја створења, и сам будеш жалио сву твар и волиш чак и непријатеље, сматрајући себе горим од свакога, значи да је с тобом велика благодат Духа Светога.

Ко у себи носи макар мало Духа Светог, плаче за свим људима дан и ноћ и његово срце жали свако створење Божије, готову људе који не знају Бога, или Му се противе, идући у огањ мучења. За њих се он моли и дан и ноћ, више него за самога себе, желећи да се сви покају и познају Господа.

†

Христос се молио за оне који су Га распињали, говорећи: *Оче, опрости им, јер не знају шта чине*. Архиђакон Стефан се исто тако молио за оне који су га каменовали и тражио од Господа да им то не прими за грех. Ако и ми желимо да сачувамо благодат, дужни смо да се молимо за своје непријатеље. Ако не жалиш

грешника који ће се мучити у огњу пакленом, у теби нема благодати Духа Светога, већ у теби живи зао дух. Зато се старај док си још жив да га се кроз покајање ослободиш.

VIII О ПОЗНАЊУ БОГА

Наш Отац небески толико нас је заволео да нам је дао и Сина Свог. И Сам Син је то зажелео, оваплотивши се и живећи са нама на земљи. Свети апостоли су видели Господа, као уосталом и многи други свети људи. И мени многогрешном било је дато да Духом Светим познам да је Исус Христос Бог.

Господ воли човека и јавља му се када Сам зажели. Угледавши Господа душа се смирено радује милосрђу Владике и ништа тако не воли као што воли Свог Творца. Премда ће она све видети и све волети, ипак изнад свега воли Господа.

Душа познаје ту љубав, али је речима не може пренети на друге. Она се познаје једино Духом Светим, и познају је они којима Га је Господ дао.

Душа одједном види Господа и упознаје Га.

Како описати ту радост и весеље?

Господ се познаје Духом Светим који испуњава **читавог човека: душу, ум и тело.**

Тако се познаје Бог и на небу и на земљи.

Господ је по неизмерној милости Својој мени грешном дао ту благодат да би људи познали Бога и обратили се Њему.

Пишем у име Божијег милосрђа.

Да, заиста.

Сведок ми је Сам Господ.

†

Господ нас воли као Своју децу и Његова љубав је већа од љубави мајке, јер мати може и да заборави своје дете, док нас Господ **никада** не заборавља. Када Господ не би давао Духа Светог православном народу и нашим великим пастирима, не бисмо ни знали колико нас много воли.

Нека је слава Господу и Његовом великом милосрђу што грешницима даје благодат Светога Духа. Многи богаташи и ца-

реви не познају Господа, док ми убоги монаси и чобани, знамо Господа Духом Светим.

Да бисмо знали Господа није потребно ни богатство, ни ученост. Потребно је само бити послушан и уздржљив, имати смирен дух и волети ближње. Господ ће заволети такву душу и Сам ће јој се јавити и учиће је љубави и смирењу, и даће јој све што је корисно, како би нашла мир у Богу.

Ма колико се ми трудили у учењу, Господа нећемо познати ако не будемо живели по Његовим заповестима, јер се Господ не познаје кроз науку, већ Духом Светим. Многи философи и учени људи дошли су до уверења да постоји Бог, али Бога нису познали. И ми, монаси, учимо се закону Господњем и дан и ноћ, али далеко од тога да сви познају Бога, мада сви верују у Њега.

Једно је веровати да постоји Бог, а друго је знати Бога.

Тајна је у овом: има душа које су познале Господа, а има опет душа које Га нису познале, али верују у Њега. Има и таквих које не само да Га не познају већ и не верују у Њега, и међу овима има чак и учених.

Неверје долази од гордости. Горд човек хоће својим умом и науком све да позна, али Бога не може познати, јер се Он открива једино смиреним душама. Њима Господ показује Своја дела Њих ми не можемо докучити својим умом, него нам се откривају Духом Светим. Простим умом могу се разумети само земаљске ствари, и то делимично, док се Бог и све небеско познаје Духом Светим.

Неки се целог живота труде да дознају шта је на сунцу, или на месецу, или штогод друго, али душа од тога нема користи. Уколико се, пак, потрудимо да испитамо срце човеково, открићемо у светим душама Царство небеско, а у грешницима таму и мучку. Ово је корисно знати, јер ћемо ми вечно пребивати или у Царству или у мукама.

Лењивци се моле испитујући љубопитљиво све, и небо и земљу, а о томе какав је Господ ништа не знају нити се старају да дознају. Када им се говори о Богу, они кажу:

„Е, како је могуће знати Бога? И откуда Га ти познајеш?”

Кажем ти: „Дух Свети сведочи у души: Он зна и нас учи”.

„А зар се Дух може видети?”

Апостоли су Га видели како силази у облику пламених језика, а ми Га осећамо у себи. Он је слађи од свега на земљи. Њега су окусили пророци и проповедали народу и људи су им веровали.

Свети апостоли су Га примили и проповедали људима спасење, ничег се не бојећи, јер им је Дух Божији давао снаге. Царски намесник је апостолу Андреју претио да ће га распети ако буде нас тавио да проповеда. Апостол му је одговорио:

„Када бих се бојао крста, не бих га проповедао”.

Тако су и сви остали апостоли, свети мученици и подвижници радосно ишли на муке и страдања. Све је то било зато што је Дух Свети благ и сладостан, те подстиче душу да воли Господа, а она се од сладости Духа Светог не боји страдања.

Многи свети мученици су кроз страдања познали Господа и осетили Његову помоћ. Многи монаси носе велике подвиге и тежак труд ради Господа. Они су познали Господа и боре се да победе страсти у себи и моле се за сву васељену. Њих благодат Божија учи да воле чак и непријатеље, јер онај који не воли непријатеље неће познати Господа који је умро на крсту за непријатеље и дао нам Себе за углед, заповедивши да и ми волимо непријатеље.

Господ је љубав и даје нам заповест да љубимо једни друге и своје непријатеље. Дух Свети нас учи таквој љубави.

Душа која не познаје Духа Светог не разуме како је могуће волети непријатеље, па зато и неће то да прими. Али, Господ све жали, и ко хоће да је са Њим треба да љуби и непријатеље своје.

Ко је познао Господа Духом Светим постаје сличан Господу, као што је већ рекао свети Јован Богослов: *бићемо слични Њему, јер ћемо Га видети као што јесте* (1.Јн.3,2), и видећемо славу Његову.

Кажеш да многи људи страдају од разних невоља и злих људи. Међутим, ја те молим да се смириш под моћном руком Божијом и благодат ће те научити, па ћеш зажелети да страдаш ради љубави Господње. Ето чему ће те научити Дух Свети кога смо познали у Цркви.

А ко ружи зле људе и не моли се за њих, никада неће познати благодат Божију.

Ако хоћеш да знаш колико нас Господ љуби, омрзни грех и телесне помисли и усрдно се моли дан и ноћ. Господ ће ти дати благодат Своју и познаћеш Господа Духом Светим. Господа ћеш

познати Духом Светим и после смрти, у рају, исто као што си Га и на земљи познао.

Господ се и на небу и на земљи познаје једино Духом Светим, а не путем науке. Зато и мала деца, која још ништа не знају, могу познати Господа Духом Светим. Свети Јован Крститељ је осетио долазак Господњи док је још био у мајчиној утроби (уп. Лк. 1,44). Свети столпник, Симеон Дивногорац, био је седмогодишњи малишан када му се јавио Господ, и он Га је познао. Преподобном Серафиму Саровском се у 27. години за време свете Литургије јавио Господ, а Симеон Богопримац је био у дубокој старости када је познао Господа, узимајући Га на руке.

Тако се, ето, Господ прилагођава нама, како би што боље утешио сваку душу.

Љубав Господња се не може познати ничим другим осим Духом Светим, а спокојна душа која има чисту савест, из твари познаје Бога, тј. да је Он Творац неба и земље. Наравно, и ово је дело благодати, премда је ту она још мала. Без благодати ум наш не може познати Бога, него читав тежи земаљском: богатству, слави, уживањима.

Као што је љубав Исуса Христа била велика, тако су и Његова страдања била толико велика да их ми не можемо схватити, јер премало волимо Господа. Додуше, ко више воли, може боље да разуме страдања Господња. Постоји мала љубав, постоји средња и постоји највиша - савршена љубав. Уколико је савршенија љубав, утолико је савршеније познање.

Уопште, свако од нас може да расуђује о Богу онолико колико у себи има благодати Духа Светог, јер како бисмо иначе размишљали и доносили суд о ономе што нисмо видели, или чули, или познали? Светитељи говоре да су видели Бога, премда постоје људи који тврде да Он и не постоји. Јасно је да они тако говоре, јер нису познали Бога. Наравно, то не значи да Бог не постоји.

Свети људи су говорили о оном што су стварно видели и што знају. Они не говоре о ономе што нису видели. Они не говоре, на пример, да су видели коња дугачког једну врсту⁹⁾ или пароброд дуг 10 врсти, што и не постоји. Када Бога не би било, мислим да Га нико не би ни спомињао на земљи. Међутим, људи хо-

⁹⁾ Врста - 1.060 метара

ће да живе по својој вољи и зато говоре да Бога нема, а тиме баш доказују да Он постоји.

Чак су и незнабошци осећали да има Бога, иако нису знали како треба да поштују истинског Бога. Међутим, Дух Свети је научио свете пророке, затим апостоле, свете оце и наше епископе и тако је права вера дошла до нас. Познали смо Господа Духом Светим, а када смо Га познали наша душа се учврстила у Њему.

Душа која је познала Господа невидљиво осећа присуство свога Створитеља и у Њему налази мир и радост. Са чиме да упоредим ту радост? Она се може упоредити са повратком вољеног сина из далеке земље. После дугог одсуства он ће се у родитељском дому до миле воље изразговарати са драгим оцем и вољеном мајком, са милом браћом и сестрама.

О људи, створења Божија, познајте Творца. Он нас воли. Познајте љубав Христову и живећи у миру обрадујте Господа. Он нас све милостиво очекује код Себе.

Обратите се Њему сви народи света и узнесите Му своје молитве. Тада ће се молитва целог света дизати ка небу као прекрасан тих облак, осветљен сунцем, и зарадоваће се сва небеса, и запеваће песму хвале Господу за Његова страдања којима нас је спасао.

Разумите људи да смо створени за славу Божију на небесима и не везујте се за земљу, јер је Бог наш Отац који нас воли као Своју милу децу.

Милостиви Господ је на земљу послао Духа Светог и Њиме је утврђена света Црква.

Дух Свети нам је открио не само земаљске тајне, већ и небеске.

Духом Светим смо познали љубав Господњу. Љубав Господња је пламена. Испуњени том љубављу, свети апостоли су обишли целу васељену и њихов дух је жудео да сви људи познају Господа.

Духом Светим су се наслађивали изабраници Божији - пророци, па су њихове беседе биле силне и тако блиске души. Свака, наиме, душа жели да чује реч Господњу.

О, чуда! И мене, многогрешног, Господ није презрео, већ ми је дао да Га познам Духом Светим.

Господе, даруј ми смирени дух да бих Ти увек благодарио што си на земљи дао Духа Светог. Добро Га се сећам. Он ми Сам помаже да Га се сећам.

О, Душе Свети, о, Велики Царе! Шта ћу Ти дати ја, који сам грешна земља? Ти си ми открио непојмљиву тајну. Ти си ми дао да познам Господа - Створитеља мог. Ти си ми дао да разумем колико нас безмерно Он воли.

Господ нас толико много воли, да је то немогуће објаснити. Та се љубав познаје једино Духом Светим и душа је осећа на необјашњив начин. Господ је по Својој природи благ и милостив, кротак и мио. Његова доброта се не може описати, али душа без речи осећа ту љубав, желећи да увек пребива у том тихом стању.

Он је рекао: „Нећу вас оставити сироте”, и ми видимо да нас стварно није оставио, већ нам је дао Духа Светог.

Дух Свети души невидљиво пружа знање. У Њему она налази свој мир. Дух Свети весели душу и даје јој радост на земљи. Каква ли ће тек радост и весеље наступити на небу? Духом Светим смо научени љубави Божијој, али тек на небу ће она достићи своје савршенство. О, немоћан сам ја човек! Познао сам љубав Божију у њеном савршенству, али је не могу стећи, и моја душа плаче сваког дана и мисли: „Још нисам задобио оно што тражим”.

Свети апостоли су опитом познали љубав Божију и љубав према човеку када је Дух Свети сишао на њих.

Дечице моја, коју опет с муком рађам, докле се Христос уобличи у вама (Гал.4,19), говорио је апостол.

О колико бих био срећан када би сви народи познали Господа.

Господе, дај им да Те познају Духом Светим, као што су Те познали и свети апостоли.

IX О ЉУБАВИ

Душа моја је жедна Бога живог. Она опет тражи да се доситости наслађује Господом. О, непојмљива милости Божија! Господ је из праха начинио човека дунувши у њега дух живота и душа се човекова ородила са Богом.

Господ је толико заволео створење Своје да је дао Духа Светог људима, те је човек познао Творца свог и заволео Га.

Дух Свети је љубав. Он је сладост душе, ума и тела. Изгубивши или умањивши благодат, душа са сузама тражи Духа Светог и тугује за Богом, говорећи:

„Тугује душа моја за Господом и са сузама Га тражи.

Како да те не тражим Господе? Ти си Сам први потражио мене и дао ми да се наслађујем Духом Светим и зато тугујем за Тобом. Срце Те је моје заволело и молим Те: дај ми да до краја живота пребивам у љубави Твојој. Дај ми да ради љубави Твоје претрпим све невоље и болести”.

Страх и трепет обузима моју душу када хоћу да пишем о љубави Божијој.

Бедна је моја душа и нема силе да опише љубав Господњу.

Душа се плаши, али истовремено би и хтела да напише неколико речи о љубави Христовој.

Мој дух нема снаге да пише о томе, али ме љубав подстиче.

О, како је човек немоћно биће!

Када је благодат са нама, дух гори и даноноћно се отима ка Господу, јер благодат подстиче душу да воли Бога. Она Га је заволела и неће да се одвоји од Њега, јер не може да се насити сладости Духа Светог.

Љубави Божијој нема краја.

Познајем човека кога је милостиви Господ посетио Својом благодаћу. Да га је тада упитао: „Хоћеш ли да ти дам још више благодати?“, душа би, због слабости тела, одговорила:

„Господе, видиш да бих умро, кад би благодат била већа“. Јер, човек је ограничен и не може поднети пуноту благодати.

Због тога су ученици на Тавору ничице попадали пред славом Господњом. И нико не може да разуме којим путем Господ даје Своју благодат души.

Ти си благ, Господе. Захваљујем милости Твојој, јер си излио на мене благодат Духа Светог и дао ми да окусим Твоју љубав према мени, иако сам толико грешан. Моја душа се отима Теби, Светлости неприступној.

Ко би Те могао познати да Ти, Милостиви, Сам нећеш да се покажеш души? Она Те је видела и познала као свог Творца, благог Бога, стога не престаје да Те ненасито жели. Ти си, Милостиви, љубављу привукао душу Себи, и она је познала Твоју љубав.

Господе, Ти видиш колико је грешна и немоћна душа човека, али јој по милости Својој дајеш да Те воли. Душа се плаши да не изгуби смирење, које зли дуси хоће да одузму од ње, јер би је тада благодат Твоја напустила.

Шта ћу дати Господу своме?

Ја сам гад. Господ то зна, али желим да се смирим и да волим своје ближње, макар ме они и вређали. Стално молим милостивог Господа да ме научи да волим непријатеље. И ја сам милосрђем Божијим осетио шта значи волети Бога и ближње. Дан и ноћ молим Господа за љубав, а Он ми даје сузе да плачем за целим светом. Али, ако неког осудим или га попреко погледам, сузе се губе и душа пада у чамотињу. Тада ја опет молим опроштај од Господа и милостиви Господ прашта мени грешном.

Пишем, братијо, пред лицем Бога свог: смирите срца своја, и видећете милост Господњу још овде на земљи и познаћете Творца небеског и ваша душа неће моћи да се насити љубави.

Нико сам од себе не може знати шта је љубав Божија, већ једино ако га Дух Свети научи. У нашој Цркви љубав је откривена Духом Светим и зато можемо да говоримо о њој.

Не знајући Господа грешна душа се плаши смрти и мисли да јој Господ неће опростити грехе. То је зато што она не познаје

Бога и Његову љубав према нама. Када би то људи знали, ниједан човек не би очајавао, јер Господ не само да ће опростити, већ се и много радује обраћању грешника. Макар дошла и смрт, ти само чврсто веруј да ћеш добити опроштај онога тренутка кад га заиштеш.

Господ није као ми. Он је безмерно кротак и милостив и благ. Упознавши Га, душа се диви до крајности и говори: „Ах, какав је наш Господ“!

Дух Свети је нашој Цркви дао да позна како је велико милосрђе Божије.

Господ нас воли те кротко, без укоревања, прима к Себи исто онако као што ни отац у Јевађељу није укорео блудног сина, него му је дао најлепшу хаљину и скупocen прстен и обућу на ноге и наредио да се закоље теле угојено и да настане весеље, ни за шта му не пребацивши.

О, са колико кротости и стрпљења смо и ми дужни да исправљамо своју браћу, да бисмо се и ми могли веселити за њихово обраћење.

Дух Свети учи душу да неизрециво воли људе.

О братијо, заборавимо земљу и све што је на њој. Она нас одвлачи од сагледавања Свете Тројице, која је недостижна нашем уму, премда је светитељи ипак гледају на небесима Духом Светим.

Пребивајмо у молитви без икакве представе и молимо смирени дух од Господа. Он ће нас заволети и даће нам на земљи све што је корисно за душу и тело.

Господе милостиви, дај благодат Своју свим народима земље, да би познали Тебе. Без Твог Духа Светог човек не може да Те позна, нити да разуме Твоју љубав.

Дечице, познајте Творца неба и земље!

Господе, пошљи милост Своју на децу земље коју волиш и дај им да Те познају Духом Светим. Са сузама те молим: Услиши молитву моју за Твоју децу и свима им дај да Духом Светим познају славу Твоју.

Од младости сам волео овако да размишљам: Господ се вазнео на небо и очекује нас тамо. Али, да бисмо били са Господом, треба да смо Му слични, или да смо као деца - смирени и кротки и да Му служимо. Тада ће се испунити речи Господње: *Где сам ја онде ће и слуга мој бити*, и бићемо са Њим у Царству небеском. Међутим, сада је моја душа мрачна и клонула и не могу да уздиг-

нем чисту молитву ка Богу, немајући суза у себи којима бих оплакивао своја зла дела. Усахла је душа моја и изнемогла од рђавог живота...

О, ко би ми запевао ону песму, коју сам од младости толико волео, о томе како се Господ вазнео на небо и како нас много воли и жељно очекује. Ту бих песму са сузама слушао, јер је жалосна душа моја на земљи.

Шта се догодило са мном? Како сам изгубио радост и да ли ћу је опет задобити?

Плачите са мном све звери и птице, шуме и пустиње. Плачите са мном сва створења Божија и утешите мој бол и тугу.

Ево на шта мисли душа моја: Колика је била туга Мајке Божије када је остала на земљи после вазнесења Господњег, када ја који тако **мало** волим Господа, ипак тако **силно** душом чезнем за Њим?

Она нигде није забележила тугу своје душе и ми уопште мало шта знамо из њеног живота на земљи, али знамо да савршенство њене љубави према Сину и Богу не можемо разумети.

Срце Мајке Божије, њене мисли, цела њена душа, били су обузети Господом. Међутим, њој је било дато још нешто: она је волела људе и пламено се молила за њих, за нове хришћане, да их Господ укрепи. Она се молила за цео свет, да се сви спасу. У тој молитви она је налазила радост и утеху овде на земљи.

Ми не можемо постићи савршенство љубави Мајке Божије, али знамо следеће:

Уколико је већа љубав, утолико је веће страдање душе.

Уколико је потпунија љубав, утолико је потпуније познање.

Уколико је ватренија љубав, утолико је пламенија молитва.

Уколико је савршенија љубав, утолико је светији живот.

Нико од нас не може достићи пуноту љубави Мајке Божије. Нама је потребно Адамово покајање. Па ипак, уз помоћ Духа Светог који нас учи у Цркви, и ми делимично разумемо ту љубав.

Не гораше ли срце наше (Лк.24,32), говорили су апостоли, када им се приближио Христос. Тако душа упознаје свог Господа и воли Га, а сладост Његове љубави је неисказива.

На небесима сви имају једну љубав, а на земљи једни много воле Господа, други - мало, а трећи Га уопште не воле.

Душа која је испуњена љубављу Божијом, заборавља и небо и земљу. Дух пламти и невидљиво сагледава Жељеног и душа пролива бујице умилних суза и не може да заборави Господа ни за тренутак, јер благодат Божија даје снагу да волимо Љубљеног.

О, у каквој је слави Господ и каквим се песмама велича на небу и како су слатке те песме које се изливају од љубави Божије.

Ко је достојан да чује те песме које се певају Духом Светим и којима се прославља Господ због Својих страдања, и каква ће бити радост од слушања тих песама?

На земљи душа једва да мало осети љубав Божију, а већ је од сладости Духа Светог у заносу према вољеном Богу и Оцу небеском.

Драга братијо, смиримо се да бисмо се удостојили љубави Божије, да би нас Господ украсио Својом кротошћу и смирењем, да бисмо се удостојили небеских обитељи које нам је припремио Господ.

Господ воли све људе, али онога који Га тражи, воли више. *Ја љубим оне који мене љубе и који ме траже обрешће благодат* (Прич.8,17). Са њом је добро бити. Душа је тада весела и говори: „Господе **мој**, ја сам слуга **Твој**”.

У овим речима лежи велика радост: Ако је Господ **наш**, тада је и све Његово **наше**. О, колико смо богати!

Велики је и непојмљив Господ, али је ради нас Себе толико понизио да бисмо Га знали и волели, да бисмо од љубави према Њему заборавили земљу и живели на небу, гледајући славу Његову.

Својим изабраницима Господ даје толико благодати да они љубављу обухватају сву земљу, цео свет, и душа њихова гори од жеље да се сви људи спасу и виде славу Господњу.

Господ је рекао Својим светим ученицима: *Децо, немате ли што за јело?* (Јн.21,5). Колико се љубави крије у тим нежним речима - Господ нас назива Својом децом. Има ли веће радости? О овим речима треба размишљати, као и о страдањима Господа на крсту.

О, колико Господ воли створења Своја!

Ето, и нас је Господ удостојио да говоримо о томе и дух наш радује се што је Господ са нама.

Смирено вас молим, молите се за мене и Господ ће вас наградити.

†

Брат Р. ми је причао следеће: Једном приликом, када је био тешко болестан, његова мати је рекла оцу: „Како се мучи наш малишан! Пристала бих радо да будем исечена на комаде, само кад бих му тиме помогла и олакшала болове”.

Таква је и љубав Господња према нама. Он је рекао: *Од ове љубави нико нема веће да ко живот свој положи за пријатеље своје* (Јн.15,13). Господ се толико сажалио на људе да је зажелио да страда за њих, као рођена мајка, и још више. Али, без благодати Светога Духа нико не може разумети ту велику љубав. Свето Писмо говори о њој, али се ни оно не може схватити умом, јер и у Писму говори исти Свети Дух.

†

Господ има толику љубав да жели да се сви људи спасу и вечно буду са Њим на небу и гледају славу Његову. Ту славу ми не знамо у потпуности, али је Духом Светим делимично разумемо. Ко није познао Духа Светог, не може разумети ову славу, него само верује у обећање Господње и врши заповести Његове. Али и он је блажен, као што је Господ рекаво апостолу Томи (Јн. 20,29). И он ће бити једнак са овима који су још овде видели славу Божију.

†

Уколико хоћеш да познаш Господа, смири се потпуно, буди послушан и уздржљив у свему, воли истину. Господ ће ти ~~не-~~ **изоставно** дати да Га упознаш Духом Светим. Тада ћеш опитом дознати ~~шта~~ је љубав према Богу, и ~~шта~~ љубав према човеку. Уколико је савршенија љубав, утолико је савршеније познање. Постоји мала, постоји средња и постоји велика љубав.

Ко се боји греха, воли Бога. Ко има умилење, има још већу љубав. Ко у души има светлост и радост, има још већу љубав. Ко, пак, има благодат и у души и у телу, има савршену љубав. Ту меру благодати Дух Свети је давао мученицима, а она им је помагала да храбро поднесу сва страдања.

†

Може ли неко да каже како ће бити у рају?

О томе може да говори само онај који је Духом Светим познао Господа и Његову љубав према нама.

Господ је тако мио и драг да од љубави Његове душа не може ни на шта друго да мисли. Благодат Духа Светог је толико сладосна и у толикој мери мења човека, да овај заборавља чак и своје родитеље.

Душа која је у потпуности познала Господа и наслађивала се Њиме, више ништа не жели и ни за што се на земљи не везује. Она ни понуђено царство не би пожелела, јер је љубав Христова тако сладосна и тако је радује и весели да је више ни царски живот не може обрадовати.

Хтео бих да кажем неколико речи о мерама љубави Божије, наравно колико ме уразуми благодат Божија.

Прву љубав имамо тамо где се човек боји да каквим грехом не ожалости Бога. Ко има ум чист од помисли, има другу љубав, већу од прве. Трећа, још већа, јесте кад неко осетно има благодат у души. А, ко има благодат Духа Светог и у души и у телу, има савршену љубав. Од тела онога ко сачува ту благодат остаће моштите, као што је то случај код светих мученика или пророка или преподобних или других великих светитеља.

Ко поседује благодат у тој мери не осећа љубав према девојци (која иначе наслађује цео свет), јер од сладости љубави Божије душа заборавља све земаљско. Благодат Духа Светог зове душу да воли Господа савршено, и у тој савршеној љубави душа се не дотиче светских ствари, иако живи на земљи.

Наш ум је горд и зато не можемо да пребивамо у тој благодати. Каад је изгуби, душа чезне за њом и са сузама је тражи, плаче, рида и вапије Господу:

„Боже милостиви, Ти видиш како је тужна моја душа и како тугујем за Тобом”.

На земљи нема тако кротког и милог човека као што је Господ наш Исус Христос. У Њему је наша радост и весеље. Заволимо Га и Он ће нас увести у Царство Своје, где ћемо видети славу Његову.

†

Откако ми је Господ Духом Светим дао да познам љубав Божију, већ 40 година тугујем и плачем за народом Божијим.

О братијо, нема ништа боље од љубави Божије, тј. када Господ загреје душу љубављу према Богу и ближњима.

Велика је милост Господња: душа је познала Бога, небесног Оца свог, и плаче и тугује што је много ожалостила Бога, а Господ јој даје опроштај грехова, и радост и срећу да може волети свог Творца и ближње, те да може плакати за њима и молити

да милостиви Господ сваку душу узме Себи, где нам је и припремио место Својим страдањима на крсту.

Онај ко је осетио сладост љубави Божије, при чему је душа загрејана благодаћу и воли Бога и братију, већ делимично зна да је *Царство Божије унутра* у нама (Лк.17,21).

Милостиви Господе, како је велика љубав Твоја према мени грешном.

Дао си ми да Те познам. Дао си ми да окусим благодат Твоју. *Окусите и видите јер је благ Господ* (Пс.33,9). Дао си ми да окусим Твоју благодат и милосрђе, а душа се моја ненасито отима Теби даноноћно и не може да заборави свог вољеног Творца, јер јој Дух Божији даје снагу да воли Љубљенога и душа не зна за ситост, већ се отима свом Оцу небеском.

Блажена је душа која је заволела смирење и сузе, и омрзла зле мисли.

Блажена је душа која воли брата, јер је **брат наш - живот наш**.

Блажена је душа која воли брата: у њој живи Дух Господњи и даје јој мир и радост, и она плаче за целим светом.

Моја душа се сетила љубави Господње. Загрејало се срце моје и душа се предала великом плачу што сам толико много ожалостио Господа, Љубљеног Творца свог. Али, Он се не опомиње мојих грехова, па се моја душа предаје још дубљем и болнијем плачу, јер жели да Господ помилује сваку душу и узме је у Своје Царство небеско.

Душа моја пролива сузе за целим светом.

Не могу да не говорим о људима које до суза волим. Не могу да не говорим, јер душа моја непрестано тугује за народом Божијим и плачући се моли за њега. Не могу а да вам не говорим, братијо, о милости Божијој и лукавству ђавола.

Прошло је 40 година откако ме је благодат Светог Духа научила да волим човека и сву твар, откривши ми лукавство демона који кроз лаж остварује своје зло у свету.

Верујте ми, братијо. Пишем пред лицем Божијим, кога је познала душа моја Духом Светим, по милости Његовој. Ако душа не окуси Духа Светог, не може знати Господа ни Његову љубав.

Господ је благ и милостив. Ми не бисмо могли да о Њему кажемо нешто више од оног што стоји у Светом Писму, да нас о томе није научио Дух Свети. Па ипак не узнемируј се ако не осе-

ћаш у себи љубав Божију. Само се сећај да је Господ милостив и уздржавај се од греха и благодат Божија ће те научити.

Љубав не зависи од времена и увек има силу. Има људи који мисле да је Господ страдао за нас из љубави, али им се чини да је то било давно, пошто сами немају такве љубави у себи. Међутим, душа која упозна љубав Божију Духом Светим јасно осећа да је Господ наш Отац, најрођенији, најблискији, најмилији, најбољи и да нема веће среће него љубити Бога свим умом, свим срцем, свом душом, као што нам је и заповедио, и ближње као саме себе. Имајући такву љубав душа се свему радује, а када је изгуби више не налази мира, смућујући се и друге набећујући да су криви за њену несрећу. Она неће да схвати да је сама крива, јер је изгубила љубав према Богу и омрзнула или осудила брата.

Од љубави према брату долази благодат у душу и њоме се чува. Ако не будемо волели ближње, ни благодат Божија се неће уселити у нас.

Када би људи извршавали заповести Христове, на земљи би био рај, и сви бисмо са мало труда имали у довољној мери све што нам је неопходно. Дух Божији би живео у нашим душама, јер Он Сам тражи душу човекову и жели да буде у њој. Ако се Он не усељава у нас, то је само због гордости нашег ума.

У данашње време људи су постали горди и снасавају се углавном кроз страдања и покајање. Мало ко је успео да задобије љубав.

Свети Антоније Велики је рекао: „Ја се више не бојим Бога, ја Га волим”. Он је тако говорио, јер је у души имао велику благодат Духа Светог који сведочи о љубави према Богу. И стварно, тада човек и не може друкчије говорити. Али, ономе ко у себи нема велику благодат, свети оци саветују да се каје, јер покајање није далеко од љубави која долази по мери простоте и смирења духа.

Као мисли добро о ближњем, ко држи да га Господ воли, и поготову да у његовој души живи Дух Свети, већ је близу љубави Божије.

Можда ће неко рећи: „Овај говори само о љубави Божијој”. Али, о чему би човек више имао да говори, него о Богу? Он нас је створио да бисмо вечито живели са Њим и гледали славу Његову. Човек жели да говори о ономе што волиш. Тако се стиче навика да размишљамо о Богу и да Га увек носимо у души. Навикнеш ли се да размишљаш о светским стварима, бићеш не-

престано у мислима са њима. Навикнеш ли се да размишљаш о страдањима Господњим или, на пример, о вечним мукама, твоја ће душа то и усвојити.

Свако добро помаже Бог, а оно што је зло - ђаво, али то зависи и од наше воље. Треба себе присиљавати на добро, али постепено и са мером. Треба испитати своју душу и шта је за њу корисно. За једног је корисније да се више моли, а за другог, опет, да поред молитве чита и пише. Корисно је читати, али је боље молити се, а још је боље плакати - већ како коме Бог да. Изјутрачим устанемо треба да благодаримо Богу, а затим да се кајемо и да се до ситости молимо, а потом да читамо, да би ум одахнуо, па опет да се молимо и радимо. Благодат долази од свега што је добро, али највише од љубави према брату.

Једном на Ускрс изишао сам са вечерње из Покровске цркве и пошао у свој млин. На путу је стајао радник. Када сам му се приближио, замолио ме је да му дам једно јаје. Нисам имао, те се вратих у манастир, узех од духовника два јајета и једно однесох раднику. На то ми рече: „Нас је двоје”. Ја му дадох и друго. Када сам се растао од њега, заплаках од туге за бедним народом и би ми жао целе васељене и све твари.

Други пут, опет на Ускрс, пошао сам из главне манастирске порте према новом Преображењском конаку и видех како ми у сусрет трчи четворогодишњи малишан радосна лица - благодат Божија деци даје радост. Поклонио сам му јаје које сам имао. Обрадовао се, отрчао оцу и показао му дар. И ето, за то незнатно дело примио сам од Бога велику радост и заволео сам сва створења Божија и осећао сам Духа Светог у својој души. А када сам се вратио у своју келију много сам се Богу молио, плачући ожалован због света.

О, Душе Свети, пребивај увек у нама. Са Тобом је тако добро.

Али, не осећа се душа увек тако добро. Благодат се губи због гордости, и тада плачем као што је Адам плакао када је изгубио рај и говорио:

„Где си, Светлости моја, где Радости моја? Зашто си ме одбацио, те пати срце моје? Зашто си се сакрио од мене, те је жалосна душа моја.

Када си дошао у моју душу, спалио си све грехе моје. Усели се опет у њу и очисти ме поново од грехова који Те заклањају од мене, као што облаци заклањају сунце.

Дођи и обрадуј ме Својим доласком.

Зашто оклеваш, Господе? Ти видиш да вене моја душа и да Те са сузама тражи.

Где си се сакрио? Ти си свуда и на сваком месту, али понекад душа не може да Те осети, па болује и са тугом Те тражи”.

Када си био мали дечко, Пречиста Дјева Те је заједно са праведним Јосифом са великим болом тражила. Шта ли је све она у свом јадy помишљала, не успевајући да нађе свог милог Сина? (Лк.2,48).

Тако су и свети апостоли по смрти Господњој били жалосни у души, јер је њихова нада била изгубљена. Али, Господ им се по васкрсењу јавио и они су Га познали и обрадовали се.

Тако се и данас Господ јавља нашим душама. Оне Га познају Духом Светим. Симеон Дивногорац је био мало дете када му се јавио Господ. Раније Га он није знао. Међутим, када му се јавио, познао Га је Духом Светим.

Господ је послао на земљу Духа Светог. Духом Светим се познаје Бог и све небеско. Без Духа Светог човек је грешна земља.

Душа је дужна да ненасито воли Бога, да ум не би био ничим другим заузет, већ да би сав пребивао у Богу.

Доживео сам велику милост Господњу на себи, а по својим делима требало је да будем кажњен и овде на земљи и после смрти. Али, Господ толико воли човека да ми то не можемо ни замислити.

Благо грешнику који се обрати Богу и заволи Га.

Ко је омрзао грех, уздигао се на први степен небеске лествице. Кога помисао не мами у грех, налази се на другом степену, а ко је Духом Светим стекао савршену љубав према Богу, већ је на трећем степену. Али, ово ретко ко достигне.

Да бисмо били учесници љубави Божије, треба да испуњавамо све заповести које нам је Господ дао у Јеванђељу. Треба имати милујуће срце и волети не само људе, већ саосећати са сваком твари, са свиме што је Бог створио.

Зелени се лист на дрвету и ти си га без потребе откинуо. Премда то и није грех, човеку дође некако жао листа. Срце које је научило да воли и жали читаву твар. Човек је велико створење. Када видиш да је залутао и да пропада, ако можеш моли се Богу за њега и плачи. Ако, пак, не можеш, онда макар уздахни за њега пред Богом. Душу која тако чини Господ воли, јер она тим милосрђем постаје слична Њему.

Ученик преподобног Пајсија Великог се одрекао Христа и оженио Јеврејком, а преподобни се молио да му Господ опрости. А Господу је та молитва била толико по вољи да је зажелио да лично утеша Свог слугу. Он му се јавио и рекао: „Пајсије, зашто се толико молиш за некога ко се мене одрекао?” Пајсије одговори: „Господе, Ти си милостив. Опрости му”. Бог му одговори: „О, Пајсије, по својој љубави постао си сличан мени”. Ето, толико је угодна Богу молитва за непријатеље.

Ја сам велики грешник, али пишем о милосрђу Божијем, јер га је Духом Светим познала душа моја још овде на земљи.

Душа не може имати мира, ако се не моли за непријатеље. Душа која је благодаћу Божијом научена да се моли, воли и жали сваку твар, а највише човека, за кога је Господ страдао на крсту и који је за сваког од нас толико пропатио.

Господ ме је научио да волим непријатеље. Без благодати Божије не можемо волети непријатеље, али Дух Свети учи душу љубави и тада човек почиње да жали чак и зле духове, зато што су отпали од добра и изгубили смирење и љубав према Богу.

Молим вас, сами пробајте. Ако вас неко ожалости, или осрамоти, или узме што ваше, или прогони Цркву, молите се Богу за њега и говорите: „Господе, сви смо ми створења Твоја. Сажали се на слуге Своје и обрати их на пут покајања”. Тада ћеш носити у себи благодат и осетићеш њено присуство. На почетку присиљавај себе на љубав према непријатељима, а када Господ буде видео твоју добру вољу, помоћи ће ти у свему, и сам ће те опит упутити шта треба да чиниш. А ко ружно мисли о својим непријатељима, нема љубави Божије и не познаје Бога.

Ако се будеш молио за своје непријатеље, мир ће се уселити у тебе. А када будеш заволео непријатеље, знај да ће још већа благодат Божија живети у теби. Још нећу рећи да је савршена, али је довољна за спасење. Ако нападаш своје непријатеље, значи да зао дух живи у теби и убацује ти у срце зле мисли, јер, као што је рекао Господ, из срца излазе и добре и рђаве мисли.

Добар човек мисли овако: „Свако ко се удаљи од истине пропада и зато га жалим”. Онај, пак, ко није научен љубави Духом Светим, неће се молити за непријатеље. Они који су Духом Светим научени љубави, читавог свог живота тугују за људима који се не спасавају и много суза проливају за народ, а благодат Божија им даје снаге да воле непријатеље.

Ако немаш љубави у себи, барем их немој ружити и проклињати. И то ће већ бити добро. У ономе, пак, ко их вређа, или куне, очигледно живи зао дух, и ако се не покаје, после смрти ће

ићи тамо где су зли дуси. Нека Господ сваку душу сачува од те несреће.

Схватите! То је тако просто. Жао је човеку људи који не знају Бога и иду против Њега. Срце пати због њих и сузе се лију из очију. Јасно видимо и рај и пакао, јер смо то познали Духом Светим. Сам Господ је рекао: *Царство Божије унутра је у вама* (Лк.17,21). Према томе, већ одавде почиње вечни живот. Али, за неке одавде почиње и вечна мука.

Због гордости се губи благодат Божија, а заједно са њом и љубав према Богу и смелост у молитви. Тада душу муче зле мисли и она не схвата да треба да се смири и да воли своје непријатеље, јер друкчије не може угодити Богу.

Ти говориш: „Непријатељи гоне нашу Цркву. Како ћу их волети?” Мој ти је одговор: „Јадна је твоја душа, јер није познала Бога. Није познала колико нас Он много воли и колико жељно очекује да се сви људи покају и спасу. Господ је љубав и послао је на земљу Духа Светог који учи душу да воли своје непријатеље и да се моли за њих, да би се сви спасли. То и јесте љубав. А кад бисмо судили грешницима по њиховим делима, стварно би заслуживали да буду кажњени”.

Слава Господу што нас тако много воли и опрашта нам грехе, откривајући нам Своје тајне Духом Светим.

Господ нам је заповедио: *Љубите непријатеље своје* (Мт. 5,44). Али, како ћемо их волети када чине зло? Или, како волети оне који гоне Цркву?

Када је Господ ишао у Јерусалим и када Га Самарјани нису хтели примити, Јован Богослов и Јаков хтели су да низведу огањ са неба па да их све погубе. Међутим, Господ им је милостиво рекао: „Нисам дошао да погубим, већ да спасем” (Лк.9,56). Тако смо и ми дужни да увек само једно желимо: да се сви људи спасу. Душа жали непријатеље и моли се за њих, јер су се удаљили од истине и иду у пропаст. Ето, то је љубав према непријатељима. Господ је Јуду који је решио да Га преда милостиво уразумљивао. Тако смо и ми дужни да поступамо са онима који су залутали, и тада ћемо се спасти милосрђем Божијим.

Љубав се познаје Духом Светим, а Духа Светог душа познаје по миру и радости. О, колико треба благодарити Богу што нас толико много воли. Помислите, драга братијо. Господ грешној

души даје Духа Светог и да позна милост Његову. Да би се познао Бог, није потребно богатство. Треба само волети ближњег, имати смирен дух, уздржање и послушање. За та добра дела Господ ће дати да Га познамо. Шта на свету може бити драгоценије од тог познања, од тога да се позна Бог, да се зна како нас Он љуби, како нас духовно васпитава?

Где ћеш наћи Оца који би умро на крсту за грехе своје деце? Обично је оцу жао и тешко због сина који због престапа треба да понесе казну. Он ће га жалити, али ће му ипак рећи: „Рђаво си радио и за своја дела си праведно кажњен”.

Господ нам то никада не би рекао. Он ће и нас питати оно што и апостола Петра: „Волиш ли ме?” Тако ће Он свему народу и у рају поставити само једно једино питање: „Волите ли ме?” И сви ћемо одговорити: „Да Господе, волимо Те. Ти си нас спасао Својим страдањем на крсту и сада си нам даровао Царство небеско”.

На небу се неће нико **стидети** оним стидом који су имали Адам и Ева после пада, него ће владати само кротост, љубав и смирење. Биће то другачије смирење од онога којим се ми сада смиравамо и трпимо укоревана, или којим сматрамо себе најгорим. Тада ће у свима бити Христово смирење које је непојмљиво за људе, осим за оне који су га познали Духом Светим.

Не могу да разумем зашто људи не траже мир од Господа? Господ нас толико много воли да нам ништа неће одбити. Раније то нисам знао и мислио сам: Зар ће се Господ бринути о мени када сам Га толико ожалостио? Али, моја душа се испунила љубављу Божијом и сладошћу Духа Светог, и то у толикој мери да би, кад би ме Господ упитао: „Хоћеш ли да ти дам још више своје љубави и благодати Светог Духа”, моја душа одговорила: „Господе, видиш да више од овога не бих могао поднети, него бих умро”. Када је, дакле, тако велика милост Божија према грешнику, шта да кажемо за светитеље. Колику ли тек они имају благодат у себи?

Можда ће неко рећи: „А зашто мене Господ не воли толико и не даје ми тај степен благодати?” Нешто слично је један старац рекао светом Антонију Великом: „Зашто, оче Антоније, ти, који се мање трудиш од мене, имаш већу славу од мене?” На то му је светитељ одговорио: „Зато што ја више волим Бога”.

Треба да се сећамо да онај ко љуби Бога, љуби и ближње, као што вели свети Јован Богослов (1.Јн.4,21). За оног ко нас увреди треба да се молимо Богу као и за саме себе и тако ће нам то

прећи у навику. Сами смо немоћни да ово постигнемо, али Господ нам помаже, јер нас много воли.

Господ нас тако много воли да ми то нисмо у стању ни да схватимо. Ми видимо крст, и знамо да се Он распео за нас и умро у мукама, па ипак душа сама од себе не може разумети ту љубав. Она се познаје само Духом Светим.

Благодат Светог Духа је тако сладосна и милост Господња тако велика да је то немогуће описати. Душа се ненасито отима ка Њему, јер је распаљена љубављу Господњом и сва је обузета Богом и у Њему је веома спокојна. Свет се тада потпуно заборавља. Али милостиви Господ не даје души увек овакав доживљај. Понекад јој Он даје љубав према целом свету, те душа плаче за целим светом и умољава Владика, Доброг и Милостивог, да излије Своју благодат на сваку душу и помилује је Својим милосрђем.

Шта да Ти дам Господе, што си толико много милости излио на моју душу? Молим Те, даруј ми да увидим своје грехе и да увек плачем пред Тобом, јер Ти волиш смирену душу и дајеш јој благодат Светога Духа.

Милостиви Господе, опрости ми. Ти видиш колико се отима душа моја к Теби, Творцу своје. Ти си ранио моју душу љубављу и она жуди за Тобом, бескрајно тугујући и ненасито тежећи Теби и дан и ноћ, не желећи да гледа овај свет, иако га воли, јер више од свега воли и жели Тебе, Творца свога.

О, Створитељу мој, зашто сам Те ја, Твоје ситно створење, толико ожалостио? Али, Ти се не опомињеш мојих грехова.

Вратимо се назад и опет почнимо да говоримо о истом. Као што сваког дана једемо хлеб и пијемо воду а сутрадан опет наше тело поново тражи да једе и пије, тако и сећање на добротинства Божија не засићује глад душе, већ је још више побуђује на размишљање о Богу. Или, пак, уколико се стави више дрва на ватру, утолико је јача топлота. Тако је и са Богом - уколико више размишљаш о Њему, утолико љубав и ревност према Њему постају снажније.

Када би људи знали љубав Господњу, похрлили би Христу и Он би нас све загрејао Својом благодаћу. Његово милосрђе се не може исказати. Од љубави Божије душа заборавља земљу.

Господ много воли грешника који се каје и милостиво га привија на своје груди и говори му: „Где си био, чедо моје? Толико те дуго чекам”. Господ нас све зове јеванђелским гласом који

се чује по читавој васељени: „Ходите ка Мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити. Дођите и пијте воду живу. Дођите и познајте да вас волим. Да вас не волим, не бих вас звао ка Себи. Не могу поднети да иједна од мојих оваца погине. И због једне залутале овце Пастир иде у гору и тражи је”.

„Дођите ка Мени, овце моје. Ја сам вас створио и волим вас. Љубав моја према вама побудила ме је да сиђем на земљу и да све претрпим ради вашег спасења. Хоћу да и ви познате моју љубав и кажете ми као апостоли на Тавору: »Господе, добро нам је бити с Тобом«”.

Слава Господу Богу што нам је дао Јединородног Сина Свог ради нашег спасења.

Слава Јединородном Сину што је благоизволео да се роди од пречисте Дјеве, што је страдао за наше спасење и дао нам Своје пречисто Тело и Крв за живот вечни, и послао нам Духа Светог на земљу.

Дух Свети нам открива Божије тајне. Дух Свети учи душу да воли људе неизрецивом љубављу. Дух Свети тако украшава душу и тело да човек постаје сличан телу Господњем, те ће вечно живети са Господом на небесима, гледајући славу Његову. У вечном животу сви ће људи бити слични Господу. Нико не би могао докучити ову тајну да нам је није открио Дух Свети. Господ је радостан и блиста, и људи ће сијати попут Њега. Сам Господ је казao да ће праведници засијати као сунце, а апостол Јован Богослов говори да ћемо бити слични Њему.

Господе, Ти си привукао Себи душе светих људи и оне притичу Теби као тихе реке.

Ум светитеља везан је за тебе, Господе, и тежи Теби, својој Светлости и радости.

Срце светитеља учврстило се у љубави Твојој, Господе, и не може ни за тренутак да Те заборави, чак ни у сну, јер је благодат Светог Духа сладосна.

Милостиви Господ је нама грешницима дао Духа Светог, ништа заузврат не тражећи од нас. Он је апостола Петра питао: „Волиш ли ме?” То исто пита и сваког од нас. Јер, Господ од нас хоће само љубав, и радује се нашем обраћењу. Такво је Божије милосрђе према човеку: човек одбацује грех и смирава се пред

Богом, а Он му све милостиво прашта и даје му благодат Светог Духа и силу да побеђује грех.

Чудна је то ствар: човек се гнуша свога брата ако је бедан или прљав, премда је човек као и он, а Господ нам као чедољубива мајка све опрашта и не гнуша се ниједног грешника, него му чак даје дар Светог Духа.

Када би људи знали љубав Господњу према нама, потпуно би се предали Његовој Светој вољи, живећи мирно у Богу као царска деца. Цар о свему води рачуна: о царству, о породици, о сину, о деци, а син спокојно живи на двору. Њему сви служе, а он не мора ни о чему да води рачуна. Тако и онај ко се предао вољи Божијој живи спокојно, задовољан својом судбином, макар био болестан, бедан и гоњен. Он је спокојан зато што је са њим благодат Светог Духа. Сладост Духа Светог га блажи, а он тугује само зато што је много ожалостио свог вољеног Господа.

Ах, како треба живети на земљи да би душа увек осећала да је Бог са њом. Господ је рекао: *Нећу вас оставити сиротне*, и дао нам је Духа Светог и душа треба да осећа да Дух Божији живи у њој. Макар благодат и била мала, али душа осећа љубав Господњу, осећа да је Господ наш и ми Његови. Ко то не осећа, изгубио је благодат.

Душа осећа да је Господ воли, без обзира на мноштво грехова. Господ је у оне дане рекао Закхеју: „Данас ми ваља бити у дому твоме” (Лк.19,5), само зато што је овај зажелио да Га види. Тако и данас бива са душом грешника који се обрати Богу. У наше време људи су се удаљили од доброг пута и постали немилосрдни и огорчени, без љубави. Зато и не осећају љубав Божију. По огорчењу свог срца суде о Богу, мислећи да је и Он сличан њима, и зато потпуно губе веру у Њега.

О, када би било могуће, показао бих им Господа и рекао: „Погледајте какав је Господ. Од љубави Његове топи се душа човека”. Али, та се љубав не може сазнати простим умом, већ једино Духом Светим.

Господе, даруј ми да проливам сузе за себе и за сву васељену, да би те сви људи познали и вечно живели са Тобом. Господе, удостој нас дара смиреног Духа Светог да бисмо разумели славу Твоју.

Душа моја тугује до суза: жао ми је људи који не знају сладост светог умилења. Моја душа силно жели да милост Господња буде на свима, да би сва васељена, сви људи, знали како нас силно љуби Господ, као драгу децу.

X
МИ СМО ДЕЦА БОЖИЈА И СЛИЧНИ СМО ГОСПОДУ

Господ је од праха створио човека, али нас воли као Своју рођену децу и жељно нас очекује. Господ нас је толико заволео да се ради нас оваплотио и пролио Своју Крв. Њоме нас је напојио и дао нам Своје пречисто Тело, тако да смо постали деца Његова, од Тела и Крви Његове. Постали смо телом слични Господу као што и деца личе на свог рођеног оца, независно од узраста. Дух Божији сведочи нашем духу да ћемо вечито бити са Њим.

†

Господ нас непрестано зове Себи: „Дођите мени и ја ћу вас успокојити”. Он нас храни Својим пречистим Телом и Крвљу. Он нас милостиво васпитава Својом речју и Духом Светим. Он нам је открио тајне. Он живи у нама и у Светим Тајнама Цркве и уводи нас тамо где ћемо видети славу Његову. Али, свако од нас ће учествовати у тој слави по мери своје љубави. Ко више воли, више и жели да буде са Љубљеним Господом и стога ће Му се више и приближити. Онај који мало воли, мало и жели, а онај ко уопште не воли нема ни жељу нити се стара да види Господа, и зато ће пребивати у вечној тами.

†

До суза ми је жао људи који на знају Бога и Његову милост. Нама је Господ показао Себе Духом Светим, и ми живимо у светлости Његових светих заповести.

Чудна је то ствар. Благодат ми је дала да разумем да су сви људи који воле Господа и чувају заповести Његове, испуњени светлошћу и слични Господу. Они, пак, који се противе Богу, испуњени су мраком и слични су ђаволу.

Ово је природно, јер је Господ Светлост и Он просвећује Своје слуге, а они који служе ђаволу, добијају од њега таму.

†

Познавао сам једног малишана. Изгледао је као анђелче. Био је смирен, поштен и кротак. Лице му је било бело са руменим обрашчићима, очи светле, плаве, добре и спокојне. Али када је поодрастао, одао се рђавом животу и изгубио је благодат Божију. Када је имао 30 година почео је да личи и на човека и на беса, и на звер и на разбојника. Изглед му је био скаредан и страшан.

Знао сам и једну лепу девојку, са светлим и пријатним лицем. Многи завидели њеној лепоти. Касније је грех толико унаказио, да је било мучно и погледати.

Видео сам и супротно. Видео сам људе који су ступили у манастир лица поружнелог од греха и страсти, али су покајањем и исправним животом постали необично благообразни.

Господ ми је дао да у манастиру Стари Русик, за време исповести, видим духовника у обличју Христа. Стајао је у исповедаоници у неискazаној светлости. Мада је имао сасвим седу косу, његово лице је било свеже и лепо као код младића. Овако исто сам видео и једног епископа за време свете литургије. Видео сам тако и оца Јована Кронштатског. Он је по природи био човек обичног изгледа, али је од благодати Божије његово лице постало као код анђела, и човеку је било мило да га гледа.

Тако грех унаказује човека, а благодат га чини лепим.

†

Човек је створен од земље, али га је Бог толико заволео да га је украсио Својом благодаћу, те је постао сличан Богу.

Жао ми је што мало ко зна за ово. То је због наше гордост. Када бисмо се смирили, Господ би нам открио ту тајну, јер нас много воли.

Једном су људи рекли Господу: *Ево матери твоја и браћа твоја стоје напољу, тражећи да те виде.* Он је тада одговорио: *Ко изврши вољу Оца мога који је на небесима, тај је брат мој и сестра и матери (Мт.12,47-50).*

†

Има људи који говоре да нема Бога. Они тако говоре, јер у њиховом срцу живи горди дух који им наштаптава лаж о Истини и Цркви Божијој. Они мисле да су мудри, а не знају чак ни то да те мисли не долазе од њих, већ од злог духа. Ко прихвати те мисли и заволи их, орођује се са злим духом. Нека Бог никоме не допусти да га смрт затекне у таквом стању.

У срцима светих људи живи благодат Светог Духа која их орођује с Богом, и они јасно осећају да су духовна деца Оца небеског, па стога говоре „Оче наш” (Рим.8,15-16; Гал.4,6-7).

Душа се радује и весели од ових речи. Духом Светим она зна да је Господ наш Отац. Иако смо начињени од земље, Дух Свети живи у нама и чини нас сличним Господу нашем Исусу Христу, као што и деца личе на свог оца.

Човек је саздан од земље. Шта добро може бити у њему?

Али, ето, милост Божија је украсила човека благодаћу Светог Духа, и он је постао сличан Исусу Христу, Сину Божијем.

Велика је ово тајна и велика милост Бога према човеку.

Када би сви народи на земљи знали како Господ воли човека, сви би заволели Христа и Његово смирење, и желели би да у свему буду слични Њему. Али, ово је самом човеку немогуће, јер само у Духу Светом човек постаје сличан Христу. Пали човек се очишћује покајањем и обнавља благодаћу Светог Духа, постајући потпуно сличан Господу.

Тако је велика Божија милост према нама.

Благодарим Ти, Господе, што си послао на земљу Духа Светог. Он учи душу ономе што ни сањала није да ће знати.

Дух Свети нас учи Христовом смирењу да би душа увек носила у себи благодат Божију која весели душу. Али, Господ уједно даје души да тугује за људима и да се плачући моли да сви народи познају Господа и наслађују се Његовом љубављу.

Ко је Духом Светим познао љубав Божију, не зна за одмор ни дању ни ноћу. Када се тело умори и хоће да прилегне, душа и на постељи ненасито и свом снагом тежи Богу, Оцу своме. Господ нас је ородио са Собом. *Као ти, Оче, што си у мени и ја у теби, да и они у нама једно буду* (Јн.17,21). Тако, Господ Духом Светим са нама чини једну породицу са Богом Оцем.

XI О МАЈЦИ БОЖИЈОЈ

Када душа поседује љубав Божију, све је добро, и мило и радосно! Али, и са љубављу Божијом бивају жалости, јер уколико је већа љубав, утолико је већа и жалост. Мати Божија није никада погрешила, ни једном својом мишљу и никада није губила благодат, али је и она подносила велике муке овде на земљи. Њен бол док је стојала под крстом био безмеран као океан, а њене душевне патње биле се неупоредиво веће од Адамових после изгнања из раја, јер је и љубав Мајке Божије била неупоредиво већа од Адамове љубави у рају. Она је могла издржати ове страшне патње само зато што је крепила сила Господња. Господ је желео да она види и Његово васкрсење, те да после вазнесења остане на земљи као утеха и радост апостола и тек рођених хришћана.

Ми не можемо достићи савршенство љубави Мајке Божије, и зато не можемо ни да појмимо њен бол. Љубав Мајке Божије је била савршена. Она је бескрајно волела Сина свога и Бога, а исто тако је много волела и људе. Шта је све она преживљавала када су људи, које је она толико волела и којима је желела све најбоље, распели њеног драгог Сина?

Ми ово не можемо разумети, јер мало волимо Бога и ближње.

Као што је љубав Мајке Божије безмерна и непојмљива, тако је и њен бол безмеран и непојмљив.

О, Пресвета Дјево Богородице, реци нама, деци својој, како си, живећи на земљи, волела Сина свог и Бога? Како се веселио дух твој Богу, Спаситељу твојем? Како си гледала на Његово прекрасно лице, мислећи да је то Онај коме са страхом и љубављу служе све силе небесне?

Реци нам шта је осећала твоја душа док си држала у наручју свог милог Младенца? Како си Га васпитавала? Како си се бринула за Њега када си Га са Јосифом три дана тражила по Јерусалиму? Какве си муке преживљавала када је Господ био предан да се разапне и када је умирао на крсту?

Реци нам каква је била радост твоја због Васкрсења или како је тувала душа Твоја после Вазнесења?

Желимо више да знамо о твом животу са Господом на земљи. Ти ниси желела да се то забележи у Светом Писму, већ си ћутањем стидљиво сакрила своју тајну.

Многа сам чуда и дела милости видео од Господа и Мајке Божије, али узвратити за ту љубав ничим не могу.

Чиме да узвратим Пресветој Владичици што се није згнушала на моје грехе, него ме је милостиво посетила и уразумила? Нисам је видео, али Дух Свети ми је дао да је познам из њених речи испуњених благодаћу и мој се дух радује и моја душа стреми њој са љубављу, и већ од призивања њеног имена срцу је необично пријатно.

Једном сам се као млад послушник молио пред иконом Мајке Божије и Исусова молитва се уселила у моје срце и почела сама од себе да се врши. Једном сам, пак, у цркви за време читања из светог пророка Исаије код речи *Умијте се и очистите* (Ис. 1,16) помислио: Можда је и Мати Божија понекад згрешила, макар само мишљу. И гле, у срцу сам заједно са молитвом осетио јасан одговор: „Мајка Божија никада није згрешила, чак ни мишљу”. Тако је Дух Свети у мом срцу посведочио о њеној чистоти. Али, и она је за време свог живота на земљи имала недостатака и безгрешних погрешака несавршености. То се види из Јеванђеља, када, враћајући се из Јерусалима, није знала где јој је Син, и заједно са Јосифом Га три дана тражила (Лк.2,44-46).

Душа моја је у страху и трепету кад размишља о слави Мајке Божије.

Мали је мој ум, а срце је моје бедно и немоћно. Па опет, душа се радује и жели да напише о њој, макар само неколико речи.

Боји се душа моја да се дотакне тога, али ме љубав гони да не затајим своју благодарност за њено милосрђе.

Мајка Божија није оставља забележеним ни своје мисли, ни своју љубав према Сину и Богу своме, ни патње своје душе при распећу, зато што ми ионако то не бисмо могли схватити.

Њена љубав према Богу силнија је и пламенија од љубави серафима и херувима, и њој се диве све небеске силе ангела и архангела.

Премда је живот Мајке Божије обавијен ћутањем, Господ је нашој православној Цркви дао да зна да њена љубав обухвата цео свет. Она Духом Светим види све људе на земљи и, као и њен Син, све жали и све воли.

О, када бисмо знали колико Пресвета воли све оне који испуњавају заповести Христове и како жали и тугује за оним који се не поправљају. Ово сам лично испитао. Не лажем, говорим пред лицем Бога, кога познаје душа моја: Духом познајем Пречисту Дјеву. Нисам је видео, али Дух Свети ми је дао да је познам, као и њену љубав према нама. Да није било њеног милосрђа, давно бих пропао. Али, она је благоизволела да ме посети и да ме уразуми да више не грешим. Рекла ми је: „Тешко ми је кад погледам шта радиш”. Њене пријатне и тихе и кротке речи дубоко дирају душу. Прошло је више од 40 година, али не могу да заборавим те речи и не знам шта бих јој ја грешни дао за ту њену љубав према мени нечистом и како бих се захвалио благој и милостивој Матери Господњој.

Заиста, она је наша Заступница пред Богом и већ само њено име радује душу. Због њене љубави према нама радују се и небо и земља.

Велика је то и недокучива ствар. Мајка Божија живи на небу и непрестано гледа славу Божију, али не заборавља ни нас убоге и својим милосрђем штити сву земљу и све народе.

Такву нам је Пречисту Мајку Своју даровао Господ. Она је наша радост и узданица. Она је наша Мати по духу и блиска нам је као човек по својој природи. Свака хришћанска душа тежи њој с љубављу.

XII О СВЕТИТЕЉИМА

Ја љубим оне који мене љубе (Пр.8,17) и прославићу оне који ме прослављају (1.Сам.2,30), говори Господ.

Бог се слави у светитељима, а светитељи су прослављени Богом.

Слава коју Господ даје светитељима јесте велика. Када би људи угледали светитеља какав јесте, од дубоке побожности и страха попадали би на земљу, јер плотски човек не може да поднесе величину небеског јављања.

Не чудимо се томе. Господ је толико заволео Своје саздање да је човеку у изобилју дао Духа Светог. Њиме је човек постао подобан Богу.

Зашто Господ толико воли човека? Зато што је Бог Љубав, и та се љубав познаје Духом Светим.

†
Духом Светим човек познаје Господа, Творца свог, и Дух Свети благодаћу Својом испуњава читавог човека: душу, ум и тело.

Господ је дао светима Своју благодат. Они су Га заволели и потпуно се приљубили уз Њега, јер сладост љубави Божије не даје да се везујемо за свет и лепоту његову.

Колико су светитељи тек на небу љубављу сједињени са Богом, када је тако овде на земљи? Та је љубав неизрециво слатка. Она исходи од Духа Светог и њоме се хране све силе небеске.

Бог је љубав. Зато је и Дух Свети који живи у светитељима љубав.

Господ се познаје Духом Светим. Њиме се велича Господ на небу. Духом Светим светитељи славе Бога и даровима Духа Светог Господ прославља светитеље славом којој неће бити краја.

†
Многима се чини да су светитељи далеко од нас. Но, они су далеко само од оних који су се сами удаљили од њих, док су сасвим близу оних који испуњавају заповести Христове и имају благодат Духа Светог.

На небу све живи и креће се Духом Светим. Али, тај исти Дух Свети је и на земљи. Он живи у нашој Цркви. Он живи у Светим Тајнама. Он је и у Светом Писму, као и у душама оних који верују. Дух Свети нас све сједињује и зато су нам и светитељи блиски. Они нас Духом Светим чују када им се молимо и душа осећа да се и они моле за нас.

Како је то велика срећа за православне хришћане што нам је Господ дао живот у Духу Светом који весели душу. Духа Светог треба мудро чувати, јер Он и за једну једину рђаву мисао напушта душу. Тада се љубав Божија удаљује од нас, смелост у молитви се губи и нестаје чврсте наде да ћемо примити оно за што се молимо.

†
Светитељи живе у другом свету и тамо Духом Светим гледају славу Божију и красоту Његовог лица. У том истом Духу Светом они виде и наш живот и наша дела. Они знају за наше невоље и слушају наше ватрене молитве. Живећи на земљи, научили су се љубави Божијој од Духа Светог. Ко је ту љубав стекао још не земљи, са њом прелази у вечни живот, у Царство небеско где се љубав умножава и постаје савршена. Љубав на земљи не може да заборави ни једног јединог брата. Утолико пре светитељи не заборављају људе, него се моле за нас.

†
Господ је светима даровао Духа Светог и они нас у Духу Светом воле. Душе светих знају Господа и доброту Његову према човеку, и зато њихов дух гори љубављу према људима. Они ни на земљи нису могли без туге да слушају о грешном човеку, већ су у молитвама проливали сузе за њега.

Дух Светих их је изабрао да се моле за цели свет, дајући им обиље суза. Дух Свети даје Својим изабраницима тако много љубави да су њихове душе обузете пламеном жељом да се сви људи спасу и виде славу Господњу.

†
Свети угодници су задобили Царство небеско где гледају славу Господа нашега Исуса Христа. Али, Духом Светим они ви-

де и страдања људи на земљи. Господ им је дао тако велику благодат да они љубављу грле цели свет. Они виде и знају како ми малаксавамо од невоља, како је усахла наша унутрашњост, како је унијине притисло душе наше, и не престају да нас заступају пред Богом.

Свети се радују нашем покајању, а тугују кад људи напуштају Бога и постају слични бесловесним животињама. Њима је жао што људи не знају да би се земља ослободила греха када би они волели једни друге. Где нема греха, владају радост и весеље од Духа Светога. Тада је души све мило и драго, и она се чуди како јој је све добро и славослови Бога.

†

Призивајте са вером Мајку Божију и светитеље и молите им се. Они чују наше молитве и знају чак и наше мисли.

Не чудите се томе. Читаво небо светих живи Духом Светим, а од Духа Светог ништа на целом свету није скривено. Раније ни ја нисам разумео како то свети небожитељи могу видети наш живот, али када ме је Мати Божија укорила за моје грехе, увидео сам да нас Духом Светим они виде и да знају читав наш живот.

†

Светитељи слушају наше молитве и имају моћи да нам испросе помоћ од Бога. Ово знају сви хришћани.

Отац Роман, син оца Доситеја, причао ми је да је, за време детињства у свету, требало на саоницама да пређе преко залеђене реке. Одједном му је коњ упао у отвор на леду и повукао за собом и санке. Малишан је повикао: „Свети оче Николаје, помози ми да извучем коњића”. Повукавши узде некако је успео да срећно извуче животињу и саонице.

Отац Матеј је био из истог села као и ја. Док је био дете он је слично пророку Давиду пасео овце свог оца. Растом није био виши од својих оваца. Његов старији брат је радио на другом крају велике ливаде. Одједном је видео како се неколико вукова упутило према малом Миши (тако се у свету звао отац Матеј). Миша је само повикао: „Свети оче Николаје, помози”. Тек што је ово изговорио, вукови побегоше натраг не наневши никакво зло ни њему ни стаду. Због овог догађаја су се у нашем селу смејали и говорили: „Миша се страшно уплашио вукова, али га је свети Никола спасао”.

Знам још много случајева у којима су светитељи одмах прискакали у помоћ чим би их призивали. Из овога је очигледно да читаво небо слуша наше молитве.

†

Свети су слични Господу. Али, и сви људи који творе заповести Христове такође су Му слични. Они, пак, који живе по својим страстима и не кају се, слични су ђаволу. Мислим да би људи престали да служе ђаволу кад би им се открила ова тајна, па би сви тежили да познају Бога и буду Му слични.

†

Светитељи су били људи као и сви ми. Многи од њих су чак били и велики грешници, али су покајањем дошли до Царства небеског. И сви који долазе тамо, долазе кроз покајање које нам је даровао милостиви Господ Својим страдањем.

†

Сви светитељи живе у Царству небеском, где је Господ и Његова Пречиста Мајка. Тамо су свети праоци и патријарси, који су храбро пронели своју веру. Тамо су пророци који су примили Духа Светог и својим речима привођили људе Богу. Тамо су и свети апостоли који су умирали због проповедања Јеванђеља. Тамо су и мученици који су из љубави према Христу радосно положили своје животе. Тамо су свети епископи који су се угледали на Господа и носили бремена својих духовних оваца. Тамо су и преподобни испосници и јуродиви Христа ради, који су подвигом победили свет. Тамо су и сви праведници који су испунили заповести Божије и победили страсти.

Тамо, у то чудесно свето сабрање, које је скупио Дух Свети, тежи душа. Али на жалост, мој немоћни дух се гаси као свећица, јер немам довољно смирења и Господ ми не даје снаге да издржим подвиге. Дух светитеља, међутим, горео је силним пламеном и не само да га ветар искушења није гасио, већ га је још више распламсавао. Светитељи су ходили по земљи и радили својим рукама, али је њихов дух увек био у Богу и нису хтели умом да се одвоје од сећања на Бога. Ради љубави према Богу претрпели су све невоље на земљи, не бојећи се никаквих страдања. Тако су прославили Господа. Због свега овога Господ их је заволео, прославио и дао им да буду заједно са Њим у вечном Царству.

ХИИ О ПАСТИРИМА

По Вазнесењу Господњем апостоли су се вратили с великом радошћу, пише у светом Јеванђељу (Лк.24,52).

Господ зна какву им је радост дао и њихове душе су је доживеле.

Њихова прва радост је била у томе што су познали Истинитог Господа Исуса Христа.

Друга њихова радост је што су Га заволели.

Трећа - што су познали вечни живот на небу.

И четврта - што су желели целога свету спасење исто колико и себи.

Сем тога, радовали су се и зато што су познали Духа Светог и видели да Он делује у њима.

Апостоли су ишли по свету и проповедали речи Господње о Царству небеском, али њихове душе су жуделе да виде вољеног Господа. Зато се нису бојали смрти, већ су јој са радошћу ишли у сусрет. А ако су и желели да живе на земљи, то је само ради људи које су волели.

Они су љубили Господа и ближње те се нису плашили никаквих страдања. Они су волели Господа, волели су и људе и та љубав је од њих одагнала сваки страх. Они се нису бојали ни страдања, ни смрти, због чега их је Господ и слао у свет да просвећују људе.

И данас постоје монаси који осећају љубав према Богу и теже јој и дан и ноћ. Они помажу свету својим молитвама и својим писањем. Ова дужност ипак већим делом лежи на пастирима Цркве који у себи носе велику благодат. Људи би се задивили када би могли видети славу те благодати. Али, Господ је њу сакрио од наших очију да се Његови служитељи не би погордили, већ да би се спасавали у смирењу.

Господ позива епископе да пасу стадо Његово, дајући им забадава благодат Духа Светог. Епископи су постављени у Цркви Духом Светим и Њиме имају власт да везују и разрешују грехе. Ми смо овце Господње које је Он заволео до краја и дао им свете пастире.

Епископи су наследници апостола, и по даној им благодати приводе нас Христу. Они нас уче покајању и да испуњавамо заповести Господње. Они нам проповедају реч Божију да бисмо упознали Бога. Они нас упућују на пут спасења и помажу нам да се уздигнемо на висину смиреног духа Христовог. Они окупљају у крило Цркве обременеене овце Христове, да би душе њихове нашле мир у Богу.

Они се моле за нас Богу да се сви спасемо. Као пријатељи Христови они могу да умоле Господа и живима да испросе смирење и благодат Светог Духа, умрлима опроштај грехова, а Цркви мир и слободу.

Они носе у себи Духа Светог и Њиме нам опраштају грехе. Они су познали Господа Духом Светим и попут ангела умом сагледавају Господа. Они су кадри да и ум наш одвоје од земље и вежу за Бога.

Они се жалосте када виде да скорбимо Бога и да не допуштамо Духу Светом да живи у нама. На њих падају патње целога света и њихове душе теже љубави према Богу и непрестано се моле да би нам измолили утеху у невољи и мир у свету.

Својим пламеним молитвама они нас привлаче да служимо Богу смиреним духом и љубављу.

Господ их воли због њиховог смирења и љубави према народу. Њихов живот је испуњен великим трудом и подвигом и зато су обдарени разумом светитеља које подражавају својим животом.

Господ нас је толико заволео да је пострадао за нас на крсту. Његова страдања су била велика, али их ми не разумемо, јер премало волимо Господа. Тако и наши духовни пастири страдају за нас, мада често не видимо њихове патње. И уколико је већа њихова љубав, утолико су и њихова страдања већа. Ми, овце њихове, треба да их разумемо, да их поштујемо и волимо.

Братијо, будимо послушни својим пастирима па ћемо сви живети у миру и Господ ће Духом Светим бити са свима нама.

Свештеник је узвишено лице. Он је служитељ престола Божијег. Онај ко га ожалости, жалости Духа Светога који живи у њему.

Шта да кажем за епископе? Њима је дата велика благодат Духа Светог. Они су постављени више свих, те се као орлови уздижу на висину, посматрајући непрегледна пространства. Они својом богословском мудрошћу пасу стадо Христово.

У Светом Писму стоји да је Дух Свети поставио епископе у Цркви да би пасли стадо Господње (Дап.20,28). Када би се људи тога сећали, стварно би волели своје пастире и радовали се душом када их сретну. Онај ко у себи носи благодат Духа Светог, разумје шта говорим.

Један смирен и кротак човек путовао је са женом и троје деце. Када је на путу срео архијереја, застао је и с дубоким поштовањем му се поклонио. Док га је епископ благосиљао, убоги сељак је видео архијереја у благодатном огњу.

Али, неко ће можда запитати: „Зашто ми немамо мира ни успеха, ако је Дух Свети поставио епископе да над нама управљају?”

Зато што неправилно мислимо о власти, Богом постављеној и због тога смо непослушни. Када бисмо се, пак, предали вољи Божијој, убрзо бисмо имали успеха, јер Господ воли смирену и послушну душу и Сам руководи њоме, док непослушну с пуно стрпљења милостиво ишчекује да се исправи. Господ премудро учи душу Својом благодаћу, као добар Учитељ и рођени Отац. Међутим, и отац може да погрешити, а Господ је увек истинит. Ни учитељ не зна све, а наш Господ је свезнајући.

Све невоље долазе отуда што не тражимо савете од старијих, који су постављени да руководе нама, а пастири опет не питају Господа како треба да поступи. Да је Адам упитао Господа када му је Ева дала да окуси плод, Господ би га просветио и он не би погрешитио. Из личног искуства знам да сам увек сагрешио кад у часу искушења или нужде нисам призвао име Божије. Сада сам се научио да молим благост Божију и Господ ме ради молитава мог духовника чува.

Исто је и са архијерејима. Иако имају благодат Светог Духа, ипак не знају све како треба, и зато у невољи треба да затраже просвећење од Господа. Они, међутим, поступају по свом разуму и тиме жалосте Божије милосрђе и сеју смутњу. Преподобни Серафим је говорио да су му савети које је давао из свог ума

били погрешни. Тако и свако од нас треба да се труди да позна вољу Божију. Ако не будемо учили, никада нећемо познати тај пут.

Господ је рекао: *Призови ме у дан туге своје и избавићу те и ти ћеш ме прославити* (Пс.49,15). Господ Духом Светим просвећује човека. Без Духа Светог ниједан човек не може правилно да расуђује. До силаска Духа Светог и апостоли су били слаби и недовољно мудри, због чега им је Господ једном рекао:

Докле ћу вас трпети (Мт.17,17).

Господ је дао Цркви Светој Пастире. Они служе у Христовом обличју. Њима је дата власт да опраштају грехе Духом Светим.

Ти можда мислиш: Како може тај и тај епископ или духовник или свештеник имати Духа Светог када воли добро да поједе а има и друге слабости? Ја ћу ти рећи: То је могуће, уколико не прима рђаве мисли које му долазе. Понеки порок неће сметати да у његовој души живи благодат, као што ни понека сува гранчица не смета дрвету да се зелени и доноси плодове, или као што ни пшеници у пољу кукољ не смета да расте.

О духовницима

Једном, на вечерњи, за време Часног поста у Старом Русску¹⁰⁾ Господ је једном монаху дао да види јеросхимонаха Аврамија у обличју Христа. Старац духовник је стојао са епитрахилем и исповедао. Када је тај монах ушао у исповедаоницу угледао је духовника, већ седог старца, са лицем свежим као код младића, сјајним и сличним Христу. Тада је монах разумео да духовник обавља своју службу у Духу Светом и да Духом Светим опрашта грехе ономе ко се каје.

Када би људи могли да виде у каквој се великој слави налази свештеник кад служи, попадали би на земљу од тог виђења, исто као што би и сам свештеник, када би могао да види себе у каквој се небесној слави налази док служи, постао велики подвижник, само да не би нечим ожалостио обитавајућу у њему благодат Светог Духа.

¹⁰⁾ Манастир у Светој Гори у коме се замопашио свети Сава.

Пишем ове редове и мој се дух радује што су наши пастири слични Господу Исусу Христу. Па и ми, овце Његове, слични смо Господу, премда и имамо малу благодат. Људи не знају ту тајну, али свети Јован Богослов је јасно рекао: „Бићемо слични Њему”. Не само да ћемо то бити после смрти, него већ и сада, јер нам је милостиви Господ још овде на земљи дао Духа Светог који живи у нашој Цркви. Он живи у непорочним пастирима, као и у срцима оних који верују. Он душу учи подвигу и даје нам моћ да извршујемо заповести Божије. Он нас упућује на сваку истину. Он је тако украсио човека да је постао сличан Господу.

†

Треба увек имати на уму да духовник обавља своју службу Духом Светим и бити пун поштовања према њему. Верујте, браћијо, када би неко, умирући у присуству духовника, на издисају рекао: „Оче свети, благослови ме да видим Господа у Царству небеском” и духовник му рекао: „Иди, чедо, и види Господа”, његова молба би по благослову духовника била услишена, јер је Дух Свети и на небу и на земљи исти.

†

Велику моћ има молитва духовника. Ради своје гордости много сам пропатио од демона, али ме је Господ смирио и смиловао се на мене ради молитава мог духовника. Сада ми је Господ открио да на њима почива Дух Свети и зато дубоко поштујем духовнике. По њиховим молитвама примамо благодат Светог Духа и радост од Господа који нас воли и даје све што је души потребно (за спасење).

†

Ако човек духовнику не говори све, пут му је крив и не води спасењу, а ако све говори, иде право у Царство небеско.

Један монах ме је упитао: „Реци ми, шта да чиним да бих исправио свој живот?”. Много је волео да једе и то ван времена које је било прописано у манастиру. Ја му рекох: „Забележи сваког дана колико си пута јео и шта си мислио, па увече све то прочитај свом духовнику”. Он ми одговори: „То не могу да учиним”.

И тако, он се и није поправио јер није могао да победи мало стида и да искрено исповеди духовнику своју немоћ. Умро је од срчаног удара. Нека Господ опрости нашем брату, а нас нека сачува од такве смрти.

†

Ко жели да се непрестано моли, треба да је храбар и mudar и да за све пита свог духовног оца. Чак и ако сам духовник у тој области нема неког искуства, ипак га питај. Због твог смирења Господ ће се смилovati на тебе и сачуваће те од сваке невоље. А, ако будеш мислио да ти је духовник неискусан, да је уображен и да ћеш се сам по књигама руководити, на опасном си путу и ниси далеко од прелести. Знај много таквих које су мисли обмануле и који због презира духовника нису успели. Они заборављају да кроз Свете Тајне делује благодат Духа Светог који нас спасава. Тако ђаво вара подвижнике да не би било молитвеника, док Дух Свети умудрује душу ако слушамо савете својих пастира.

†

Кроз духовника у Светој Тајни исповести делује Дух Свети. Због тога се човек, одлазећи од свог духовника, осећа некако обновљен, испуњен миром и љубављу према ближњима. Ако ти се догоди да од духовника одеш смућен, значи да си се нечисто исповедио и да ниси из душе опростио сагрешења свог брата.

†

Духовник треба да се радује када му Господ приведи неку душу на покајање. По даној му благодати треба да је лечи и за то дело ће примити од Бога велику милост, као добар пастир својих оваца.

XIV О МОНАСИМА

Неки говоре да би монаси требало да служе свету, како не би незаслужено јели народни хлеб. Међутим, треба знати у чему је служба монаха и како он треба да служи свету.

Монах је молитвеник за све људе. Он плаче за целим светом. Ово је његово главно служење.

А ко га гони да плаче за целим светом?

Подстиче га Господ Исус Христос, Син Божији, који даје монаху љубав Светог Духа, од које срце калуђера постаје осетљиво према људима и тужно при помисли да се неће сви спасти. И Господ је толико сажалевао људе да се предао на крсну смрт ради њиховог спасења. И Мајка Божија је носила у срцу ту исту жалост за људе. И она је, слично своме љубљеном Сину, свакоме желела спасење.

Тог истог Духа Светог Господ је дао апостолима, светим оцима и пастирима Цркве. У томе се састоји наше служење свету. Зато ни пастири Цркве, ни монаси нису дужни да се баве светским пословима, него треба да подражавају Мајку Божију која се у јерусалимском храму, у „светињи над светињама”, дан и ноћ учила закону Господњем и пребивала у молитви за све људе.

Није задатак монаха да трудом својих руку служи свету. То је дело мирјана. Световњак се моли повремено, а монах - стално. Благодарeћи монасима са земље не престају да се уздижу молитве Господу. У томе је добробит коју свету доносе монаси, јер свет опстаје због молитве. Када ослаби молитва свет ће пропасти.

Шта може монах да учини својим рукама? Зарадиће за дан нешто новаца. Шта је то пред Богом? Са друге стране, једна мисао угодна Богу, твори чудеса. Ово видимо из Светог Писма.

Пророк Мојсеј се мислено молио, а Господ га је упитао: „Мојсеје, зашто вапијеш к Мени?” (Исх.14,15). На његову молитву Бог је избавио израиљски народ. Свети Антоније Велики је

свету помогао својим молитвама, а не рукама. Преподобни Сергије је постом и молитвом помагао руском народу да се ослободи од татарског ропства. Преподобни Серафим се у мислима помолио па је Дух Свети је сишао на Мотовилова. У томе се састоји служење монаха.

Али ако је монах лењ и не постигне да душом непрестано сагледава Господа, онда треба да служи посетиоцима и својим трудом помаже мирјанима. И то је угодно Богу, али знај да је то далеко од монаштва.

Монах је дужан да се бори са страстима и да их уз помоћ Божију побеђује. Монах је човек који се час радује у Богу и живи као у рају, а час плаче за људима, јер жели да се сви спасу.

Тако је Дух Свети научио монаха да воли Бога и свет.

Можда ћеш рећи да данас нема монаха који се моле за цео свет, а ја ти кажем: Када на земљи више не буде било молитвеника, свет ће пропасти и задесиће га велике невоље. Оне се већ и сада догађају.

Свет опстаје молитвама светитеља. И монах је позван да се моли за цео свет. У томе је његово служење те га не треба обременјивати светским бригама. Монах треба да живи у непрестаном уздржавању. Ако се, пак, бави земаљским пословима принуђен је да више једе. У томе је, међутим, општа штета. Јер, ако монах једе преко мере, неће моћи да се ваљано моли, пошто благодат воли да живи у сухом телу.

Свет мисли да су калуђери беспосличари. Међутим, они погрешно мисле. Они не знају да је монах молитвеник за цео свет. Они не виде његове молитве и не знају како их Бог милостиво прима. Монаси воде тешку борбу са страстима и због те борбе ће бити велики пред Богом.

Ја сам недостојан да се назовем монахом. Више од 40 година сам проживео у манастиру, па ипак себе убрајам у почетнике. Па ипак, ја знам монахе који су блиски Богу и Мајци Божијој. Господ нам је врло близак. Он нам је ближи него ваздух који удишемо. Ваздух пролази кроз наше тело и долази до срца, а Господ живи у самом срцу човековом: *уселићу се у њих и живећу у њима... и бићу вам отац и ви ћете бити моји синови и кћери, говори Господ Сведржитељ (2.Кор.6,16-18).*

Бог је са нама и у нама - у томе је наша радост.

Да ли то сви знају? На жалост, не. То знају само они који су се смирили пред Богом, одрекавши се своје воље, јер се Бог гор-

дима противи и живи само у смиреним срцима. Господ се радује када се сећамо Његовог милосрђа и када Му се уподобљавамо својим смирењем.

†

Као што је код Луке и Клеопе срце пламтело док су ишли с Господом, тако и сада код многих монаха срце пламти љубављу према Господу, а душа им се у љубави и смирењу приљубљује уз Њега, Јединог Бога. Али душа монаха који је везан за новац или ма шта друго земаљско, не може да воли Бога колико би требало. Његов ум је подељен између Бога и ствари, а, по речима Господњим, ми не можемо два господара служити. Ум мирјана занет је земљом. Стога они не могу волети Бога колико монаси.

Ако монах и помишља на земаљске ствари колико је то потребно за живот тела, његов дух ипак гори љубављу према Богу. Он може рукама и радити, али умом пребива у Богу. Тако су и свети апостоли проповедали људима, док им је душа сва била у Богу, јер је Дух Божији живео у њима и управљао њиховим умом и срцем. Тако је и са монахом. Иако телом седи у малој и бедној келији, он духом сагледава величину Божију: Он увек чува своју савест чистом да не би чиме ожалостио ближње или Духа Светог рђавом помисли. Он смирава своју душу и смирењем одгони зле духове од себе, као и од људи који траже да се моли за њих.

†

Има монаха који знају Бога, Његову Пресвету Мајку, ангеле и рај. Али, они исто тако добро познају и зле духове и адске муке. Све ово они знају из личног искуства.

У Духу Светом душа познаје Бога. Дух Свети даје да још овде на земљи, колико је то могуће, познамо пуноту рајске радости, коју човек без благодати Божије не би могао поднети, него би умро.

Због свог великог искуства, монах води тешку борбу с гордим демонима, те га Дух Свети учи и уразумљује, дајући му снагу да их победи. Мудар монах смиреношћу гони свако високоумље и гордост. Он говори:

„Недостојан сам Бога и раја. Заслужио сам адске муке и да вечно горим и огњу. Ја сам заиста гори од свакога и недостојан помиловања”.

Дух Свети нас учи да тако мислимо о себи. Господ нам се радује када се смиравамо и осуђујемо себе, па даје души Своју благодат.

Ко се смирио, победио је ђавола. Ономе који искрено и срцем себе сматра достојним вечног огња, **не може да приступи**

ни један непријатељ. У његовој души тада нема никаквих светских мисли, него му сав ум и срце пребивају у Богу. Ко је познао Духа Светог и од Њега се научио смирењу, постао је сличан свом Учитељу Исусу Христу, Сину Божијем.

†

Сви ми, следбеници Христови, богоизабрани народ, а особито монаси, водимо борбу са врагом. Ми смо у рату на земљи и ратујемо сваког дана и часа. Онога ко воли да се одриче своје воље, непријатељ неће надвладати. Да бисмо победили непријатеља, треба да се научимо Христовом смирењу. Душа која је стекла то смирење, победила је злог духа.

Али, никада не очајавајмо, јер је Господ бескрајно милостив и све нас воли.

†

Благодаћу Светог Духа Бог души даје да позна каква је почетничка, каква средња, а каква - савршена молитва. Додуше, и савршену молитву Бог слуша не због тога што је савршена, већ једино по милости Својој, јер жели да, као нежна мати, утеши душу, како би још усрдније горела и како не би знала за покој ни дан ни ноћ.

За чисту молитву потребан је душевни мир, а мира у души нема без послушности и уздржљивости.

Послушност су свети оци ставили изнад поста и молитве зато што без послушности човек може погрешно да мисли за себе да је подвижник или молитвеник. Ко се у свему препустио вољи свог старца или духовника, има чист ум.

Самовољан монах никада неће познати шта је чиста молитва. Горд и самовољан човек макар и 100 година проживео у манастиру, неће знати ништа духовно, јер својом непослушношћу жалости старце и преко њих - Самог Бога.

Тешко монаху који не слуша старце. Боље би било да је остао у свету. Али, и у свету људи слушају своје родитеље, поштују старије, потчињавају се старешинама и покоравају властима.

Тешко нама. Господ, Цар неба и земље и свега што постоји, смирио се покоривши се Својој Мајци и праведном Јосифу, а ми нећемо да слушамо старца кога Господ воли и коме нас је поверио. Послушник има велику невољу ако му је старац рђаве нарави, али је ипак дужан да се за њега смиреним духом моли Богу, и тада ће Господ помиловати и старца и послушника.

Неки монаси су неспокојни и за то наводе разлоге: или им је тешко послушање¹¹⁾, или имају лошу келију, или старца рђаве нарави. Међутим, они не знају да није келија крива, нити послушање, нити старац, већ болесна душа. Гордој души све смета, док је смиреном човеку све добро.

Ако ти је старешина рђав, моли се за њега, па ће ти у души бити мир. Ако ти не одговара келија или послушање, или те мучи болест, мисли у себи: „Господ ме види и зна мој положај. Вероватно је овако угодно Богу”, и бићеш спокојан. Душа која се није предала вољи Божијој, нигде неће наћи мира, чак ако буде и много постила и молила се. Ко окривљује људе зато што га укоревају, не зна да му је душа болесна и да прекор није крив. Ко воли да врши своју вољу, уопште није мудар, а ко је послушан, брзо ће напредовати, јер га Господ воли. Ко има макар и малу благодат Светог Духа, воли сваку власт Богом постављену, и са радошћу јој се покорава у славу Божију. Ово је познато нашој Цркви захваљујући Духу Светом. И оци су писали о томе.

Немогуће је да сачувамо душевни мир ако не пазимо на ум, тј. ако не одбацујемо мисли неугодне Богу, и обрнуто, ако не негујемо мисли угодне Богу. Треба умом посматрати шта се дешава у срцу: да ли је тамо мирно или не. Ако није, испитај у чему си погрешио. За душевни мир потребно је бити уздржљив, јер се он може и због тела изгубити. Не треба бити љубопитљив, не треба читати новине или светске књиге које пустоше душу и доносе унијне и немир. Не осуђуј друге, јер се често догађа да за човека који је умом сличан ангелу, из незнања говориш рђаво. Не жели да знаш шта други раде, него само на себе гледај. Брини се само о оном што су ти старци наложили па ће ти, захваљујући твојој послушности, Господ помоћи Својом благодаћу. Тада ћеш у души осетити плодове послушности: мир и постојану молитву. Благодат се у општежићу највише губи уселед тога што се нисмо научили да волимо брата по заповести Господњој. Ако те је брат нечим повредио, и ти у том тренутку прихватиш гневну мисао о њему, или га осудиш, или омрзнеш, осетићеш да те је благодат напустила и мир се изгубио. За душевни мир потребно је научити душу да воли оног који нас вређа и да се моли за њега. Не можемо имати мир, ако не будемо свим силама молили од Господа дар љубави према свим људима. Господ је рекао: *Љубите непријатеље своје.* Ако их не будемо волели, ни мира у души неће бити.

¹¹⁾ Овде се под послушањем разуме одређени посао или служба који су поверени неком монаху.

Неопходно је да задобијемо послушност, смирење и љубав, јер ће без тога сви наши велики подвизи и бденија бити узалудни. Један старац је имао овакво виђење: неки човек је сипао воду у корито са пробушеним дном. Много се трудио, али је сва вода истекла и корито је остало празно. Исто се догађа и са нама када, живећи у подвигу, пропустимо ма и једну добродетел. Због ње нам душа постаје празна.

О братијо, подвижници Христови, немојмо се оленити у подвигу и молитви, него читавог живота будимо ревносни. Знамо много калуђера који су дошли у манастир с ватреним расположењем душе, али су после изгубили првобитну ревност, но знам и монахе који су је до краја сачували.

Да бисмо сачували ревност треба да се непрестано сећамо Господа и мислимо: „Дошао ми је крај и сада треба да се јавим на суд Божији”. Душа која је увек спремна за смрт, више се не боји, већ приступа смиреној покајничкој молитви. Од покајног духа очистиће се ум и свет га више неће искушавати. Он ће све волети и проливати сузе за све људе. Али, када стекнеш ово, знај, да је све то дар милости Божије, а да је човек сам по себи ништа, грешна земља.

Видео сам људе који су дошли у манастир добри, а касније се покварили. Видео сам и такве који су дошли рђави, па после постали смирени и кротки да их је било милина видети. Знамо монаха који је, када је био млад, заобилазио села само да се не би саблазнио, а недавно је пуна два сата усредно посматрао свет и лично ми рекао да га је заволео. Ето, колико може да се измени душа монаха и да се обрати свету. А био је седамнаестогодишњи младич када је дошао у манастир и у обитељи је проживео 35 година. Из овога се види колико се треба бојати да се не угаси у нама онај огањ који нас је побудио да оставимо свет и заволимо Господа.

Многи монаси познају благодат Светог Духа. Он је тако мио и сладостан души, да и при сусрету са лепом девојком човек остаје неосетљив за похоту. Међутим, ко има благодат само у души, још увек се боји греха, јер још осећа да у њему живи грех и да га страсти маме.

Ми монаси водимо духовни рат. Полазећи за Солун, један војник је свратио до мене у магацин. Заволео сам га, па му рекох: „Моли се да би било мање зла”. Одговорио ме је: „Молитви сам се

научио у рату. Много пута сам био у великим опасностима, куршуми су прштале око мене, али сам остао жив... Овако се молим Богу: »Господе, помилуј ме«. И по његовом држању док се молио, видео сам да се сав предао молитви. И, ето, Господ га је сачувао.

Тако се он молио у опасностима за време рата, у којем се може само тело изгубити. Код нас монаха, међутим, рат је друкчији. Тај рат је унутарњи и у њему се може изгубити душа. Због тога ми треба да се молимо још више и усрдније, да би душа била са Господом. Не треба да Га само понекад призивамо, у опасностима, већ треба да смо непрестано са Њим. Као што ангели умом непрестано служе Богу, тако су и монаси дужни да увек умом пребивају у Богу, учећи се Његовом закону даноноћно.

Закон Божији је сличан великом и лепом цветном врту у којем живи Господ и сви Његови свети: пророци, апостоли, епископи, мученици, преподобни смирени испосници. Сви они су окупљени милосрђем Божијим, и душа се радује том светом, великом и чудном сабрању.

Многи желе да упознају или само да виде земаљског цара, који је обичан смртан човек. Али, знати Господа, Цара вечне славе, вредније је од свега осталог.

О братијо, читајте више Јеванђеље, апостолске посланице и дела светих отаца. Кроз то поучавање душа упознаје Бога и ум постаје толико обузет Господом, да савршено заборавља свет, као да и нисмо рођени у њему.

Господ нам је дао Своје Јеванђеље и хоће да живимо по њему. Али, осим Светог Писма, Он нас учи и Својом благодаћу, премда ово не могу сви да разумеју, већ само ретки - они који су смирено одбацили своју вољу. Ми смо дужни да тражимо савете светих духовника, а они ће нас привести Христу, јер је њима дата благодат да везују и разрешују. Иди духовнику с поверењем, и отићи ћеш у рај.

За монаха је добро да је послушан и да се чисто исповеда како би духовник знао какве мисли воли његова душа. Такав монах ће увек бити спокојан у Богу, и у његовој души ће се рађати Божанствене мисли које ће просвећивати његов ум. Његово срце ће бити увек мирно у Богу.

Такав монах живи на земљи међу саблазнима и искушењима сваке врсте, али се ничег не боји, јер се његова душа утврдила у Богу и заволела Га. Његова једина жеља је да смири своју душу, јер такву душу Господ воли. Она зна шта Бог од ње очекује, пошто је Господ њен Учитељ.

И у наше време има још доста подвижника који су Богу угодни, иако не чине видљива чуда.

Али, ево чуда Божијег које се може видети у нашој души: ако нам је душа смирена као што треба, милостиви Господ нам даје велику радост и умилење. Међутим, ако је душа и најмање склона гордости, пада у унијније и помраченост. Ово знају само они који се подвизавају.

Ако си дошао у манастир са малом љубављу према Господу, али мислиш да те је Сам Бог довео и да ће Он руководити твоје старце, Његова благодат ће се уселити у тебе. Господ ће ти дати мир и дар разликовања добра од зла, и твоја душа ће трчати за добром сваког дана и часа, јер ће јој омилети закон Божији.

Када ступиш у општежиће, буди храбар и нека ништа не смућује твоју душу.

Ако те одреде да слушиш у гостионици, угледај се на Авраама који се удостојио да угости три чудна Путника¹²⁾. Смирено и с радошћу служи оцима, братији и путницима и примићеш Авраамову награду.

Ако си на послушању заједно са братијом и изложен саблазнима, угледај се на јуродиве ради Бога - они су се молили за оне који су их саблажњавали, и за ту љубав Господ им је дао благодат Светога Духа. Тада им је било лако да живе са људима и трпе све невоље. Онај ко је на послушању, понекад се и расејава, али је Господ милостив према њему. Ко је, пак, непослушан, сам од себе одгони благодат Божију.

Ако безмолствујеш у келији, подражавај безмолвију Великог Арсенија, да би лаћом твоје душе управљао Свети Дух.

Ако ти је тешко, сети се милостивих речи Господњих: *Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити* (Мт.11,28). Овај покој у Духу Светом добија душа због свог покајања.

Господ воли душу која Га свим срцем иште, будући да је рекао: *љубим оне који ме љубе, и они који мене траже, добијају*

¹²⁾ Гостољубиви праотац Авраам удостојио се да прими Свету Тројицу у обличју 3 путника.

благодат (Пр.8,17). Та благодат вуче душу да плачући тражи Бога.

О манастирском економу

Многи монаси говоре да економ нема кад да се моли и да не може сачувати душевни мир, јер је по цео дан са људима. Међутим, кажем вам да ће му Господ дати дар непрестане молитве, уколико буде волео људе и о својим радницима буде мислио: „Господ воли Своје сздање”. Богу је, наиме, све могуће.

Економ треба да воли и жали своје раднике и да се моли за њих:

„Госпoде, развесели тужне душе ових бедних људи. Пошаљи им Духа Свог, Светог Утешитеља”. Тада ће његова душа живети као да је у тихој пустињи, и Господ ће му дати умилење и сузе у молитви, и осећаће у себи благодат Светога Духа и душа ће му јасно приметити помоћ Божију.

Код нас се догодио овакав случај. Манастирски економ је одредио једног радника да иде на неки посао. Међутим, овај је због своје неупућености одбио. Економ му је онда поново рекао да иде. Наљутивши се радник га је пред око четрдесет људи назвао псом. Али, економу је било жао радника. Дао му је чаја и шећера и рекао: „Увек ме зови псом”. Наједном се радник толико застидео да је поцрвенео од срамоте. Касније је постао један од најпослушнијих.

Ето како је добро живети љубављу. Тада Господ помаже Својом благодаћу и даје нам дар пламене молитве за људе. Али, ако је економ раздражљив, не само да ће својој души нашкодити, већ ће и друге узнемирити својим гневом.

Дугогодишњи опит је показао да економ треба да воли своје људе као мати своју децу. За онога ко му је ко непослушан, нека се усрдно моли: „Госпoде, уразуми слугу Свога, јер Ти и њега волиш”. Тада ће му твоја молитва донети користи, а и сам ћеш увидети како је добро молити се за раднике.

Доброг економа ће сви волети, јер сви људе воле да се са њима лепо поступа. Опит је показао да не треба рђаво мислити о људима, јер због тога благодат Светог Духа напушта душу. Ако их, пак, волимо, Господ ће нам дати дар молитве, те ћемо и међу људима моћи непрестано да вапијемо Богу.

XV О ПОСЛУШНОСТИ

Ретко ко зна тајну послушности. Послушан човек је велики пред Богом. Он је сличан Христу који нам је дао Себе за образац послушности. Господ воли послушну душу и даје јој Свој мир. Тада јој је све добро и према свима осећа љубав.

Послушан човек сву своју наду полаже на Бога услед чега је његова душа увек у Богу. Господ му даје благодат Своју. Он његову душу учи сваком добру, дајући јој силу да истраје у добру. Он види зло, али оно не дотиче његову душу, јер је са њим благодат Светога Духа која га чува од сваког греха. Он се и у свету лако моли Богу.

Дух Свети воли душу послушног човека и она брзо упознаје Господа и добија дар срдачне молитве.

Послушан се предао вољи Божијој и зато му је дарована слобода и мир у Богу. Он се моли чистим умом. Међутим, горди и непослушни не могу да се чисто моле, макар се и много подвизавали. Они не знају ни како делује благодат, ни да ли им је Господ опростио грехе. Послушни, пак, јасно зна да му је Господ опростио грехе, јер у души својој чује Духа Светог.

Послушност није потребна само монасима, већ и сваком човеку. Чак је и Господ био послушан. Горди и самовљни људи не допуштају благодати да живи у њима, и зато никада немају мир у души. У душу послушног благодат Духа Светог лако улази и даје му радост и спокојство.

Сви траже мир и радост, али мало је њих који знају где да их нађу и шта је потребно да би се до њих дошло. Ево већ 35 година како гледам једног калуђера који је увек весео душом и пријатног лика, иако је већ стар човек. То је зато што он воли пос-

лушност. Његова душа се предала вољи Божијој и ни за шта не брине. Она је заволела Господа и сагледава Га.

Ко у себи има и најмање благодати, радосно се покорави свакој власти. Он зна да Бог управља и небом и земљом и преисподњом, њим самим и оним што се њега тиче - и свиме што је у свету - те је увек спокојан.

Послушни се предао вољи Божијој, не бојећи се смрти. Његова душа се навикла да живи са Богом и заволела Га. Он је одсекао своју вољу, и због тога ни у души ни у телу нема ону борбу која мучи непокорне и својевољне.

Истински послушник мрзи своју вољу, а воли свог духовног оца и зато добија слободу да се чистим умом моли Богу. Његова душа слободно, без помисли, сагледава Бога и налази мир у Њему. Он ће брзо задобити љубав Божију због свог смирења и по молитвама свог духовног оца.

Наш живот је прост, али mudar. Мајка Божија је рекла преподобном Серафиму: „Научи послушности своје монахиње. Оне које сачувају послушност и смирење, биће са тобом и близу мене”.

Видите како је просто спасти се. Али, мудрости се ваља учити дугим опитом. Она се од Бога добија за послушност. Послушну душу воли Господ, а кад је воли, даће јој све за што Га замоли. Господ и данас као и раније слуша наше молитве и испуњава наше молбе.

Зашто су свети оци ставили послушност изнад поста и молитве?

Зато што се од подвига без послушности рађа сујета, док послушан човек ради све онако како му је речено и нема повода за гордост. Осим тога, послушан је одсекао своју вољу у свему и слуша свог духовног оца, па му је ум слободан од сваке бригае и може чисто да се моли. Послушном је на уму само Бог и речи старца, а ум непослушног је заузет разним стварима, укључујући и осуђивање старца. Стога он не може да сагледава Бога.

Видео сам послушника који је стрпљиво подносио тешко послушање. Господ му је дао срдачну молитву и плач за целим светом. Игуман Андреј му је рекао: „То ти је дато због послушности”.

Послушношћу се човек чува од гордости. Због послушности се добија молитва и благодат Светога Духа. Ето, зато је послушност изнад поста и молитве.

Да су пали ангели сачували послушност, и даље би били на небу и певали славу Господу. Да је Адам сачувао послушност, не би био изгнан из раја, а и његово потомство би живело у рају.

Али и сада можемо покајањем да се поново уселимо у рај. Господ нас много воли и не гледа на наше грехе, само још кад бисмо само хтели да се смиримо и заволимо непријатеље.

Онај ко не воли своје непријатеље, неће имати мира па макар се и у рају нашао.

XVI О ДУХОВНОЈ БОРБИ

Сви који иду за Господом нашим Исусом Христом воде духовну борбу. Светитељи су се научили том рату дугим опитом помоћу благодати Духа Светог. Дух Свети их је учио и уразумљивао и давао моћ да победе непријатеље. Без Духа Светог душа не може ни започети ту борбу, јер не зна и не разуме ко су и где се налазе њени непријатељи.

Благо нама православним хришћанима, јер живимо под окриљем милости Божије. Нама је лако да ратујемо - Господ се сажалио на нас и дао нам Духа Светога који живи у нашој Цркви. Нама је једино жао што сви људи не знају Бога и колико нас много Он воли. Та љубав се може видети код оних који се моле и Дух Божији у њиховој души сведочи спасење.

†
Наша борба је непрестана.

Ако си укорио брата, или га осудио, или увредио, изгубио си свој мир. Ако си се погордио или узнео над братом, изгубио си благодат. Ако је блудна мисао наишла и ниси је одмах одбацио, душа ти је изгубила љубав Божију и смелост у молитви. Ако волиш власт или новац, никад нећеш познати љубав Божију. Ако си извршио своју вољу, побеђен си непријатељем, и унијиће те доћи у душу. Ако си брата свог омрзао, отпао си од Бога и дух је тобом овладао.

Ако брату учиниш добро, обрешћеш мир савести. Ако се одрекнеш своје воље, отераћеш непријатеље и задобићеш мир душе.

Ако брату опрашташ увреде и волиш непријатеље, добићеш опроштај грехова и Господ ће ти дати да познаш љубав Духа Светог.

Када се будеш сасвим смирио, наћи ћеш савршени мир у Богу.

†
Када је душа смирена и када је Дух Божији у њој, човек духом блаженствује у љубави Божијој. Душа која осети милост Господњу, више се не боји никакве беде на земљи, већ жели да увек буде смирена пред Богом и да воли брата. Када се, пак, душа погорди, завршава се празник. Благодат напушта душу и она више не може да се чисто моли. Тада наилазе рђаве мисли које је муче.

†
Зашто човек страда на земљи и зашто га сналазе беде и невоље?

Страдамо, јер нисмо смирени. У смиреној души живи Свети Дух који јој даје слободу, мир, љубав и блаженство.

Страдамо, јер не волимо ближње. Господ је рекао: „Љубите једни друге и бићете моји ученици”. Због љубави према братији, долази љубав Божија. Слатка је љубав Божија. Она је дар Духа Светог и у потпуности се једино Њиме познаје. Али, постоји и осредња љубав коју има човек када се стара да врши заповести Христове, бојећи се да чиме не увреди Бога. И ово је добро. Треба се сваки дан трудити у добру и свим силама учити Христовом смирењу.

†
Господ је рекао Својим ученицима: *Мир свој дајем вам* (Јн. 14,27).

Тај мир Христов треба искати од Бога и Господ ће га дати ономе ко тражи. Добивши га, треба да га чувамо и умножавамо. Међутим, ко се није предао вољи Божијој у невољама, неће познати Његово милосрђе.

Ако те снађе невоља, не очајавај, него се сети да Господ милостиво гледа на тебе. Не дај себи да мислиш: „Да ли ће Господ престати да се брине о мени зато што сам га ожалостио”, због тога што је Господ по својој природи - **Милост**. Напротив, вером се обрати Богу, говорећи као блудни син из Јеванђеља: „Недостојан сам да се назовем сином Твојим”. Тада ћеш увидети како си мио Оцу и каква ће ти неописива радост бити у души.

†
Људи се не уче смирењу и због своје гордости не могу да приме благодат Светог Духа. Због тога страда цео свет. Када би људи познали Господа и како је Он милостив, смирен и кротак, за **грех ока** би се изменио читав свет и у свима би владала велика радост и љубав.

Милостиви Господ нам је дао покајање којим се све исправља. Покајањем задобијамо опроштај грехова. Због покајања долази благодат Светог Духа и ми упознајемо Бога.

Ако је ко изгубио благодат и мучи се, нека се покаје и Господ ће му дати Свој мир.

Ако народ или држава страдају, нека се покају и Бог ће све уредити.

Сва наша борба је да бисмо се смирили. Зли дуси су пали због гордости и њоме хоће да нас одвуку у пропаст. Али, братијо, смиримо се, па ћемо још овде на земљи видети славу Господњу (Мт.16,28; Мк.9,1). Јер, Господ смиренима даје да Га Духом Светим познају.

Душа која је окусила сладост љубави Божије сва се препорађа, постајући сасвим друкчија. Она љуби свог Господа и свим силама тежи Њему и дан и ноћ. Она извесно време остаје спокојна, а затим почиње да тугује за свим људима.

Милостиви Господ некад даје души мир у Богу, а некад бригу за читаву васељену, да би се сви људи покајали и ушли у рај. Душа која је познала сладост Духа Светог свима жели то исто, јер благодат Господња не даје души да буде саможива, него је испуњава љубављу која извири из срца.

Заволимо Господа који је први нас заволео и пострадао за нас.

Нећу од вас сакрити разлог због кога Господ даје Своју благодат. Нећу много писати, само вас молим - волите једни друге и видећете милост Господњу. Заволимо ближње, па ће и нас Господ заволети. Немој мислити да те Господ воли, ако ти некога преко погледаш. О, не. Пре ће бити да те воле ђаволи, јер си постао њихов слуга. Али, немој оклевати. Покај се и моли од Господа силу да волиш брата, и осетићеш мир у души.

Свим силама тражите од Господа смирење и братску љубав, јер због ње Господ даје Своју благодат. Сам испитај - једног дана моли од Бога љубав према братији, а другог живи без љубави, па ћеш видети разлику. Духовни плодови љубави су јасни: мир и радост у души. Тада ће ти све бити рођено и мило и проливаћеш много суза за ближње, за сва створења и сву твар.

Често за један једини љубазан поздрав човек у души осећа неку радосну промену. И напротив, за један једини презрив поглед губи се благодат и љубав Божија. Тада се што пре покај да би се поново вратио мир у твоју душу.

Блажена је душа која је заволела Господа и од Њега се научила смирењу. Господ воли смирену душу која се чврсто узда у Њега. Она сваког тренутка осећа милост Његову. Чак и када разговара са људима, она је занета љубављу према Господу. Од дуге борбе са злим дусима она је заволела смирење више од свега и не допушта демонима да из ње изагнају љубав према братији.

Ако будемо свим силама волели братију и смиравали душу, победа ће бити наша, јер Господ пре свега даје Своју благодат због љубави према ближњем.

Ја сам само савршено испитао Духа Светог. Међутим, стећи Га - не могу.

Жао ми је што сам у младим данима водио рђав живот и нисам подражавао мом светитељу, угоднику Божијем Симеону Столпнику (Дивногорцу). Његово житије је дивно. Било му је 7 година када му се јавио Господ. Он га је одмах познао и запитао: „Госпode, како су те распели?” На то је Господ раширио руке и рекао: „Ево, овако су ме распели. Али, ја сам то Сам хтео. И ти се сараспињи са мном сваког дана”.

Ми такође треба да приморавамо себе на добро током читавог живота. Главно је да опраштамо ближњима њихове грехе. Тада ни наше грехе неће поменути Господ, него ће нам дати благодат Светог Духа.

Док сам био у свету, волео сам да од срца опростим људима и то ми није било тешко. Радо сам се молио за оне који би ме увредили. Али, када сам дошао у манастир, као послушник сам примио још већу благодат која ме је научила да волим непријатеље.

Свети апостол Јован Богослов је говорио да су заповести Божије лаке (1.Јн.5,3). Али, оне постају лаке само кад човек воли, а без љубави - **све је тешко**. Због тога чувај љубав. Она се може поново задобити, али тек после много суза и молитава. Без љубави је тешко живети у свету. Ко је зао, убија своју душу. Нека нас Господ сачува од тога!

Изгубивши због неког разлога благодат добијену од Бога, душа силно тугује и жели да је поново стекне. О, како она дан и ноћ умољава Владику да је помилује и поново излије на њу Своју милост. Ко може описати њене уздахе, или сузе, или коленопреклоне молитве. И много, много година мучи се душа иштући ону благодат коју је окусила и којом се усладила. А Господ понекад

дуго испитује душу да види ли му је верна. Не видећи, пак, у себи ону сладост коју је познала и за којом жуди, душа је смирено очекује и истрајно се жарком љубављу пружа ка Господу.

При благодати лако је волети Бога и молити Му се дан и ноћ. Када, пак, наиђе униније, мудра душа трпељиво подноси, и чврсто се узда у Господа, јер зна да Он неће постидети њено надање и да ће јој помоћи кад дође време. Некад се благодат Божија брзо враћа, а понекад је треба дуго чекати. Мудра душа се смирава и воли ближње и кротко носи свој крст, и тако побеђује непријатеље који се труде да је одвоје од Бога.

Душа којој греси, као облаци, сакрију светлост милосрђа Божијег, постаје немоћна и беспомоћна премда и жели Господа. Она је као птица затворена у кавезу, која не може да лети, премда хоће да се вине у зелену шумицу и да на слободи пева похвалне песме Богу.

Дуго сам се мучио не знајући пут Господњи. Сада сам, пак, захваљујући дугогодишњем искуству, великим искушењима и Духу Светом, познао вољу Божију. Све што нам је Господ заповедио треба до у танчине испуњавати, јер је то пут у Царство небеско, где ћемо видети Бога. Али, ти не мисли да ћеш видети Бога, него се смиравај и помишљај да ћеш после смрти бити бачен у тамницу и да ћеш се тамо мучити и туговати за Господом. Када плачемо и смиравамо се, благодат Божија нас чува. Ако, пак, оставимо плач и смирење, може се догодити да се занесемо мислима или виђењима. Смирена душа нема виђења нити их жели, већ се чистим умом моли Богу, док сујетан ум не може да се ослободи рђавих мисли и уображавања. Ово може да оде тако далеко да он почне да виђа ђаволе и разговара са њима. Пишем о овоме, јер сам лично био у тој невољи.

Двапут сам био у прелести. Први пут, на самом почетку, због недовољног искуства, када сам још био млад послушник, али ми се Господ брзо смиловао. Други пут, због гордости, и тада сам се много намучио пре но што ме је Господ исцелио по молитвама мог духовника. То се збило пошто сам примио једно виђење. Четворици духовних људи сам испричао о томе виђењу и ниједан од њих ми није рекао да је од ђавола. Мене је напала прелест сујете. Касније сам и сам увидео своју погрешку, јер су ђаволи почели поново да ми се јављају, и то не само ноћу, него и дању. Душа их види, али их се не боји, јер сам са собом осећао и милост Божију. Тако сам много година страдао од њих. Да ми Господ није дао да

Га познам Духом Светим и да ми није помогла Пресвета и блага Владичица, ја бих очајавао за своје спасење. Сада се душа моја чврсто узда у милосрђе Божије, иако сам по својим делима заслужио муку и на земљи и у аду.

Дуго нисам могао да схватим шта се са мном збива. Мислио сам: Никог не осуђујем, рђаве мисли не прихватам, послушање добро вршим, умерен сам у храни, молим се непрестано - зашто су се онда ђаволи окомили на мене? Видео сам да сам у нечему погрешно, али нисам знао у чему. Молио сам се и - ђаволи су за неко време одлазили, а затим су поново долазили. Моја душа је дуго била у тој борби. Говорио сам о томе неколицини стараца, али су они на све то одговарали ћутањем. Био сам у великој недоумици.

Једном, док сам ноћу седео у својој келији, ђаволи су наишли и испунили собицу. Пошто сам се усрдно помолио, Господ их је отерао, али су они опет дошли. Тада сам устао да бих вршио метаније пред иконама, али су ђаволи стали око мене. Један је стао испред, тако да нисам могао да се клањам иконама, јер би испало да се њему клањам. Тада сам поново сео и рекао:

„Господе, видиш да хоћу да Ти се молим чистим умом, али ми ђаволи не дају. Кажми ми шта треба да радим да би они отишли од мене?”

У души са чуо одговор од Господа:

„Горди увек тако страдају од ђавола”

Тада опет рекох:

„Господе, Ти си милостив и Тебе зна душа моја. Кажми ми шта треба да радим да бих стекао смирење?”

„Држи свој ум у аду и не очајавај”, био је одговор.

О милости Божија! Грешан сам пред Богом и људима, али ме Господ толико воли да ме уразумљује и исцељује, и Сам учи моју душу смирењу и љубави, трпљењу и послушности. Све милости Своје Он је излио на мене.

Од тада држим ум свој у аду и горим у мрачном огњу, и тугујем за Господом. Са сузама Га тражим и говорим:

„Скоро ћу умрети и бићу затворен у адску тамницу, и једини ћу ја тамо горети, и туговати за Господом и плакати. Где је Господ мој кога зна душа моја”.

Велику сам корист имао од таквих мисли: ум мој се очистио и душа је нашла мир.

Чудесна је то ствар. Господ ми је лично заповедио да држим ум свој у аду и не очајавам. Ето како је Он близу нас: *Ја сам с вама у све дане до свршетка века*, и још: *Призови ме у дан туге своје и избавићу те и ти ћеш ме прославити* (Мт.28,20; Пс.49,15).

Душа се цела обнавља када је Господ додирне. Ово разумеју само они који су то познали кроз опит, јер се без Духа Светог не може познати небеско, и овог Духа је Господ послао на земљу.

Ко ће описати радост од познавања Господа и ненасите тежње Њему дан и ноћ? О, колико смо срећни ми хришћани. Нема ништа лепше него знати Бога. Ништа, пак, није горе него не знати Га. Блажени су и они који Га не знају, али верују у Њега.

Почео сам да радим како ме је Господ научио, и моја се душа обрадовала миру у Богу. Сада даноноћно молим од Бога Христово смирење. О Христово смирење! Познајем га, али га не могу достићи. Познајем га благодаћу Божијом, али не умем да га опишем. Тражим га као скупочени бисер. Оно је пријатно за душу и слађе од свега на свету. Опитно сам га познао. Ви се томе не дивите. Дух Свети живи на земљи у нама и просвећује нас. Он нам даје да познамо Бога. Он нам даје да волимо Господа. Он нам даје дар речи. Он нам даје да славословимо Господа. Он нам даје радост и весеље.

Дух Свети нам даје моћ да водимо борбу са непријатељима и да их побеђујемо.

Молим све људе: прибегнимо покајању и угледаћемо милост Господњу. А оне који имају виђења и верују у њих, молим да разумеју да се од тога јавља гордост и са њом сладост сујете, у којој нема смиреног духа покајања. У томе је невоља, јер се без смирења не могу победити непријатељи.

Сам сам се два пута преварио. Једном ми је ђаво показао светлост и помисао ми је рекла: „Прими, то је благодат”. Други пут сам примио виђење и због тога сам много пострадао. То се догодило једном на крају бденија. Када је хор запевао „Све што дише нека хвали Господа”, чуо сам цара Давида како на небу пева славословље Богу. Стајао сам на хору и учинило ми се да нема ни крова ни куполе, већ да видим отворено небо. Испричао сам ово четворици духовних људи и ниједан ми није рекао да ми се то ђаво наругао. Сам сам мислио да демони не могу да славослове Бога, те сам закључио да виђење није долазило од ђавола. Али, сујета ме је савлађивала и почео сам поново да виђам ђаволе. Та-

да сам разумео да сам се преварио и све сам испричао духовнику и молио га да се моли за мене. Његовим молитвама данас сам спасен, и сада стално молим Господа да ми дарује смирени дух. И када би ме запитали какав дар желиш од Бога, рекао бих: дух смирења коме се Господ радује више него ма чему другом. Због свог смирења Дјева Марија је постала Мајка Божија. Зато се Она слави и на небу и на земљи више од сваког. Она се сва предала вољи Божијој. *Ево слушкиње Господње*, рекла је она. Сви ми смо дужни да подражавамо Свету Дјеву.

Због смирења душа добија мир у Богу. Да би га, пак, сачувала треба много да учи. Тај мир губимо, јер се нисмо учврстили у смирењу. Мене су много варали ђаволи. Мислио сам: „Моја душа зна Господа, зна како је благ и како нас много воли. Зашто ми онда долазе рђаве мисли?” Дуго нисам могао то да разумем, све док ме Господ није уразумио, и тада сам схватио да се од гордости јављају рђаве мисли.

Један неискусан калуђер је много страдао од демона. Када су га једном напали, почео је да бежи. Но, они су га гонили.

Ако ти се тако шта догоди, не бој се и не бежи, него стани одважно, смири се и реци: „Господе, помилуј ме, великог грешника”. Ђаволи ће тада ишчезнути. А, ако будеш кукавички бежао, прогониће те и одвести у пропаст. Сети се да у час демонског напада Господ гледа да види колико се уздаш у Њега.

Ако ти се и сам сатана јасно покаже и опали те својим огњем и покуша да ти заплени ум, опет се не бој, већ се храбро надај у помоћ Божију и говори: „Ја сам гори од свих”. Тада ће ђаво отићи од тебе.

Не бој се чак ни кад осетиш да зао дух дејствује у теби, него се чисто исповеди и тражи од Господа смирени дух. Он ће ти га сигурно дати и тада ћеш по мери свог смирења у души осетити благодат. А када се будеш сасвим смирио, задобићеш савршено спокојство.

Такву борбу човек води кроз читав свој живот.

Ако душа, која је познала Господа Духом Светим, падне у прелест, неће се уплашити, него ће се, памтећи љубав Господњу и знајући да се битка са ђаволима допушта због славољубља и гордости, смиравати и искати исцељење од Господа. Господ исцељује душу, некад брзо, а некад споро, по мало. У случају пада послушни се брзо исцељује од сваке ране коју му наносе демони, јер

верује духовнику, а не себи, а непослушни не налази исправљење.

Духовни рат против демона траје све до гроба. При томе, наш рат је тежи и опаснији од земаљског рата у коме може да погине само тело. У нашем може да пропадне и душа.

Због моје гордости Господ је два пута допустио ђаволу да поведе борбу са мојом душом. У тој борби моја душа је стојала у аду. Могу рећи да ће одважна душа одолети, а плашљива може пропасти заувек. Свима које задеси слична невоља као што је моја, пишем: стојте одважно, и чврсто се уздајте у Бога, и ђаволи се неће моћи одупрети, јер их је Господ победио. Елагодаћу Божијом познао сам да се Господ милостиво брине о нама, и ни једна наша молитва и ниједна добра мисао не пропада пред Богом. Често нам изгледа да нас Господ не слуша, али то је само зато што смо горди и што нам није на корист да видимо да нас слуша. Гордост се тешко открива, али гордог човека Господ оставља да се мучи у својој немоћи све док се не смири. Када се душа смири, ђаво је побеђен и душа налази велико спокојство у Богу.

Два пута сам био у Духу Светом, и два пута сам био у великој невољи и претрпео тешко искушење. Једном је то било пуштено на мене да бих научио какво зло доноси гордост. Наиме, благодат Светог Духа је отишла од мене и осетио сам се као скот у људском телу. Умом нисам заборавио Бога, али ми је душа била пуста, као у животиње. Почео сам се кајати и благодат се вратила. Ово је трајало три дана.

Такође сам за време молитве искусио стање у коме нисам знао да ли сам био у телу или не. Једино сам знао да душа моја сагледавава Господа.

И сада, ето, из искуства знам шта значи бити у Духу Светом, а шта без Њега.

О братијо, када бисте могли да разумете жалост душе која је имала Духа Светог, па Га је изгубила! То мучење је неиздржљиво. Душа је тада у неописивој тузи и жалости.

То је право Адамово мучење после изгнања из раја.

Ко може да појми рај? Онај ко у себи носи Духа Светог може то делимично да разбере, јер је рај Царство Духа Светог који је исти и на небу и на земљи.

Мислио сам: Гадан сам и достојан сваке казне. Међутим, Господ ми је уместо казне дао Духа Светог који је слађи од свега на свету. Он је храна небеска, радост душе.

Ако хоћеш осетно да имаш благодат Светог Духа, смири се, као што су се смиравали свети оци. Пимен Велики је својим ученицима рекао: „Верујте, децо, где је сатана, тамо ћу и ја бити”. Александријски обућар је помишљао: „Сви ће се спасти, а ја ћу једини пропасти”. Господ је открио Антонију Великом да још није достигао меру овог обућара. Ови људи су водили храбру борбу са демонима, и навикли су да о себи мисле смирено. Због тога их је заволео Господ.

И мени је дао Господ да разумем моћ тих речи. И ја имам мир у души када држим ум у аду. Чим на то заборавим, наилазе рђаве мисли које су неугодне Богу.

Мислио сам: Ја сам земља, грешна земља. Али, Господ ми је дао милост Своју без мере, и обиље Своје благодати, те се радује дух мој што ме овако гадног Господ ипак воли. Моја душа се ненасито отима ка Њему. Када Га нађем, рећи ћу души својој: Сада пази, немој Га изгубити „да ти не буде горе”, јер се душа силно мучи када изгуби благодат Светог Духа.

Верујте ми, говорим пред лицем Бога кога познаје душа моја. Да би се сачувала благодат потребно је непрестано се смиравати. И Сам Господ милостиво смирава оне који Му служе. Антоније Велики је мислио да је најстарији и најсавршенији од свих пустињака, али га је Господ упутио Павлу Тивејском. Тада је Антоније видео човека који је и старији и савршенији од њега.

Преподобни Зосима је помислио да с њим нико не може да се мери, јер је од детињства монах, али га је смирила Марија Египћанка. Упознавши је, увидео је да није достигао њену меру.

Светог Тихона (Задонског) је смирио један јуродиви. Ошамаривши га, он му је рекао: „Не мисли високо!”

Ето, тако Господ милостиво смирава светитеље да би до краја остали смирени. Зато и ја и дан и ноћ иштем од Бога Христово смирење. Дух мој је жедан њега. Оно је највиши дар Духа Светог. У Христовом смирењу је љубав, мир, кротост, уздржање, послушност, и дуготрпљење. Све врлине крију се у њему.

Душа која има обилну благодат Светог Духа и која зна да је чува може да издржи Божанска виђења. Онај, пак, ко има мало благодати, од виђења пада ничице, јер је у њему и сила благодати мала.

Тако је било и на Тавору када се Господ преобразио. Мојсије и Илија су стајали и разговарали са Њим, а апостоли су попадали ничице. Касније, када се у њима умножила благодат Светог Духа, и они су при јављањима Господњим могли да стоје и разговарају са Њим.

Преподобни Сергије је стајао када му се јавила Мајка Божија, будући да је имао велику благодат, а његов ученик Михеј је пао ничице на земљу и није могао да гледа у Мајку Божију. И Серафим Саровски је имао много благодати Светог Духа те је остао на ногама када му се јавила Богородица, а његова послушница је пала ничице, јер је имала малу благодат.

Када душа има велику благодат, не боји се када види демоне, јер у себи осећа силу Божију.

Сада је четири часа ноћи. Седим у својој келији као да сам у двору, у миру и љубави, и пишем. Али, када наиђе већа благодат, не могу да пишем.

Велика наука

Док смо на земљи, треба да знамо да водимо борбу са демонима. Најтеже је умртвити тело ради Бога и победити самољубље.

Да би се победило самољубље, потребно је непрестано се смиравати. То је **велика наука**, коју нећеш брзо савладати.

Потребно је сматрати себе горим од свих и осудити себе на ад. Тако се смирава душа и задобија покајнички плач, од којег се рађа радост. Добро је навићи своју душу да мисли: „Горећу у адском огњу”. На жалост, мало њих ово схвата. Многи очајавају и пропадају. Њихова душа подивља и више неће ни да се моли, ни да чита, чак ни да мисли о Богу.

Треба само себе осудити у души. Ипак, не треба очајавати, него се надати на милост и љубав Божију. Треба задобити смирење и скрушеност духа, и тада ће отићи све помисли. И ум ће се тада очистити. Али, у овоме треба познавати своју меру, да не бисмо преоптеретили душу. Испитај себе и одреди подвиг сходно својим моћима.

Нису све душе подједнако снажне: једне су чврсте као камен, а друге слабе као дим. Горде душе су сличне диму. Као што ветар носи дим на све стране, тако и ђаво њих вуче куда хоће. То је тако или што немају трпљења, или што их ђаво лако обмањује.

Смирене душе чувају заповести Господње и стоје у њима непоколебљиво као стена у мору о коју се разбијају таласи. Оне су се предале вољи Божијој и умом сагледавају Бога, док им Господ им даје благодат Светог Духа.

Онај ко живи по заповестима, сваког часа и тренутка осећа благодат у својој души. Има, пак, људи који не примећују њен долазак.

Ко је познао љубав Божију, говори: „Нисам испунио заповести”. Иако се молим и дан и ноћ и трудим да што више добра учиним, ипак заповест о љубави према Богу нисам испунио. Само у ретким тренуцима успевам да испуним заповест Божију. Но, душа би хтела да све време пребива у љубави. Кад у ум уђу споредне помисли, онда се мисли и о Богу и о некој ствари - што значи да заповест о љубави према Богу **свим умом и свим срцем** није у потпуности испуњена. Међутим, када је сав ум у Богу и нема других помисли, испуњава се прва заповест, премда опет не у потпуности.

Љубав према Богу може да буде различита. Ко се бори са рђавим мислима, донекле воли Бога. Онај ко се бори са грехом и моли Бога да му помогне да не греши, али по немоћи још пада у грех, па се каје и тугује због тога - има благодат у дубини душе, али страсти још није победио. Ко је победио страсти, **више се не бори**, већ само на све могуће начине чува себе да не падне у грех. Такви имају велику благодат и јасно је у себи осећају. Онај ко осећа благодат и у души и у телу, постао је савршен. ако сачува благодат, осветиће му се и тело и од његовог тела ће остати мошти.

XVII О ПОМИСЛИМА И О ПРЕЛЕСТИ

Сећај се две помисли и бој их се. Једна ти говори: „Ти си свет човек”, а друга: „Нећеш се спасти”. И једна и друга долазе од ђавола и нису истините. Ти мисли овако: „Ја сам велики грешник, али је Господ милостив и воли људе и Он ће ми опростити грехе”.

Веруј тако и Господ ће ти опростити. Немој се надати на своје подвиге, чак и ако се много подвизаваш. Један подвижник ми је говорио: „Сигурно ћу се спасти пошто сваког дана вршим толико метанија”. Међутим, када је дошла смрт, растргао је кошуљу коју је имао на себи.

Према томе, Бог нас не милује због наших подвига, већ једино по Својој благости. Господ хоће да је душа смирена, незлобива и да свима са љубављу опрашта. Тада ће и Господ опростити са радошћу. Господ све воли и ми треба да Га подражавамо, и да све волимо. Ако смо немоћни, молимо се Господу и Он нас неће одбити, него ће нам помоћи Својом благодаћу.

†

Још као послушник познао сам љубав Божију. Она је неописива. Душа осећа да је са Богом и у Богу. Дух се радује у Господу, иако тело изнемогава од благости Божије. Али, ова благодат се може изгубити и за само једну рђаву помисао.

Са рђавом помишљу у нас улази вражја сила, и душа се помрачује, па је зле мисли муче. Човек тада осећа своју погибао и увиђа да је без благодати Божије - грешна и немоћна земља.

†

Душа која је познала Господа кроз дуги опит, схвата да човек макар и у малој мери осећа благодат у себи и има слободу у молитви уколико живи по заповести. Међутим, ако макар и јед-

ном помишљу сагреси а не покаје се, благодат ће се сакрити и душа ће туговати, плачући пред Господом.

Душа целог живота води борбу с помислима, али ти немој клонути духом због те борбе, јер Господ воли храброг борца.

†

Зле мисли муче горду душу. Док човек не постане смирен, неће имати мира од њих. Када те рђаве мисли опседну, призиви Бога као Адам: „Госпode и Творче мој, Ти видиш како рђаве мисли растржу моју душу... Помилуј ме”. И када стојиш пред Владиком, памти да ће Он све твоје молбе испунити уколико су корисне за тебе.

Дошла је бура, сакрила је сунце и спустио се мрак. Тако и због једне горде мисли душа губи благодат и обузима је тама. Али, исто тако због једне једине смирене мисли благодат опет долази. Ово сам на себи испробао.

†

Знај да се ради о гордости уколико те помисао вуче да сазнаш како други живе.

Пази на себе. Обрати пажњу и видећеш: чим се твоја душа узнесе пред братом, одмах долази рђава помисао која је неугодна Богу, чиме се душа смирава. Ако се не смириш, доћи ће на тебе неко мало искушење. Ако се опет не смириш, почеће борба са блудом. Ако се опет не смириш, пашћеш у неки мали грех. Потом ће, ако се ни тада не смириш, наићи велики грех, и тако ћеш грешити све док се не будеш смирио. Чим се, пак, покајеш, милостиви Господ ће души дати мир и умилење. Тада ће отићи све што је рђаво и нестаће помисли. Међутим, после чувај смирење свим силама, иначе ћеш опет пасти у грех.

†

Господ души узима благодат кад види да није јака у смирењу. Међутим, ти не падај духом, јер је благодат у теби, само је скривена. Научи се да одмах одсецаш помисли. Ако се понекад заборавиш и не одсечеш их одмах, покај се. Потруди се у овоме да би стекао навику. Ако се навикнеш, тако ћеш радити целог живота.

Код доборог човека су и мисли добре, а код злог су зле. Али, сваки је дужан да се научи борби са помислима и тада ће од злих постати добре. Ово је обележје искусних душа.

Питаш како се то дешава?

Ево како: као што жив човек осећа кад му је хладно, а кад топло, тако и онај ко је опитом познао Духа Светог, осећа када је у његовој души благодат, а када су зли дуси.

Господ даје души разум да позна Његов долазак и да Га воли, творећи Његову вољу. Тако и мисли које долазе од ђавола душа познаје не по неком спољашњем обележју, већ по њиховом дејству на душу.

Ово се сазнаје опитом, а ко нема опита, ђаволи га лако обмањују.

†

Демони су пали због гордости и труде се да и нас увуку у гордост, убацујући нам помисли похвале. Ако душа прими похвалу, благодат ће одступити од ње све док се не смири. Тако се човек целог живота учи Христовом смирењу. Докле год се не научи, душа неће имати покоја од помисли и неће бити у стању да се моли чистим умом.

†

Ономе ко хоће чисто да се моли, нису му потребна никаква знања о новостима из новина. Он не треба да чита рђаве књиге, нити да љубопитљиво претреса туђ живот. Све то уноси у ум нечисте мисли које све више и више смућују и киње душу, чак и када човек зажели да се разбере у њима.

†

Научивши се љубави од Господа, душа жали сву васељену, сваку твар Божију, и моли се да се сви људи покају и приме благодат Светог Духа. Али, ако душа изуби благодат, љубав одлази, јер је без благодати немогуће волети непријатеље. Тада из срца излазе зле мисли, као што је Господ рекао (Мт. 15, 19; Мк. 7, 21-22).

†

Уколико те муче рђаве мисли, знај добро да се ниси смирио. Господ је рекао: *Научите се од мене јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11, 29).

Без Христовог смирења душа никад неће бити спокојна у Богу, већ ће је стално узнемиравати разне помисли, спречавајући је да сагледава Бога.

Блажен је онај ко се смирио, јер је нашао савршен покој у Богу. Ја све до сада ево, свакодневно, иштем од Господа смирење. Дух Свети је научио душу моју шта је Христово смирење, и зато жудим да га задобијем.

О Христова смирености! Ко те је осетио, ненасито се отима ка Богу и дан и ноћ.

†

О, како сам немоћан! Мало сам писао и већ сам се уморио и душа тражи одмора. И Господ је за време Свог земаљског живота у телу осетио немоћ људску. И Он се замарао од путовања, спавајући на лађи за време буре. Када су Га ученици пробудили, заповедио је мору и ветру да се умире и настала је велика тишина.

Тако је и у нашој души. Када призовемо свето име Господње - наступа велики мир.

О, Господе, дај нам да Те хвалимо до последњег издисаја.

†††

Човек упада у прелест или из неопитности, или због гордости. Ако је због неискуства, Господ ће човека брзо исцелити, а ако је због гордости, имаће дуго да се мучи док се не научи смирењу, и тек тада ће га Господ исцелити.

У прелест падамо када мислимо да смо мудри и опитнији од других, чак и од духовника. Слично сам из неопитности помислио и ја, па сам се зато намучио, али сам веома благодаран Богу што ме је тиме смирио и умудрио, не одузевши ми Своју милост. Сада знам да се без исповедања своје духовнику човек не може сачувати од прелести, јер је духовницима Господ дао власт да везују и разрешују.

†

Уколико видиш светлост у себи или око себе, немој веровати, ако са њом не осетиш и умилење и љубав према ближњима. Али, немој се ни бојати, него се смири и светлост ће ишчезнути.

Ако имаш ма какво виђење, или видиш неки лик или сан - не веруј. Ако је од Бога, Господ ће те уразумити. Душа која није по укусу познала Духа Светог, не може да разликује одакле му долази виђење. Ђаво даје души неку посебну насладу, помешану са славољубљем, по чему се прелест и распознаје.

Оци кажу да приликом демонског виђења душа осећа неку пометеност. Међутим, само смирена душа која себе не сматра достојном виђења, осећа при ђаволском дејству пометеност и страх, док сујетан човек не осећа ни страх, чак ни збуњеност, јер он и жели да има виђења и сматра себе достојним тог дара. Зато га ђаво лако вара.

Небеско се познаје Духом Светим, а земаљско - умом. Ко хоће да позна Бога умом кроз науку, у прелести је, будући да се Бог познаје једино Духом Светим.

Ако умом будеш видео ђаволе, смири се и покушај да их више не виђаш, и што пре иди духовнику или старцу коме си се предао. Све кажи духовнику и Господ ће ти се смиловати и избећи ћеш прелест. А ако помислиш да имаш више знања у духовном животу од свог духовника и престанеш да му се повераваш, Бог ће због гордости сигурно допустити да паднеш у прелест ради уразумљења.

Против демона се бори смирењем.

Када осетиш да се са твојим умом бори неки други ум, смири се и борба ће престати.

Ако ти се догоди да угледаш демоне, немој се уплашити, него се смири, па ће они ишчезнути. Ако те обузме страх, сигурно ћеш претрпети некакву штету. Буди одважан. Памти да Господ посматра да ли се уздаш у Њега?

Ако паднеш у прелест и зажелиш да се избавиш од ње, немој очајавати, јер Господ воли људе и даће ти да се поправиш и ослободиш од помисли које ти подмеће ђаво. Али, да би душа нашла мир од демона, човек треба да се смири и говори: „Гори сам од свих, гори сам и од стоке и звери”, и да се чисто исповеди свештенику. Тада ће зли дуси побећи.

Као што људи улазе и излазе из куће, тако и зле мисли долазе и опет одлазе уколико их ти не прихватиш.

Ако ти мисао шапће: „Укради”, и ти је послушаш, самим тим си демону дао власт над собом. Ако ти помисао каже: „Једи много, досита”, и ти будеш јео много, опет је демон тобом завладао. Дакле, ако тобом завладају помисли разних страсти, постаћеш боравиште демона. Ако се, пак, покајеш како ваља, они ће се уплашити и биће принуђени да оду.

Када плачемо за своје грехе и смиравамо душу, немамо виђења, нити их душа жели, а када оставимо плач и смирење, почемо да се заносимо виђењима.

Дуго нисам разумео зашто треба да будемо скрушени, кад нам је Господ једанпут опростио грехе. Касније сам схватио да се без скрушености човек не може одржати у смирењу, јер су демони горди и хоће да нас науче гордости. Господ нас учи кротости, смирењу и љубави, и кроз њих душа стиче спокојство.

У нашој борби је потребно бити храбар. Господ је рекао пророку Јеремији: „Говори им све што ћу ти заповедити. Не бој се, да те не бих наказоа пред њима” (Јер.1,17).

Господ воли храбру и мудру душу. Ако немамо ни једно ни друго, треба да иштемо од Господа и слушамо духовника, јер у њему живи благодат Духа Светог. Поготово човек чији је ум озлеђен ђаволским деловањем, не треба себи ни у чему да верује, него треба да слуша духовника.

Душевне невоље долазе због гордости, док телесне невоље Бог често пушта на нас из љубави, као што је то био случај са многострадалним Јовом.

Распознати гордост у себи врло је тешко. Али, ево ти знака: Ако те нападају зли дуси или муче рђаве мисли, значи да ниси смирен. Ако ти и не схваташ своју гордост - ипак се смиравај.

Ако си раздражљив, или, како се то данас каже, нервозан, у великој си невољи. Ако некога мучи страх, нека зна да се та болест лечи смирењем и покајањем и још љубављу према братији и непријатељима.

XVIII АДАМОВ ПЛАЧ

Адам, отац васељене, познавао је у рају сладост љубави Божије. Због тога је силно патио и много плакао када је због греха изгнан из раја, лишивши се љубави Божије. Његову душу растрзала је мисао: „Ожалостио сам Бога кога толико волим”. Није Адам толико жалио за рајем и његовом лепотом, колико због губљења љубави Божије, која ненасито сваког тренутка душу вуче Богу.

Адамове муке преживљава и свака душа која је Бога познала Духом Светим, а затим изгубила благодат. Када ожалости љубљеног Господа, душа осећа бол и силну тугу.

Тужио је Адам на земљи и горко плакао и земља му се није миљила. Он је жалио за Богом и говорио:

„Тугује душа моја за Господом и са сузама Га тражим. Како да Га не тражим? Док сам био са Њим, душа ми је била весела и спокојна и ђаво није могао да ми приступи, а сада је зао дух овладао мноме, вуче душу тамо амо и мучи је, и зато до смрти тугујем за Господом и отима се дух мој ка Богу. Ништа ме на земљи не привлачи. Душа неће ничим да се утеши, него хоће да поново види Њега и Њиме се насити. Не могу да Га заборавим ни за тренутак. Душа моја се отима ка Њему и од превелике туге уздишући ридам: „Боже, помилуј мене, пало створење Своје”.

Тако је плакао Адам и сузе су му текле низ лице на груди и падале доле на земљу. Читава природа слушала је његове јецаје. Дивље животиње и птице умукнуле су од жалости, а Адам је плакао, јер су због његовог греха сви изгубили мир и љубав.

Велики је био Адамов бол по изгнању из раја. Када је, пак, угледао свог мртвог сина Авеља, кога је убио брат Каин, његова туга је постала још већа, и он се мучио душом, плакао и мислио: „Од мене ће се изродити народи и сви ће тако страдати и живети у непријатељству и убијати једни друге”. Његов бол је био велики

као море и може га разумети само онај чија је душа познала Господа и како нас Он много воли.

И ја сам изгубио благодат па заједно са Адамом зовем:
„Помилуј ме, Господе! Даруј ми дух смирења и љубави”.

О, љубави Господња! Ко те познао, не престаје да те даноноћно тражи вапијући:

„Тугујем за Тобом, Господе, и плачући Те тражим. Како да Те не тражим? Дао си ми да Те познам Духом Светим. То познање Божије подстиче моју душу да Те са сузама тражим”.

Адам плаче:

„Не мили ми се овај свет. Не миле ми се високе горе, ни лугови, ни шуме, ни песма птица. Ништа ми више није мило. Душа је моја у великој жалости: Ожалостио сам Бога. Када би ме Господ поново узео у рај и тамо бих плакао и жалио: Зашто сам ожалостио Бога кога волим?”

По изгнању из раја, Адам је силно патио и много суза проливао од туге. Тако бива и са сваком душом, која је познала Господа. Она тугује за Њим и говори:

„Где си Господе? Где си Светлости моја? Зашто си сакрио од мене лице Своје? Душа Те моја дуго није видела и зато тугује за Тобом и плачући Те тражи”.

„Где је Господ мој? Зашто Га не видим у души својој? Шта му смета да живи у мени? Значи да у мени нема смирења Христовог и љубави према непријатељима”.

Бог је ненасита љубав и ту љубав је немогуће описати.

Ходио је Адам по свету, плакао од велике туге срца, умом помишљајући на Бога. Чак и када је тело малаксало не могавши више да пролива сузе, његов дух је горео ка Богу, јер није могао да заборави рај и красоту његову. Адамова душа је више од свега волела Бога и отимала се ка Њему силом саме љубави.

О, Адаме, пишем ове редове, али ти видиш да је мој ум слаб и не може да разуме како је туговала твоја душа за Богом и како си се кајао.

О, Адаме, ти видиш да ја, дете твоје, страдам на земљи. Мало је огња у мени и тек што се није угасила љубав у мени.

О, Адаме, запевај нам песму Господњу да се обрадује душа моја Господу, и покрене на хваљење и слављење Њега, као што

Га хвале серафими и херувими, и као што Му сви чиновни небесних ангела певају трисвету песму.

О, Адаме, оче наш, запевај нам песму Господњу, да би је чула сва земља и сви синови твоји уздигли ум свој ка Богу, наслађујући се звуцима те небеске песме и заборављајући своје невоље на земљи.

Дух Свети је љубав и сладост душе, ума и тела. Ко је познао Бога Духом Светим, ненасито се и дан и ноћ отима ка живоме Богу, јер је љубав Божија веома слатка. Изгубивши, пак, благодат, душа не престаје да са сузама иште Духа Светог.

Ко није познао Бога Духом Светим, не може Га са сузама тражити и његова је душа стално у борби са страстима. Његов ум мисли на земаљско и не може доћи до сагледавања и познања Исуса Христа. Он се познаје Духом Светим.

Адам је знао Бога у рају. По свом паду он Га је са сузама тражио.

„О, Адаме, оче наш, причај нама, деци својој, о Господу. Твоја душа је знала Бога на земљи, знала је и рај и сладост и весеље. Сада си на небу и видиш славу Господњу. Причај нам како се слави Господ због Својих страдања, како се певају песме на небу, и колико су лепе, будући да се певају Духом Светим”.

Причај нам о слави Господњој. Колико је Он милостив и колико воли Своја створења.

Причај нам и о Пресветој Богородици. Како се она велича на небесима и каквим се песмама хвали.

Причај нам како се тамо радују светитељи и како сијају од благодати. Како они воле Господа и како смирено стоје пред Богом.

О, Адаме, утеши и обрадуј наше жалосне душе. Причај нам шта све видиш на небу.

Зашто ћутиш?... Погледај, сва земља тугује...

Или, можда од љубави Божије не можеш ни да нас се сетиш?

Или видиш Богородицу у слави и не можеш да се отргнеш од тог виђења, и нећеш да нама жалоснима кажеш реч утехе како бисмо заборавили своје патње на земљи?

О Адаме, оче наш, ти видиш тугу својих синова на земљи. Зашто ћутиш?”

Адам говори:

„Децо моја, пустите ме. Не могу да се отргнем од љубави Божије и говорим са вама. Моја је душа рањена љубављу Господњом и радује се красоти Његовој. Како онда могу да мислим на

земљу? Који живе пред лицем Господњим, не могу да мисле на земаљске ствари”.

„О, Адаме, оче наш, ти си нас, сирочиће своје, оставио? А ето, ми смо жалосни на земљи. Реци нам шта да чинимо да бисмо угодили Богу? Погледај на децу своју расејану по свету, расејану умом својим. Многи заборављају Бога, живе у тами и иду у пропаст ада”.

„Немојте ме узнемиравати. Видим Мајку Божију у слави и како да се одвојим од тога и говорим са вама? Видим свете пророке и апостоле и сви су они слични Господу нашем Исусу Христу, Сину Божијем.

Ходам по рајским вртovima, и свуда гледам славу Господњу, јер је Господ у мени, и начинио ме је сличним Себи. Господ прославља човека тиме што га чини сличним Себи”.

„О, Адаме, ми смо твоја деца. Реци нама који се мучимо на земљи како се задобија рај, да бисмо и ми као и ти видели славу Господњу. Наша душа тугује за Господом, а ти живиш на небу и радујеш се слави Господњој. Молимо те - утеши нас”.

„Зашто вапијете ка мени, децо моја? Господ вас воли и дао вам је заповести. Држите их, љубите једни друге и наћи ћете мир у Богу. Кајте се сваког тренутка за своје грехе да бисте могли изаћи у сусрет Господу. Господ је рекао: »Оне који ме воле - љубим, и оне који ме славе - прослављам«”.

„О, Адаме, моли се за нас, децу своју. Од многих невоља тужне су душе наше”.

„О, Адаме, оче наш, ти живиш на небесима и гледаш Господа који седе у слави са десне стране Бога-Оца. Ти видиш херувиме и серафиме и све свете и чујеш небеске песме због чије сладости је твоја душа заборавила земљу. Ми, пак, на земљи, жалосни смо и много чезнемо за Богом. Ми имамо мало огња да бисмо пламено љубили Господа. Саопшти нам шта треба да радимо да бисмо обрели рај”.

Адам одговара:

„Не дирајте ме, децо моја, јер ја од сладости љубави Божије не могу да се сећам земље”.

„О, Адаме, жалосне су душе наше и невоље су нас оптеретиле. Реци нам реч утехе. Запевај нам песму коју чујеш на небесима да би је чула сва земља и да би људи заборавали своју невољу... О, Адаме, ми смо врло жалосни”.

„Не дирајте ме. Време мојих патњи је прошло. Од красоте раја и сладости Духа Светог не могу више да се сећам земље. Али, кажем вам: Господ вас љуби. И ви живите у љубави, будите

послушни старешинама, смиравајте своја срца, и дух ће Божији живети у вама. Он додази у душу тихо, дајући мир и без речи сведочи о спасењу. Певајте Богу из љубави и смиреним духом, јер се Господ томе радује”.

О Адаме, оче наш, шта ћемо да чинимо? Ми певамо, али у нама нема љубави и смирења.

„Кајте се пред Господом и иштите. Он воли човека и све ће му дати. И ја сам се много кајао и туговао што сам ожалостио Бога, што су мојим грехом изгубљени мир и љубав на земљи. Сузе су ми текле низ лице и квасиле груди и земљу. Пустинја је слушала моје јецаје. Ви не можете разумети моју тугу, ни како сам плакао за Богом и рајем. У рају сам био радостан и безбрижан. Дух Свети ме је веселио и нисам знао ни за каква страдања. Али, када сам био изгнан из раја, хладноћа и голотиња су почели да ме муче. Звери и птице, које су биле кротке у рају и волеле ме, постале су дивље, почеле да ме се боје и беже од мене. Мучиле су ме зле мисли. Пекло ме је сунце и шибао ветар. Тукле су ме кише и мучиле болести и све земаљске невоље, али сам све трпео и чврсто се уздао у Бога.

Тако и ви, подносите трудове покајања. Заволите невоље, исушите тело, смирите се и љубите непријатеље да би се уселио у вас Дух Свети. Тада ћете познати и задобити Царство небеско.

А мене не узнемиравајте. Сада сам од љубави Божије заборавио земљу и све што је на њој. Заборавио сам чак и рај који сам некад изгубио, јер гледам славу Господњу и славу светитеља Његових који од светлости лица Божијег и сами сијају, слично Њему”.

„О, Адаме, певај нам небеску песму да би је слушала сва земља, наслађујући се миром љубави према Богу. Хоћемо да слушамо те песме: оне су пуне милине, јер се певају Духом Светим”.

Када је изгубио земаљски рај, Адам је плакао, тражећи га: „Рају мој, рају мој прекрасни”. Али, Господ му је по љубави Својој са крста даровао други рај, бољи од првог, рај на небу, где је Светлост Свете Тројице.

Шта ћемо узвратити Господу за Његову љубав према нама?

XIX
ПОВЕСТИ ИЗ ЛИЧНОГ ИСКУСТВА
И О НЕКИМ СУСРЕТИМА И РАЗГОВОРИМА
СА ПОДВИЖНИЦИМА

Од младости сам волео да размишљајем о томе како се Господ вазнео на небо на облацима и како су Мајка Божија и свети апостоли посматрали Његово вазнесење. Али, када сам као младић изгубио благодат Божију, душа је подивљала, испунила се гресима и ретко се сећала вазнесења Господњег. Касније сам увидео своје грехе и много туговао због тога што сам ожалостио Господа и изгубио смелост према Богу и Мајци Божијој. Омрзао сам грех и одлучио да одем у манастир да иштем од Бога опроштај. Ставио сам себи у душу да умолим Бога да ми милостиви Господ опрости грехе.

Пошто сам одслужио војску, ступио сам у манастир и убрзо су ме напаале рђаве мисли и терале у свет да се женим. Међутим, ја сам одлучно рекао души: „Умрећу овде за своје грехе”. И отпочео сам да се снажно молим да ми Господ опрости мноштво грехова.

Једном ме је напао дух очајања. Учинило ми се да ме је Господ занавек одбацио и да за мене нема спасења, и јасно сам предосећао вечну осуду. У души сам осетио да је Бог немилосрдан и неумољив. То је трајало сат или нешто дуже. Тај дух је тежак и мучан, да ми је страшно и да га се сетим. Душа није у стању да га дуго поднесе. У тим тренуцима човек може да се упропасти на сву вечност. Милостиви Господ је допустио злом духу да тако тешку борбу поведе са мојом душом.

Нешто мало после пошао сам у цркву на вечерње, и гледајући у Спаситељеву икону, рекох:

„Господе Исусе Христе, помилуј ме грешног”.

И док сам говорио те речи, угледао сам на месту иконе живог Господа и благодат Светог Духа је испунила моју душу и све

тело. Тако сам ја Духом Светим познао да је Исус Христос Бог и пожелео да страдам за Њега.

†

Од како сам познао Господа, моја душа се отима к Њему и ништа ме више не радује на земљи. Моја једина радост је Бог. Он је моја радост, моја снага и мудрост и богатство.

†

Боже, просвети нас Духом Својим Светим да бисмо сви познали љубав Твоју.

Господ нам је на примеру разбојника (Лк.23,40-43) и на примеру блудног сина (Лк.15,11-32) показао како љубављу иде у сусрет покајаном грешнику. У Јеванђељу је написано: „А када је још подалеко био, угледа га Отац његов и сажали му се и потрчавши загрли га и целива га”. Ништа му није пребацио, него је заклао угојено теле и наредио да настане весеље. Таква је милост и љубав Божија. Али, грешном човеку Господ изгледа немилосрдан, јер у души његовој нема благодати.

†

Један послушник у Светој Гори у руском манастиру Светог Пантелејмона навикао је да се непрестано моли Богу за опроштај грехова. Почео је да размишља о Царству небеском и да мисли: „Можда ћу се спасти, ако се будем усрдно молио Богу да ми опрости грехе. Али, бићу несрећан ако у рају не будем видео своје родитеље, јер их много волим. Какав ће то бити рај, ако будем туговао за својим рођацима, који ће се можда налазити у аду?”

Тај грешни послушник мислио је о Царству небеском: „Као што на земљи празник није весео, ако нису са нама родитељи или рођаци, тако и у рају, ако не будемо видели оне које волимо, нећемо бити срећни”.

Тако је он мислио пола године. Једног дана, за време вечерње, он је подигао очи на икону Спаситељеву, нешто мало се молећи са пет речи: „Господе Исусе Христе, помилуј ме грешног”. Тог тренутка је Спаситељ са иконе постао жив. Душа и тело послушника испунили су се неизрецивом сладошћу, и његова душа је Духом Светим познала Господа нашег Исуса Христа. Познала је она да је Он милостив и неописиво кротак и прекрасан, те да јој љубав Божија не допушта да се сећа ичег другог. Од тада његова душа гори љубављу према Господу.

†

Слава, Господе, Твоме милосрђу, јер души дајеш да позна да волиш Своје стварање. Душа је познала Свога Владику и Творца.

Господ је дао души довољно знања о Себи и она Га је заволела и радосна је због тога. „Милостив је наш Господ”. На тој граници се завршава мисао.

Души је довољан Господ. Он јој даје мир. Ради Њега се забравља земља. Душа само Бога љуби, и ни у чему другом осим у свом Творцу не налази покоја. Па ипак, повремено пролива горке сузе: „Зашто сам ожалостио тако милостивог Бога?”

†

Грешну душу Господ је позвао на покајање и она се обратила Њему. Он ју је милостиво примио и открио јој Себе.

Душа човекова је познала Бога, милостивог и дарежљивог и најслађег, и заволела Га до краја. Испуњена жарком љубављу, она се ненасито отима ка Њему и не може да Га заборави ни за секунду.

Ако се, пак, у души умањи благодат, нема тога са чиме се може упоредити њена туга. О, колико она тада моли Господа да јој поново да благодат коју је окусила.

†

Ја се дивим томе што мене, пало створење Своје, Господ није заборавио. Неки очајавају и мисле да им Господ неће опростити грехе. Такве су мисли од ђавола. Господ је тако многомилостив да ми то не можемо ни схватити. Онај чија се душа испунила љубављу Божијом у Духу Светом, зна колико Господ воли човека. Изгубивши, пак, ту љубав, душа тугује и пати и ум ни на чему не жели да се задржи, већ само тражи Бога.

†

Један ђакон ми је причао:

„Јавио ми се сатана и рекао: »Ја волим горде и они припадају мени. Ти си горд и узеху те«. На то сам му одговорио: »Ја сам **гори** од свих«. И сатана је нестао”.

И ја сам искусио нешто слично кад су ми се јавили беси. Мало сам се уплашио, али сам рекао:

- Господе, видиш да ми демони не дају да се молим. Научи ме шта треба да радим да би отишли од мене.

И Господ ми је у души рекао:

- Горделиве душе увек страдају од демона.

Ја сам тада рекао:

- Господе, уразуми ме шта треба да мислим да би ми душа била смирена.

И добио сам одговор у души:

- Држи свој ум у аду и не очајавај.

Од тог времена сам тако почео да чиним и моја душа је обрела покој у Богу.

Душа се моја од Господа учи смирењу. Господ ми се на непомљив начин јавио и усладио душу моју љубављу, али се потом сакрио и сада се душа моја отима ка Њему и дан и ноћ. Он, Милостиви и Добри Пастир, нашао је мене, овцу Своју, већ рањену од вукова, и отерао их.

Душа моја зна милост Господа према грешном човеку. Истину пишем пред лицем Божијим да ћемо се сви ми грешни спасти и ниједна душа неће погинути ако се покаје, јер је Господ по природи тако добар да је то речима немогуће изразити.

Обрати се Господу душом и реци: „Господе, опрости ми”, и не помишљај да Господ неће опростити. Његова милост не може да не опрости, и Он истог часа опрашта и освећује. Тако Дух Свети учи у нашој Цркви.

Господ је љубав. „Окусите и видите како је благ Господ”, говори Свето Писмо (Пс.33). Моја душа је окусила ову доброту Господњу и дух се мој ненасито и дан и ноћ отима ка Господу. О љубави Божијој могу неуморно писати, јер је душа моја занета сећањем на Бога Сведржитеља.

Љубав произилази од Духа Светог и без те љубави нико не може разумети Бога како би требало. Духом Светим познаје се љубав Божија према нама. Њу Господ излива на Своје слуге, да би се они молили за све људе. Ја то не бих знао да ме није научила благодат. Али, немојте мислити да имам велику благодат, или да сам у прелести. Не. Ја сам само познао благодат у њеном савршенству, а живим горе од најгорег човека. Ја сам великосхимник, али сам недостојан тог звања. Ја имам само жељу да се спасем, а подвига немам никаквих. Ипак, Господ ми је дао да осетим благодат Светог Духа која учи душу да зна пут Божији који води у Царство небеско.

Тешко ми је што нисам вреднији, али боље не могу. Знам да сам умно ограничен, необразован и грешан, али ето, Господ

воли и такве, и зато се душа моја свим силама труди да служи Богу.

О, каква је милост Божија. Ја сам гадан и нечист човек, а Господ ме тако много воли. Али, Он је - сушта Љубав и све нас силно воли и милостиво зове Себи: „Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити”. Овај покој у Духу Светом добија смирена душа за покајање.

Ми смо последњи монаси. Али, и сада постоји прилично подвижника, које је Господ сакрио од људи на тај начин што они не чине јавна чудеса. Али, у њиховим душама се свакодневно догађају чуда, само што људи не умеју да их виде. Ево чуда: када се душа погорди, пада у помраченост и унијније, а када се смири, долази радост, и умилење и светлост.

Ко се не подвизава, ко се нечисто каје, неће осетити благодат. Али, Господ је по милости Својој дао људима покајање и покајањем ћемо се спасти сви без изузетка.

Демони нуде похвале онима који имају благодат. Преваривши се и примивши их, душа губи благодат. Она осећа да је благодат отишла, али испрва не разуме да је то због гордости. Она се тек после дуге борбе учи смирењу.

Када губим благодат, врло се жалостим у души и говорим:
- Зашто сам из непослушности изгубио Господа. О, када ће се опет моја душа наситити љубави Божије? Када ће се она опет зарадовати у Господу? Када ће се моје срце поново развеселити и напунити премудрости Божије како би ме Он заволео као што је заволео пророка Давида због његове кротости, или Мојсија зато што је био веран у дому Господњем (Јев.3,5)?

Господ нас бескрајно много воли. То је познато из Светог Писма и из личног опита. Душа моја даноноћно грешни помислима. Међутим, ја кажем: „Опрости ми Господе, јер сам веома немоћан и даруј ми мир Свој, који дајеш слугама Својим”, и душа истог трена поново задобија мир.

Господ каже: „Блажени миротворци”. Помислио сам: Делимично ћу живети у безмолвију, а делимично ћу градити мир међу људима. Стога сам се населио поред једног растројеног брата, великосхимника... Почео сам да разговарам са њим, убеђујући

га да са свима живи у миру и да свакоме опрашта. Он није дуго издржао, већ је устао на мене и не само да сам напустио келију, него сам једва побегао од њега. И много сам плакао пред Богом што нисмо сачували мир. Разумео сам да треба тражити вољу Божију и по њој живети, а не сам себи измишљати подвиге. Много сам у томе погрешно. Читао сам и чинило ми се да је добро тако радити, а испало је другачије.

Тешко је живети без старца. Неопитна душа не разуме вољу Божију и много ће се намучити пре него што се научи смирењу.

У самом почетку, док сам био млад послушник, рекао сам духовнику да сам примио блудну мисао и он ми је одговорио: „Никада је не примај”. Од тада је прошло 45 година и за то време ниједном нисам примио блудну мисао. Такође се ни једном нисам наљутио, јер се моја душа непрестано сећа љубави Господње и сладости Духа Светога и зато заборављам увреде.

Пре 15 година отац игуман (архимандрит Мисаил) послао је оца С. на брод. Овај је одговорио: „Нећу да идем”. Игуман га је упитао: „А куда би хтео”? Отац С је одговорио: „Да сечем дрва”. Убрзо пошто је отишао, на њега је пало дрво, па је после дуго лежао у болници, кајући се за своју непослушност.

Тако сам и ја једном испросио послушање по својој вољи. Био сам економ, али сам хтео да одем у Стари Русик ради безмолвија. Тамо се стално постило. Целе недеље се јело на води, осим суботом и недељом, и због тога је народ тамо слабо залазио. Гостопримничар је тада био отац Серапион који је јео само хлеб и воду. После га је на том послу заменио отац Онисифор. Он је многе људе привукао себи својом кротошћу и смирењем, као и даром беседништва. Био је толико смирен и кротак да се човек могао исправити и без његове поуке, једино од гледања у њега - толико је он имао здраву и мирну нарав. С њиме сам провео доста времена. Схимонах Савин 7 година није легао у кревет. Отац Доситеј је у сваком погледу био примеран монах. Схимонах отац Анатолије је имао дар покајања. Рекао ми је: „Дуго година нисам знао како дејствује благодат, а сада знам”. Благодат је примио једном за време обеда за трпезом.

Тамо је био и великосхимник отац Израил. Он је видео Мајку Божију. Био је веома стар и док је живео у Русији одлазио је преподобном Серафиму Саровском који је тада још био жив. Живео је у кућици где је сада башта. Тамо је била трава коју смо

косили. Једном сам му пришао. Седео је на клупици под зеленом буквом. Био је висок и сув. Имао је бројанице у рукама. Ја сам био млад монах. Пришао сам му, дубоко се поклонιο и рекао: „Благослови, оче!” Љубазно ми је одговорио: „Бог те благословио, чедо Христово!” Рекох му: „Баћушка, сами сте. Лепо вам је ту да се бавите умном молитвом”. Он одговори: „Молитву немају луде, а ето ми смо луде”. Било ме је срамота и нисам га смео даље питати, иако нисам разумео смисао његових речи. После сам већ разумео да смо ми стварно луде, јер не живимо како би требало, нити умемо да служимо Богу. Осим старца Израиља, код нас у манастиру били су још двојица који су одлазили преподобном Серафиму: отац Савин и отац Серафим. Они су били из Тамбова.

Код тих подвижника сам управо и хтео да идем и да живим крај њих. Успео сам да од игумана изнудим напуштање економије. Међутим, Богу није било по вољи да тамо живим и кроз пола године вратили су ме на раније послушање, јер сам се разумео у зидање. Због моје самовоље Господ ме је казнио и у Русику ми је назебла глава, тако да и дан данас патим од главобоље.

Неопходно је, дакле, преко игумана упознавати вољу Божију, а не настојати на било чему.

Љубав Божија даје снаге да се сву ноћ молимо, али, ето, ја сам немоћан због своје главобоље и морам да се одмарам. Ова болест ми је дата зато што сам био упоран у свом тражењу и што сам отишао из економије у пустињу да бих имао више слободе за молитву. Али, Господ је хтео да цео век проведем у манастиру као економ.

Два пута су ме поставили за зидара, а једном за старијег економа. Ја сам то одбио и Господ ме је казнио. После сам разумео да је свако потребан на свом месту и да се спасавамо независно од положаја који заузимамо.

Када ме је Сабор (манастирских старца) поставио за економом на место оца Северијана, ја сам, дошавши у келију, стао на молитву:

„Господе, повераваш ми бригу о нашој великој обитељи. Помози ми да добро обављам свој посао”.

У души сам добио одговор: „Сећај се благодати Светог Духа, и старај се да је стекнеш”.

Моја душа је тужна. Не могу због болести да служим Господу. Главобоља ме мучи, а немам благодат која побеђује болест. Када се благодат умножи, душа жели да страда. Таква је благодат била код мученика и њихово тело се радовало заједно са душом док су их мучили за Господа кога су волели. Онај ко је осетио ту благодат, зна ово, а ми треба да трпимо болести.

Болест и невоља смирују човека до крајности. Једном сам отишао болесном оцу С. и упитао га: „Како живиш?” Он је од јада уместо одговора само бацио капу на земљу. Рекох му: „Благодари Богу за болест, а ако не, тешко ћеш умирати. Прими схиму и благодат ће доћи, и утешити те у невољи”.

Сутрадан, пошто су га постригли, опет сам дошао код њега и запитао: „Како ти је?” Он ми је са радошћу одговорио:

„Господ ми је дао благодат Своју као у светом крштењу”.

Од тада он је лако носио своју болест и умро је веома мирно, јер сладост Духа Светог превазилази сву радост овога света.

Господ грешницима даје благодат Светог Духа, а зато је и јака наша вера. Како да заблагодаримо Господу за Његову љубав коју свакодневно и сваког часа осећамо.

Упитао сам једног младог схимника да ли је сачувао благодат коју је примио при постригу у схиму? Од тада је прошло свега 12 дана. Одговорио ми је:

- Иако сам болестан, у души ипак осећам благодат Божију.

После десетак дана поставио сам му исто питање и он ми је весела лица одговорио:

- Слава Богу, осећам милост Господњу.

Када је моја душа изгубила смирење, постао сам раздражљив. Али, душа се сетила смирења Христовог и зажудела за њим. Почео сам да се молим Богу да ми опрости и да ме очисти од гордог духа и дарује ми мир. Када је моја душа омрзла грех, Дух Свети ме је научио непрестаној молитви и љубави. Знао сам колико Господ воли Своје људе, поготово умрле, и сваке вечери сам проливао сузе за њих. Жао ми је што се људи лишавају тако милостивог Господа. Једном сам рекао духовнику:

- Жао ми је људи који се муче у аду, и сваке ноћи плачем због њих и моја душа толико пати да почињем да жалим и зле душе.

Духовник ми је рекао да та молитва долази од благодати Божије.

Један подвижник ме је запитао да ли плачем због својих грехова. Ја му рекох: „Да помало, али за умрле много суза проливам”. Тада ми он рече: „Плачи за себе, а осталима ће се Господ смиловати. Тако је саветовао игуман Макарије”. Послушао сам га и отпочео тако да радим. Престао сам да плачем за умрле, али су нестале и сузе.

Ово сам испричао једном другом подвижнику који је имао дар суза. Он је волео да размишља о Спаситељевим страдањима, о томе како је Господ, Цар славе, толико много пострадао за нас, и сваког дана је проливао много суза. Њега сам упитао да ли се треба молити за умрле. Уздахнуо је и рекао: „Да је могуће, ја бих све извео из ада, и тек тада би се моја душа умирила и зарадовала”.

Изговарајући ово, рукама је направио покрет, као да скупља снопове по пољу и сузе су му текле из очију.

После тога наставио сам да се молим за умрле и сузе су се вратиле и много сам плакао молећи се за њих.

Свој живот сам провео и у добру и у злу и за ових 60 година увидео сам колика је моћ навике. И ум и душа могу да стекну навикну. Човек ће радити оно на шта се навикне. Ако се навикнеш на грех, тада ћеш истрајно и тежити греху и демони ће ти у томе помагати, а ако се навикнеш на добро, Бог ће сарађивати са тобом Својом благодаћу.

Тако, ако се навикнеш да се постојано молиш, волиш ближње и за време молитве плачеш за цео свет, и душа ће ти увек стремити молитви, сузама и љубави. Ако навикнеш да дајеш милостињу, да будеш послушан, искрен приликом исповести свом духовном оцу, тако ћеш увек и радити и тиме ћеш стећи мир у Богу.

Душа која воли да осуђује људе, или која је непослушна, или неуздржљива, или која је оставила покајање - не може да се избави од ђаволских замки и ослободи од рђавих помисли. Ако, пак, плаче за своје грехе и воли брата, Господ јој даје сузе за цео свет.

„О, Господе, дај ми сузе да би моја душа плакала од љубави према братији и дан и ноћ”.

И ево, Бог слуша молитву и даје души **обиље суза**.

Наш Господ воли када ми, молећи се за људе, од љубави проливамо сузе, и милостиво нас слуша.

Једном сам ишао пољем из Устижерског логора где је бора-вио наш Саперни батаљон у село Колпино да бих на пошти пре-дао новац који сам хтео да пошаљем за Свету Гору. Путем је пра-во на мене трчао бесан пас. Када ми се сасвим приближио, само сам рекао: „Господе, помилуј!” И као да је тим речима нека сила одбацила пса на другу страну. Изгледало је као да је ударио у нешто. Тако ме је заобишао и упутио се према Колпину. Тамо је многе изуједао и начинио велику штету и људима и животиња-ма.

Од тада сам увидео колико је Господ близу нас грешних људи и како брзо чује нашу молитву.

Једном сам без потребе ударио муву. Она се сирота вукла по земљи онако повређена, са распрснутом утробом, а ја сам после три дана плакао због своје суровости према творевини, и ни до данас нисам заборавио тај случај.

Другом приликом сам полио врелом водом следе мишчеве који су се залегли на мом балкону. После сам опет пролио много суза због тога и од тада више никад нисам повредио творевину.

Идући једном из манастира у Стари Русик, угледао сам на путу убијену и раскомадану змију, чији се сваки растргнути ко-мад грчевито трзао. Тада сам се много ражалостио на сву творе-вину и на свако страдално биће, и много сам проплакао пред Гос-подом.

Дух Божији учи душу да воли све што живи, тако да она ни лист који се зелени на дрвету не жели да повреди, нити цвет пољски да згази. Тако Дух Божији учи љубави према свему и ду-ша страда заједно са свиме што постоји, воли чак и непријатеље и сажалева чак и демоне који су отпали од добра.

Зато нам је Господ и заповедио да волимо непријатеље и Дух Божији даје снагу да их волимо. Уколико смо, пак, слаби, и нема љубави у нама, треба ватрено да молимо Господа, и Њего-ву Пречисту Мајку и све свете, па ће нам Господ у свему помоћи. Када се Он дотакве душе, све се у нама мења и душа постаје ра-досна, јер је познала свог Творца и Његово непојмљиво милосрђе.

Има људи који су се везали за животиње па их милују, те-пају им, разговарају са њима, а остављају љубав Божију, губећи кроз то љубав према братији за коју је умро Христос у великим мукама. Није разумно тако чинити. Животињама дај храну и не туци их, и то је довољно милости за њих од човека. Везивати се

за њих, љубити их, мазити их и разговарати са њима указује на неразумност душе.

Душа која је познала Господа непрестано у страху и љуба-ви стоји пред Њим. Како је онда могуће везивати се за животи-ње? То значи да је човек заборавио заповест Христову о љубави према Богу свим срцем, свом душом и свом мишљу.

Звери, стока и животиње су земља и не треба се умом ве-зати за земљу, него свим умним моћима волети Господа, Његову Пречисту Мајку, нашу Заступницу и светитеље, и са страхопош-товањем стајати пред њима. Они се моле за нас и жалосни су ка-да пренебрегавамо заповести Божије.

Једном ми дође помисао да купим свежу рибу. Сопствених пара нисам имао, али је имао манастир, па сам могао да купим. Међутим, нисам желео да нарушавам поредак свог живота. По-мисао ме, пак, није напуштала и дошло је дотле да сам и у цркви на литургији размишљао о риби. Тада сам схватио да је та поми-сао од ђавола и милошћу Божијом разумео да нам благодат пома-же да једемо мало, а ђаво нас наводи на преједање и наслађива-ње храном.

Та помисао ме је мучила три дана и једва сам се избавио од ње молитвом и сузама. Тако је тешко борити се чак и против тако неважних помисли.

На метоху ми се дешавало оследеће: једем до сита, а после два сата могао бих опет да поједем исто толико. Станем да се из-мерим на вагу, кад оно, ја за три дана добио 4 килограма. И схва-тио сам да је то искушење: ми монаси треба да исушимо своје те-ло да не бисмо имали никаквих покрета који би ометали молит-ву. Сито тело смета да се човек чисто моли и Дух Божији не до-лази у пун стомак. Ипак, треба знати своју меру поста, да не бис-мо пре времена ослабили, постајући неспособни да вршимо своје послушање. Знао сам једног послушника који је толико измож-дио себе постом да је пре времена умро од изнемоглости.

Сећам се, стајао сам једном у Покровском храму када је ду-ховник, отац Н. читао Акатист. Гледајући га, помислих: „Јеромо-нах је дебео и не може да врши дубоке поклоне”. Тог тренутка сам почео да метанишем и нешто ме је невидљиво ударило у кр-та. Хтео сам да викнем да ме придрже, али нисам могао од пре-великог бола.

Тако ме је Господ милостиво казнио и уразумио да никог не осуђујем.

Једном, после молитве сео сам да размишљам о томе како не желим да умрем. Говорио сам: „Господе, видиш моје срце. Не умире ми се. После дуге раздвојености од родитеља, човек радосно иде да их сусретне, али, ето, Господе, Тебе зна моја душа, па ипак није рада да умре”. И чуо сам одговор у души: „То је зато што ме мало волиш”.

И стварно, мало волим Господа.

Отац Лазар, капетан, причао ми је следеће:

Један мужик је отишао у шуму по дрва. Када се уморио од рада, легао је да се одмори испод једног великог храста. Одоздо је посматрао гране дрвета и видео да на њима има много крупног жира. Помислио је: „Било би боље да на храсту расту бундеве”. С том мишљу је задремао. Одједном је пао жир и ударио га по устима. Тада мужик рече: „Погрешно сам. Бог је паметнији од мене и добро је што на храсту не расту бундеве него жир. Да је то била бундева, можда би ме чак и убила својом тежином”.

И ми исто тако често осуђујемо творевину Божију уместо да се предајемо вољи Божијој. Ко се предао Његовој светој вољи, спокојан је, а ко жели да својим умом све постигне, неискусан је у духовном животу. Да бисмо познали вољу Божију, треба да јој се покоравамо. Тада ће нас Господ Својом благодаћу уразумљивати и биће нам лако да живимо. Ако се човек покори Богу, осећаће радост на души па макар био и болестан и бедан. Он је тада здрав душом и разумом и умом гледа Господа и смиреним духом воли Бога. Од те љубави он заборавља свет. Ако се, пак, и сећа света, љубав Божија га вуче да се до суза моли за њега.

Тако је пријатан пут Господњи нашем духу.

Недавно је избио пожар у келији светог Стефана. Монах који је живео у њој за време пожара налазио се напољу. Међутим, у намери да спасе неке ствари улетео је унутра и сам изгорео. Да се помолио Господу и рекао: „Господе, хтео бих да спасем ту и ту ствар, дај ми да осетим могу ли то учинити или не”, Господ би га свакако обавестио и рекао: „Иди”, да је то било добро, или: „Не иди”, ако није. Господ је близу нас и воли нас.

У свом животу много сам пута у тренутку невоље питао Господа и увек сам добијао одговор. Овај израз љубави Божије нисам схватио умом, него благодаћу Духа Светог по милости Божијој. Можда ће неко рећи да ово бива само са светима, али ја вам кажем да Господ воли и грешнике и даје им Своју милост, са-

мо да би се одвратили од греха. Господ их прима у Своје наручје с великом радошћу и приводи их Оцу и радују им се тада сва небеса.

14. септембра 1932. године на Светој Гори је био страشان земљотрес. Он се догодио увече у 9 сати за време бденија на Крстовдан. Стајао сам на хору близу исповедаонице оца намесника, а сам намесник је стајао поред мене. У исповедаоници су са таванице почеле да падају цигле и малтер. Спочетка сам се мало уплашио, али сам се убрзо умирио и рекао намеснику: „Ево, милостиви Господ жели да се покајемо”. Погледали смо на монахе доле у храму и на оне у певници и видели смо да се мало ко уплашио. Свега је око шест људи изишло из цркве, док су други остали на месту и бденије се наставило, тихо као да се ништа није догодило. Мислио сам: Како је много благодати Светог Духа у монасима кад су остали мирни и при оваквом земљотресу, када се тресао огромни манастирски храм, падао малтер, клатили се полијелеји, кандила и свећњаци, а у звонари од јаких потреса зазвонила звона, чак и оно највеће. Помислио сам: „Душа која је познала Господа ничег се не боји, осим греха, а особито греха гордости. Она зна да нас Господ воли. А ако нас воли, чега се онда бојати. Милостиви Господ нам шаље уразумљење: „Кајте се, децо моја и живите у љубави, будите послушни и уздржљиви и научите се од мене кротости и смирењу и наћи ћете мир душама својим”.

Једном сам ишао у српски манастир Хиландар. Придружио ми се отац Николај, гостионичар нашег Тиваидског Скита¹³⁾. Ишли смо ноћу кроз зелену шуму. Пут је био пријатан, наш разговор такође. Говорили смо о љубави према ближњима и отац Николај ми је испричао занимљив случај.

На југу Русије у близини Ростова радило је у једној занатлијској задрузи 20 људи. Један од њих, по имену Андреј, био је врло рђаве нарави и понашања, тако да је било врло тешко живети са њим. Најмлађи, пак, од свих радника био је необично добар човек. Волео је Бога и држао се заповести Господњих. Звао се Никола. Једном приликом је Андреј учинио много зла и непријатности својим друговима. Због тога ови решише да га убију. Млади Никола, пак, није пристао на тај злочин, већ их је убеђивао да

13) Скит на северозападу Свете Горе који припада манастиру светог Пантелејмона.

то никако не чине. Међутим, другови га нису послушали и убили су Андреја. Сазнало се за убиство и ствар је дошла до полиције. Видевши невољу својих другова, Никола рече: „Сви ви имате жене и децу, а ја сам сам. Реците да сам га ја убио и ја ћу рећи исто. Није ми тешко да идем на робију сам. Ако вас буду осудили, патићете не само ви него и чланови ваших породица”. Спочетка радници нису ништа одговорили, јер их је било стид пред Николом који им је саветовао да не убију човека. Међутим, Никола их је убедио, те су пристали да кажу да је он убица.

Дошли су на лице места началници, прокурор, иследници, жандари. Почело је ислеђивање: „Ко је убица?” Николај је одговорио: „Ја сам убио”. Питали су и остале и они су то исто рекли. Никола је имао тако кротко лице и смирену нарав, а говорио је мирно и тихо. Иследници су се дуго распитивали и никако нису могли да поверују да је тако кротак и спокојан човек убица. Ипак, ствар су по редоследу предали на суд. На суду је такође свима било чудно да је тако миран и љубазан човек убица и нико од судија није хтео да поверује у то, без обзира што је Николај говорио да је он убио. Судије дуго нису могле да донесу пресуду. Рука није могла да потпише осуду. Поново су га дуго испитивали, а затим и све остале да би се тајна разјаснила. Најзад заклеше Николу да им каже истину. Он рече да ће им казати истину, ако обећају да неће гонити правог убицу. За време суда се разјаснило да је убијени Андреј био рђав човек и прокурор и судије су се сагласили да прекину процес ако сазнају истину. Тада су Николини другови испричали истину, тј. како се све десило и да је Николај пристао да на себе узме кривицу да би их спасао од казне. Суђење је тако обустављено изјавом да није доказано да је Николај убица. Један од началника је рекао: „Андреј је био рђав човек и то је заслужио по делима својим. Ово су добри људи и нека живе у миру”.

Из овога се види колику моћ има љубав према ближњима. Благодат Божија која је била у срцу малог Николе одражавала се и на његовом лицу утичући и на остале људе.

Отац Јован Кронштатски

Оца Јована сам видео у Кронштату док је служио свету литургију. Све до сада се дивим сили његових молитава. Прошло је од тада 40 година и никада нисам видео некога да тако служи као он. Народ га је волео и сви су стајали са страхом Божијим. Није ни чудо: Дух Свети вуче Себи људска срца. Из Јеванђеља видим колико је много народа ишло за Господом. Реч Господња привла-

чила је људе, јер је говорена Духом Светим и зато је она слатка и пријатна за душу.

На путу за Емаус Луки и Клеопи је пришао Господ и говорио са њима. Том приликом њихова срца су горела љубављу према Богу. И отац Јован је имао у себи Духа Светог у изобиљу. Он је његову душу грејао љубављу према Богу и кроз њега деловао и на друге људе. Видео сам како је народ трчао ка њему да прими благослов и, примивши га, радовао се, јер је Дух Свети пријатан и даје души мир и радост.

Неки рђаво мисле о оцу Јовану и тиме жалосте Светог Духа који је живео у њему и који живи и сада, после његове смрти. Они говоре да је он био богат и да се лепо одевао. Али, они не знају да ономе у коме живи Дух Свети богатство не може да нашкоди, јер је душа његова сва у Богу и од Бога се изменила и заборавила своје богатство и украсе. Срећни су људи који воле оца Јована, јер ће се он молити за њих. Његова љубав према Богу је велика. Он је сав у пламену љубави.

О велики оче Јоване, молитвениче наш, благодарим Богу што сам те видео. Благодарим и теби, пастиру добри и свети, јер сам ради твојих молитава оставио свет и дошао на Свету Гору Атонску где сам примио велику милост од Бога. И сада пишем, радујући се, што ми је Господ дао да упознам живот и подвиг доброг пастира.

Велики је подвиг - живети са младом женом и не дотаћи је. То могу само они који јасно осећају у себи присуство Духа Светог. Он је сладостан и побеђује љубав миле жене. Многи свети су се бојали близине жена, а отац Јован је и међу женама имао Духа Светог, чија сладост надмашује телесну љубав.

Отац Јован је био толко смирен да није губио благодат Светог Духа и зато је толико много волео народ, приводећи људски ум Богу.

Видиш ли у њему силу Духа Светог? Читајући његову књигу „Мој живот у Христу”, душа у његовим речима осећа силу благодати Божије. Кажеш да је читаш и ништа не осећаш. Није ли то зато што си горд? Благодат не долази у горда срца.

О, оче Јоване, ти сада живиш на небу и гледаш Господа кога је заволела душа твоја још овде на земљи. Молим те: моли се за нас да бисмо и ми заволели Господа и принели му покајање, којем се Бог радује.

О, добри и свети пастиру, као орао који високо лети уздигао си се над великом Русијом и видео потребе народа са висине на коју те је уздигао Свети Дух који живи у теби. Силом Духа Светог привукао си народ Богу, и људи су, слушајући реч Божију из уста твојих, плакали и горко се кајали.

О, велики и добри пастиру, иако си умро телом, дух је твој са нама. Стојећи пред Богом, ти нас Духом Светим видиш са неба.

Смирено те поштујемо.

Отац Стратоник

Отац Стратоник, кавкаски пустињак је два пута посетио Свету Гору. Родом је био из Харковске губерније. У свету је био трговац и поседовао радњу. Имао је и децу. Његова душа је запламсала жаром покајања, па је оставио породицу и имање, удаљивши се на Кавказ.

Био је то диван човек. Од самог сусрета са њим, душу је обузимао трепет. Очи су му увек биле пуне суза. О Богу је говорио врло осећајно и смирено и сви који су га слушали осећали су радост и утеху. Његова реч је била силна, прожета страхом Божијим и љубављу. Стварно је био као орао међу монасима. Од дружења са њим људи су се мењали душом и смиравали се, гледајући његов свети живот. Својим речима он је препорађао душе и многе пале подизао. Слушајући га, душа је заборављала земљу и силно се отимала Богу.

Био је средњег раста. Лице му је било пријатно, коса тамна. Свима је био драг. Кавкаски подвижници су га поштовали, и то с правом. Носио је тешке подвиге. Трпео је врућину и хладноћу. Зимом је ишао бос, страдајући ради љубави Божије. Из његових уста се никад није чуло роптање на Бога. Његова душа се предала вољи Божијој и радосно је носила све невоље. Проповедао је огњено покајање и многе је од тешког унија привео усрдном подвигу. У његовим речима јасно се осећала благодат Божија. Она је препорађала људски ум, одвајајући га од земље.

Једном су га кавкаски подвижници одвели ђавоиманом. Видевши га, отац Стратоник је од велике љубави заплакао и рекао: „О, јадно створење Божије, како се мучиш од демона”. Затим га је прекрстио и рекао: „Нека те исцели Господ Исус Христос”. Болесник је одједном постао здрав. Таква је била сила вере и молитве овог светог човека.

О дивни љубитељу плача, драги наш оче Стратониче, где сада обитаваш? Дођи ка нама и начинићемо ти келију на високој гори. Гледаћемо на твој свети живот и сваки ће према својим моћима подражавати твој велики подвиг. Прошло је, оче, време твојих суза. Сада на небу слушаш песме херувима и видиш славу

Господњу. Њега је твоја душа заволела још на земљи. Стремећи Њему, она се предавала покајничком плачу. Господ воли људе и дао им је плач да би се њихова душа умила у тој води и почела да чисто сагледава Господа у духу љубави и страхопоштовања.

Отац Стратоник је још говорио да ће доћи време када ће се монаси спасавати у световњачком оделу.

Свим силама до краја треба живота чувати прву ревност, јер су је многи изгубили и нису је више никад повратили. Због тога је потребно непрестано се сећати смрти. Душа која је и делимично спремна на смрт, више нема страха. Она јој прилази смирено, кајући се, и уз то заборавља све светско, чувајући ум нерасејаним и усрдно се молећи.

Онога ко се сећа смрти, свет неће преварити. Он љуби ближње, чак и непријатеље, послушан је и уздржљив. Овим се чува мир у души, те стиче благодат Светог Духа. Када будеш Духом Светим познао Бога, душа ће ти се наслађивати Господом и заволећеш Га. Увек ћеш имати на уму сладост Духа Светога. Ово је заиста храна небесна.

О овоме смо много говорили са великим подвижником, оцем Стратоником. Причао ми је да на је Кавказу срео 7 људи који су осетили благодат Светог Духа, премда неки од њих нису знали пут Господњи, нити како Господ васпитава душу, и стога су касније ослабили у ревности. О томе се говори и у Светом Писму и код светих отаца, али много треба проживети да би се све то опитом дознало.

Човек у почетку свог служења Господу, прима силу да ревнује за добро и све бива лако и угодно. Осетивши то душа по неопитности мисли: „Тако ћу ја целог века ревновати”. Због тога она почиње да се узноси над онима који лењо проводе живот и осуђује их. Тако човек губи благодат која му је помагала да испуњава заповести Божије. Душа не разуме шта се то одједном догодило у њој: било је све тако добро, а сада је све тешко, чак и жеље за молитвом нема. Али, не треба се плашити: то само Господ милостиво васпитава душу. Чим се душа узнесе над братом, истог тренутка долази лоша мисао, неугодна Богу. Ако се душа смири, благодат неће отићи, а ако не, доћи ће неко мало искушење, да би се душа смирила. Ако се ни тада не смири, отпочеће борба са блудним жељама. Ако се ни тада не смири, пашће у грех. Ако ни то не помогне, доћи ће веће искушење и тежи грех. И то ће мучење трајати све док се душа не смири. Тада ће отићи искушење. Ако смо се много смирили, доћи ће умилење и мир, а све непријатно ће ишчезнути.

Тако се читава духовна борба води да бисмо стекли смирење. Ђаволи су пали због гордости, и нас вуку у исту пропаст. Ђаволи нас хвале. Од душе, пак, која прими похвалу, одступа благодат све док се не покаје. Тако се душа целог живота учи Христовом смирењу и све док га не задобије мучиће је рђаве помисли. Смирена душа, пак, налази мир и покој о коме говори Господ (Јн.14,27).

Пост, уздржање, бдење и безмолвије и други подвизи помажу, али је главна сила у смирењу. Марија Египћанка је за годину дана исушила тело, али се са помислима борила 17 година.

Смирењу се нећеш одмах научити. Зато Господ говори: „Научите се од мене смирењу и кротости”. Да бисмо нешто научили, потребно је време. Има људи који су остарили вршећи подвиге, али се нису научили смирењу и не могу да разумеју зашто им није добро, зашто немају мира и зашто је унијије у души.

Данас ми је дошао отац Т... (пустињак). Знајући да је старац подвижник, мислио сам да воли да говори о Богу. Дуго сам разговарао са њим и онда сам га замолио да ми каже нешто што би ми помогло да исправим своје грешке. Мало је поћутао, а затим ми рекао:

„Код тебе је гордост видљива... Зашто тако много говориш о Богу? Светитељи су љубав Божију скривали у себи, а волели су да говоре о плачу”.

Оче Т., смирио си моју душу која воли Творца.

Душа моја воли Господа и како ћу сакрити тај огањ који греје душу моју?

Како ћу сакрити милост Господњу којом је очарана моја душа?

Како да заборавим милости Господње кроз које сам познао Бога?

Како да не говорим о Богу када је моја душа обузета Њиме?

Како да ћутим о Богу када је мој дух распаљен љубављу према Њему дан и ноћ. И зар сам ја противник плача?

Зашто си ми, оче, пребацио што много говорим о Богу?

Душа Га моја љуби, и како да сакријем љубав Господњу према мени?

Достојан сам вечних мука, а Он ми је опростио и дао ми Своју благодат која се не може сакрити у души.

Зар ниси разумео да те волим и да сам ти говорио о Богу, мислећи да и твоја душа воли Бога и да је загрејана љубављу Божијом?

Шта да кажем својој души? Сакриј речи Господње у себи. Али гле, о томе знају сва небеса, и питаће ме: „Зашто си сакрио милост Господњу и ниси говорио људима, да би сви волели Бога и нашли мир у Њему?”

Ето, Господ нас све милостиво зове: „Ходите к мени сви уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити”.

Душа моја зна тај мир у Богу. Зато што волим Бога и браћу, говорим о милосрђу Божијем.

Мислио сам да се и твоја душа радује у Богу као моја. Ти си, пак, смирио моју душу рекавши: „Зашто много говориш о Богу?”

Па опет, истину пишем: Наш Господ је милостив и опрашта људима њихове грехе.

И ето, оковаћу уста своја ћутањем и певаћу душом песму Богу моме, да би се радовао Господ наш. Он нас неизмерно воли и пролио је Крв Своју за нас, давши нам Духа Светог.

Отац Касијан је говорио да се јеретици неће спасти. Ја то не знам, али верујем само у Православну Цркву: у њој је радост спасења у Христовом смирењу.

Благодарим Ти, Боже Створитељу мој, што си милостиво смирио моју душу, откривши ми пут којим су ишли Твоји светитељи. Ти волиш оне који плачу. Путем плача ишли су Теби сви свети. Ти волиш смирење. Својом благодаћу учиш их још већем смирењу и љубави, чега се боје наши непријатељи демони. Ти се радујеш, Господе смиреној души. Дај ми, Господе, да идем Теби путем светитеља Твојих, путем смиреног плача, који си ми показао.

Код нас у манастиру је био један послушник који је, берући маслине, пао са дрвета. Због тога су му се одузеле ноге. Док је лежао у болници у Преображенском блоку умро је један монах у суседној постељи. Болничар је почео да припрема тело умрлог за погреб и замолио послушника да му придржи иглу. Овај му одговори: „Зашто ме узнемираваш”? Међутим, после ових речи његова душа је постала неспокојна и молио је да му доведу духовника да исповеди грех непослушања.

Мудри ће разумети зашто се монах узнемирио, а немудри ће рећи да су то глупости.

1. јула 1932. године дошао је ка мени отац Пантелејмон из манастира Стари Русик. Питао сам га како живи и он ми радосно одговори:

- Веома сам срећан.
- Зашто се радујеш, упитах га.
- Сва ме братија воли.
- А зашто?
- Па ето, све их слушам кад год ме некуд пошаљу, рече он.

Помислих: „Баш је лак пут у Царство Божије. Он је нашао мир кроз послушност коју је вршио ради Бога и зато му је лепо у души”.

Јеромонах отац И... ми је причао да један наш схимонах на Крумици никако не може да умре. Говорили су му: „Ниси исповедио своје грехе и зато не можеш да умреш”. Он им је одговорио: „Два пута сам се исповедио, али мислим да ми греси нису опроштени. Хтео бих да се исповедим код оца игумана Макарија”. По његовој жељи је и учињено: дошао је из манастира игуман и исповедио схимонаха. Тада је овај спокојно и у миру издахнуо.

Јеромонах отац И... ме је упитао зашто је то тако било. Ја му одговорих да овај није веровао да су му греси опроштени иако се исповедио, па је због тога, односно због његовог неверја, тако и испало. Треба да имамо чврсту веру да је у нашој Цркви све установљено Духом Светим, и тада човек по својој вери прима благодат од Господа.

Млади монах

Благодарим Ти, Господе, што си ми данас послао Свог слугу, једног младог монаха. Име његово ћу прећутати да се не би погордио и тиме оштетио свој свети живот.

Разговарајући са мном о љубави, млади калуђер ми рече да за тридесет година свога живота није никада никог увредио. Погледао сам га и моја се душа смирила пред њим до праха.

Још у детињству је заволео Бога. Сагледавајући духом Господа, није се усуђивао никога да ражалости и зато га је Господ сачувао од греха.

Мислим да због оваквих људи Бог чува овај свет, јер су они веома мили Богу. Бог увек слуша Своје смирене слуге и свима нама је добро због њихових молитава.

Благодарим Ти, Господе, што си ми показао слугу Свога. Колико ли је још светих људи које не знамо, али које духом осећамо када нам се приближе, па се испуњавамо смиреним Духом Христовим. Дух Свети живи у светим људима и душа осећа Његов долазак.

О Господе, дај да сви људи буду слични овом младом монаху. Сав би се свет украсио славом, јер би благодат Божија била обилна у свету. Дух Свети даје души да позна љубав Божију и љубав према људима. Он учи душу кротости и смирењу, и она је спокојна у Богу и заборавља све жалости овога света, јер јој Дух Свети даје утеху. Душе светих људи окушају Духа Светог још на земљи. То и јесте „Царство Божије” које је „унутра у нама”, као што је рекао Господ.

Данас смо са оцем ... говорили о благородности душе.

Она је стварно благородна, јер ју је Сам Господ украсио том особином зато што је воли. Њу треба да чувамо. Она се чува сама собом. Њу је Господ дао души.

Господ се после Васкрсења јавио ученицима. Обраћајући се апостолу Петру, Он га није укорио због његовог одрицања, него га је благо упитао: „Волиш ли ме?” (Јн.21,15). Те миле речи очинске љубави Господње упућују нас да и ми тако поступамо са људима када нас чиме увреде. У томе се и састоји благородност Христова која је непојмива човеку, а познаје се Духом Светим.

Слава Господу и Његовом милосрђу што нас поучава Духом Светим. Иначе, ми не бисмо знали какав је наш Господ.

Орао и петао

Орао је летео у висине, наслађивао се лепотом света и мислио: „Прелећем велика пространства и видим брда и долине, реке и мора, лугове и шуме. Видим многе зверове и птице, градове и села и како живе људи. А, ето сеоски петао ништа не зна осим свог дворишта где види само мали број људи и животиња. Одлетећу до њега и испричаћу му о животу света”.

И орао је слетео на кров сеоске куће и видео како се петао шепури међу својим кокошкама и помислио: „Изгледа да је он задовољан својом судбином. Ипак, испричаћу му о ономе што знам”.

И почео је орао да прича петлу о лепоти и богатству земље. Петао га је с почетка пажљиво слушао, премда ништа није разумевао. Када је орао то видео, ражалостио се и било му је

тешко да даље говори. Не разумевајући шта му је орао говори, и петао постаде тужан и би му тешко да га даље слуша. И тако је сваки од њих остао задовољан својом судбином.

Нешто слично се догађа и кад учени човек разговара са неким, или још пре када духовни говори са недуховним. Духовни човек је сличан орлу, а недуховни петлу. Ум духовног се и дан и ноћ поучава закону Господњем и молитвом се уздиже ка Богу, док је ум недуховног везан за земљу, или је занет помислима. Душа духовног се наслађује миром, а душа недуховног је празна и расејана. Духовни као орао лети високо и душом осећа Бога и види цео свет, иако се моли у ноћном мраку, а недуховни се наслађује славољубљем и богатством, или тражи телесне насладе. И када се духовни сретне са недуховним, обојици је тешко и тужно да опште један са другим.

Разговор са децом¹⁴⁾

Мила деца трче по пољима, беру цвеће, певају и радују се, јер их весели благодат Божија. Али, када су угледали монаха, они рекоше:

- Погледај, Господ је украсио небо звездама и земљу рекама и вртовима. Орлови високо лете под облацима и наслађују се лепотом природе. Птице радосно певају у шумама и по пољима, а ти, калуђере седиш у келији и не видиш сву ту лепоту Божију. Седиш и плачеш. Зашто плачеш у својој маленој келији када сунце сија, када је свет толико леп и када свуда на земљи влада радост?

Тако су деца питала монаха. Он им је одговорио:

- Децо, ви не разумете моје сузе. Душа моја плаче за вама, јер не знате Бога који је створио сву ову красоту. Моја Га душа

¹⁴⁾ У време Руско-јапанског рата (1904-5) отац Силуан је као гардиста - резервиста (заједно са другим руским монасима резервистима на Светој Гори) позван ради мобилизације у Русију. Отишао је из манастира 30. децембра 1904. г., а вратио се поново на Атон 1905. г.

Стигавши кући, он је ради безмолвија и неометаног испуњавања монашког правила на осамљеном месту на једној пољани саградио малу келију у којој је живео за време свог боравка у домовини. У том периоду он је понекад разговарао са децом, која су долазила к њему. Касније нам је причао своја занимљива запажања о дечијој души - о томе како човек још у сасвим малом узрасту може да определи свој однос према Богу.

Разговори које овде наводимо су они које је он тада водио са децом и касније по сећању записао. Могуће је да се у чисте дечије душе утиснуо светли лик љубављу обилног монаха, али ваља имати на уму да је садржај старчевих речи разумљив само одраслим људима.

познаје и то исто жели и вама. Зато тугујем до суза и молим се Богу за вас, да и ви познате Бога Духом Светим.

- Шта то значи познати Бога Духом Светим?

- Умом је, децо, немогуће познати Господа. Али, читајте Свето Писмо у којем живи благодат и она ће вас радовати и познаћете Господа и служићете Му дан и ноћ. Када будете познали Господа, несташе жеље да гледате овај свет, и душа ће тежити да види славу Господњу на небу.

- Али, нама се допада цвеће, и волимо да се шетамо и смејемо.

- Волите да се шетате и берете цвеће, да певате и слушате песму птица, али на небу је лепше од свега тога. Тамо живи Господ са ангелима Својим и светитељима. И тамо је радост, и тамо се певају песме, али друкчије, лепше. Кад се једном чују, оне се више не заборављају. Душу тада више не привлаче земаљске песме.

- Ипак, ми волимо да певамо.

- Певајте, децо, Господу Духом Светим. Певајте Му у смирењу и љубави.

- Али, не разумемо зашто плачеш.

- Плачем због вас, дечице. Гледајући вас, жао ми вас је и молим Господа да вас чува да бисте познали свог Творца и Господа. Гледам вас, и гле, ви сте слични Младенцу Христу и желео бих да никада не изгубите благодат Божију коју сада имате у себи, како не бисте, када одрастете, постали слични ђаволу због рђавих мисли. Желим да увек будете слични Сину Пречисте Мајке Божије. То вам, ето, жели душа моја. Зато се молим Богу. Жао ми је све деце на свету и зато плачем за сву невину децу и за све сирочиће. Плачем, децо, за светом и за свим народима Господњим тугујем.

„Господе, пошаљи милост Своју деци земље коју волиш, и дај им да Те познају Духом Светим и научи их да Те славе.

Са сузама Те молим, услиши моју молитву и дај свима да познају славу Твоју Духом Светим”.

- Децо, волите Бога као што Га воле ангели небески.

- Никада нисмо видели Бога. Како Га, онда, можемо волети?

- Дечице моја мила, мислите увек на Бога, сећајте се да вас Он воли и да вам је дао живот да бисте вечно живели са Њим и наслађивали се љубављу Његовом.

- Како ћемо знати да нас Бог воли?

- По плодовима, дечице, познаћете љубав: када смо у љубави Божијој, бојимо се греха и на души је мирно и радосно. Тада хоћемо да све време мислимо на Бога и да Му се молимо, и у души су добре мисли.

- Како ћемо знати какве мисли живе у нама и које су добре, а које рђаве?

- Да бисте распознавали добре мисли од рђавих треба да вам је ум чист у Богу.

- Не разумемо како можемо држати ум у Богу када нисмо никада видели Бога и не познајемо Га. Шта значи - чист ум?

- Дечице, мислите да вас Бог види, иако Га не видите. Тако ћете увек ходити пред лицем Господњим. То је мала љубав, али ће вас привести већој, ако се будете држали овог мог савета. Тада ћете Духом Светим познати све што вам говорим, а што сада још не разумете.

XX

АСКЕТСКЕ МИСЛИ, САВЕТИ И ПОСМАТРАЊА

Моје мисли су плод дугогодишњег искуства. Милости Божије биле су са мном без престанка. Да ме Господ као добри Пастир није уразумљивао Својом благодаћу, ђаво би ме прогутао.

Пишем о милостима Господњим и лако ми је да пишем, јер душа моја познаје Господа Духом Светим и зна како Он много воли човека. По обиљу своје љубави и кротости Он се и не опомиње грехова наших.

Дух мој ненасито жели да се моли, или да пише или да говори о Богу, а о светским стварима не жели да слуша.

†

Ако говориш или пишеш о Богу, моли се и тражи од Господа помоћ и савет, и Господ ће заједно са тобом радити и уразумљивати те. Ако си у недоумици, учини три метаније и реци: „Милостви Господе, Ти видиш да је душа моја у недоумици и бојим се да ћу погрешити. Уразуми ме, Господе”. И Господ ће те неизоставно уразумити, јер је Он сасвим близу нас. Ако посумњаш, нећеш примити оно што тражиш. Тако је Господ рекао Петру када је овај почео да се топи у таласима: „Зашто си посумњао, маловерни?” (Мт.14,31). Слично се догађа и са душом када посумња. Она почиње да се утапа у рђавим помислима.

„Господе, дај нам пуну веру у Тебе Духом Светим”.

†

Коме није дано да поучава друге, а ипак то чини, вређа величину Божију.

†

Има људи, чак и великих људи, који не питају Господа када су у недоумици. Међутим, треба искрено рећи: „Господе, ја сам грешан човек и не разумем како треба поступити. Ти ме, Милос-

тиви, уразуми како да поступим”. А Милостиви Господ неће да наша душа буде смућена ђаволом и јавља нам шта треба чинити, а шта не.

Ако много знамо, захвалимо Господу. Али, има једно знање којег никада није доста. Наиме, потребно је да у души имамо плодове Духа Светог, макар и једно зрнце, које ће у своје време узрасти и донети обилан род.

Пишем и лако ми је то да радим, јер душа моја познаје Господа. Али, боље је молити се нерасејано, јер је молитва драгоценија од свега осталог. Међутим, душа нема снаге да се без престанка пламено моли и стога јој треба с времена на време давати да одахне од молитвеног труда. Тада се може читати, или размишљати, или писати о Богу, како већ коме Господ да жељу.

Добро је учити се закону Господњем дан и ноћ. Кроз то душа налази мир у Богу и Господ обузима читаву душу. Тада за њу не постоји ништа осим Бога.

Када је душа у Богу, потпуно заборавља свет и сагледава Бога. У неко друго време, опет, Господ Својом благодаћу покреће душу да се моли за цео свет, а понекад и само за једног појединца. Када и како Господ налази за потребно.

Да би се сазнале тајне Божије, треба усрдно просити од Господа смирени дух. Тада ћемо их познати Духом Светим.

Дешава се да народ падне у невољу. Ако душа за њега заплаче пред Богом, биће помилован. Дух Свети се и коснуо душе и дао јој молитву за ближње, да би они били помилвани. Тако милостиви Господ воли створања Своја.

Можда ће се неко упитати: „Како се могу молити за цео свет када се не могу ни за самог себе молити?” Али, тако говоре они који нису познали да Господ слуша наше молитве и прима их.

Моли се просто као дете и Господ ће услишити твоју молитву. Господ наш је до те мере милостиви Отац да ми то не можемо ни схватити, ни замислити, све док нам Свети Дух не открије Његову велику љубав.

Ономе ко воли оне који пате Господ даје пламену молитву за људе. Они се сузно моле за народ који воле и за којим тугују, а таква туга је угодна Богу.

Господ бира молитвенике за цео свет. Кијевски подвижник Партеније желео је да зна шта значи монашка схима. Мајка Божија му је рекла: „Схимник је молитвеник за цео свет”.

Господ хоће све да спасе и по доброту Својој призива цео свет. Господ души не одузима вољу, али је Својом благодаћу упућује на добро и вуче Својој љубави. Хотећи неког да помилује Господ Сам надахњује другог човека да се моли за њега и помаже му у таквој молитви. То треба знати. Када дође жеља да се молиш Богу за некога значи да Сам Господ хоће да помилује ту душу и милостиво слуша твоје молитве. Међутим, не треба мешати жељу за молитвом која долази по Божијем надахнућу, са жељом која се рађа од твоје пристрасности према особи за коју се молиш.

У молитви која тече од чисте туге за живим или умрлим нема пристрасности. Душа у таквој молитви тугује због њега и усрдно се моли, и то је знак Божије милости.

Моја је душа осетила велику милост Божију и на себи и на онима за које се молила. Разумео сам једну ствар. Желећи некога да помилује, Господ нам даје да га жалимо и да се молимо за њега. Због тога је увек потребно помолити се за човека када нам дође да га жалимо. Господ тада хоће да га помилује због тебе. Моли се и Господ ће те услишити, те ћеш прославити Бога.

Када сазна да су јој деца у невољи, мати тешко страда, а понекад чак и умире. И ја сам нешто слично доживео. Једном сам видео како је балван клизио великом брзином низ низбрдицу према неком човеку. Видео сам то, али од туге нисам имао гласа да му викнем: „Склони се!” У мени је срце заплакало од бола и дрво се зауставило. Тај ми је човек био стран. Нисам га познавао. Међутим, да ми је био неки род, тешко да бих преживео тај призор.

Молитва гордељивца није угодна Богу. Господ ће неизоставно услишити душу смиреног човека који тугује због неког. Један старац јеросхимонах, који је живео у подножју Атона, видео је како се молитве монаха дижу ка небу, и ја се томе не чудим. Исти старац је као дете видео да му је отац брижан због велике

суше, јер да ће избугити сву летину. Он је отишао у башту и почео да се моли:

„Господе, Ти си милостив, Ти си нас створио, Ти нас све храниш и одеваш. Ти видиш, Господе, како је жалостан мој отац што нема кише. Пошаљи зато кишу на земљу”.

И наукоше се облаци и паде киша и накваси земљу.

Један старац је живео поред мора, у близини пристаништа. Он ми је испричао ово:

„Једне мрачне ноћи пристаниште је било пуно рибара. Ускоро се дигла јака бура. Чамци су почели да ударају један у други. Људи су покушали да их привежу, али је то било немогуће по тако страшном мраку и бури. Све се помешало. Рибари су почели да вичу и било је страшно човеку да слуша запомагање тих преплашених људи. Зажалио сам за њима и са сузама почео да се молим:

„Господе, укроти буру, утишај таласе, сажали се на Своје људе који су у невољи и спаси их”. И убрзо бура је престала, а море се смирило. Умирени људи су почели да благодаре Богу¹⁵⁾.

†

Раније сам мислио да Господ чини чуда само због молитава светитеља. Сада сам, пак, увидео да Господ чини чуда и на молитву грешника, само ако му је душа смирена. Јер, Господ слуша молитве човека који се научио смирености.

Многи из незнања говоре да је тај и тај светитељ учинио неко чудо. Ја сам, међутим, увидео да је то учинио Дух Свети који живи у њему. Господ хоће да се сви спасемо и будемо вечно са Њим, и зато слуша молитве и грешног човека, било ради њега самог било ради користи других.

†

Понеки траже да се молим за њих. Ја то чиним овако: „Господе, дај им Духа Твога Светога да би Те Њиме познали”.

†

Господ безмерно воли нас грешнике и даје човеку Духа Светог. Душа Духом Светим зна Бога и блаженствује у Њему, благодари Му и љуби Га. Од велике радости жали цели свет, силно желећи да сви људи познају Бога, јер и сам Господ то свима жели. Али, ово је истински могуће само уз помоћ благодати, па макар она била и мала. Без благодати, човек је сличан скоту.

¹⁵⁾ Овде старац у трећем лицу прича о случају који се десно управо њему самом.

О, како ми је жао људи који не познају Бога. Ми православни хришћани смо срећни, јер знамо Бога. Нас је научио Дух Свети.

Он нас учи да волимо и непријатеље.

†

Све док не зна за боље, човек је задовољан оним малим што има. Зато је често сиромашни сељак задовољан ако има хране и одела и благодари Богу за то. Али, учен човек није задовољан таквим животом, већ тражи простора за свој умни живот.

Исто бива и у духовном животу. Ко није познао благодат Светог Духа, сличан је петлу који не зна за орловски лет у висину и не разуме сладост умилења и љубав Божију. Он зна Бога из природе или Светог Писма. Он се задовољава манастирским правилом као што је и петао задовољан својим двориштем и не жали што није орао.

Онај, пак, ко је познао Господа Духом Светим, моли се и дан и ноћ, јер га благодат Светог Духа вуче да воли Господа и од сладости љубави Божије лако трпи све невоље на земљи. Његова душа непрестано тугује само за Господом и увек тражи благодат Светог Духа.

†

Онај ко хоће да се непрестано моли, нека у свему буде умерен и послушан старцу коме служи. Он треба чисто да се исповеда и да мисли како његовим старцем и духовником управља Господ Својом благодаћу. Онда он неће помишљати рђаво о њима. Таквог ће човека због његове свете послушности поучавати благодат путем благих помисли, и он ће напредовати у Христовом смирењу. Ако, пак, помисли да му не требају ничији савети, и напусти дато му послушање, постаће раздражљив, и не само да неће напредовати, него ће још и молитву изгубити.

Да бисмо сачували молитву треба да волимо оне који нас вређају и да се молимо све док се душа не измири са њима. Тада ће нам Господ даровати непрестану молитву, јер је Он даје онама који се моле за своје непријатеље.

У молитви је учитељ Сам Господ, али треба смиривати своју душу. Мир Божији ће имати онај ко се правилно моли. Молитвеник треба да има срце које милује сву твар. Молитвеник све воли и свакога жали, јер га је благодат Духа Светог научила љубави.

†
Молитва је дар Духа Светога. Демони се свим силама старају да нас одвуку од молитве и сећања на Бога. Ако, пак, воли Бога, душа ће чезнути за Њим и искрено Му се молити: „Тугује моја душа за Тобом и са сузама Те тражим”.

†
Код молитвеника срце се моли без присиљавања: благодат сама твори молитву у срцу. Али, ти смируј себе што више можеш. Држи ум свој у срцу и у аду. Уколико се више смириш, уколико ћеш већи дар примити од Бога.

†
Слава милосрђу Господњем што нама грешницима даје да будемо у Богу.

Да бисмо пребивали у Њему, будимо задовољни оним што имамо, па макар и немали ништа. Буди задовољан и благодари Богу што ништа немаш. Буди задовољан тиме што служиш Богу, и Он ће те поставити тамо где су светитељи.

†
Ко хоће да воли Господа треба да воли и непријатеље и да буде незлобив. Тада ће му Господ дати радост да Га непрестано прославља и дан и ноћ, а његов ум ће заборављати свет. Ако га се поново и сети, то ће бити само ради усрдне молитве за њега.

Тако су живели свети, јер Дух Божији учи душу да се моли за људе.

†
Дух Свети нас учи да волимо Бога, а љубав држи заповести. Господ је рекао: *Ако ме неко љуби, реч моју држаће* (Јн.14,15-23). Да је Адам волео Господа као што Га је волела Пресвета Богородица, и он би извршио заповест. Из искуства знамо да се ум онога који воли Бога руководи благодаћу Божијом и он добро види све ђаволске сплетке. Душа више не види демоне кад је Господ утеши, већ само сагледава јединог Господа.

†
Они који су послушни закону Божијем знају како су добре све заповести Господње. Узми било коју заповест. Свака доноси радост и весеље. Узми прву - љубити Бога. Ако будеш мислио да нас Господ воли, добићеш мир. Узми другу - љубити ближње. Ако будеш мислио да Господ љуби Своје и да у њима живи Дух Све-

ти, душа ће ти се наслађивати законом Божијим. Трудићеш се у њему даноноћно, и биће ти дано да разликујеш добро од зла.

†
Кад Господ хоће да утеши тужну душу, даје јој радост, сузе, умилење, као и душевни и телесни мир. Понекад јој се и Сам јавља.

Апостоли су видели Господа у слави када се преобразио на Тавору, али су се после за време Његовог страдања разбежали. Ето како је немоћан човек. Заиста он је земља, и то грешна земља. Зато је Господ и рекао: „Без мене не можете ништа чинити”. Тако и јесте. Поседујући благодат, ми смо стварно смирени, мудри, послушни, кротки, испуњени љубављу и према Богу и према људима, а када изгубимо благодат, сушимо се као лоза одсечена од чокота.

Ко не љуби ближњег за којег је Господ умро у великим мукама, отпао је од Лозе (од Господа), а ко се бори са грехом, помаже му Господ.

†
Човек је понекад толико немоћан да нема снаге да отера од себе чак ни муху, нити пак од своје душе рђаве мисли. Али, и при тој немоћи Божија милост чува човека, те је без рђавих мисли, имајући једино Бога у души, уму и свуда.

†
Човек је сам по себи немоћан као пољски цвет. Цвет сви воле, али га и ногама газе.

Тако је и с човеком: понекад је у части, а понекад у понижењу. Али, онај ко воли Бога, благодари Му за све што га снађе и остаје миран и кад је у части и када није.

†
Мислим да треба јести толико да се после јела можемо молити. Тако наш дух може увек да гори и даноноћно ненасито стреми Богу. Треба живети просто, као мало дете. Тада ће благодат Божија увек бити у души. Њу Господ даје због наше љубави, а са том благодаћу у себи душа живи као да је у другом свету. Њу толико тамо вуче љубав према Богу да на овај свет неће ни да гледа, иако и њега воли.

†
Како ћу да знам да ли ме Господ воли?

Ево како. Ако се храбро бориш с грехом, значи да те Господ воли. Ако волиш своје непријатеље, Господ те још више воли. А ако душу своју полагеш за друге, значи да те Господ много воли, јер је и Он Сам положио душу Своју за нас.

Раније нисам знао шта значи - болесна душа, а сада то јасно видим и код себе и код других. Када се душа смири и преда вољи Божијој, постаје здрава и необично спокојна у Богу. Од те радости она се моли да сви познају Господа Духом Светим који јасно души сведочи о спасењу.

Господ погледа с неба на синове човечје да види има ли који разуман, тражи ли који Бога (Пс.14,2).

Монах се и дан и ноћ учи закону Господњем и зато непрестано води борбу с непријатељем. Он треба да се наоружа са седам сила.

Прва сила јесте - одсећи своју вољу.

Друга сила - предати се на послушност старцу.

Трећа сила - исушити се ради Бога.

Четврта сила - стећи нестицање (добровољно сиромаштво).

Пета сила - победити самољубље.

Шеста сила - смирити себе.

Седма сила - предати своју душу Богу, тј. у свему се препуштати вољи Божијој.

А сада да погледамо какве награде за победе прима монах од Господа још овде на земљи.

Прво: мир савести. Друго: душа и тело имају мир у Господу. Треће: душа љуби Бога и, сагледавајући Га, сазнаје да нас Господ љуби. Четврто: душа од љубави Божије љуби и ближње као себе саму. Пето: душа налази мир у Богу и сагледава величину и милосрђе Божије. Шесто: душа ходи по земљи и ради рукама, али се ум приљубио за Бога и, сагледавајући Га, заборавља земљу, јер љубав Божија вуче душу да љуби Љубљеног. Седмо: душа осећа благодат Божију у својим мислима. Осмо: душа осећа благодат у срцу. Девето: душа осећа благодат Божију чак и у своме телу. Десето: од љубави према Богу души се открива Царство небеско и она Духом Светим сазнаје какав је наш Господ.

Када будете читали ову моју књижицу, молим вас да ми опростите погрешке и све што не буде добро у њој. Молим вас, молите се Богу за мене.

Писао сам зато што ме је на то покретала љубав Божија које ми никада неће бити доста. Седео сам и читава је моја душа била занета Богом. Ни једна мисао ми се није приближавала нити ме ометала да пишем о љубљеном Господу. Пишући нисам знао која ће реч бити следећа. Она се сама рађала у мени и ја сам је записивао. Када сам престајао да пишем дешавало се да су наилазиле помисли и узнемиравале мој слаби и немоћни ум. Тада сам се жалио милостивом Господу и Господ се смисловао Свом грешном створењу.

Мисли о исходу

Телом лежим на земљи, али дух мој чезне да види Господа у слави. Иако сам велики грешник, Господ ми је дао да Га познам Духом Светим, и душа моја зна како је Он неизмерно милостив и колико радује душу.

Душа се боји смрти док не прими благодат. Душа се боји чак и самог Бога, зато што не зна колико је Он смирен, и кротак и милостив. И нико не може да разуме љубав Христову, ако не окуси благодат Духа Светог.

Љубљена братијо моја у Господу, милостиви Господ је сведок души мојој да пишем истину. И знајте, братијо и нико нека не вара себе: ко не љуби ближње, тај ни Бога не љуби. О томе истинито говори Свето Писмо. Зато га се потпуно, до у танчине, придржавај, па ћеш и сам осетити у души милост Господњу. Она ће запленили твоју душу, јер је благодат Господња слатка.

Младићи себи траже невесте, а девојке мужеве. То је земаљски живот Богом благословен. Али, душа коју је Господ изабрао за Себе и којој је дао да осети сладост љубави Божије, не може равнати земаљски живот са љубављу Божијом, већ остаје занета једино Богом и не везује се ни за што земаљско. Ако јој и дођу светске мисли, не радује им се, јер не може да воли земаљско, него се сва жељно отима небеском.

Десило се да је Христос остао у Јерусалиму и храму разговарао у са ученим старцима. За то време Богородица Га је заједно са праведним Јосифом тражила. Тек после три дана они су Га нашли.

Колико је морала да тугује душа Мајке Божије тих дана? Она је мислила: „Где си, Сине мој мили? Где си, Светлости моја драгоценна? Где, утробо моја мила?“

Тако је свака душа дужна да тражи Сина Божијег и Сина Дјеве, све док Га не нађе.

Душа која је познала љубав Божију Духом Светим, на смрти осећа изванредан страх док је ангели воде Господу, јер живећи у свету није избегла греха. Али, када угледа Господа, она ће се обрадовати Његовом милостивом и кротком лицу. Господ се по обиљу кротости и љубави Своје неће опомињати њених грехова. Од првог погледа на Господа у душу ће се уселити љубав према Њему, и она ће се сва изменити од љубави Божије и радости Светог Духа.

Наши оци су прешли са земље на небо. Шта они тамо раде? Они пребивају у љубави Божијој и сагледавају красоту лица Божијег. Красота Господња привлачи сваку душу радошћу и љубављу. Та се красота и на земљи може познати, али делимично, јер савршену љубав земљано тело не може поднети. Господ на земљи души даје онолико колико може да поднесе и колико хоће дарезљива рука Господња.

Душа се моја приближава смрти и силно жели да види Господа и да буде вечно са Њим.

Господ ми је опростио мноштво грехова и дао ми да Духом Светим познам колико много воли човека.

Сво небо се диви оваплоћењу Господа, и томе како је Он, Велики Господ, дошао да спасе нас грешне и како нам је Својим страдањима подарио вечни покој. Душа не жели да мисли ни нашта земаљско, него се отима тамо где је Господ.

Речи Господње су пријатне души када јој Дух Свети даје да их разуме. Док је Господ живео на земљи, мноштво људи је ишло за Њим, и по неколико дана се нису могли одвојити од Њега. Они су гладни слушали Његове слатке речи.

Душа љуби Господа и жалости је све што је омета да мисли о Богу. Ако се на земљи душа тако силно наслађује Духом Светим, колико ли ће тек на небу то остварити.

„О, Господе, како си заволео створење Своје“.

„Твој тихи и кротки поглед душа не може да заборави“.

Господе, моја душа је даноноћно обузета Тобом и не престаје да Те тражи. Дух Твој ме вуче да Те тражим, а сећање на Тебе весели мој ум. Душа Те је моја заволела и радује се што си Ти мој Бог и Господ, и до суза тугује за Тобом. Иако је овај свет леп, ипак ме ништа земаљско не привлачи и душа жели само Господа.

Душа која је познала Бога не може се ничим другим задовољити на земљи, него непрестано тежи Господу и виче као мало дете које је изгубило мајку:

„Тугује душа моја за тобом и са сузама те тражим“.

Душа је од љубави Божије постала наједном као безумна. Седим, ћутим и не желим да говорим. Као безумна, душа гледа на свет, и неће га, чак га и не види. И људи не знају да она сагледава вољског Господа, и свет остаје негде позади, заборављен, и душа неће да мисли на њега, јер у њему нема праве радости.

Тако бива души која је познала сладост Духа Светог.

„О Господе, дај нам ту љубав свима, целом свету!“

„Душе Свети, дођи и усели се у нас и живи у нашим душама да бисмо сви сложено славили Творца,

Оца и Сина и Светога Духа.

Амин.“

БЕЛЕШКЕ АТОНСКОГ СВЕТОГ СТАРЦА,
СХИМОНАХА СИЛУАНА - ЗАПИСАНЕ НА ИВИЦАМА
КАТАЛОГА БАШТОВАНСКОГ РАСТИЊА И ЦВЕЋА¹⁶⁾

Кротка и смирена душа је лепша од овог цвећа и њен мисис и благоухање су бољи и лепши. Господ је украсио цвеће, али више воли човека и даје му Духа Светог који је души пријатан и слађи од читавог света.

Цвеће је Бог створио за човека како би душа и због твари прослављала Творца и љубила Га. Бога не треба заборављати ни на једну секунду у току дана и ноћи зато што нас воли. Заволимо Га и ми свом снагом и молимо се за милост Његову, испуњавајући Његове свете заповести.

Ти волиш цвеће, но да ли волиш Господа и да ли волиш непријатеље који те вређају? Ако је тако, онда си добар човек.

Свети су волели да проливају сузе пред Богом, јер су били весели духом. Међутим, они се жалосте због нас кад рђаво живимо.

Добро је ако је душа навикла да се моли за читав свет и да пролива сузе за читав свет. Мајка Божија воли оне монахе који су послушни и често се исповедају, и не примају рђаве мисли, а врло се жалости због оних који живе немарно и нечисто, и који у души немају Духа Светог. У души ће им, на жалост, живети уније и раздражљивост.

Бог се познаје Духом Светим, а не простим умом. Човек који не зна Бога сличан је бесловесној животињи. Монаси знају како воле Бога и како Бог воли монахе. „Волим оне који Ме воле”, говори Господ и „прославићу оне који Ме прослављају”. Добро је бити са Богом, јер је душа у Богу спокојна. Знамен љубави

¹⁶⁾ Ове поуке су до скоро биле непознате. Појавиле су се у Паризу, у часопису: „Весник руског хришћанског покрета” I/1988. бр. 152.

према Богу јесте испуњавање Његових заповести. Горди не може да воли Бога. Љубити Бога значи лишавати се свега земнога, ни према чему немати присташића, већ увек мислити о Богу, о Његовој љубави и сладости Духа Светог.

Послушање нас смирава, а пост и молитва понекад доносе зле помисли гордости. Ако се послушник навикава да размишља како његовим старцем управља Господ, лако се спасава кроз послушање. Код послушног су све врлине, као на пример: срдачна молитва стечена преко послушања, умилење и сузе. Он воли Господа и боји се да Га не ожалости непослушањем, јер му милостиви Господ даје свете и смирене мисли, те он воли читав свет и за свет пролива сузне молитве. Тако благодат учи душу због послушања.

Мислимо овако: Мене је на ово место и ка овоме старцу довео Господ. Дај Господе, да се спасемо. Много је замки ђавољих. Међутим, ко исповеда помисли, спасава се, јер је духовнику дат Дух Свети да нас спасава.

Господ незлобивим послушницима даје да Га познају. Цар Давид је био млађи брат и пастир, и Господ га је волео због кротости, јер су кротки увек послушни. Он нам је написао Псалтир Духом Светим који је у њему живео. И пророк Мојсеј је био пастир код таста. И то је послушање. Мајка Божија је била послушна, као уосталом и свети апостоли. Тај пут нам је показао Сам Господ. Држимо се њега и стећи ћемо на земљи плодове Духа Светога.

Непослушни се муче злим помислима. Нека нас Господ уразуми да будемо послушни и увидећемо Његову богату милост још на земљи. Ум наш ће увек бити заузет Богом и душа наша ће увек бити смирена.

Док сам био у свету, људи су ме хвалили и ја сам мислио да сам добар. Међутим, када сам дошао у манастир упознао сам добре људе и видео сам да ја не вредим ни колико њихов палац или обућа. Ето како је могуће варати се и упасти у гордост и погинути. Од добрих људи се шири радост и весеље, а не као што је са мном случај.

Живимо самовољно те сами себе мучимо. А када се живи по Божијој вољи, онда је добро, радосно и мирно. О, Адаме, кажи нам како да обиђемо жалости на земљи. Нема на земљи утехе, него само туга једе душу.

Предај се вољи Божијој и жалост ће бити мања и лакша због тога што ће душа бити у Богу и у Њему налазити утеху. Господ воли душу која се предала вољи Божијој и оцима.

Душа која тајни, ништа не говори духовном оцу те пада у прелест. Она хоће да стекне високе ствари. Међутим, преподоб-

ни Серафим каже да је то сатанска жеља. Нама је неопходно да страсти изгонимо из душе и тела, избегавајући прелест. Господ се јавља простим, незлобивим, и не само светим него и грешницима: ето како нас воли Господ.

Ми живимо у рату. Онај ко је упао у прелест нека пожуре ка духовнику и каже све. А када духовник стоји у епитрахилу, веруј да си се поправио и да је изнутра изашао бес, кога си погрешци примио. Они у наша тела улазе и излазе. Ако се човек раздражио, бес је ушао у њега, а ако се смирио, он је изашао.

Али, ако се молиш Богу и бес стоји испред тебе и не даје ти да направиш поклон, смири се и кажи: „Нема никог горег од мене на свету”, и одмах ће ишчезнути. Они се много боје смирења и скрушености и чисте исповести. Ако чујеш да су у теби ђаволи и чујеш њихов разговор, немој се уплашити - они живе у твом телу, а не у души. Смирујући се, заволи пост, а ракију и вино не пиј. Ако старца или игумана не послушаш у теби је ђаво. Исто важи за сваки грех.

Ономе ко се нечисто исповеда и чини своју вољу неће помоћи ни причешћивање Светим Тајнама, јер ђаволи живе у његовом телу смућујући му ум. Ако хоћеш да ђаволи не живе у теби, смири се и буди послушан и не стичи себи ништа. Заволи да са тачношћу испуњаваш послушање и често се исповедај. Духовник стоји у епитрахилу у Духу Светом и сличан је Господу нашем Исусу Христу сијајући Светим Духом. И тако, када духовник говори, Дух Свети његовим речима прогони грех. И духовник и свештеник имају Духа Светог. Један старац је видео духовника у облику Христа. Ето како нас Господ воли.

Господ воли храбру душу, која се чврсто узда у Њега. Ми смо дужни да подражавамо Адама у покајању и трпљењу. Пастире треба да волимо и да их поштујемо. Због своје гордости и због тога што не волимо једни друге ми не видимо у каквој се благодати Духа Светог налазе пастири.

Души која се каје Господ за покајање даје дар Духа Светог. Душа воли Бога и од те љубави је људи не могу одвојити. Господ хоће да Га ми просто молимо, као деца мајку. Ако смо горди, потребно је да од Бога тражимо смирење, и Господ ће смиреност дати да види замке непријатељске. Господ нас много воли и даје да се сазна шта се чини на небесима и како тамо живи старија братија, који су угодили Богу смирењем и љубављу. Смиреним светитељима Господ показује рај.

Царство Божије је у нама. Треба да испитамо не живи ли у нама грех. Када духовник каже реч, у души изгара грех и она осећа слободу и мир. И ако душа буде приносила покајање, Гос-

под ће јој дати да позна радост и весеље у Богу. Тада ће Царство бити у нама.

Потребно је снажно душу смиривати, сваке минуте, тако да се она и у сну смирава. Свети су волели да се смиравају и да плачу, па их је зато Господ волео и давао им да Га познају. Љубав Божија се познаје Духом Светим који живи у нашој Православној Цркви.

Када бисмо ми били смирени, Господ би нам давао да видимо рај сваки дан. Пошто, пак, нисмо смирени, даје нам се борба са самим собом. Ко себе побеђује на смирење и труд од Господа ће добити свету помоћ.

РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ ИЗРАЗА

ава - на египатском језику значи „отац”. Овако су се називали египатски монаси - пустињаџи.

ад - значи пакао.

безмолвије - стање молитвеног тиховања, мировања, приликом којег се практикује одстрањивање свих помисли, као и вежбање ума са смисао изговараних речи, да би, најзад и срце усвојило речи молитве, изговарајући их присно и топло.

благодат - енергија Божанства која освећује човека.

затворник - посебна врста подвижника који проводе живот у крајњем усамљеништву, обично по пећинама.

Исусова молитва - умно-срдачна молитва која се састоји у изговарању речи: „Господе Исусе Христе, помилује ме грешног”.

јуродиви - подвижник који се из великог смирења приказује пред светом као безуман.

кострет - јако груба одећа коју облачи подвижник у жељи да што мање угађа свом телу.

мирјанин - словенска реч која значи световњак, човек који живи у миру, у свету.

митарства - словенска реч којом се означавају царине. По предању Православне Цркве душа после смрти пролази кроз такозване царине-митарства на којим ђаво покушава да је преотме и отргне из руку ангела чувара.

општежиће - живот у заједници са братијом манастира и по заједничком Типику (Правилу) који важи за све чланове манастира.

подвижник - словенски израз који у корену носи реч „подвиг”, односно „двиг”, у значењу успешног савладавања препреке, то јест кретања ка остварењу пуноте Божанског образа у човеку: „подобја”. Стога подвижник уједно стреми да постане (пре)подобни који саможртвовањем савлађује страсти, задобијајући чист ум и срце као неопходни услов добијања благодати Духа Светог.

помисао - предлагање греха у мислима, искушење.

послушање - посао или дужност коју игуман или духовник наложи монаху-послушнику.

постриг - или монашење. Овај израз се односи на обред монашења приликом којег се будућем калуђеру одсеца мало косе у знамен одрицања од овог света.

постриг у расу - монашење при којем се не тражи да будући калуђер положи завет, већ му се само даје благослов за ношење расе, тј. монашког одела.

прелест - на словенском значи превара, обмана. У аскетској литератури ова реч означава ђаволску превару.

промисао - или план Божији, брига коју Бог показује за свет и сваког човека понаособ.

смирење - овај израз значи следеће: мислити о себи самом скромно, чак и више него скромно - ниско, крајње рђаво. Супротно овоме је гордост - високоумље којим човек себе уздиже у нешто веома вредно и заслужно и пред Богом и пред људима.

старац - подвижник, искусан у духовном животу, коме монах свакодневно исповеда своје мисли.

схимник - монах који је при монашењу дао завете послушности, сиромаштва и безбрачности.

твар - словенска реч која означава створење, материју, творевину уопште.

умилење - посебно расположење душе које је плод молитве. Знаци умилења су: савршени мир, кротост, љубав према свима без изузетка и свети плач.

униније - словенски израз који означава тешко расположење душе: чамотињу, клонулоост, умор и мрзовољу духа, при чему се душа препушта суморној равнодушности.

САДРЖАЈ:

Акатист преподобном и богоносном оцу Силуану	7
Реч уз друго издање	21
Неколико речи владике Николаја Велимировића о књизи јеромонаха Софронија и о старцу Силуану, са кјим је више пута лично разговарао	23
Предговор писца	26

ПРВИ ДЕО

ЖИВОТ И УЧЕЊЕ СТАРЦА

I ДЕТИЊСТВО И ДОБА МЛАДОСТИ	33
Време војне службе	39
Долазак у Свету Гору	41
II МОНАШКИ ПОДВИЗИ	51
III СПОЉАШЊИ ЛИК СТАРЦА И РАЗГОВОРИ СА ЊИМ	64
IV УЧЕЊЕ СТАРЦА	83
О познању воље Божије	84
О послушности	89
О Светом Писму и Светом Предању	92
О Божијем имену	96
Неке старчеве мисли о биљкама и животињама	96
О лепоти света	98
О храмовном богослужењу	99
О човековом уподобљавању Христу	100
О тражењу Бога	101
О нашем односу према ближњем	101
О јединству духовног света и величини светих	102
О духовном виђењу света	103
Два начина сазнања света	104
О знацима распознавања благодати и прелести (тј. духовне обмане)	104
Мисли о слободи	106
О човековом личном односу према Личном Богу	110
О љубави према непријатељима	112
О разликовању добра и зла	114
Пут Цркве	115
О разлици између хришћанске љубави и људске правде	117
О старчевој непрекидној молитви	119
V О БЕЗМОЛВИЈУ И ЧИСТОЈ МОЛИТВИ	122
Три вида молитве	122
Како се развија помисао	124
Темељ безмолвија састоји се у Христовој заповести: љуби Бога свим умом и срцем	129
Антрополошка основа умног тиховања (безмолвија)	130
Опит вечности	132
Почетак духовног живота јесте борба са страстима	135
VI О РАЗЛИЧИТИМ ОБЛИЦИМА МАШТАЊА И О БОРБИ СА ЊИМ	138
VII О ПРОЗОРЉИВОСТИ И ЊЕНИМ ОБЛИЦИМА	153
VIII О НЕСТВОРЕНОЈ БОЖАНСКОЈ СВЕТЛОСТИ И ОБЛИЦИМА ЊЕНОГ САГЛЕДАВАЊА	159
О богоподобном бестрашћу	162
О мраку занемаривања	165
IX О БЛАГОДАТИ И ДОГМАТСКОМ САЗНАЊУ КАО ЊЕНОМ ПЛОДУ	169

X	ДУХОВНЕ ПРОВЕРЕ	176
XI	„ДРЖИ УМ СВОЈ У АДУ И НЕ ОЧАЈАВАЈ”	187
XII	О РЕЧИ БОЖИЈОЈ И О КРАЉИМ ДОМЕТИМА ТВОРЕВИНЕ	192
	О значају молитве за свет	198
	Последња реч	202
XIII	СТАРЧЕВА СМРТ	208
XIV	Поговор	217
		221

ДРУГИ ДЕО

СПИСИ СТАРЦА СИЛУАНА

I		233
II	О МОЛИТВИ	250
III	О СМИРЕЊУ	254
IV	О МИРУ	264
V	О БЛАГОДАТИ	270
VI	О ВОЉИ БОЖИЈОЈ И О СЛОБОДИ	286
VII	О ПОКАЈАЊУ	289
VIII	О ПОЗНАЊУ БОГА	295
IX	О ЉУБАВИ	301
X	МИ СМО ДЕЦА БОЖИЈА И СЛИЧНИ СМО ГОСПОДУ	318
XI	О МАЈЦИ БОЖИЈОЈ	321
XII	О СВЕТИТЕЉИМА	324
XIII	О ПАСТИРИМА	328
	О духовницима	331
XIV	О МОНАСИМА	334
	О манастирском економу	342
XV	О ПОСЛУШНОСТИ	343
XVI	О ДУХОВНОЈ БОРБИ	346
	Велика наука	356
XVII	О ПОМИСЛИМА И О ПРЕЛЕСТИ	358
XVIII	АДАМОВ ПЛАЧ	364
XIX	ПОВЕСТИ ИЗ ЛИЧНОГ ИСКУСТВА И О НЕКИМ СУСРЕТИМА И РАЗГОВОРИМА СА ПОДВИЖНИЦИМА	369
	Отац Јован Кронштатски	382
	Отац Стратоник	384
	Млади монах	388
	Орао и петао	389
	Разговор са децом	390
XX	АСКЕТСКЕ МИСЛИ, САВЕТИ И ПОСМАТРАЊА	393
	Мисли о исходу	401
	БЕЛЕШКЕ НА ИВИЦАМА КАТАЛОГА БАШТОВАНСКОГ РАСТИЊА И ЦВЕЊА АТОНСКОГ СВЕТОГ СТАРЦА, СХИМОНАХА СИЛУАНА	404
	РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ ИЗРАЗА	408

СЕРИЈА ХИЛАНДАРСКИХ ИЗДАЊА

1. Свети Теофан Затворник: МИСЛИ ЗА СВАКИ ДАН У ГОДИНИ
2. ПОУКЕ АВЕ ДОРТЕЈА
3. Свети Петар Дамаскин: ПОДСЕТНИК ПУСТИЊСКОГ ТРЕЗВОУМЉА (половина 3. тома грчког Добротољубља)
4. Јеромонах Антоније Светогорац: АТОНСКИ ПОДВИЖНИЦИ ДЕВЕТНАЕСТОГ ВЕКА
5. Свети Јован Лествичник: ЛЕСТВИЦА
6. Павле Евдокимов: „ЛУДА” ЉУБАВ БОЖИЈА
7. И. Шмељов, Борис Зајцев: СТАРИ ВАЛААМ
8. ПРАВОСЛАВЉЕ КАО ПРАВОЖИВЉЕ
9. Свети Григорије Ниски, Свети Јован Златоуст, Свети Григорије Богослов, Свети Атанасије Велики: КРАСОТА ДЕВСТВЕНОСТИ
10. Ава Варсануфије и Јован Пророк: ДУХОВНО РУКОВОЂЕЊЕ
11. Архимандрит Софроније: СТАРАЦ СИЛУАН
12. Протојереј Јован Мајендорф: ХРИСТОС У ИСТОЧНО-ХРИШЋАНСКОЈ МИСЛИ
13. Архимандрит Јеротеј Влахос: ВЕЧЕ У ПУСТИЊИ СВЕТЕ ГОРЕ
14. Н. Левитски: СВЕТИ САРОВСКИ СТАРАЦ СЕРАФИМ
15. Архимандрит Софроније: О МОЛИТВИ
16. СИЛА СЕ БОЖИЈА У НЕМОЋИ ПОКАЗУЈЕ
17. Архимандрит Јустин Поповић: ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И ЕКУМЕНИЗАМ
18. Протопрезвитер М. Кардамакис: ПРАВОСЛАВНА ДУХОВНОСТ
19. Павле Евдокимов: ХРИСТОС У РУСКОЈ МИСЛИ
20. Архимандрит Софроније: ВИДЕТИ БОГА КАО ШТО ЈЕСТЕ
21. ДОБРОТОЉУБЉЕ I том
22. МАТЕРИК
23. Епископ Калистос Вер: ПРАВОСЛАВНИ ПУТ
24. РАЗГОВОРИ СТРАНИКА СА ДУХОВНИМ ОЦЕМ
25. ОБИТАВАЊЕ БЕЗГРАНИЧНОГ У СРЦУ
26. Протојереј Георгије Флоровски: ИСТОЧНИ ОЦИ IV ВЕКА
27. Борис Зајцев, Павле Рак: СВЕТОГОРСКЕ СТАЗЕ
28. Протојереј Георгије Флоровски: ИСТОЧНИ ОЦИ V - VIII ВЕКА

Књиге у припреми:

- ДОБРОТОЉУБЉЕ II том
 Преображеновић Нагрен: САЗРЕВАЊЕ ДУШЕ
 Л. Успенски: ТЕОЛОГИЈА ИКОНЕ
 Протојереј Александар Шмеман: ЕВХАРИСТИЈА
 Игуман Тихон: УЗВИШЕНОСТ СВЕШТЕНОСЛУЖЕЊА (са 6 беседа светог Јована Златоустог о свештенству)
 Протојереј Александар Шмеман: ВОДОМ И ДУХОМ
 Протојереј Јован Мајендорф: СТУДИЈА О СВЕТОМ ГРИГОРИЈУ ПАЛАМИ
 Протојереј Александар Шмеман: ВЕЛИКИ ПОСТ

МИСИОНАРСКА
ЦЕНА

12 дм

АРХИМАНДРИТ СОФРОНИЈЕ
СТАРАЦ СИЛУАН

Издавач
МАНАСТИР ХИЛАНДАР

За издавача
САВЕТ СТАРАЦА
ХИЛАНДАРСКОГ БРАТСТВА

Ова душекорисна књига је штампана богоугодном добротом породице Кнежевић. Њен подухват је замишљен као допринос прослави осамстогодишњице манастира Хиландара, поводом које се књига и штампала.

Штампа

ТУПОГРАФΕΙΟΝ ΜΕΛΙΣΣΑ
ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ
ΤΗΛ. (0397) 23313 Fax 24415

Штампано у 3000 примерака